Al. Dumas
*
Signora
San-Felice
EDITURA ALBATROS

ALEXANDRE DUMAS

LA SAN-FELICE

Alexandre Dumas

SIGNORA SAN-FELICE

În românește
de
LIVIA STORESCU

EDITURA ALBATROS

Signora San-Felice nu-i o plăzmuire, ci a trăit aievea la Neapole, în timpul Revoluției din 1799.

„Execuția nenorocitei signora San-Felice fu ultima ce avu loc la Neapole. Bonaparte, pe care căpitanul Skinner îl văzuse trecînd pe Muiron, *după prevederile regelui Ferdinand, înșelînd vigilența amiralului Keith, debarca, la 8 octombrie, la Fréjus; la 9 noiembrie următor, dădea lovitura de stat cunoscută sub numele de 18 Brumar «1799»; la 14 iunie, cîștiga bătălia de la Marengo și, iscălind pacea cu Austria și cele Două-Sicilii, pretindea lui Ferdinand sfîrșitul supliciilor, deschiderea porților închisorilor și întoarcerea exilaților.“*

Al. Dumas

1

CORESPONDENȚĂ REGALĂ

Din proclamația regelui [1], se vede în ce stare era curtea din Palermo la vestea trecerii flotei franceze în Mediterana.

În capitolul acesta vom pune sub ochii cititorilor noștri scrisori ale reginei. Ele întregesc tabloul temerilor regale și, totodată, vor da o idee exactă de felul cum privea lucrurile Carolina [2].

17 mai

„Prin prezenta, vin să vorbesc cu Eminența Voastră despre știrile bune și rele pe care le-am primit. Începînd cu cele triste, veți ști că flota franceză, plecată din Brest la 25 aprilie, a trecut prin strîmtoarea Gibraltar și a intrat în Mediterana la 5 iunie, înșelînd vigilența flotei engleze, al cărei comandant își băgase în cap că Directoratul hotărîse să întreprindă o expediție în Irlanda, și, încredințat că într-acolo se îndrepta flota, nu se îngrijorase. Fapt este că a trecut prin strîmtoare și că, îm-

[1] Proclamația dată de Ferdinand al IV-lea la Roma în ziua de 7 decembrie 1798 chema Neapolul împotriva trupelor franceze, menționînd că cine nu-l va urma pe rege „va fi considerat trădător de patrie și pedepsit ca rebel și inamic al Bisericii și Statului".

La 23 ianuarie 1799 la Neapole a fost instaurată Republica Parthenopeană, care avea să fie sîngeros reprimată de către Ferdinand, înainte de debarcarea lui Napoleon Bonaparte. De fapt, înfruntarea dintre forțele republicane și monarhiste constituie subiectul acestui roman al lui Al. Dumas.

[2] Soția lui Ferdinand de Burbon (1751—1825), regele celor Două Sicilii, — fiica Mariei-Tereza, împărăteasa Austriei și sora reginei Franței, Maria-Antoaneta.

preună cu bastimente de război cît și cu altele, numără treizeci și cinci de vase. Or, sperînd sau fiind sigur că flota franceză nu va scăpa de vegherea a două flote engleze și că, păzită de amiralul Bridgeport și de amiralul Jarvis, strîmtoarea Gibraltar îi era închisă, lordul Nelson și-a împărțit și subîmpărțit escadra în așa fel, încît se afla la Palermo cu o singură navă și un vas de război portughez, adică doi împotriva douăzeci și doi sau douăzeci și trei. Vă dați seama că ne-am alarmat și am trimis mesageri în toate părțile pentru a reuni la Palermo cît mai multe bastimente cu putință. Așa că, total sau în parte, blocada de la Neapole și de la Malta se va ridica, dat fiind că Nelson trebuie să adune cît mai multe forțe pentru a ne scăpa de un bombardament sau de un atac. Dar, cum au și trecut unsprezece zile fără să se fi zărit vreun vas francez, încep să sper că escadra republicană s-a dus la Toulon să ia trupe de debarcare și că, deci, armata contelui de Saint-Vincent va avea răgazul să se alipească de cea a lordului Nelson, iar amîndouă, reunite, vor putea nu numai să țină piept francezilor, ba chiar să-i și bată.

Cît despre mine, iată ce-mi închipui : expediția franceză are drept scop să ridice asediul Maltei, iar de acolo să alerge în Egipt să-l ia pe Bonaparte și să-l readucă în Italia. Oricum ar fi, vestea ne-a tulburat cu desăvîrșire.

S-ar mai putea ca, ridicînd blocada Neapolului, flota franceză să apuce de-a dreptul spre Constantinopol ca să provoace o mare diversiune rușilor și turcilor.

De asemenea, se prea poate ca flota franceză să aibă misiunea de-a ridica blocada Neapolului, de-a lua trupele franceze și, adăugîndu-le cîteva mii dintre fanaticii noștri, să atace Sicilia.

Dar cum toate aceste operații cer timp, vom avea și noi cînd să-i dăm o escadră lui Nelson, care se va uni cu contele Saint-Vincent, și atunci va putea să lupte împotriva francezilor cu puteri egale. Acum, singura frică este ca flota din Cadix, găsindu-se fără blocadă și, deci, liberă de-a se mișca, să nu vină să sporească numărul inamicilor noștri. Și tot părerea mea e că francezii se vor strădui din răsputeri să ajungă la rezultatul ăsta. În sfîrșit, mai sînt cîteva zile și vom ști de ce să ne temem sau

ce să sperăm. În tot cazul, dacă avem norocul să învingem această escadră, totul se va isprăvi, francezii nemaiavînd altele să ni le opună. Dar cine poate spune ce se va întîmpla, dacă se aruncă asupra noastră, înainte de reunirea lui Nelson cu contele Saint-Vincent ?

Acum, pentru a veni la veștile bune, vă voi spune că s-a aflat de la o fregată engleză, plecată în ziua de 5 din Livorno, că mai toată armata franceză fusese nimicită la Lodi, într-o bătălie din cele mai sîngeroase, în urma căreia imperialii au intrat fără împotrivire în Milano, fiind aclamați de poporul care înjurase și pălmuise pe guvernatorul francez. De asemenea, aliații noștri au cucerit Ferrara și Bolonia, unde rușii au trecut prin foc și sabie pe toți cei care, în timpul retragerii, insultaseră pe nevinovatul mare-duce și familia lui. În dimineața zilei de 5, chiar în ziua plecării fregatei, armata imperială avea să reintre la Florența, readucîndu-l pe marele duce. Afară de aceasta, o coloană austriacă se îndrepta spre Genova și alta spre Piemont, în fortărețele căruia s-au retras francezii. După toate aceste victorii, mai rămîn aliaților noștri 40.000 de oameni, trupe proaspete, gata să lupte sub generalul Strasoldo, și care, sper, vor fi de ajuns pentru a libera curînd Italia.

În clipa de față, voi face buletinul tuturor evenimentelor, pe care, cînd va fi tipărit, îl voi trimite Eminenței Voastre, după cum îi trimit și două copii ale proclamației regelui către sicilieni ce va fi expediată în provincie, dat fiind că acum nu vrem să atîțăm prea mult patimile în capitală.

Mai e oare nevoie să vă spun că aștept cu cea mai mare nerăbdare știri despre Eminența Voastră ? Tot ce face, îl asigur, îmi stîrnește admirația prin adîncimea gîndirii și înțelepciunea preceptelor. Totuși, trebuie să-i mărturisesc că nu sînt cu totul de părerea sa, adică de-a nu mai pomeni nimic și de-a uita, cu privire la șefii briganzilor noștri, mai ales cînd Eminența Voastră merge pînă la a vorbi să-i cumpărăm cu recompense. Și nu-s de aceeași părere, nu din spirit de răzbunare, patima aceasta e necunoscută inimii mele și, dacă vă vorbesc de parcă, dimpotrivă, aș vrea să mă răzbun, vorbesc fiindcă-mi inspiră cel mai mare dispreț și nu-i iau în seamă pe nele-

gluiţii noştri, care nu merită să fie cîştigaţi, nici cumpăraţi pentru cauza noastră, ci trebuie despărţiţi de restul societăţii pe care o corup. Pildele de clemenţă, de iertare şi mai ales de răsplată, departe de a insufla unei naţiuni atît de coruptă ca a noastră sentimente de recunoştinţă şi de gratitudine, dimpotrivă, n-ar insufla decît remuşcarea de a nu fi făcut de o sută de ori mai mult... Aşa că spun cu durere, şi nu se poate şovăi, toţi oamenii aceştia trebuie să fie condamnaţi la moarte, şi îndeosebi Caracciolo, Maliterno, Rocca-Romana, Frederici, etc.

Cît despre ceilalţi, trebuie toţi să fie deportaţi cu legămîntul de a nu se mai întoarce niciodată şi cu consimţămîntul lor scris că de cumva se reîntorc, să fie închişi pe tot restul vieţii la puşcărie şi să li se confişte bunurile. Aceia nu vor mări forţele francezilor, căci nu vor avea nici curajul nici energia de-a lupta împreună cu ei ; nu vor spori pagubele noastre, tot din laşitate, şi vom scăpa astfel de o seminţie primejdioasă, fără moravuri, care niciodată n-ar reveni cu bună credinţă la noi, şi pierderea a cîtorva mii de asemenea nemernici e un bine pentru Stat care se curăţă de ei, şi curăţirea aceasta îndepliniţi-o, nu pe temeiul denunţărilor, ci pe fapte, pe servicii făcute, pe alianţe iscălite cu duşmanii regelui şi ai patriei ; îndepliniţi-o, zic, fără deosebire de rang şi de sex, fie că-i vorba de nobili, de *mezzo ceto*, de femei şi fără a ţine seamă de familii şi de nimic. În America toţi aceştia ! În America... sau în Franţa, dacă cheltuiala e prea mare.

Şi atunci, cînd unii vor fi morţi iar ceilalţi exilaţi, vom putea uita nemerniciile săvîrşite. Dar mai întîi, dar înainte de toate, dar la început, cred că-i absolută nevoie de cea mai mare asprime ; căci a te fi închinat altui suveran e nu numai o felonie, dar e şi încălcarea tuturor principiilor religiei şi uitarea tuturor îndatoririlor. Aşa că aş crede fatală iertarea, întrucît ei ar socoti-o ca pe o slăbiciune, iar poporul a cărui credinţă n-a şovăit nici o clipă, ca pe o nedreptate. Deci, pentru siguranţa şi liniştea viitoare a Statului, trebuie, v-o repet, o bună curăţire de toţi ticăloşii aceştia, a căror plecare, fără a spori puterile Franţei, ne asigură cel puţin liniştea. Şi aceasta-i pînă într-atîta convingerea mea, încît, mai degrabă, nici măcar n-aş încerca să recuceresc Neapole, ci aş aştepta forţe însemnate ca să-l

iau cu asalt, și atunci să-i impun — nu voi obosi zicînd și repetînd același cuvînt, fiindcă el singur corespunde gîndului meu — și în baza celor spuse, această curățire care numai ea ne poate garanta liniștea viitoare. Dacă, astăzi, n-aveți forțele necesare pentru a proceda astfel, mai bine nici n-aș încerca să mă întorc în capitala mea, decît să mă întorc lăsînd în ea toată putreziciunea aceasta. Armatele austro-ruse se apropie de Neapole. Mi-ar fi plăcut mai mult să fi sosit rușii noștri, și cu ei să fi recucerit regatul. Dar, în tot cazul, părerea mea e să primim ajutorul de oriunde ne-ar veni. Totuși, de oricine am fi ajutați, cînd Neapolul va fi reluat, nu trebuie să iertăm pe acei care sînt singura cauză a pierderii regatului... Să mă scuze Eminența Voastră c-am stăruit atîta asupra pedepsirii vinovaților, dar, în privința aceasta, am vrut să vă spun sentimentele și intențiile mele, ca să nu pretindeți că nu le-ați cunoscut. La urma urmelor, sper că Eminența Voastră știe ce are de făcut și că o va face.

Să nu creadă Eminența Voastră că am inimă rea, nici spirit tiranic, nici suflet vindicativ. Sînt gata să primesc vinovații și să-i iert ; dar sînt convinsă că ar fi pierderea regatului, cînd o dreaptă asprime îl poate scăpa.

Adio. Doresc din suflet să primesc vești de la Eminența Voastră, iar veștile să fie bune.

Sînt cu adevărată și recunoscătoare stimă, prietena devotată pentru totdeauna,

Carolina"

Veștile pe care le aștepta Carolina de la cardinal fuseseră, într-adevăr, bune. Cardinalul înaintase spre Neapole, fusese ajuns din urmă, după cum am spus, de ruși și de turci și, oricare ar fi fost apărarea pregătită de patrioți, nu era nici o îndoială că, într-un timp mai mult sau mai puțin lung, Neapole nu va fi reluat.

Aceasta dăduse atîta încredere tuturor, încît ducele de Calabria se hotărîse, în sfîrșit, să intre în joc. Augustii săi părinți îl încredințaseră lui Nelson, și trebuia să-și facă prima campanie sub pavilionul englez împotriva drapelului Republicii.

Se va vedea, printr-o nouă scrisoare a reginei, ce evenimente, spre marea lui părere de rău, împiedecară pe ti-

nărul prinț să cîștige toată gloria și toată popularitatea care se așteptau din această expediție.

A doua scrisoare a reginei nu ni se pare mai puțin ciudată și mai ales mai puțin caracteristică decît prima.

14 iunie 1799

„Scrisoarea aceasta, după cît se pare, Eminența Voastră o va primi la Neapole, adică atunci cînd va fi recucerit regatul.

Fatalitatea, care-i totdeauna împotriva noastră, a silit ieri flota engleză, plecată spre Neapole, să se întoarcă la Palermo. Ieșită din port pe vremea cea mai frumoasă și pe cel mai bun vînt cu putință, și-a luat rămas bun de la noi pe la ora unsprezece dimineața și, la patru după-amiază, dispăruse din vederea noastră. Vîntul neîncetînd să fie prielnic, probabil că ar fi fost astăzi la Procida. Din păcate, între insule și Capri, a întîlnit două vase de întărire care anunțau amiralului că flota franceză abia pornise din Toulon și înainta spre coastele de sud ale Italiei. S-a ținut un consiliu de război, unde Nelson declară că întîia lui datorie e de-a veghea asupra Siciliei și, scăpînd de trupele de debarcare și de artilerie, să alerge întru întîmpinarea inamicului și să-l combată. După această hotărîre, Nelson s-a întors în grabă astă-seară la Palermo să debarce trupele și să iasă din nou în largul mării.

Închipuiți-vă ce dezamăgire pe noi! Orice-aș spune, nu v-aș putea face s-o înțelegeți. Escadra era frumoasă, impunătoare, superbă și toate bastimentele ei ar fi produs cea mai mare impresie. Fiul meu, îmbarcat în prima lui expediție, era plin de entuziasm. Pe scurt, întîmplarea potrivnică m-a deznădăjduit. Scrisorile primite din Procida, la 11 și la 12, mă înștiințează că bomba e gata să explodeze. Lipsa de merinde și de apă trebuie să le grăbească predarea. Vă las grija de a conduce totul. Dar mai doresc, împreună cu Eminența Voastră, să se măcelărească și să se prade cît mai puțin, dat fiind convingerea mea că napolitanii nu se vor apăra. Cît despre clasele răzvrătite, ele n-au nici un curaj, iar poporul, care singur s-a arătat curajos, e pentru cauza cea dreptă. Cred dar că veți relua Neapolul fără mare, ba chiar fără nici o greutate. Mă încurcă numai fortul Sant-Elmo cu francezii lui. În locul Eminenții Voastre, aș propune comandantului, cu

somația de a răspunde în douăzeci și patru de ore ; sau se va preda chiar în ziua aceea și, dîndu-i-se un bilet de liberă trecere ori o escortă, se va retrage luînd cu sine cinzeci sau chiar o sută de iacobini, dar lăsînd muniții, tunuri și ziduri, totul în bună stare ; sau, dacă nu primește, nu va avea de așteptat nici o milă, iar el și garnizoana lui vor fi trecuți prin foc și sabie. Astfel, s-ar paraliza fortul Sant-Elmo. Și, de s-ar încăpățîna comandantul, chiar în aceeași clipă să pornească la asalt ruși, turci și cîțiva de-ai noștri, cei mai bine aleși ! O uncie [1] de aur la asalt și alta la întoarcere. Cu această făgăduială, sînt sigură că în mai puțin de-o jumătate de oră, Sant-Elmo e al nostru. Dar atunci, să ne ținem cuvîntul față de toți, asediatori ca și asediați. Cît despre deputați și cei aleși, înțelegeți bine că numai regele îi poate numi, *sedilii* fiind desființați ; e cel mai mic lucru pe care-l merită felonia lor de a-și fi detronat regele și a-i fi alungat vicarul, luîndu-și răspunderea fără învoirea lui. Dar ceea ce, îndeosebi, mi se pare mai grabnic, e a face ordine, a împiedica furturile, a încredința fortul Sant-Elmo unui comandant cinstit, brav și credincios, a organiza o armată, a pune portul în stare de apărare și a lua îndată socoteala exactă a forțelor maritime, ale artileriei și a tot ce se găsește în depozite ; pe scurt, a repune puțină unitate în roțile mașinei. Și, dacă în prima clipă de entuziasm, poporul ar putea fi îndemnat să intre în Statele romane, să libereze Roma, s-o înapoieze păstorului ei, și să ne dea nouă munții ca frontieră, ar fi o lovitură de maestru ce-ar vindeca rana făcută onoarei noastre.

Dacă oricare altul decît Eminența Voastră ar avea sarcina unei astfel de munci, aș muri de îngrijorare ; dar, dimpotrivă, sînt foarte liniștită, cunoscînd toată întinderea și profunzimea spiritului vostru, ce nu se pot asemui decît cu zelul și activitatea voastră.

Am primit scrisoarea Eminenței Voastre din Bovino, cu data de 4, — cea din 6, de la Ariano ; mai am aici și pe cea trimisă din Acton, și am admirat înțeleptele și adîncile cugetări cuprinse în ele și, cu toate că intima mea convingere, întemeiată pe o lungă și dureroasă experiență, nu-i de acord cu Eminența Voastră, m-au făcut să gîndesc cu pătrundere, rezultatul fiind că vă admir și mai

[1] Veche unitate de măsură pentru greutăți de circa 35 gr.

mult. Într-adevăr, cu cît judec, cu atît sînt mai încredințată că guvernarea Neapolului va fi peste măsură de grea și va avea nevoie de toate cunoștințele, de toată destoinicia și de toată dîrzenia Voastră. Deși, precît se pare, trecutul prezintă poporul napolitan drept un popor supus, totuși, ura, patimile personale, temerile vinovaților care se văd dezvăluiți vor face ca guvernarea să fie cumplit de grea ; dar geniul Eminenței Voastre va îndrepta totul.

Lăsați-mă să vă mai spun că doresc cu înfocare, după ce Neapolul va fi luat, să cădeți la învoială cu Sant-Elmo și comandantul francez. Dar, înțelegeți ! Nici un tratat cu vasalii noștri răzvrătiți. Regele, în clemența lui, îi va ierta sau le va ușura pedeapsa, dat fiind bunătatea sa ; dar a trata cu vinovați răzvrătiți, care-s în agonie și nu pot face mai mult rău decît șoarecele în capcană, nu, nu, niciodată ! Dacă binele Statului o vrea, voi consimți să-i iert ; dar să pactizez ca niște nelegiuiți atît de lași, niciodată !

E umila mea părere pe care o supun, ca toate celelalte, înțelepciunii și aprecierii Voastre.

Dealtfel, să creadă Eminența Voastră că simt cu vie gratitudine tot ce-i datorăm și că, dacă uneori părerile noastre se deosebesc în privința îngăduinței, pe care o crede bună iar eu o cred rea, nu-i păstrez totuși o veșnică recunoștință pentru serviciile aduse nouă ; și, pentru mine, reorganizarea Neapolului va fi desigur cel mai mare și mai greu dintre toate serviciile sale, și va încununa opera uriașă care, înfăptuită pe trei sferturi, e pe punctul de a fi pe deplin gata.

Termin, rugînd pe Eminența Voastră ca, în clipele acestea critice și hotărîtoare, să nu ne lase fără știri, înțelegînd cu cîtă îngrijorare le așteptăm.

Și o mai rog să mă creadă, cu veșnică și profundă gratitudine, recunoscătoarea și prea devotata prietenă,

Carolina"

La aceste două scrisori trebuie să se alăture analiza scrisorii regelui, pe care greșit am pus-o în prologul cărții noastre, pe cînd locul ei ar fi fost aici.

Prin analiza aceasta, cititorii vor vedea că amîndoi augustii soți, atît de rar de aceeași părere în orice lucru, aveau cel puțin un punct asupra căruia se înțelegeau de

minune : să-şi urmărească răzbunările pînă la capăt şi să nu graţieze sub nici un cuvînt.

Pe de altă parte, se va vedea, ceea ce de altminteri ne bucură să constatăm, ca rectificare istorică, cum că osîndirile la moarte hotărîte de cei doi soţi sînt răspunsul la scrisori în care cardinalul Ruffo îndeamnă la îngăduinţă.

Şi, pentru aceasta, ne vom mulţumi să punem din nou sub ochii cititorilor noştri indicaţiile date de rege cardinalului în privinţa deosebitelor categorii de vinovaţi, cît şi enumerarea feluritelor cazne cu care doreşte să fie pedepsiţi ; vom lăsa pe rege să vorbească el însuşi :

„*La moarte :*

Toţi cei care au făcut parte din guvernul provizor ;

Toţi cei care au făcut parte din comisia legislativă şi executivă la Neapole ;

Toţi membrii din comisia militară şi de poliţie a republicanilor ;

Toţi cei ce au făcut parte din municipalităţile patriotice şi care, în general, au primit o însărcinare de la Republica Parthenopeană sau de la francezi, şi mai cu seamă cei care au făcut parte din comisia însărcinată cu cercetarea pretinselor jefuiri făcute de mine şi de guvernul meu ;

Toţi ofiţerii care erau în serviciul meu şi au trecut în serviciul aşa-zisei Republici sau a francezilor ; bineînţeles că voinţa mea este că cei dintre numiţii ofiţeri care ar fi prinşi cu arma în mînă împotriva soldaţilor mei sau ai aliaţilor mei, să fie împuşcaţi în douăzeci şi patru de ore, fără altă judecată şi milităreşte, ca şi toţi baronii care, cu armele în mînă, s-ar fi împotrivit sau s-ar împotrivi întoarcerii mele ;

Toţi cei care au înfiinţat sau tipărit gazete republicane, proclamaţii sau alte scrieri, tinzînd să aţîţe popoarele mele la răzvrătire şi să răspîndească principiile noului guvern, şi mai ales un oarecare Vicenzo Cuoco ;

De asemenea vreau să fie arestată şi osîndită o oarecare Luiza Molina San-Felice, care a descoperit şi denunţat contrarevoluţia regaliştilor, în fruntea cărora erau Backer, tatăl şi fiul ;

În sfîrşit, toţi aleşii cetăţii şi deputaţii pieţei care au alungat din guvernarea sa pe vicarul meu general Pignatelli şi i-au zădărnicit toate operaţiile prin oprelişti şi măsuri potrivnice credinţei pe care mi-o datorau.

După care, cei recunoscuţi drept mai puţin vinovaţi vor fi fără mare cheltuială deportaţi pe viaţă în afara teritoriilor noastre, iar bunurile lor se vor confisca. Şi, îndeosebi asupra acestui punct, trebuie să vă spun că am găsit plin de înţelepciune tot ce-mi propuneţi cu privire la deportare în general, dar, mai gîndindu-mă, cred că-i mai bine să scăpăm de viperele acestea decît să le păstrăm în casă. A ! De-aş avea vreo insulă foarte îndepărtată de teritoriile mele de pe continent, nu zic, v-aş adopta bucuros sistemul de a înlocui moartea cu deportarea. Dar vecinătatea insulelor unde-mi sînt amîndouă regatele, ar înlesni exilaţilor să uneltească comploturi cu nemulţumiţii. E adevărat că, pe de altă parte, loviturile îndurate de francezi în Italia, şi cele pe care, slavă Domnului, le vor mai suferi, vor împiedica pe deportaţi să ne dăuneze ; atunci însă, de consimţim la exil, va trebui să ne gîndim bine la locul deportării şi la mijloacele de-a o executa cu deplină siguranţă. Sînt pe cale de-a lua o hotărîre.

Îndată ce voi fi recucerit Neapolul, îmi rezerv dreptul ca la lista alăturată să fac unele adăugiri pe care evenimentele şi cunoştinţele însuşite, mi le vor putea sugera. După care, am intenţia, ca bun creştin şi părinte iubitor al popoarelor mele, să uit cu totul trecutul şi să acord o iertare generală care să poată linişti pe aceia care n-au fost *rătăciţi* din perversitate sufletească, ci de frică şi din lipsă de curaj."

Nu ştim dacă fraza aceasta, scrisă după o listă de proscripţiuni [1], demnă de Sila [2], de Octavian [3] sau de Tiberiu [4], e o glumă jalnică, sau, ceea ce mai este cu putinţă din punctul de vedere cu care unii regi consideră regalitatea, dacă a fost scrisă cu seriozitate.

Şi, cînd ea se aştepta mai puţin, sentinţa bietei signora San-Felice fusese scrisă.

---

[1] Listă afişată pe care erau înscrise numele persoanelor condamnate la moarte.

[2] *Sila*, general şi om politic roman (138—78 î.e.n.), consul, apoi dictator absolut.

[3] *Octavian*, numele lui August, împărat roman, (63 î.e.n.—14 d.e.n.).

[4] *Tiberiu*, împărat roman (14—37 d.e.n.) care exercită o dictatură sîngeroasă.

2

MONEDA RUSĂ

Am spus că Luiza se silea să fie fericită.

Vai ! îi venea foarte greu.

Iubirea ei pentru Salvato era tot atît de mare, ba chiar mai mare ; la femeie, și mai ales la o femeie cu caracterul Luizei, dăruirea de sine sporește iubirea, în loc s-o micșoreze.

Cît despre Salvato, tot sufletul său era al Luizei. Avea pentru ea mai mult decît iubire, un adevărat cult.

Dar două pete întunecate se iviseră în viața bietei Luiza.

Una ce i se arăta numai, cînd și cînd, în minte, îndepărtată fiind de prezența lui Salvato, care o făcea să-i uite dezmierdările : era omul pe jumătate tată, pe jumătate soț, ce-i trimitea, în răstimpuri egale, scrisori totdeauna afectuoase, dar unde i se părea că deslușește urmele unei tristeți vădită numai pentru dînsa, și era mai mult ghicită de inimă decît analizată de mintea ei.

Îi răspundea prin scrisori cu totul filiale. N-avea nici un singur cuvînt de schimbat în sentimentele pe care le exprima cavalerului San-Felice : erau mereu ale unei fiice supuse, iubitoare și respectuoase.

Dar cealaltă pată, pată mohorîtă, pată de doliu ce se ivise în viața bietei Luiza și pe care nimic n-o putea alunga din privirea ei, era neînduplecatul gînd că pricinuise arestarea celor doi Backer și, dacă vor fi executați, ea va fi cauza morții lor.

De altminteri, încetul cu încetul viața celor doi tineri se împletise, fiind mai mult împreună. Tot timpul cît nu era prins cu îndatoririle lui militare, Salvato îl dădea Luizei.

După sfatul lui Michele, signora San-Felice o iertase pe Giovannina pentru ciudata-i ieșire care, dealtfel, părea mai puțin însemnată decît ar fi fost la noi, dat fiind familiaritatea servitorilor italieni cu stăpînii lor.

În toiul evenimentelor atît de grave care se îndeplineau, a celor și mai grave care se pregăteau, lumea, interesîndu-se mai puțin de treburile particularilor decît de ale Statului, nu lua în seamă intimitatea ce se stabi-

lea între Salvato și Luiza. De altminteri, intimitatea aceasta, oricît de deplină ar fi fost, nu te indigna niciodată într-o țară care, neavînd echivalent pentru cuvîntul *metresă*, îl traduce prin *prietenă*.

Presupunînd deci că, prin flecăreala ei, Giovannina ar fi avut de gînd să dăuneze stăpînei sale, zadarnic fusese nesăbuită, că tot nu-i făcuse răul pe care-l spera.

Fata ajunsese posomorîtă și tăcută, dar încetase de-a mai fi necuviincioasă.

Doar Michele în casa unde, din cînd în cînd, venea să-și răspîndească nebunatica veselie, își păstrase nepăsătoarea voie bună. Văzîndu-se ajuns la faimosul grad de colonel la care n-ar fi îndrăznit niciodată să viseze în ambițiile lui cele mai smintite, se gîndea totuși, uneori, la un oarecare capăt de frînghie filfîind în aer și zărit numai de el; vedenia aceasta însă n-avea altă înrîurire asupra moralului său decît de a-l face să spună, cu și mai multă voioșie și bătînd zgomotos din palme: „Foarte bine! Nu mori decît odată!" Exclamație din care numai diavolul, ce ținea celălalt capăt al frînghiei, putea înțelege ceva.

Într-o dimineață pe cînd se întorcea de la Assunta la sora lui de lapte, adică de la Marinella la Margellina, drum pe care-l făcea aproape zilnic, trecea pe dinaintea ușii beccaiului[1], și cu hoinăreala obișnuită meridionalilor, se oprea fără nici un rost, i se păru că la sosirea lui schimbaseră vorba, făcîndu-și unele semne ce spuneau vădit: „Păzea, uite-l pe Michele!"

Era prea isteț ca să arate c-a văzut ce văzuse; dar, totodată, și prea curios pentru a nu căuta să afle ce i se ascundea. Grăi o clipă cu *beccaiul*, care făcea pe republicanul înflăcărat și nu putu scoate nimic de la el; dar ieșind de acolo, intră la măcelarul Cristoforo, dușman firesc al *beccaiului* din singura pricină că amîndoi se îndeletniceau aproape cu aceeași meserie.

Cristoforo, adevărat patriot, băgase de seamă de dimineață, o frămîntare destul de mare în Piața-Veche. După cît se dumerise, o iscau doi oameni care împărțiseră cîtorva indivizi binecunoscuți ca devotați cauzei Burbonilor, monede străine de aur și de argint. Pe unul din cei doi oameni, Cristoforo îl recunoscuse drept un fost

[1] *Beccaio*, măcelar, cel care tăia berbecii (în limba italiană, în original).

bucătar al cardinalului Ruffo, pe nume Coscia, și ca atare era în legătură cu negustorii din Piața-Veche.

— Bine ! zise Michele, ai văzut moneda, cumetre ?

— Da ; dar n-am recunoscut-o.

— Ai putea să ne faci rost de o monedă din astea ?

— Nimic mai ușor.

— Atunci, cunosc pe cineva care o să ne spună din ce țară vine.

Și Michele scoase din buzunar un pumn de bani de tot felul pentru ca Cristoforo să poată schimba în monedă napolitană prețul monedelor străine după care se ducea.

Peste zece minute, se întoarse cu o monedă de argint în valoare de un piastru, dar mai subțire. Reprezenta, pe de o parte, o femeie cu cap trufaș, cu pieptul aproape gol, purtînd o coroniță pe frunte ; de cealaltă parte, un vultur cu două capete, ținînd într-o gheară globul și-n cealaltă sceptrul.

În jurul monedei, pe față și pe dos erau gravate inscripții cu litere necunoscute.

Degeaba își stoarse creierii Michele, încercînd să le citească. Fu nevoit să mărturisească, spre rușinea lui, că nu cunoștea literele din care se alcătuiau.

Dădu lui Cristoforo însărcinarea de a se informa. Va veni să-i spună ce-avea să afle.

Măcelarul, a cărui curiozitate nu era mai puțin atîțată, începu îndată să cerceteze, în timp ce Michele, prin strada Toledo și puntea Chiaia, ajungea la Margellina.

Trecînd pe dinaintea palatului Angri, întrebase de Salvato : ieșise de un ceas.

După cum bănuise Michele, Salvato era la casa Palmieri, unde ducesa Fusco, confidenta Luizei, îi pusese la dispoziție odaia în care fusese adus după rănirea lui, petrecînd acolo ore atît de dulci și atît de crude.

În felul ăsta, intra la ducesa Fusco, ce primea cu semeție și pe față pe toți fruntașii patrioți ai epocii, o saluta ori n-o saluta, după cum era acasă ori nu, și trecea în odaia, acum cabinet de lucru.

Din locuința ei, Luiza venea să-l găsească prin ușa de trecere deschisă între cele două vile.

Michele, neavînd aceleași pricini de a se ascunde, sună fără înconjur la portița grădinii, pe care i-o deschise Giovannina.

Vorbea puțin cu fata de cînd o bănuise în privința surorii lui de lapte. Se mulțumi deci să dea din cap destul de rece. Să nu uităm, ajunsese colonel și, cum la Luiza era ca și la el acasă, intră fără să mai întrebe nimic, deschise ușile și, văzînd odăile goale, se îndreptă spre cea în care era aproape sigur c-o găsește.

Tînărul lazzarone [1] avea un fel de a bate la ușă care-i trăda prezența ; cei doi tineri îl recunoscură și dulcele glas al Luiezei rosti :

— Intră !

Michele împinse ușa. Salvato și Luiza ședeau unul lîngă altul. Ea își rezema capul de umărul lui, el o ținea de talie.

Luiza avea ochii în lacrimi, iar Salvato, fruntea strălucitoare de-o mîndră bucurie.

Michele zîmbi ; i se părea că vede un tînăr soț triumfător, la vestea unei viitoare paternități.

Dealtfel, oricare ar fi fost sentimentul care însenina fruntea unuia și înlăcrima ochii celeilalte, trebuia, fără îndoială, să rămînă o taină între cei doi amanți ; căci, văzîndu-l pe Michele, Luiza își puse un deget pe buze.

Salvato se plecă spre tînăr și-i întinse mîna.

— Ce mai vești ? întrebă el.

— Nici una sigură, domnule general, dar mare zarvă în aer.

— Și cine o face ?

— O ploaie de argint care vine nu se știe de unde.

— O ploaie de argint ! Măcar te-ai adăpostit sub streașină ?

— Nu. Mi-am întins pălăria, și iată una din picăturile căzute.

Și arătă lui Salvato moneda de argint.

El o luă și, de la prima vedere :

— A ! e o rublă de pe timpul Caterinei a II-a.

Faptul nu-i spunea nimic lui Michele.

— O rublă ? întrebă el, ce-i asta ?

— Un piastru rusesc. Iar Caterina a II-a e mama lui Paul I, împăratul care domnește acuma.

— Unde anume ?

— În Rusia.

---

[1] Cuvînt napolitan, care desemnează oamenii din clasa cea mai de jos, zdrențărоșii.

— Na-ți-o bună ! uite că se amestecă rușii. Într-adevăr, ni se făgăduia de mult c-or să vină. Oare au și sosit ?

— Așa se pare, răspunse Salvato.

Apoi, ridicîndu-se :

— Asta-i grav, mult iubita mea Luiza, zise tînărul ofițer, și sînt nevoit să te părăsesc, fiindcă nu-i timp de pierdut ca să aflăm de unde-s rublele răspîndite în popor.

— Du-te, răspunse tînăra femeie cu blînda resemnare care ajunsese cea mai de seamă însușire a firii ei, după jalnica afacere a celor doi Backer.

Într-adevăr, simțea că nu mai era stăpînă pe sine ; că, aidoma cu antica Ifigenie, era o victimă în mîinile Destinului și, neputînd lupta împotriva lui, s-ar fi zis că încerca să-l înduplece prin resemnarea ei.

Salvato își încheie catarama săbiei și se întoarse spre ea cu zîmbetul puternic și senin ce nu i se ștergea de pe față decît pentru a-i reda tăria marmurei, și, cuprinzînd-o cu brațul, sub a cărui îmbrățișare trupul ei se mlădie ca o ramură de salcie rosti :

— La revedere, iubirea mea !

— La revedere ! repetă tînăra femeie. Pe cînd ?

— O ! Cît mai curînd cu putință ! Nu trăiesc decît lîngă tine, mai ales după fericita veste.

Luiza se lipi de Salvato, ascunzîndu-și capul la pieptul său ; dar Michele putu să vadă roșeața feței ce i se întindea pînă la tîmple.

Vai ! vestea pe care, în mîndria lui egoistă, Salvato o numea o veste bună, era că Luiza va fi mamă !

3

ULTIMELE ORE

Iată ce se întîmplase și cum se ivise moneda rusă în Piața Veche, la Neapole.

La 3 iunie, cardinalul sosise la Ariano, oraș care, așezat pe vîrful cel mai înalt al Apeninilor, a primit chiar prin poziția lui numele de *balconul Pouille*. Pe atunci, n-avea alt drum decît drumul consular ce duce de la Nea-

pole la Brindisi, același pe care-l urmase Horațiu în renumita lui călătorie cu Mecena. Înspre Neapole, urcușul e atît de abrupt, încît diligențele nu pot, sau mai degrabă nu puteau să-l suie, decît fiind trase de boi ; de cealaltă parte, ajungeai numai mergînd pe valea lungă și strîmtă a Bovinolui care oarecum, slujea drept Termopile Calabriei. În adîncul trecătorii, se rostogolește Cervaro, puhoi furios pînă la nebunie, și pe malul său se tîrăște drumul dintre Ariano și podul Bovino. Coasta muntelui e atît de plină de stînci, încît vreo sută de oameni ar ajunge ca să oprească mersul unei armate. Acolo primise Schipani ordinul să se oprească și, dacă l-ar fi executat, în loc să se lase în voia patimei nesăbuite de a lua Castellucio, pesemne că acolo s-ar fi isprăvit triumfalul marș al cardinalului.

Dimpotrivă, spre marea lui mirare, cardinalul ajunsese la Ariano fără nici o piedică.

Găsi aici lagărul rus.

Chiar a doua zi după sosirea lui, în timp ce vizita lagărul, i se aduseră doi inși, care abia fuseseră arestați într-un *calessino* [1].

Amîndoi se dădeau drept negustori de grîne, mergînd la Pouille să-și facă cumpărăturile.

Cardinalul se pregătea să-i cerceteze, cînd, privindu-i cu luare-aminte și văzînd că unul din ei, în loc să fie zăpăcit sau speriat, zîmbea, recunoscu în presupusul negustor de grîne pe un fost bucătar de-al lui, pe nume Coscia.

Fiind recunoscut, Coscia, după obiceiul napolitan, luă mîna cardinalului și o sărută ; cardinalul înțelegînd că nu întîmplarea aducea pe cei doi călători în fața lui, îi duse afară din lagărul rus într-o casă singuratică, unde putu să le vorbească în liniște :

— Veniți de la Neapole ? întrebă el.

— Am plecat de acolo ieri dimineață, răspunse Coscia.

— Atunci, îmi puteți da vești proaspete ?

— Da, monseniore, cu atît mai mult cu cît noi chiar veneam după știri la Eminența Voastră.

Într-adevăr, amîndoi mesagerii erau trimiși de comitetul regalist. Burghezii ca și patrioții se interesau mult să afle sigur dacă rușii sosiseră ori nu, colaborarea cu ei fiind o mare garanție pentru izbînda expediției sanfe-

[1] *Calessino* — trăsură (în limba italiană, în original).

diste, căci numeric vorbind avea drept sprijin pe cel mai puternic dintre imperii.

În privința aceasta, cardinalul satisfăcu din plin pe cei doi trimiși. Îi îmbie să treacă prin mijlocul rîndurilor moscovite, asigurîndu-i că nu era decît avangarda și că armata venea din urmă.

Amîndoi călătorii, deși mai puțin necredincioși decît apostolul Toma, puteră totuși face ca el : să vadă și să pipăie.

Pipăiră, îndeosebi, un sac de bani ruseşti pe care cardinalul li-l încredință ca să-l împartă bunilor prieteni din Piața-Veche.

S-a văzut că meșterul bucătar Coscia își îndeplinise conștiincios însărcinarea, fiindcă una din ruble ajunsese pînă la Salvato, care, de asemenea, înțelesese gravitatea faptului, și plecase să-l controleze.

Peste două ore, nu mai avea nici o îndoială : rușii se uniseră cu cardinalul, și turcii erau pe cale s-o facă și ei.

Încă nu trecuse ziua, că zvonul se și răspîndise în tot orașul.

Salvato, întorcîndu-se la palatul Angri, aflase veşti și mai îngrozitoare.

Ettore Caraffa, eroul de la Andria și de la Trani, era blocat de Pronio la Pescara, și nu putea veni în ajutorul Neapolului care, totuși, îl socotea drept unul dintre cei mai viteji apărători ai săi.

Bassetti, numit de Macdonald, înainte de plecarea lui din Neapole, general-șef al trupelor Republicii, fiind bătut de Fra-Diavolo și de Mammone, abia se întorsese rănit la Neapole.

Schipani, atacat și învins pe Sorno, se oprise numai la Torre-del-Greco și se închisese împreună cu vreo sută de oameni în micul fort Granatello.

În sfîrșit, Manthonnet, ministrul de război, însuși Manthonnet ce mersese împotriva lui Ruffo și se bizuise că Ettore Caraffa se va uni cu el, Manthonnet, lipsit de ajutorul bravului căpitan și găsindu-se în mijlocul locuitorilor care, atîțați de pilda lui Castellucio, se răsculau amenințători, nu putuse ajunge pînă la Ruffo și, fără să fi trecut de Baia, fusese silit să se retragă.

Salvato, citind veștile acestea fatale, rămase o clipă pe gînduri ; apoi se păru c-a luat o hotărîre ; cobori

repede în stradă și sări într-un *calessino* ca să-l ducă la casa Palmieri.

De astă dată, nu mai intră prevăzător prin casa ducesei Fusco : se duse de-a dreptul la portița grădinii care se deschisese într-un chip atît de fericit pentru el, în noaptea de 22 spre 23 septembrie, și sună.

Giovannina veni să deschidă și, văzînd tînărul, nu-și putu stăpîni un strigăt de surprindere : niciodată nu intra pe acolo.

Salvato nu se preocupă de mirarea și nici nu se îngrijoră de țipătul ei.

— Stăpîna ta e aici ? o întrebă el.

Și, cum nu răspundea, ca fermecată de privirea lui, se îndreptă spre intrare, îndepărtînd-o binișor cu mîna, fără măcar să bage de seamă că Giovannina i-o apucase, strîngînd-o cu o patimă pe care, dealtminteri, el poate o puse pe seama fricii stîrnită de situația atît de nesigură în firile cele mai tari, și cu atît mai mult în Giovannina.

Luiza era în aceeași odaie unde o lăsase Salvato. La zgomotul neașteptat al pașilor săi, la uimirea de a-l auzi venind din partea opusă celei obișnuite, sări arsă spre ușă și o deschise. Salvato se găsi în fața ei.

Tînărul îi luă amîndouă mîinile și, privind-o cîteva clipe cu un zîmbet de nespusă blîndețe și totodată de tristețe :

— Totul e pierdut ! îi zise el. Peste o săptămînă, cardinalul Ruffo și oamenii lui vor fi sub zidurile Neapolului, și va fi prea tîrziu pentru a lua o hotărîre. Trebuie deci s-o luăm chiar acum.

Cît despre Luiza, îl privea mirată, dar fără teamă.

— Vorbește, spuse ea, te ascult.

— În împrejurările de astăzi, urmă Salvato, sînt trei lucruri de făcut.

— Care anume ?

— Întîi, să plecăm călare cu o sută dintre bravii mei calabrezi, să înlăturăm toate piedicile pe care le vom întîlni în cale, și să ajungem la Capua. Capua a păstrat o garnizoană franceză. Te încredințez lealității comandantului, oricare ar fi el, și, de capitulează, te va cuprinde în capitulare și ești scăpată, căci te afli sub ocrotirea tratatelor.

— Și tu, întrebă ea, rămîi la Capua ?

— Nu, Luiza, mă întorc aici, că aici mi-e locul ; dar, îndată ce voi fi liberat de îndatoririle mele, vin după tine.

— Al doilea ? zise ea.

— E a lua barca bătrînului Basso Tomeo care, împreună cu cei trei fii ai lui, te va aştepta la mormîntul lui Scipio şi, dat fiind că nu mai este blocată, a vîsli de-a lungul coastei Terracina pînă la Ostia ; şi, odată acolo, a merge în susul Tibrului pînă la Roma.

— Vii cu mine ? întrebă Luiza.

— Cu neputinţă.

— Atunci, al treilea ?

— E să rămînem aici, apărîndu-ne cît mai bine şi să aşteptăm evenimentele.

— Care evenimente ?

— Urmările unui oraş luat cu asalt şi răzbunările unui rege laş, deci fără milă.

— Vom scăpa sau vom muri împreună ?

— Se prea poate.

— Atunci, să rămînem.

— E ultimul tău cuvînt, Luiza ?

— Ultimul, dragul meu.

— Gîndeşte-te pînă deseară, cînd voi fi aici.

— Întoarce-te deseară ; dar, deseară, îţi voi spune, ca şi acum : dacă rămîi, rămînem amîndoi.

Salvato se uită la ceas.

— E ora trei, zise el ; nu pot pierde nici o clipă.

— Mă părăseşti ?

— Mă urc la fortul Sant-Elmo.

— Dar şi fortul Sant-Elmo e comandat de un francez : de ce nu mă încredinţezi lui ?

— Fiindcă nu l-am văzut decît un moment şi mi s-a părut că-i un ticălos.

— Ticăloşii fac uneori pentru bani, ceea ce oamenii de inimă săvîrşesc din devotament.

Salvato zîmbi.

— Tocmai asta voi încerca.

— Încearcă, dragul meu : tot ce vei face va fi bine făcut, numai să rămîi lîngă mine.

Salvato o sărută la plecare, iar peste puţin putea fi văzut cum urca muntele pe o cărare şi dispărea după mănăstirea San-Martino.

Colonelul Mejean care, din înălţimea fortăreţei plana ca o pasăre de pradă deasupra oraşului şi a împrejurimi-

lor lui, îl zări și-l recunoscu. Auzise de faima acestei firi sincere și cinstite, opusă lui. Poate că-l ura, dar nu se putea opri de a-l stima.

Avu cînd să se întoarcă în biroul său și, cum oamenilor de felul ăsta nu le place lumina zilei, lăsă în jos perdelele și se așeză cu spatele la fereastră, așa, ca ochii lui șovăitori, ce clipeau des, să nu poată fi pîndiți în penumbră.

Aproape îndată după ce luase măsurile acestea, fu anunțat generalul de brigadă Salvato Palmieri.

— Să intre, zise colonelul Mejean.

Salvato fu introdus și ușa se închise în urma lui.

4

UNDE UN OM CINSTIT PROPUNE O FAPTĂ REA PE CARE OAMENI CINSTIȚI AU PROSTIA DE A N-O PRIMI

Convorbirea ținu cam un ceas.

Salvato ieși cu ochii întunecați și capul în piept.

Apucă pe povîrnișul ce duce de la San-Martino la Infrascata, luă un calessino pe care-l găsi la poalele colinei dei Studi, ca să meargă la palatul regal, unde era sediul Directoratului. Uniforma lui îi deschidea toate ușile. Pătrunse pînă în sala de ședințe.

Îi găsi pe directori adunați, iar Manthonnet le dădea raportul situației.

Era cea pe care am spus-o .

Cardinalul la Ariano, adică putînd fi la Neapole în patru marșuri ;

Sciarpa la Nocera, adică la două marșuri de Neapole ;

Fra-Diavolo la Sessa și la Teano, adică la două marșuri de Neapole ;

În sfîrșit, Republica amenințată de napolitani, de sicilieni, de englezi, romani, toscani, ruși, portughezi, dalmați, turci și albanezi.

Raportorul era posomorît ; cei care-l ascultau și mai posomoriți.

La intrarea lui Salvato, toți ochii se întoarseră spre el, care făcîndu-i semn lui Manthonnet să urmeze, rămase în picioare, tăcut.

Cînd Manthonnet isprăvi, președintele întrebă pe Salvato :

— O să ne dai veşti noi, iubite generale ?

— Nu ; dar am să vă fac o propunere.

Toți cunoșteau curajul înflăcărat și neclintitul patriotism al tînărului : îl ascultară.

— După ceea ce v-a spus bravul general Manthonnet, mai aveți vreo speranță ?

— Prea puțină.

— Și aceasta, pe ce se întemeiază ? Spuneți-ne.

Toți tăcură.

— Va să zică, reluă Salvato, nu mai aveți nici una, și încercați numai să vă amăgiți pe voi înșivă.

— Dar dumneata mai ai ?

— Da, de se face întocmai ce vă voi spune.

— Spune !

— Sînteți toți bravi și curajoși ? Sînteți toți gata să muriți pentru patrie ?

— Toți, strigară membrii directoratului, ridicîndu-se în același avînt.

— Nu mă îndoiesc, urmă el cu liniștea-i obișnuită ; dar a muri pentru patrie, nu înseamnă a o salva și, înainte de toate, patria trebuie salvată ; fiindcă a salva patria, e a salva Republica și a salva Republica, e a statornici pe pămîntul ăsta nenorocit inteligența, progresul, legalitatea, lumina, libertatea care, odată cu întoarcerea lui Ferdinand, ar pieri pentru o jumătate de secol, pentru un secol poate.

Auditorii rămaseră tăcuți, atît de dreaptă și cu neputință de combătut era judecata aceasta.

Salvato urmă :

— Cînd Macdonald a fost rechemat în Italia de nord și francezii au părăsit Neapole, v-am văzut, voioși, felicitîndu-vă că sînteți, în sfîrșit, liberi. Amorul propriu național, patriotismul vostru pentru locul de baștină vă orbeau ; ați făcut atunci primul pas spre sclavie.

O vie roșeață trecu pe fruntea membrilor directoratului ; Manthonnet murmură :

— Mereu străinul !

Salvato dădu din umeri.

— Sînt mai napolitan decît dumneata, Manthonnet, răspunse el, fiindcă familia dumitale, cu obîrşia în Savoia, locuieşte la Neapole numai de cincizeci de ani ; eu, sînt din Terra Molisa, acolo s-au născut, acolo au murit strămoşii mei. Să-mi dea Dumnezeu cea mai mare fericire de-a muri acolo ca ei !

— Ascultaţi-l, zise unul, înţelepciunea vorbeşte prin glasul acestui tînăr.

— Nu ştiu ce numeşti străinul ; dar ştiu pe cine numesc *fraţii mei.* Fraţii mei sînt oamenii, din orice ţară ar fi ei, care vor ca şi mine demnitatea individului prin independenţa naţiunii. Oamenii aceştia fie ei francezi, ruşi, turci ori tătari, de vreme ce intră în noaptea mea cu o făclie în mînă şi cuvintele de progres şi libertate pe buze, oamenii aceştia sînt *fraţii mei.* Pentru mine, străini sînt napolitanii, compatrioţii mei care, reclamînd puterea pentru Ferdinand, mergînd sub flamura lui Ruffo, vor să ne impună din nou despotismul unui rege tîmpit şi al unei regine desfrînate.

— Vorbeşte, Salvato ! Vorbeşte ! zise acelaşi glas.

— Ei bine, vă spun : ştiţi să muriţi, dar nu ştiţi să învingeţi.

Adunarea se înfierbîntă. Manthonnet se întoarse brusc spre Salvato.

— Ştiţi să muriţi, repetă Salvato ; dar nu ştiţi să învingeţi, şi dovada este că Bassetti a fost bătut, că Schipani a fost bătut ; că însuţi dumneata, Manthonnet, ai fost bătut.

Manthonnet plecă fruntea.

— Francezii, dimpotrivă, ştiu să moară şi... Erau treizeci şi doi la Cotrone ; din treizeci şi doi, cincisprezece au murit şi unsprezece au fost răniţi. Erau nouă mii la Civita Castellane, şi aveau înaintea lor patruzeci de mii de inamici, care au fost învinşi. Aşa că, repet, francezii ştiu nu numai să moară, dar mai ştiu să şi învingă.

Nici o voce nu răspunse.

— Fără francezi, vom muri, vom muri glorios, vom muri cu fală, vom muri cum au murit Brutus şi Caius la Filipe ; dar vom muri deznădăjduind, vom muri îndoindu-ne de Providenţă, vom muri spunînd : „Virtute, nu eşti decît un cuvînt !" şi, gîndul cel mai groaznic e că Republica va muri odată cu noi. Cu francezii, vom învinge, şi Republica va fi salvată !

— Înseamnă deci, exclamă Manthonnet, că francezii sînt mai bravi decît noi ?

— Nu, iubite generale, nimeni nu-i mai brav decît dumneata, nimeni nu-i mai brav decît mine, nimeni nu-i mai brav decît Cirillo care mă ascultă, ba m-a și aprobat de două ori ; și, cînd ceasul morții va suna, vom da dovada, sper, că nimeni nu va muri mai frumos decît noi. Și Kosciusko era brav ; dar, căzînd, a rostit îngrozitoarele cuvinte pe care trei împărțiri le-au îndreptățit : *Finis Poloniae !* Vom spune căzînd, și dumneata cel dintîi, nu mă îndoiesc, vorbe istorice ; repet însă, dacă nu pentru noi, cel puțin pentru copiii noștri care vor avea de refăcut munca noastră, e mai bine să nu cădem.

— Dar, zise Cirillo, unde sînt francezii ăștia ?

— Vin de la Sant-Elmo, răspunse Salvato ; m-am despărțit adineaorea de colonelul Mejean.

— Îl cunoști pe omul ăsta ? întrebă Manthonnet.

— Da, e un ticălos, răspunse Salvato cu liniștea-i de totdeauna, și iată de ce se poate trata cu el. Îmi vinde o mie de francezi.

— Nu are decît cinci sute cincizeci ! exclamă Manthonnet.

— Pentru Dumnezeu, dragă Manthonnet, lasă-mă să termin ; timpul e prețios și, de-aș putea cumpăra timp, cum pot cumpăra oameni, aș face-o. Îmi vinde o mie de francezi.

— Așa bătuți cum sîntem, încă mai putem aduna zece sau cinsprezece mii de oameni, zise Manthonnet, și te bizui să faci cu o mie de francezi ceea ce nu poți face cu cinsprezece mii de napolitani ?

— Nu mă bizui să fac cu o mie de francezi ceea ce nu pot face cu cinsprezece mii de napolitani ; dar cu cinsprezece mii de napolitani și o mie de francezi, pot face ce n-aș face cu treizeci de mii de napolitani.

— Ne calomniezi, Salvato.

— Ferească Dumnezeu ! Dar pilda e aici. Crezi că, dacă Mack ar fi avut o mie de oameni din trupe vechi, o mie de soldați vechi, disciplinați, deprinși cu victoria, o mie de soldați de-ai prințului Eugen sau de-ai lui Suvorov, înfrîngerea noastră ar fi fost atît de rapidă, fuga noastră atît de rușinoasă ? Căci eram cu gîndul, dacă nu cu inima, alături de napolitanii ce-o ștergeau și împotriva cărora luptasem ; o mie de francezi, vezi, dragă Manthonnet. e un ba-

talion pătrat [1], și un batalion pătrat e o fortăreață pe care nimic n-o biruie, nici artileria, nici cavaleria ; o mie de francezi, e o barieră peste care inamicul nu trece, un zid în spatele căruia soldatul brav, dar neobișnuit cu focul, prost disciplinat, prinde încredere, se călește. Dați-mi comanda a douăsprezece mii de napolitani și a o mie de francezi și, într-o săptămînă, vi-l aduc aici pe cardinalul Ruffo, legat de mîini și de picioare.

— Și trebuie neapărat, Salvato, ca dumneata să-i comanzi pe acești douăsprezece mii de napolitani și o mie de francezi ?

— Ia seama, Manthonnet ! Iată un sentiment rău, ceva aidoma cu invidia ce-ți muşcă inima.

Și, sub privirea blajină a tînărului, Manthonnet, umilit, își părăsi locul și veni să-i dea mîna.

— Iartă-l, dragă Salvato, zise el, pe un om încă prăpădit de ultima lui înfrîngere. Dacă lucrul ăsta ți se acordă, vrei să mă iei drept locotenentul dumitale ?

— Dar urmează odată, Salvato, făcu Cirillo.

— Da, trebuie neapărat ca eu să-i comand, reluă Salvato, și vă voi spune de ce : trebuie ca francezii pe care socot să mă sprijin, cei o mie de francezi ce-mi vor fi stîlpul de bronz, acești o mie de francezi să mă vadă luptînd, fiindcă ei știu că eram, nu numai aghiotantul, ci și prietenul generalului Championnet [2]. Dacă aș fi fost ambițios, l-aș fi urmat pe Macdonald în Italia de nord, adică pe terenul marilor bătălii, acolo unde, în trei-patru ani devii Desaix, Kléber, Bonaparte, Murat, și nu aș fi cerut concediu pentru a comanda o ceată de calabrezi sălbatici și a muri neștiut de nimeni în vreo hărțuială împotriva unor țărani, comandați de un cardinal.

— Și francezii aceștia, întrebă președintele, cu ce preț ți-i vinde comandantul din Sant-Elmo ?

— Nu cu cît merită ei, desigur — ce-i drept, că nu lor, ci lui îi plătesc — cinci sute de mii de franci.

— Și acești cinci sute de mii de franci, de unde-i iei ? mai întrebă președintele.

— Așteaptă, răspunse Salvato, mereu liniștit ; că nu-mi trebuie cinci sute de mii de franci, ci un milion.

---

[1] Termen militar, trupă ținînd piept, din patru laturi, unui atac.

[2] Championnet (Jean-Antoine-Etienne) general francez (1762—1800).

— Cu atît mai mult. Repet, de unde vei lua un milion, cînd poate nu avem nici zece mii de ducaţi în casă ?

— Daţi-mi puteri depline asupra vieţii şi bunurilor o zece cetăţeni bogaţi pe care vi-i voi numi şi, mîine, milionul va fi aici, adus de ei înşişi.

— Cetăţene Salvato, exclamă preşedintele, ne propui acum tocmai ceea ce imputăm duşmanilor noştri.

— Salvato ! murmură Cirillo.

— Aşteptaţi, rosti tînărul. Am cerut să fiu ascultat pînă la capăt şi, în fiece clipă, mă întrerupeţi.

— E adevărat, sîntem nedrepţi ! zise Cirillo, înclinîndu-se. Vorbeşte.

— După cum ştie toată lumea, reluă Salvato, am bunuri în valoare de două milioane, ferme, moşii, case, în sfîrşit proprietăţi, în provincia Molisa. Aceste două milioane le dăruiesc naţiunii. Cînd Neapolul va fi eliberat şi Ruffo fugit sau prins, naţiunea va vinde moşiile mele şi va înapoia banii celor zece cetăţeni care-mi vor fi împrumutat, sau mai bine-zis i-au împrumutat naţiunii, cîte o sută de mii de franci.

Un murmur de admiraţie se auzi printre directori. Manthonnet îi cuprinse gîtul tînărului cu braţele.

— Ceream să servesc sub comanda ta ca locotenent, zise el ; mă vrei ca simplu voluntar ?

— Dar, întrebă preşedintele, în timp ce-ţi vei duce cei cinsprezece mii de napolitani şi o mie de francezi împotriva lui Ruffo, cine va veghea asupra siguranţei şi a liniştei oraşului ?

— A ! exclamă Salvato, ai atins singura primejdie ; trebuie să facem o jertfă şi să luăm o cumplită hotărîre. Patrioţii se vor refugia în forturi şi le vor apăra, apărîndu-se pe ei înşişi.

— Dar oraşul ! Oraşul ! repetară directorii laolaltă cu preşedintele.

— Ne expunem la opt sau zece zile de anarhie.

— Zece zile de incendii, de jaf, de uciderî ! repetă preşedintele.

— Ne vom întoarce biruitori şi-i vom pedepsi pe răzvrătiţi.

— Pedepsirea lor va reclădi oare casele arse ? Va reface averile nimicite ? Va reda viaţă morţilor ?

— După douăzeci de ani, cine va mai băga de seamă că douăzeci de case au fost arse, că douăzeci de averi s-au

prăpădit şi douăzeci de vieţi au fost curmate? Lucrul de căpetenie este ca Republica să triumfe căci, dacă-i doborîtă, căderea ei va fi urmată de mii de nedreptăţi, de mii de nenorociri, de mii de morţi.

Directorii se priviră.

— Treci în camera de alături, cît vom delibera.

— Votez pentru tine, Salvato! strigă Cirillo tînărului.

— Rămîn să influenţez, dacă se poate, asupra deliberării, zise Manthonnet.

— Cetăţeni directori, rosti Salvato ieşind, amintiţi-vă spusele lui Saint-Just [1]: „Cînd e vorba de revoluţie, cel care nu sapă adînc îşi sapă propria groapă".

Salvato se duse şi, după cum primise ordin, aşteptă în camera vecină.

Peste zece minute, uşa se deschise; Manthonnet se apropie de tînăr, îl luă de braţ şi atrăgîndu-l spre stradă îi zise:

— Vino!

— Unde? întrebă Salvato.

— Acolo unde se moare.

Propunerea tîlharului fusese respinsă în unanimitate, mai puţin un vot.

Era votul lui Cirillo.

5

MARSELIEZA NAPOLITANĂ

În aceeaşi zi, avea loc o seară de gală la San-Carlo. Se cînta *Horaţii şi Curiaţii*, una din cele o sută de capodopere ale lui Cimarosa [2]. Niciodată nu s-ar fi zis, văzînd sala luminată *à giorno*, femeile elegante şi împodobite ca pentru o serbare, tinerii care abia îşi depuseseră puşca la

[1] *Saint-Just* Louis de (1767—1794) om politic francez. Iacobin, apropiat al lui Robespierre, membru al Comitetului Salvării Publice în timpul Revoluţiei burgheze din Franţa (1789—1794).

[2] *Cimarosa* (Domenico) compozitor italian (1749—1801), autor de opere (Căsătoria secretă), de piese instrumentale etc.

intrare și aveau s-o reia la ieșire, niciodată nu s-ar fi zis că Hanibal [1] e atît de aproape de porțile Romei.

Între actul al doilea și al treilea, cortina se ridică, și prima actriță a teatrului, în costumul geniului patriei, ținînd un steag negru în mînă, veni să vestească știrile pe care le și cunoaștem, și nu lăsau patrioților altă alegere decît de a-l zdrobi pe cardinal, printr-o sforțare hotărîtoare, la picioarele zidurilor din Neapole, sau de a muri ei înșiși, apărîndu-le.

Știrile, oricît de îngrozitoare erau, nu-i descurajaseră pe spectatorii care le ascultau. Fiecare din ele fusese primită cu strigătele de : „Trăiască libertatea ! Moarte tiranilor !"

În sfîrșit, cînd aflară ultima, adică înfrîngerea și întoarcerea lui Manthonnet, n-a fost numai patriotism, a fost o nebunie ; strigau din toate părțile :

— Imnul libertății ! Imnul libertății !

Artista care citise înfiorătorul buletin salută, arătînd că era gata să intoneze imnul național, cînd deodată spectatorii zăriră într-o lojă pe Eleonora Pimentel, între Monti, autorul versurilor și Cimarosa, autorul muzicii.

Atunci în toată sala răsună un singur strigăt :

— Pimentel ! Pimentel !

Monitorul parthenopean, redactat de nobila femeie, îi aducea o imensă popularitate.

Pimentel salută ; dar nu asta voiau ; voiau ca ea însăși să cînte imnul.

Se împotrivi o clipă, dar, față de unanimitatea demonstrației, fu nevoită să se supună.

Ieși din lojă și reapăru pe scenă, în timp ce sala întreagă răcnea : „ura, vivat, bravo" și aplauda.

I se prezentă drapelul negru.

Dar ea, clătinînd din cap, zise :

— Acesta-i drapelul morților și, slavă Domnului ! cît vom respira, Republica și libertatea n-au murit. Dați-mi drapelul celor vii.

I se aduse drapelul tricolor napolitan.

Cu un gest pasionat, îl strînse la inimă.

---

[1] *Hanibal,* general și om de stat, cartaginez (247—183 î.e.n.) ; a dezlănțuit al doilea război punic, i-a bătut pe romani, dar nu a putut cuceri Roma.

— Fii flamura noastră biruitoare, drapel al libertății ! rosti ea, sau, fii giulgiul nostru al tuturor !

Apoi, în toiul unui vuiet de-ai fi crezut că se dărîmă sala, cînd șeful de orchestră făcu semn cu bagheta și răsunară primele note, se lăsă o tăcere neobișnuită, că părea încărcată de fiori și, cu vocea-i plină și sonoră, cu splendida-i voce de contralto, Eleonora Pimentel, aidoma cu muza patriei, începu prima strofă cu versurile :

Popoare ce vă tîrîți în genunchi,
Încovoiate pe treptele tronului,
Tiranul cade, ridicați-vă
Și fărîmați-i cu piciorul coroana !

Trebuie să cunoști populația napolitană, trebuie să-i fi văzut admirația crescînd pînă la frenezie, entuziasmul care, nemaigăsind cuvinte să se exprime, se ajută cu gesturi furioase și cu strigăte nelămurite, pentru a-ți închipui starea de înfierbîntare a sălii, cînd ultimul vers din *Marselieza parthenopeană* ieșise din gura cîntăreței, și ultima notă din acompaniament se stinsese în orchestră.

Cununile și buchetele căzură pe scenă ca o grindină vijelioasă.

Eleonora ridică două cununi de lauri, așeză una pe capul lui Monti și cealaltă pe al lui Cimarosa.

Atunci, fără să se fi văzut cine o aruncase, căzu în mijlocul florilor presărate, o ramură de palmier.

Patru mii de mîini aplaudară, două mii de glasuri strigară :

— Ramura pentru Eleonora ! Ramura pentru Eleonora !

— Ramura martiriului ! răspunse profetic cîntăreața, ridicînd-o și apăsînd-o pe pieptul ei cu amîndouă mîinile încrucișate.

Atunci, a fost un delir. Se repeziră pe scenă. Bărbații îngenuncheară înaintea ei și, cum trăsura o aștepta la poartă, deshămară caii și luînd locul bidiviilor patrioți înflăcărați o duseră acasă însoțiți de orchestra care, pînă la ora unu, cîntă sub fereastra ei.

Toată noaptea, imnul lui Monti răsună pe străzile Neapolului.

Dar marele entuziasm, din teatrul San-Carlo, cît pe ce să-l facă să sară în aer, se răci a doua zi răspîndindu-se

prin oraș. Înfocarea din ajun se datora unor condiții de ambianță, de căldură, de lumină, de zgomot, de emanații magnetice, și avea să se stingă dacă n-ar mai fi fost întrunite înfriguratele împrejurări.

Orașul, văzînd că ultimii săi apărători se întorc în neorînduială, răniți, fugari, plini de colb, unii prin poarta Capua, alții prin poarta del Carmine, fu copleșit de o tristețe care curînd ajunse o adîncă mîhnire.

În același timp, se întocmea în jurul Neapolului o linie de întărituri, care strîngîndu-se mereu, tindea să-l înăbușe într-un cerc de fier, într-o cingătoare de foc.

Într-adevăr, în orice parte s-ar fi întors Neapolul, republicanii nu vedeau decît dușmani înverșunați, adversari neîndurători :

La nord, Fra-Diavolo și Mammone ;

La est, Pronio ;

La sud-est, Ruffo, de Cesare și Sciarpa ;

La sud și la vest, rămășițele flotei britanice, pe care se așteptau s-o vadă ivindu-se din nou, mai puternică decît oricînd, întărită cu patru nave rusești, cinci nave portugheze și trei turcești ; în sfîrșit, toate tiraniile din Europa parcă se ridicaseră dîndu-și mîna ca să înăbușe strigătul de libertate al nenorocitului oraș.

Dar, să ne grăbim a spune că patrioții napolitani au fost la înălțimea situației. La 5 iunie, directoratul, cu ceremoniile de pe vremuri, desfășură drapelul roșu și declară patria în primejdie. Îndemnă pe toți cetățenii să se înarmeze pentru apărarea obștească, nesilind pe nimeni, ordonînd însă că, la semnalul celor trei lovituri de tun, trase din forturi la intervale egale, fiecare cetățean care nu va fi trecut pe rolul gărzii naționale sau în registrele unei societăți patriotice, va fi obligat să se întoarcă acasă și să închidă ușile și ferestrele pînă cînd o altă lovitură de tun îi va îngădui să le redeschidă. Toți cei care, după tragerea celor trei lovituri de tun, vor fi găsiți pe stradă, cu pușca în mînă, fără a face parte din garda națională, nici din altă societate patriotică, vor fi arestați și împușcați ca dușmani ai patriei.

Cele patru castele ale Neapolului, del Carmine, Castello-Nuovo, Castello-del-Ovo și Sant-Elmo fură aprovizionate pe trei luni.

Printre cei dintîi, se prezentă să primească arme și cartușe pentru a porni asupra inamicului, un avocat renumit, acum bătrîn și aproape orb care, odinioară mare cunoscător al antichităților napolitane, fusese călăuza împăratului Iosif al II-lea, în călătoria lui în Italia.

Era însoțit de cei doi nepoți ai lui, tineri între nouăsprezece și douăzeci de ani.

S-au dat puști și cartușe celor doi tineri, dar pe bătrîn n-au vrut să-l primească, sub cuvînt că era aproape orb.

— Voi ajunge atît de aproape de inamic, încît voi fi foarte nenorocit dacă nu-l văd.

Cum la îngrijorările politice se mai adăuga și marea îngrijorare socială că populația n-avea pîine, directoratul hotărî să se ducă ajutoare la domiciliu ; ceea ce era totodată o măsură de omenie și de bună politică.

Dominico Cirillo avu atunci ideea de a întemeia o casierie de ajutor și el, cel dintîi, donă toți banii lichizi pe care-i avea, mai mult de două mii de ducați.

Cele mai nobile inimi din Neapole, Pagano, Conforti, Baffi și alte douăzeci urmară pilda lui Cirillo.

În fiecare stradă, se alese cetățeanul cel mai popular și femeia cea mai venerată ; primiră numele de tată și de mamă a săracilor și misiunea de a face chetă pentru ei.

Mergeau în casele cele mai nevoiașe, coborau în cantinele cele mai păcătoase, urcau la ultimele etaje și aduceau pîinea și milostenia patriei. Muncitorii care aveau o meserie găseau și ei de lucru, bolnavii ajutoare și îngrijiri. Cele două doamne care se devotară cu cea mai mare înflăcărare acestei opere de binefacere, fură ducesele de Pepoli și de Cassano.

Dominico Cirillo venise s-o roage și pe Luiza să se alăture acelora care strîngeau bani ; dar ea răspunse că situația ei de soție a bibliotecarului prințului Francesco o împiedica de la orice demonstrație publică de felul care i se cerea.

Nu făcuse de ajuns, nu făcuse prea mult pricinuind, fără voie, arestarea celor doi Backer ?

Totuși, în numele ei și al lui Salvato, dădu trei mii de ducați ducesei Fusco, care aduna și ea bani.

Dar mizeria era atît de mare încît, cu toată generozitatea cetățenilor, casieria fu curînd goală.

Atunci Corpul legislativ propuse ca toți funcționarii Republicei, oricare ar fi ei, să lase nevoiașilor jumătate din leafa lor. Cirillo, după ce dăruise toți banii lichizi pe care-i avea, renunță la jumătate din salariul său ca membru al Consiliului legislativ ; toți colegii îi urmară pilda. Se trimise fiecărui cartier din Neapole chirurgi și medici cu îndatorirea de-a îngriji gratuit pe toți cei care le-ar cere ajutor.

Garda națională avu răspunderea liniștii publice.

Înainte de-a pleca, Macdonald împărțise arme și drapele. Numise general-șef pe același Bassetti pe care l-am văzut întorcîndu-se învins și rănit de Mammone și Fra-Diavolo ; ca adjunct, pe Gennaro Ferra, fratele ducelui de Cassano ; ca aghiotant general, pe Francesco Grimaldi.

Comandant al pieții fu generalul Frederici ; guvernator la Castello-Nuovo rămase cavalerul Massa, dar la Castello-del-Ovo, fu numit colonelul L'Aurora.

Se stabili un corp de gardă în fiecare cartier ; se așezară santinele din treizeci în treizeci de pași.

La 7 iunie. generalul Writz dispuse arestarea tuturor foștilor ofițeri din armata regală care se aflau la Neapole și nu primiseră să intre în serviciul Republicii.

La 9 iunie, ora opt seara, se traseră cele trei lovituri de alarmă. Îndată, conform ordinului dat. toți cei care nu erau pe listele gărzii naționale, nici ale vreunei societăți patriotice, se retraseră în casele lor, închizînd ușile și ferestrele.

Dimpotrivă. garda națională și voluntarii se repeziră în strada Toledo și în piețele publice.

Manthonnet, din nou ministru de război, îi trecu în revistă împreună cu Writz și Bassetti, vindecat de rana lui, dealtfel puțin primejdioasă. Cel din urmă îi felicită pentru rîvna lor, și le declară că în situația la care se ajunsese, nu mai puteau lua decît două hotărîri : a învinge sau a muri. După care, le dădu drumul, spunîndu-le că cele trei lovituri de alarmă se trăseseră numai pentru a cunoaște numărul oamenilor pe care se puteau bizui în ceasul primejdiei.

Noaptea fu liniștită. A doua zi, în zori. se trase lovitura de tun ce vestea că oricine era liber să iasă în oraș, să meargă unde o vrea și să-și vadă de propriile treburi.

La 31 iunie, se afla sosirea cardinalului la Nola, adică se găsea numai la șapte-opt leghe de Neapole.

6

UNDE SIMON BACKER CERE O FAVOARE

Într-una din temnițele de la Castello-Nuovo, a cărei fereastră cu trei rînduri de gratii dădea spre mare, doi bărbați, unul de cinzeci și cinci la șaizeci de ani, altul de douăzeci și cinci la treizeci, culcați gata îmbrăcați pe pat, ascultau cu o luare-aminte mai mult decît obișnuită melopea înceată și monotonă a pescarilor napolitani, în timp ce santinela, așezată lîngă zid cu consemnul de a împiedica prizonierii să fugă, dar nu și pe pescari să cînte, se plimba cu nepăsare pe îngusta fîșie de pămînt, care nu lasă turnurile aragoneze să se oglindească drept în mare.

Desigur, oricît de iubitori de muzică ar fi fost cei doi bărbați, nu armonia cîntecului putea să le atragă astfel atenția. Nimic mai puțin poetic și, îndeosebi, nimic mai puțin armonios decît ritmul în care napolitanii își modulează nesfîrșitele improvizații.

Fără îndoială, că-i interesau mai mult cuvintele decît preludiul ; căci, la primul cuplet, cel mai tînăr dintre cei doi prizonieri se ridică pe pat, prinse cu putere drugii de fier, se înălță pînă la fereastră și își adînci privirea înfocată în beznă, silindu-se să vadă cîntărețul la palida și mișcătoare lucire a lunii.

— I-am recunoscut glasul, zise tînărul care privea și asculta : e Spronio, primul nostru băiat de bancă.

— Ascultă ce spune, André, rosti cel mai bătrîn cu un foarte pronunțat accent german, că înțelegi mai bine decît mine dialectul napolitan.

— Sst, tată ! făcu tînărul, uite-l că se oprește în fața ferestrei noastre ; parcă și-ar arunca năvoadele. Cu siguranță c-o să ne dea vreo veste bună.

Amîndoi bărbații tăcură, și așa-zisul pescar începu să cînte.

Traducerea noastră exprimă slab simplicitatea povestirii, dar cel puțin îi va reda înțelesul.

După cum gîndise cel mai tînăr dintre amîndoi, cel pe care-l desemnaseră sub numele de Spronio, le aducea vești.

Iată primul cuplet, simplu apel la atenția celor pentru care se cînta melodia.

A coborît pe pămînt,
Îngerul ce ne va libera ;
A sfărîmat de parc-ar fi de sticlă
Lancea potrivnicului,
Și cine-o trăi va vedea !

— E vorba de cardinalul Ruffo, zise tînărul la urechea căruia ajunsese zvonul expediției, dar nu știa ce se mai întîmplase cu ea.

— Ascultă, André, repetă tatăl, ascultă !

Cîntecul urmă :

Nimic nu-i poate sta în cale,
După Cotrone, Altamura cade,
Cu toată lupta ei,
Învingînd demonul, înaintează,
Și cine-o trăi va vedea

— Auzi, tată, zise tînărul : cardinalul a luat Cótrone și Altamura.

Cîntărețul îi dădea înainte :

Să pedepsească orașul rebel,
Ieri, pleca de la Nocera,
Și astă-seară, se dă vestea
Că doarme la Noja frumoasa,
Și cine-o trăi va vedea.

— Auzi, tată ? exclamă voios tînărul, e la Nola.

— Da, aud, aud, răspunse bătrînul ; dar poate că e mai departe de la Nola la Neapole, decît de la Palermo la Nola.

Ca și cum ar fi răspuns îngrijorării lui, vocea nu încetă :

Să dezlănțuie atacul !
Mîine spre Neapole va porni
Și prin putere sau fără veste,
Neapole în trei zile va cădea,
Și cine-o trăi, va vedea.

Abia scîrţiise ultimul vers în gura cîntăreţului, că tînărul îşi dădu drumul de pe zăbrele, lăsîndu-se să cadă pe pat : se auzeau pe coridor paşi care se apropiau de uşă.

La licăreala jalnicei lămpi ce ardea atîrnată de tavan, tatăl şi fiul avură numai timpul să schimbe o privire.

Nu era ora cînd se cobora în temniţa lor şi, se ştie, că orice zgomot neobişnuit e îngrijorător pentru prizonieri.

Uşa temniţei se deschise. Amîndoi văzură pe coridor vreo zece soldaţi înarmaţi, şi un glas poruncitor rosti vorbele :

— Sculaţi-vă, îmbrăcaţi-vă şi urmaţi-ne.

— Jumătate din treabă-i gata făcută, răspunse cu voioşie cel mai tînăr, aşa că vom avea mulţumirea de-a nu vă face să aşteptaţi.

Bătrînul se ridică tăcut. Lucru ciudat, cel care trăise mai mult părea că ţine mai mult la viaţă.

— Unde ne duceţi ? întrebă el cu glas uşor schimbat.

— La tribunal, răspunse ofiţerul.

— Hm ! făcu André, dacă-i aşa, mă tem să nu sosească prea tîrziu.

— Cine ? întrebă ofiţerul crezînd că lui i se adresase.

— O ! zise cu nepăsare tînărul, cineva pe care nu-l cunoaşteţi şi de care vorbeam cînd aţi intrat.

Amîndoi acuzaţii erau duşi în faţa tribunalului care succedase aceluia ce pedepsea crimele împotriva suveranului ; numai că acesta judeca crimele împotriva naţiunii.

Era prezidat de un avocat celebru, Vicenzo Lupo şi, se alcătuia din patru membri şi un preşedinte ; iar, pentru a nu mai duce inculpaţii la Vicariat, ceea ce putea să iste vreo răscoală, îşi ţinea şedinţele la Castello-Nuovo.

Prizonierii urcară două etaje şi fură introduşi în sala tribunalului.

Cei cinci membri ai lui, acuzatorul public şi grefierul erau la locurile lor, ca şi aprozii de şedinţă.

Două scaune, sau mai bine zis, două taburete erau pregătite pentru acuzaţi.

Doi avocaţi, numiţi din oficiu, şedeau jos şi aşteptau în două fotolii de-a dreapta şi de-a stînga taburetelor.

Avocaţii erau cei doi mai mari jurisconsulţi din Neapole : Mario Pagano şi Francesco Conforti.

Simon şi André Backer salutară jurisconsulţii cu cea mai mare curtenie. Deşi erau de păreri cu totul opuse,

recunoșteau că, pentru a-i apăra, au fost aleși doi prinți ai baroului.

— Cetățeni Simon și André Backer, le zise președintele, aveți o jumătate de oră pentru a vă întreține cu avocații.

André salută.

— Domnilor, începu el, primiți mulțumirile mele, nu numai pentru a ne fi dat, tatălui meu și mie, mijloace de apărare, ci și pentru a le fi dat pe mîini destoinice. Totuși, felul în care socot să conduc dezbaterile, cred că va face de prisos intervenția oricărui alt cuvînt străin ; ceea ce nu va micșora întru nimic recunoștința mea față de domnii care au binevoit să se însărcineze cu cauze atît de deznădăjduite. Acum, fiindcă am fost aduși din temniță în clipa cînd ne așteptam cel mai puțin, n-am putut, tatăl meu și cu mine, să ne întocmim vreun plan de apărare. Vă voi cere dar, ca, în loc să ne întreținem o jumătate de ceas cu avocații noștri, să mă pot sfătui cinci minute cu tatăl meu. În pricina atît de gravă ce se va desfășura înaintea dumneavoastră, trebuie ca măcar să-i știu părerea.

— Sfătuiți-vă, cetățene Backer.

Cei doi avocați se îndepărtară ; judecătorii se întoarseră și vorbiră între ei ; grefierul și aprozii ieșiră din sală.

Amîndoi acuzații schimbară cîteva cuvinte în șoaptă, apoi, chiar înainte de timpul pe care-l ceruseră, își îndreptară fața spre tribunal.

— Domnule președinte, zise André, sîntem gata.

Clopoțelul președintelui sună pentru ca fiecare să-și reia locul și să se înapoieze aprozii și grefierul.

Cît privește apărătorii se apropiară de acuzați. După cîteva clipe, fiecare se regăsi la postul său.

— Domnilor, zise Simon Backer înainte de a se așeza din nou, sînt originar din Frankfurt și, prin urmare, vorbesc prost și greu italienește. Așa că voi tăcea ; dar fiul meu, care s-a născut la Neapole, îmi va pleda cauza odată cu a lui. Sînt identice ; hotărîrea judecătorească trebuie deci să fie aceeași pentru el ca și pentru mine. Reuniți prin crimă, presupunînd că-i crimă să-ți iubești regele, nu trebuie să fim despărțiți în condamnare. Vorbește, André : tot ce vei spune, va fi bine spus ; tot ce vei face va fi bine făcut.

Și bătrînul se așeză.

La rîndul său, tînărul se ridică şi, cu o nespusă simplitate zise :

— Tatăl meu, se numeşte Jacques-Simon, şi eu mă numesc Jean-André Backer ; el are cincizeci şi nouă de ani, şi eu, douăzeci şi şapte ; locuim pe strada Medina nr. 32 ; sîntem bancherii Maiestăţii Sale Ferdinand. Crescut din copilărie să onorez regele şi să venerez regalitatea, n-am avut ca şi tatăl meu, îndată după abolirea regalităţii şi plecarea regelui, decît o singură dorinţă : să restabilim regalitatea şi să-l readucem pe rege. Am conspirat în scopul acesta, adică pentru a răsturna Republica. Ştiam prea bine că ne primejduim capul ; dar am crezut că era de datoria noastră să-l primejduim. Am fost denunţaţi, arestaţi şi închişi. Astă-seară ne-au scos din temniţă, aducîndu-ne înaintea dumneavoastră pentru a fi interogaţi. Orice interogatoriu e de prisos. Am spus adevărul.

În timp ce tînărul vorbea, de încremeniseră preşedintele, judecătorii, acuzatorul public, grefierul, aprozii şi avocaţii, bătrînul îl privea cu oarecare trufie şi adevereа din cap tot ce spunea.

— Dar nenorocitule, îi zise Mario Pagano, faci ca orice apărare să fie cu neputinţă.

— Deşi ar fi fost o mare cinste pentru mine să fiu apărat de dumneavoastră, domnule Pagano, nu vreau să fiu apărat. Dacă Republica are nevoie de pilde de devotament, regalitatea are nevoie de pilde de credinţă. Cele două principii, al dreptului popular şi al dreptului divin, intră în luptă ; poate că vor mai combate încă secole unul împotriva celuilalt ; trebuie să-şi aibă fiecare eroii şi martirii lor.

— Totuşi nu-i cu putinţă, cetăţene André Backer, să n-ai nimic de spus în apărarea dumitale, stărui Mario.

— Nimic, domnule, absolut nimic. Sînt vinovat în toată puterea cuvîntului, şi n-am altă scuză de pus în vedere decît numai aceasta : regele Ferdinand a fost totdeauna bun cu tatăl meu, iar, tatăl meu şi cu mine, îi vom fi devotaţi pînă la moarte.

— Pînă la moarte, repetă bătrînul Simon Backer, încuviinţîndu-şi mereu fiul, cu capul şi cu mîna.

— Atunci, cetăţene André, zise preşedintele, vii în faţa noastră, nu numai cu siguranţa de a fi condamnat, ci şi cu dorinţa de a te face condamnat ?

— Vin înaintea dumneavoastră, cetățene președinte, ca un om care știe că venind aici, face primul pas spre eșafod.

— Va să zică, bine încredințat că în sufletul și-n conștiința noastră, nu putem decît să vă condamnăm ?

— De-ar fi izbutit conspirația noastră, noi vă osîndisem de mai înainte.

— Atunci, socoteați să faceți un măcel de patrioți ?

— Cel puțin o sută cincizeci trebuiau să piară.

— Dar nu erați singuri pentru a săvîrși groaznica faptă ?

— Toate inimile regaliste din Neapole, și sînt mai multe decît credeți, s-ar fi unit cu noi.

— Fără îndoială că-i de prisos să vă cerem numele acestor servitori credincioși ai regalității ?

— Ați găsit trădători pentru a ne denunța ; mai găsiți și pentru a-i denunța pe ceilalți. Cît despre noi, am făcut jertfa vieții noastre.

— Am făcut-o, repetă bătrînul.

— Atunci, rosti președintele, nu ne mai rămîne decît să pronunțăm sentința.

— Să avem iertare, răspunse Mario Pagano, vă mai rămîne să mă ascultați.

André se întoarse cu mirare spre ilustrul jurisconsult.

— Și cum ați apăra un om care nu vrea să fie apărat și reclamă ca pe un salariu pedeapsa ce i se cuvine ? întrebă președintele.

— Nu-l voi apăra pe vinovat, răspunse Mario Pagano, ci voi ataca pedeapsa.

În aceeași clipă, cu o minunată elocvență, stabili deosebirea ce trebuie să existe între codul unui rege absolut și legislația unui popor liber. Arătă că ultimele argumente ale tiranilor sînt tunul și eșafodul ; arătă, că cel mai înalt scop al popoarelor e să convingă pe deplin ; îi arătă pe sclavii puterii în veșnică dușmănie cu stăpînii lor ; îi arătă pe cei ai rațiunii care, din dușmani ce erau, ajungeau apostoli. Invocă pe rînd pe Filangieri și Beccaria [1], cele două lumini care abia se stinseseră și își închinaseră atotputernicia geniului lor pentru a lupta împotriva pedepsei cu moartea, zadarnică și barbară după ei. Aminti de Robespierre, hrănit cu lectura operelor celor doi

[1] *Beccaria* (Cezare Bonesena, marchiz de), economist și criminalist italian (1738—1794). A scris *Despre delicte și pedepse* elaborînd principii care au reînnoit și îmblînzit dreptul penal.

jurisconsulți italieni, discipol al filozofului din Geneva [1], cerînd Adunării legislative abolirea pedepsei cu moartea. Apelă la inima judecătorilor pentru a-i întreba dacă, în cazul cînd propunerea lui Robespierre s-ar fi admis, Revoluția Franceză ar fi fost mai puțin mare, fiind mai puțin sîngeroasă și dacă Robespierre n-ar fi lăsat o mai strălucită amintire, nimicind vechea orînduire decît aplicînd pedeapsa cu moartea. Prezentă cele patru luni de existență ale Republicii Parthenopeene și o arătă nepătată de sînge vărsat, pe cînd, dimpotrivă reacțiunea înainta spre ea pe o cale acoperită de cadavre. Făcea oare să aștepți ultimul ceas al libertății pentru a-i pîngări altarul cu o jertfă omenească ? În sfîrșit, toată inspirația pe care o elocvență puternică și erudită și-o poate găsi într-o inimă nobilă și-n pildele din istoria lumii întregi, Pagano o dărui și, isprăvindu-și perorația printr-un avînt frățesc, își deschise lui André brațele, rugîndu-l să-i dea sărutarea păcii.

André îl strînse la inima lui.

— Domnule, îi zise el, m-ați fi înțeles greșit dacă ați putut crede o clipă că, tatăl meu și cu mine, am conspirat împotriva unor indivizi : nu, noi am conspirat pentru un principiu.

Apoi, întorcîndu-se către tatăl său și oferindu-i brațul :

— Haidem, tată, zise el, să-i lăsăm pe domni să delibereze.

Și, așezîndu-se iar în mijlocul gărzii, ieși din sala tribunalului, fără a-i lăsa timp lui Francesco Conforti să mai adauge nimic la discursul confratelui său Mario Pagano.

Deliberarea nu putea fi lungă ; delictul era de netăgăduit, și s-a văzut că vinovații nu căutau să-l ascundă.

După cinci minute, au fost rechemați învinuiții ; erau condamnați la moarte. Bătrînul se îngălbeni ușor la față, cînd se rostiră cuvintele fatale ; tînărul, dimpotrivă, zîmbi judecătorilor și-i salută curtenitor.

— Zadarnic să vă mai întrebăm, zise președintele, de vreme ce n-ați vrut să vă apărați, zadarnic să vă întrebăm, ca judecători, dacă aveți de adăugat ceva la apărarea voastră ; dar, ca oameni, ca cetățeni și compatrioți, deznădăjduiți de a fi dat o sentință atît de groaznică împotriva voastră, vă vom întreba dacă nu aveți de exprimat vreo dorință, sau de făcut vreo recomandare ?

---

[1] *Jean-Jacques Rousseau.*

— Tatăl meu cred că are să vă ceară, domnilor, o favoare pe care socot că, fără a vă compromite, puteți să i-o acordați.

— Cetățene Backer, zise președintele, vă ascultăm.

— Domnule, răspunse bătrînul, banca Backer și Cia există de mai bine de o sută cincizeci de ani, și de buna și deplina ei voie a trecut de la Frankfurt la Neapole. De la 3 mai 1652, ziua cînd a fost fundată de străbunul meu Frederic Backer, n-a avut niciodată vreo discuție cu corespondenții ei, nici o întîrziere la scadențe ; dar iată că de mai bine de două luni sîntem prizonieri, iar banca merge fără prezența noastră.

Președintele făcu semn că ascultă cu cea mai binevoitoare atenție și, într-adevăr, nu numai președintele, ci tot tribunalul avea ochii ațintiți asupra bătrînului. Doar tînărul, care știa pesemne ce avea de cerut tatăl său, privea în podea, bătîndu-și distrat partea de jos a pantalonului cu o nuieluță.

Bătrînul urmă :

— Favoarea pe care v-o cer e deci aceasta.

— Ascultăm, zise președintele, grăbit s-o cunoască.

— În cazul, reluă bătrînul, cînd ar fi trebuit să fim executați mîine, am cere, fiul meu și cu mine, să nu fim executați decît poimîine, ca să avem o zi pentru a ne face inventarul și a ne stabili bilanțul. Dacă noi înșine îndeplinim munca aceasta, sînt sigur că, fără a ține seamă de zilele grele prin care am trecut, de serviciile făcute regelui și de banii cheltuiți pentru cauză, să lăsăm banca Backer cu cel puțin patru milioane mai mult decît afacerile ei și, cum se va închide dintr-o pricină independentă de voința noastră, se va închide onorabil. Apoi, înțelegeți bine, domnule președinte, că într-o casă ca a noastră, ce are afaceri de o sută de milioane pe an, sînt, deși acordăm încredere unor anumiți funcționari, multe lucruri al căror secret îl dețin numai stăpînii. Așa, de pildă, există depozite poate mai mari decît cinci sute de mii de franci, încredințate cinstei noastre, iar proprietarii n-au nici măcar o chitanță și nici nu-s trecuți în registrele băncii. În cazul cînd mi-ați respinge cererea, vă dați seama de riscurile la care ne-ar fi expusă reputația. De aceea sper, domnule președinte, că veți binevoi ca mîine să fim duși acasă, sub pază bună, să ne lăsați toată ziua pentru a ne face lichidarea, și să nu fim împușcați decît poimîine.

Bătrînul rosti vorbele acestea cu atîta simplitate și măreție totodată, încît nu numai președintele se emoționă, ci tot tribunalul fu adînc mișcat. Conforti îi luă mîna și i-o strînse cu un avînt care trecea peste deosebirea de păreri, în timp ce Mario Pagano nu se ascundea nicidecum să-și șteargă o lacrimă.

Președintele n-avu nevoie decît să consulte tribunalul cu privirea ; apoi, salutîndu-l pe bătrîn :

— Se va face cum doriți, cetățene Backer, și ne pare rău că nu putem face altceva pentru dumneavoastră.

— Nu-i nevoie ! răspunse Simon, fiindcă nu vă cerem altceva.

Și, salutînd tribunalul ca pe o reuniune de prieteni pe care i-ar părăsi, luă brațul fiului său, merse cu el să se așeze în mijlocul soldaților, și amîndoi coborîră iar în temnița lor.

Cîntecul așa-zisului pescar încetase. André Backer se ridică în mîini pînă la fereastră.

Marea era nu numai tăcută, dar și pustie.

7

LICHIDAREA

A doua zi, paznicul de la ușă intră la șapte dimineața în temnița celor doi condamnați. Tînărul mai dormea, bătrînul însă, cu un creion în mînă și o foaie de hîrtie pe genunchi, scria cifre.

Escorta ce avea să-i ducă în strada Medina aștepta.

Bătrînul își aruncă o privire asupra fiului său.

— Haide, zise el, scoală-te, André. Totdeauna ai fost leneș, copilul meu ; trebuie să te îndrepți.

— Da, răspunse André deschizînd ochii și dîndu-i bună dimineața din cap ; numai, mă îndoiesc dacă Dumnezeu îmi va lăsa timpul s-o fac.

— Cînd erai mic, reluă cu melancolie bătrînul, și maică-ta te strigase de două-trei ori, deși ea te trezise, nu te puteai hotărî să-ți părăsești patul. Uneori eram nevoit să urc eu însumi spre a te sili să te scoli.

— Îți făgăduiesc, tată, răspunse tînărul ridicîndu-se și începînd să se îmbrace, că de mă trezesc poimîine, mă voi scula îndată.

La rîndul său, bătrînul se ridică și, oftînd :

— Biata maică-ta ! zise el, bine c-a murit !

André se apropie de tatăl său și, fără să scoată o vorbă, îl sărută cu dragoste.

Bătrînul Simon se uită la dînsul.

— Atît de tînăr !... murmură el. În sfîrșit !...

Peste zece minute, amîndoi prizonierii erau îmbrăcați.

André bătu la ușă ; temnicerul se ivi din nou.

— A ! făcu el, sînteți gata ? Veniți, că vă așteaptă escorta.

Simon și André Backer păsiră în mijlocul unei duzini de oameni însărcinați să-i ducă la banca lor, din strada Medina, după cum am spus.

De la poarta din Castello-Nuovo pînă la casa Backer, nu era decît un pas. Pe drum, numai cîteva priviri curioase se opriră asupra prizonierilor care, într-o clipă, ajunseră la ușa băncii.

Abia era ora opt dimineața ; ușa mai era închisă, funcționarii venind de obicei numai la ora nouă.

Sergentul care comanda escorta sună : valetul bătrînului Backer veni să deschidă, scoase un strigăt și, din cea dintîi pornire se aruncă în brațele stăpînului său. Era un vechi servitor neamț care, de copil, îl urmase din Frankfurt.

— A, scumpul meu senior, îi zise el, dumneavoastră sînteți ? și bieții mei ochi, care v-au plîns atîta lipsa, au fericirea să vă revadă ?

— Da, dragă Fritz, da. Și toate merg bine în casă ? întrebă Simon.

— De ce n-ar merge toate în lipsa dumneavoastră, ca și cînd ați fi de față ? Slavă Domnului, fiecare își cunoaște datoria. La nouă dimineața, toți funcționarii sînt la postul lor și fiecare își vede conștiincios de treabă. Din nenorocire, numai eu am timp de prisos, și totuși, zilnic, vă perii hainele ; în toate duminicile întorc ceasornicele și, cît pot mai bine, vă mîngîi cîinele Cezar că, de cînd ați plecat, abia mănîncă și numai se tînguie.

— Să intrăm, tată, zise André ; domnii își pierd răbdarea și se strînge lumea.

— Să intrăm, repetă bătrînul Backer.

O santinelă rămase la ușă, două în anticameră, iar celelalte fură împrăștiate în coridor. Dealtfel, cum se obișnuiește la bănci, parterul avea gratii. Așa că amîndoi prizonierii, întorcîndu-se acasă, își schimbaseră doar închisoarea.

André Backer se îndreptă spre casa de bani și, cum casierul nu sosise încă, o deschise cu cheia lui dublă, în timp ce Simon Backer se așeza în biroul său, care nu mai fusese deschis de la arestarea lui.

Se așezară santinele la amîndouă ușile.

— Ah! făcu bătrînul Backer, oftînd de mulțumire cînd își reluă locul în fotoliul unde șezuse timp de treizeci și cinci de ani.

Apoi adăugă:

— Fritz, deschide oblonul de comunicare.

Fritz îl ascultă și apăsă pe resortul ce da din cabinet în casierie, așa că tatăl și fiul puteau, fără a-și părăsi nici unul biroul, să-și vorbească, să se înțeleagă și chiar să se vadă.

Abia se așezase bătrînul Backer, că un cîine mare, flocos, urlînd de bucurie și tîrîndu-și lanțul sfărîmat, se repezi în cabinetul său și sări pe el să-l sugrume nu alta.

Bietul animal își simțise stăpînul și, ca și Fritz, îi spunea bine-ai venit.

Cei doi Backer începură să-și cerceteze corespondența. Toate scrisorile fără vreo semnalare fuseseră deschise de funcționarul-șef; cele cu o mențiune specială sau cuvîntul *Personal* erau puse la o parte.

Scrisorile acestea nu se putuseră trimite prizonierilor, cu care orice comunicare era oprită, iar ei le regăseau pe biroul lor, întorcîndu-se acasă.

Ora nouă bătea la marea pendulă de pe vremea lui Ludovic al XIV-lea ce împodobea cabinetul lui Simon Backer, cînd cu punctualitatea-i obișnuită, sosi casierul.

Era, ca și valetul, un neamț pe nume Klagmann.

Nu prea înțelesese rostul santinelei pe care o văzuse la ușă, nici a soldaților de pe coridoare. Îi întrebase; dar, sclavi ai consemnului, nu-i răspunseseră.

Totuși, cum se dăduse ordinul de-a lăsa să intre și să iasă toți funcționarii băncii, pătrunse fără greutate pînă la casierie.

Mare-i fu mirarea cînd, la locul și pe scaunul său, îl găsi pe tînăru-i stăpîn. André Backer, iar prin oblon îl

putu vedea în cabinet și-n fotoliu ca de obicei, pe bătrînul Backer.

Afară de santinelele de la ușă, din anticameră și din coridoare, nimic nu era schimbat.

André răspunse cordial, deși păstrînd distanța de la stăpîn la funcționar, demonstrațiilor voioase ale casierului care, prin oblon, se grăbi să-l salute pe tată ca și pe fiu.

— Unde-i șeful contabilității ? întrebă André pe Klagmann.

Casierul își scoase ceasornicul.

— E nouă și cinci minute, domnule André ; aș paria că domnul Sperling cotește acum pe strada San-Bartolomeo. Știți că totdeauna e aici între nouă și cinci și nouă și șapte minute.

Într-adevăr, abia isprăvise casierul, că se auzi în anticameră glasul contabilului-șef care se informa la rîndul său.

— Sperling ! Sperling ! strigă André chemîndu-l pe noul sosit ; vino, prietene, n-avem timp de pierdut.

Sperling, din ce în ce mai uimit, dar neîndrăznind să întrebe nimic, trecu în biroul șefului băncii.

— Dragul meu Sperling, făcu Simon Backer zărindu-l, în timp ce Klagmann, așteptînd ordine, stătea în picioare la casierie, dragul meu Sperling, n-am nevoie să te întreb dacă registrele noastre sînt la curent ?

— Sînt la curent, iubite stăpîne, răspunse Sperling.

— Atunci, ai o situație a băncii ?

— Eu am întocmit-o ieri, la ora patru.

— Și ce constată inventarul ?

— Un beneficiu de un milion o sută șaptezeci și cinci de mii de ducați.

— Auzi, André ? zise tatăl către fiu.

— Da, tată : un milion o sută șaptezeci și cinci de mii de ducați. Se potrivește cu valorile pe care le ai în casă, Klagmann ?

— Da, domnule André, amîndoi am verificat ieri.

— Și vom verifica din nou azi-dimineață, dacă vrei, bunul meu băiat.

— Chiar acum, domnule.

Și, pe cînd Sperling așteptînd verificarea casei, vorbea încet cu Simon Backer, Klagmann deschise o ladă de fier cu triplă broască, complicată cu litere și cu numere, scoase

un portofoliu descuindu-se tot cu o cheie, şi-l depuse în faţa lui André.

— Cît conţine portofoliul ăsta ? întrebă tînărul.

— 635.412 ducaţi în poliţe la Londra, Viena şi Frankfurt.

André verifică şi găsi contul exact.

— Tată, zise el, am cei 635.412 ducaţi în poliţe.

Apoi, întorcîndu-se către Klagmann :

— Cît în casă ? întrebă el.

— 425.604 ducaţi, domnule André.

— Auzi, tată ? făcu tînărul.

— Da, desigur, André. Cît despre mine, am sub ochi bilanţul general al registrelor. Conturile creditoare se ridică la 1.455.612 ducaţi, iar conturile debitoare prezintă cifra de 1.650.000 ducaţi, care, împreună cu alte conturi de-ale diverşilor debitori cît şi de a băncilor, urcîndu-se la 1.065.087 ducaţi, ne dau un activ de 2.715.087 ducaţi. Vezi şi tu ce se găseşte la debitul nostru. În timp cît vei verifica laolaltă cu Klagmann, voi verifica şi eu cu Sperling.

În clipa aceea, uşa biroului se deschise şi Fritz, cu punctualitatea-i obişnuită, înainte ca pendula să fi încetat a bate ora unsprezece, anunţa că *domnul e servit.*

— Ţi-e foame, André ? întrebă bătrînul Backer.

— Nu prea, răspunse André ; dar, cum tot trebuie să mănînci, să mîncăm.

Se sculă şi îşi regăsi tatăl pe coridor. Amîndoi se îndreptară spre sufragerie, urmaţi de cele două santinele.

Toţi funcţionarii sosiseră între ora nouă şi nouă şi un sfert, afară de Spronio.

Nu îndrăzniseră să intre la casierie nici în birou pentru a-şi prezenta respectele celor doi prizonieri ; dar îi aşteptau la trecere, unii la uşa biroului lor, alţii la a sufrageriei.

Cum ştiau în ce împrejurări se întorseseră la bancă, o adîncă tristeţe era întipărită pe chipurile lor. Doi-trei dintre cei mai vechi funcţionari întorceau capul, că plîngeau.

Tatăl şi fiul, după ce se opriră o clipă în mijlocul lor, intrară în sufragerie.

Santinelele rămaseră la uşă, dar în interiorul încăperii. Aveau ordin să nu piardă din ochi condamnaţii.

Masa era servită ca de obicei. Fritz sta în picioare în spatele bătrînului Simon.

— După ce ne vom face contul, nu va trebui să-i uităm pe toți vechii slujbași, zise Simon Backer.

— O ! fii liniștit, tată, răspunse André ; din fericire, sîntem destul de bogați pentru a nu sili recunoștința noastră să facă economii în privința lor.

Prînzul fu scurt și tăcut. La sfîrșitul mesei, André, după un vechi obicei german, era deprins să bea în sănătatea tatălui său.

— Fritz, zise el bătrînului servitor, coboară în pivniță și adă o sticlă de o jumătate de Tokai imperial din 1672. E cel mai vechi și cel mai bun. Trebuie să beau în sănătatea cuiva.

Simon se uită la fiul său.

Fritz îi dădu ascultare fără să ceară vreo lămurire și se întoarse ținînd în mînă sticla de Tokai.

André își umplu paharul și pe al tatălui său ; apoi ceru lui Fritz un al treilea pahar, îl umplu la rînd și i-l întinse, zicîndu-i :

— Prietene, că de mai bine de treizeci de ani de cînd ești în casă, nu mai ești un servitor, ești un prieten, bea cu noi un pahar de vin imperial în sănătatea bătrînului tău stăpîn și pentru ca, fără voia oamenilor și a judecății lor, Dumnezeu să-i dea zile multe și cinstite, cu prețul zilelor mele.

— Ce spui, ce faci tu, fiul meu ? exclamă bătrînul.

— Datoria mea de fiu, zise André zîmbind. Doar Dumnezeu a auzit glasul lui Abraham rugîndu-se pentru Isac ; poate că va auzi și glasul lui Isac rugîndu-se pentru Abraham.

Cu o mînă ce tremura, Simon își duse paharul la gură și-l goli oprindu-se de trei ori.

André îl ridică pe al său la buze, cu o mînă sigură, și-l dădu de dușcă.

Fritz încercă de mai multe ori să-l bea pe al lui, dar nu izbuti : se înăbuși.

Din ce mai rămăsese în jumătatea de sticlă, André umplu cele două pahare pe care Simon și el le goliseră, și le dădu celor doi soldați, îmbiindu-i :

— Beți și voi, ca mine, în sănătatea ființei care vă este mai scumpă.

Amîndoi băură, rostind fiecare un nume.

— Haide, André, zise bătrînul, la treabă, dragul meu ! Apoi, lui Fritz :

— Să te informezi de Spronio, zise el ; mă tem să nu i se fi întîmplat vreo nenorocire.

Amîndoi prizonierii se întoarseră în biroul lor, și munca reîncepu.

— Ajunsesem la creditul nostru, nu-i așa, tată ? întrebă André.

— Și creditul ăsta se urca la 2.715.187 ducați, răspunse bătrînul.

— Ei bine, reluă André, debitul nostru se compune din 1.125.412 ducați în diverse datorii la Londra, Viena și Frankfurt.

— Bine, înscriu.

— 275.000 ducați cavalerei San-Felice.

Tînărul nu-i putu rosti numele fără să nu i se strîngă dureros inima.

Un suspin al tatălui răspunse glasului tremurător al fiului său.

— E înscris, zise el.

— 27.000 ducați Maiestății Sale Ferdinand, Dumnezeu să-l păzească ! sold din împrumutul Nelson.

— Înscris, repetă Simon.

— 28.200 ducați fără nume.

— Știu ce este, răspunse Simon. Cînd prințul de Tarsia era urmărit de procurorul fiscal Vanni, a depus la mine această sumă. A murit subit și fără a mai avea cînd vorbi familiei lui despre depunerea făcută. Vei scrie un cuvînt fiului său, și Klagmann îi va duce, chiar astăzi, acești 28.000 ducați.

Urmă o scurtă tăcere, în timp ce André execută ordinul tatălui său.

După ce isprăvi scrisoarea, o înmînă lui Klagmann, zicîndu-i :

— O vei duce prințului de Tarsia, înștiințîndu-l că se poate prezenta cînd va voi la casă ; i se va plăti la vedere.

— Mai departe ?

— E tot ce datorăm, tată. Poți aduna.

Simon adună și găsi că banca Backer datora o sumă de 1.455.612 ducați, adică 4.922.548 franci din moneda noastră.

O vădită mulțumire se întipări pe chipul bătrînului. De la arestarea celor doi șefi ai băncii, se răspîndise oare-

care panică printre creditori. Fiecare se grăbise a reclama să i se ramburseze ce i se datora. În mai puțin de două luni, se făcuse față la mai mult de treisprezece milioane în polițe.

Ceea ce ar fi ruinat oricare altă bancă, nici măcar nu clătinase banca Backer.

— Dragul meu Sperling, zise Simon contabilului-șef, pentru acoperirea conturilor creditoare, vei pune chiar acum să se pregătească polițe asupra debitorilor băncii pentru o sumă egală cu aceea cu care sîntem debitori. Cînd vor fi gata, le vei prezenta lui André care le va iscăli, avînd dreptul la iscălitură.

Contabilul-șef ieși să execute ordinul ce-i era dat.

— Trebuie să duc îndată prințului de Tarsia scrisoarea aceasta ? întrebă Klagmann.

— Da, du-te și întoarce-te cît mai repede cu putință ; dar, în drum, caută să afli ceva despre Spronio.

Tatăl și fiul rămaseră singuri, tatăl în birou, fiul la casierie.

— Cred, tată, zise André, că ar fi bine să trimitem o circulară anunțînd lichidarea băncii noastre.

— Era să ți-o spun, copilul meu. Formuleaz-o ; se vor face atîtea copii cîte vor trebui, sau, și mai bine, se va da la tipar ; așa că n-o să-ți dai osteneala să semnezi decît odată.

— Economie de timp. Ai dreptate, tată, nu ne mai rămîne prea mult.

Și André formulă următoarea circulară :

„Șefii băncii Simon și André Backer, din Neapole, au onoarea să înștiințeze persoanele cu care au legături de afaceri și, îndeosebi, pe acele ce ar putea avea vreo creanță asupra lor că, în urma condamnării la moarte a șefilor băncii, sus-numita bancă își va începe lichidarea, de mîine 13 mai, ziua execuției lor.

Termenul lichidării e fixat la o lună.

Se va plăti cu casa deschisă".

Cînd isprăvi circulara, André o citi tatălui său, întrebîndu-l dacă nu găsea nimic de tăiat sau de adăugat.

— Trebuie adăugată semnătura, răspunse rece tatăl. După cum am spus, André Backer avea dreptul la semnătură, și semnă.

Simon Backer sună : un băiat de birou deschise ușa cabinetului său.

— Treci la fiul meu, zise el, ia și du la tipografie o circulară care trebuie culeasă cît mai repede cu putință.

Condamnații rămaseră iar singuri.

— Tată, rosti André, avem la activul nostru 1.259.475 ducați. Ce socoți să faci cu ei ? Fii bun să-mi dai ordine și le voi executa.

— Dragul meu, răspunse tatăl, mi se pare că, înainte de toate, trebuie să ne gîndim la cei care ne-au servit bine în prosperitate și ne-au rămas credincioși în nenorocire. Ai spus că sîntem destul de bogați ca să nu facem economii în recunoștința noastră : cum le-ai dovedi-o tu ?

— Dar, tată, dîndu-le mai departe leafa pe toată viața lor.

— Aș vrea să fac mai mult decît atîta, André. Avem aici optsprezece persoane în serviciul nostru, funcționari și servitori ; totalul lefurilor și al simbriilor, de la cele mai mari la cele mai slabe, se urcă la zece mii de ducați. Zece mii de ducați reprezintă un capital de două sute de mii ducați : scăzînd 200.000 ducați, ne rămîne suma de 1.059.475, sumă încă foarte însemnată. Părerea mea e deci, ca la sfîrșitul lichidării noastre, care poate ține o lună, fiecare din funcționarii sau din servitorii noștri să primească nu venitul, ci capitalul simbriilor și ale lefurilor ; e și părerea ta ?

— Tată, ești adevărata caritate, eu nu-s decît umbra ei ; numai că aș mai adăuga acestea : în revoluția pe care o trăim, nimeni nu poate răspunde de ziua de mîine. În toiul unei răscoale, banca noastră poate fi jefuită, incendiată, mai știu eu ce ? Avem în casă 400.000 de ducați : să plătim chiar astăzi celor pe care-i lăsăm în urma noastră legatul pe care n-aveau să-l încaseze decît după moartea noastră. Glasurile lor ne vor binecuvînta și se vor ruga pentru noi ; și, în situația noastră, glasurile acestea sînt cel mai bun sprijin pe care ni l-am putea închipui pentru noi în fața Domnului.

— Așa să se facă. Pregătește pentru Klagmann un ordin de a plăti chiar astăzi cei 200.000 ducați celor în drept, iar luna pe care o mai au de lucru pentru noi cu salarii duble.

— Ordinul e iscălit, tată.

— Acuma, dragul meu, fiecare din noi poartă în inimă anumite amintiri care, deși secrete, nu sînt mai puțin sacre. Amintirile acestea impun îndatoriri. Fiind mai tînăr,

trebuie să ai mai multe decît mine care am şi văzut stingîndu-se o parte din ele. Din 1.054.475 ducaţi ce ne rămîn, iau 100.000 ducaţi şi-ţi las ţie 200.000 : fiecare din noi, fără să dea socoteală, va întrebuinţa suma cum va găsi de cuviinţă.

— Mulţumesc, tată. Ne rămîn 759.475 ducaţi.

— Vrei să lăsăm 100.000 ducaţi fiecăruia din cele trei aşezăminte umanitare din Neapole, Copiilor găsiţi, Incurabililor şi Hanului săracilor ?

— Dispune, tată. Rămîn 459.475 ducaţi.

— Al căror moştenitor firesc e vărul nostru, Moise Backer, din Frankfurt.

— Dar el e mai bogat decît noi, tată, şi s-ar ruşina să primească asemenea moştenire de la familia lui.

— După părerea ta, ce să facem cu suma aceasta ?

— Tată, n-am a-ţi da vreun sfat cînd e vorba de filozofie şi de omenie. Se vor da lupte : înainte ca Neapolul să fie cucerit, vor fi ucişi mulţi oameni, dintr-o parte ca şi din cealaltă. Îi urăşti, tată, pe duşmanii noştri ?

— Nu mai urăsc pe nimeni, fiule.

— E una din folositoarele urmări ale morţii care vine, zise André în şoaptă, ca vorbindu-şi lui însuşi.

Apoi, cu glas tare :

— Ei bine, tată, ce-ai zice să lăsăm suma ce ne rămîne, scăzînd-o pe cea trebuitoare lichidării, văduvelor şi orfanilor pe care-i va face războiul civil, din orice tabără ar fi ?

Bătrînul se ridică fără să răspundă, trecu din biroul său în al lui André Backer şi îşi sărută fiul plîngînd.

— Şi cui vei încredinţa această împărţeală ?

— Ai pe cineva să-mi propui, tată ?

— Nu, copilul meu. Dar tu ?

— Am o fiinţă sfîntă, tată, am pe cavalera San-Felice.

— Cea care ne-a denunţat ?

— Tată, m-am gîndit mult : nopţi întregi m-am străduit cu inima şi cu mintea să găsesc dezlegarea groaznicei enigme. Tată, sînt convins că Luiza nu-i vinovată.

— Fie, răspunse bătrînul Simon. Dacă nu-i vinovată, alegerea ta e demnă de ea ; dacă-i vinovată, e o iertare şi mă unesc cu tine ca s-o iert.

De astă dată, fiul se aruncă în braţele tatălui său şi-l strînse la inimă.

— Ei bine, zise bătrînul Simon, uite că ne-am făcut lichidarea. N-a fost atît de greu pe cît aş fi crezut.

După două ore, toate dispoziţiile luate de Simon şi André Backer erau cunoscute de întreaga bancă ; funcţionari şi servitori îşi primiseră capitalul salariilor şi al simbriilor, iar amîndoi prizonierii se întorceau la închisoarea, din care n-aveau să mai iasă decît pentru a merge la cazną, însoţiţi de laudele şi de binecuvîntările lor.

Cît despre Spronio, se aflase în sfîrşit ce devenise.

Peste noapte fusese căutat acasă ca să fie arestat ; fugise pe o fereastră şi, pesemne, că plecase să se alăture cardinalului la Nola.

8

O ULTIMĂ ÎNŞTIINŢARE

În timpul nopţii de după întoarcerea celor doi Backeri la închisoare, în una din odăile palatului Angri, unde încă mai locuia, Salvato, stînd la o masă, cu fruntea rezemată în mîna stîngă, scria cu scrisul energic şi citeţ care era simbolul caracterului său, următoarea epistolă :

Fratelui Joseph, mănăstirea Monte-Cassino

12 iunie 1799

„Tată mult iubit,

Ziua luptei hotărîtoare a sosit. Am obţinut de la generalul Macdonald să rămîn la Neapole, că mi s-a părut că întîia mea datorie, ca napolitan, era să-mi apăr ţara. Voi face tot ce voi putea ca s-o scap ; de nu izbutesc, voi face totul ca să mor. Şi dacă mor, două nume scumpe îmi vor flutura pe buze la ultima mea suflare şi vor servi de aripi sufletului meu ca să urce la cer : al tău şi al Luizei.

Deşi cunosc adînca dragoste ce mi-o porţi, tată, nu-ţi cer nimic pentru mine, datoria mi-e hotărîtă, ţi-am spus-o şi o voi îndeplini ; dar, dacă mor, o, tată mult iubit ! o las singură şi, cum e pricina nevinovată a morţii celor doi bărbaţi condamnaţi ieri să fie împuşcaţi, cine ştie dacă

răzbunarea regelui n-o va urmări, cu toate că n-are nici o vină!

Dacă sîntem învingători, n-o să se teamă de răzbunarea aceasta, şi scrisoarea de faţă nu-i decît o dovadă mai mult a marei mele iubiri şi a veşnicei speranţe pe care o am în tine.

Dacă, dimpotrivă, sîntem învinşi, dacă nu sînt în stare s-o ajut, tu, tată, mă vei înlocui.

Atunci, tată, îţi vei părăsi înălţimile sublime ale muntelui tău sfînt, şi vei coborî iar în mijlocul vieţii. Ţi-ai impus misiunea de a-l apăra pe om de moarte; nu te vei îndepărta de scopul tău scăpînd îngerul al cărui nume ţi l-am spus, vorbindu-ţi şi de virtuţile lui.

Cum la Neapole, banii sînt ajutorul cel mai sigur pe care-l poţi avea, am strîns într-o călătorie la Molisa cinzeci de mii de ducaţi, din care am cheltuit cîteva sute, dar mai toţi sînt îngropaţi într-o lădiţă de fier la Pausilipe, lîngă ruinele mormîntului lui Virgiliu[1], la picioarele laurului său veşnic: îi vei găsi acolo.

Sîntem înconjuraţi, nu spun numai de inamici, ceea ce n-ar fi nimic, dar şi de trădători, şi e îngrozitor. Poporul e pînă într-atîta de orbit, de incult, de prostit de călugării şi de superstiţiile lui, încît socoate drept cei mai mari duşmani ai săi pe acei ce vor să-l elibereze, şi se închină oricui mai adaugă un lanţ la cele pe care le şi poartă.

O, tată, tată, cel care ca noi se dedică mîntuirii trupurilor, se dovedeşte vrednic în faţa lui Dumnezeu; dar, crede-mă, mult mai mare va fi meritul aceluia care se va deda cu totul educării acestor minţi, luminării acestor suflete.

Adio, tată; Domnul ţine în mîinile lui viaţa popoarelor; tu ţii în mîinile tale mai mult decît viaţa mea: ţii sufletul meu.

„Cu tot respectul pe care ţi-l port în inimă

Al tău Salvato"

„P.S. — Zadarnic ba chiar primejdios să-mi răspunzi, în toiul celor ce se petrec aici. Trimisul tău poate fi arestat şi răspunsul citit. Vei înmîna aducătorului trei boabe din mătăniile tale; vor reprezenta pentru mine, credinţa

[1] *Virgiliu*, poet latin (70—19 î.e.n.). Prieten cu Octavian, Mecena şi Horaţiu. Opere: Bucolicele, Georgicele şi Eneida.

ce-mi lipsește, nădejdea pe care o am în tine, caritatea ce se revarsă din sufletul tău."

Cînd isprăvi scrisoarea, Salvato se întoarse și-l chemă pe Michele.

Ușa se deschise și el se ivi.

— Ai găsit omul care ne trebuie ? întrebă Salvato.

— Regăsit, vreți să spuneți, fiindcă-i același care a mai făcut trei călătorii la Roma pentru a preda generalului Championnet scrisorile comitetului republican și a-i da vești despre dumneavoastră.

— Atunci, e un patriot ?

— Care n-are decît părerea de rău, Excelență, zise trimisul ivindu-se la rîndul său, că-l îndepărtați de Neapole în clipa primejdiei.

— Servești Neapolul, crede-mă, mergînd unde mergi.

— Ordonați, știu cine sînteți și cît prețuiți.

— Iată o scrisoare pe care o vei duce la Monte-Cassino; întrebi de fratele Joseph și i-o dai, numai lui, pricepi ?

— Aștept răspuns ?

— Cum nu știu cine va fi stăpîn la Neapole, cînd te vei întoarce, răspunsul va fi un semn după cum ne-am înțeles între noi ; mie, semnul îmi va spune totul. Michele a făcut prețul cu tine ?

— Da, răspunse trimisul, o strîngere de mînă la întoarcerea mea.

— Ehei, exclamă Salvato, văd că mai sînt oameni de treabă la Neapole. Du-te, frate, și Dumnezeu să te călăuzească !

Trimisul plecă.

— Acuma, Michele, zise Salvato, să ne gîndim la ea.

— Vă aștept, domnule general, răspunse lazzaronele.

Salvato își încheie catarama săbiei, trecu o pereche de pistoale în cingătoare, ordonă calabrezului său să-l aștepte la miezul nopții cu doi cai de călătorie în piața Môle, o luă de-a lungul străzii Toledo, coti pe strada Chiaia, merse pe plaja mării și ajunse la Margellina.

Pe măsură ce se apropia de casa Palmieri, i se părea că aude un fel de psalmodie neobișnuită, recitată pe o arie care nu era melodioasă.

O persoană cînta astfel stînd în picioare lîngă casă, sub fereastra sufrageriei, și statura-i înaltă se desprindea pe zid într-un relief întunecat și neclintit.

Michele, cel dintîi, o recunoscu pe vrăjitoarea albaneză, care se arătase Luizei în toate împrejurările de seamă din viața ei.

Îl luă de braț pe Salvato să asculte ce spunea. Ajunsese la ultima strofă a cîntecului ; dar cei doi bărbați mai auziră cuvintele acestea :

Departe de noi zboară rîndunica
Din nord cînd bate vîntul.
Biată porumbiță, ia-ți avîntul,
Că aripa-ți
Cunoaște drumul primăverii !

— Intrați la Luiza, zise Michele lui Salvato ; mă duc s-o opresc pe Nanno ; și, dacă Luiza găsește de cuviință să-i ceară sfatul, chemați-ne.

Salvato avea o cheie de la portița grădinii ; fiindcă, după cum am spus, încetul cu încetul, toate tainele care învăluie o dragoste, ce se înfiripă sfioasă, dacă nu pieriseră cu totul, cel puțin erau mai limpezite, deși numai prietenii le puteau citi prin slaba lor transparență.

Salvato lăsă portița împinsă de zid, urcă treptele de la intrare, deschise ușa sufrageriei și o găsi pe Luiza în picioare la jaluzea.

Era vădit că nu-i scăpase nici un vers din balada cîntată de Nanno.

Zărindu-l pe Salvato, se apropie de el și, cu un zîmbet trist, își lăsă capul pe umărul său.

— Te-am văzut venind de departe cu Michele, zise ea; o ascultam pe femeie.

— Și eu, răspunse Salvato ; dar nu i-am auzit decît ultima strofă din cîntec.

— E o repetiție a celorlalte. Erau trei : toate vestesc o primejdie și îndeamnă să fugi de ea.

— Femeia nu te-a nemulțumit niciodată ?

— Niciodată, ba dimpotrivă. Din prima zi cînd am văzut-o, ce-i drept că mi-a prezis un lucru pe care, atunci, îl credeam cu neputință.

— Îl crezi mai adevărat acuma ?

— Atîtea lucruri cu neputință de prevăzut s-au întîmplat de cînd ne cunoaștem, dragul meu, încît mi se pare că orice se poate acum.

— Vrei s-o aducem sus pe vrăjitoare ? Dacă n-ai avut niciodată a te plînge de ea, eu nu pot decît s-o laud, fiindcă mi-a făcut cel dintîi bandaj la rana din care puteam să mor şi uite că n-am murit.

— Singură, n-aş fi îndrăznit ; dar cu tine nu mă tem de nimic.

— Şi de ce n-ai fi îndrăznit ? rosti în urma celor doi tineri un glas la care tresăriră, recunoscîndu-l pe al vrăjitoarei. Oare n-am încercat eu totdeauna, ca un duh bun, să îndepărtez de tine nenorocirea ? Oare, dacă mi-ai fi urmat sfaturile, n-ai fi la Palermo, lîngă ocrotitorul tău firesc, în loc de-a sta aici, tremurînd, sub învinuirea de-a fi denunţat doi bărbaţi care vor fi împuşcaţi mîine ? În sfîrşit, astăzi, dacă ai vrea să mă asculţi, cît mai e încă vreme, n-ai scăpa oare de destinul pe care ţi l-am prezis şi spre care te îndrepţi fără să-l poţi înlătura ? Ţi-am spus că Dumnezeu a scris soarta muritorilor în palma lor, pentru ca, ajutaţi de o voinţă dîrză, să poată lupta împotriva ei. Nu ţi-am mai văzut mîna din ziua cînd ţi-am prezis o moarte fatală şi năprasnică. Ei bine, priveşte-ţi-o astăzi şi spune-mi dacă steaua pe care ţi-am arătat-o şi-ţi tăia în doi linia vieţii, abia vădită pe atunci, nu-i acum de două ori mai mare !

Signora San-Felice se uită la mîna ei şi scoase un ţipăt.

— Priveşte-o tu însuţi, tinere, urmă vrăjitoarea întorcîndu-se către Salvato, şi vei vedea dacă o sulă înroşită la foc ar însemna-o cu o purpură mai vie decît o face Pronia cerească ce-ţi dă prin gura mea, cea din urmă înştiinţare.

Salvato o luă pe Luiza în braţe, ducînd-o spre lumină, îi deschise pumnul pe care se străduia să-l ţină închis şi, la rîndul său, scoase un uşor strigăt de mirare : o stea mare cît un bob de linte, cu cinci raze bine deslușite şi îndepărtate, tăia în două linia vieţii.

— Nanno, zise tînărul, recunosc că eşti prietena noastră ; cînd eram încă liber, cînd puteam pleca din Neapole, am propus Luizei s-o duc la Capua, la Gaete, sau chiar la Roma. Astăzi e prea tîrziu ; sînt înlănţuit de soarta Neapolului.

— Tocmai de aceea am venit, răspunse vrăjitoarea ; fiindcă ceea ce tu nu mai poţi face, eu mai pot încă să fac.

— Nu înţeleg, rosti Salvato.

— Totuși e foarte simplu. Iau tînăra cu mine și o duc în nord, adică acolo unde nu-i primejdie.

— Și cum o iei ?

Nanno își deschise mantia largă, și arătînd o legătură pe care o ținea în mînă :

— Am aici, urmă ea, un costum de țărancă din Maida. Sub costumul albanez, nimeni n-o să recunoască pe cavalera San-Felice ; va fi fata mea. Toată lumea o știe pe bătrîna Nanno, și nici republicanii, nici sanfediștii nu vor spune nimic fiicei vrăjitoarei albaneze.

Salvato se uită la Luiza.

— Auzi, Luiza ? întrebă el.

Michele care, pînă atunci, rămăsese nevăzut în umbra ușii, se apropie de dînsa și, căzîndu-i în genunchi :

— Te rog, Luiza, îi zise el, ascultă glasul lui Nanno. Tot ce a prezis s-a împlinit pînă astăzi, pentru tine ca și pentru mine. Mie mi-a prezis că, din lazzarone, voi ajunge colonel, și uite că am ajuns, oricît părea de necrezut. Rămîne acum și partea rea a prezicerii și, pare-se că de asemenea se va înfăptui. Ție ți-a prezis că un tînăr frumos va fi rănit sub ferestrele tale, și frumosul tînăr a fost rănit ; a prezis că-l vei iubi, și-l iubești ; a prezis că amantul ăsta te va pierde, și te pierde, de vreme ce de dragul lui, nu vrei să fugi. Luiza, ascultă ce-ți spune Nanno ! Tu nu ești bărbat, nu vei fi dezonorată dacă fugi. Noi trebuie să rămînem pentru a lupta, să luptăm deci. Dacă supraviețuim amîndoi, vom veni la tine ; dacă unul singur supraviețuiește, unul singur va veni. Știu bine că dacă eu sînt acela, nu-l voi înlocui pe Salvato dar nu se arată așa, că nici o prezicere nu-l condamnă de mai înainte la moarte, pe cînd eu, sînt condamnat. Cînd vrăjitoarea ți-a spus adineauri să-ți privești în palmă, biata mea Luiza, fără voie, m-am uitat într-a mea. Steaua-i mereu acolo și cu mult mai deslușită decît era acum opt luni, adică în ziua prezicerii. Pune-ți dar hainele astea, dragă surioară ; știi ce frumoasă erai în costumul Assuntei.

— Vai ! murmură Luiza, a fost dulce pentru mine seara cînd l-am pus, Dumnezeule, ce departe-i acum de noi timpul acela !

— Timpul acela poate să se reîntoarcă pentru tine, scumpă surioară : trebuie numai să ai curajul de a-l părăsi pe Salvato.

— O ! niciodată ! niciodată ! murmură ea încolăcindu-şi braţele de gîtul lui Salvato. Să trăiesc sau să mor cu el !

— Ştiu bine, stărui Michele ; desigur, a trăi cu el sau a muri cu el, ar fi minunat ; dar cine-ţi spune că, rămînînd aici, vei trăi sau vei muri cu el ? Dorinţa ta, nădejdea pe care ea ţi-o dă ; dar, presupunînd că rămîi, vei rămîne aici ?

— A ! Nu ! exclamă Salvato, o duc la Castello-Nuovo. Ştiu că la Sant-Elmo ar fi mai bine, dar, după ce s-a petrecut între mine şi Mejean, nu mai am încredere în el.

— Şi ce faci după ce ai însoţit-o la Castello-Nuovo ?

— Lupt în fruntea calabrezilor mei.

— Încît vezi, domnule Salvato, că nu trăieşti lîngă ea, şi că poţi muri departe de dînsa.

— Da, dragă Luiza zise Salvato ; într-adevăr, lucrurile se pot întîmpla cum spune Michele.

— Nu-i nimic dacă mori departe sau aproape de mine, Salvato ! După moartea ta, ştii doar că voi muri şi eu.

— Dar ai dreptul să mori, îi răspunse Salvato pe englezeşte, acuma cînd n-ai mai muri singură ?

— O ! dragul meu ! dragul meu ! şopti Luiza, ascunzîndu-şi capul în pieptul lui.

În clipa aceea, intră Giovannina, şi cu surîsul îngerului rău pe buze, rosti :

— O scrisoare de la domnul André Backer pentru doamna.

Luiza tresări, ca şi cum ar fi văzut ivindu-se însăşi fantoma lui Backer.

Salvato o privi cu mirare.

Michele se ridică, întorcîndu-şi ochii spre uşă.

Casierul Klagmann intră. Cavalera San-Felice îl cunoştea bine ; el venea, de obicei, cu dobînda banilor pe care ea-i depusese, sau mai bine zis cavalerul îi depusese la banca Backer.

Aducea, nu o scrisoare, ci două pentru Luiza.

Fără îndoială, amîndouă trebuiau citite fiecare la rîndul ei, fiindcă trimisul îi dădu numai una, făcîndu-i semn că, după ce o va fi isprăvit pe întîia, i-o va da şi pe a doua.

Prima era circulara tipărită adresată creditorilor băncii Backer.

Pe măsură ce Luiza citise funebra înștiințare, vocea i se schimbase și, la cuvintele : *Ca urmare a condamnării la moarte a șefilor băncii,* hîrtia-i scăpase din mîna tremurătoare și graiul îi pierise.

Michele ridicase foaia și, pe cînd Luiza plîngea la pieptul lui Salvato care, cu amîndouă brațele, o strîngea la piept, lazzaronele o citise cu glas tare pînă la sfîrșit.

Apoi se lăsase o mare și dureroasă tăcere.

Glasul trimisului o curmase cel dintîi.

— Signora, zise el, hîrtia care s-a citit e circulara adresată tuturor ; dar, afară de aceasta, vă mai aduc și o scrisoare de la domnul André Backer : vă este adresată personal și cuprinde ultimele sale dorinți.

Salvato își desfăcu brațele ca s-o lase pe Luiza să citească acel fel de testament ce i se anunțase. Ea întinse mîna spre Klagmann și primi scrisoarea ; dar în loc s-o deschidă, o prezentă lui Salvato, zicîndu-i :

— Citește !

Prima lui mișcare fu s-o respingă încetișor ; dar Luiza stărui :

— Nu vezi, dragul meu, că nu-s în stare să citesc eu însămi ?

Salvato rupse pecetea și, cum sta lîngă căminul pe care ardeau lumînările unui candelabru, strîngînd-o mereu pe Luzia la inima lui, citi următoarea scrisoare :

„Doamnă,

De-aș cunoaște o ființă mai neprihănită decît dumneavoastră, i-aș încredința sfînta misiune pe care v-o las, părăsind viața.

Toate datoriile ne sînt plătite, lichidarea s-a făcut ; rămîne băncii noastre o sumă de aproape patru sute de mii ducați.

Această sumă, tatăl meu și cu mine, o destinăm pentru ajutorarea victimelor războiului civil în care sîntem doborîți, și aceasta, fără deosebire de principiile acestor victime, nici de rîndurile unde vor fi căzut.

Pentru cei morți nu putem nimic decît să ne rugăm pentru ei, murind noi înșine ; așa că nu pe morți îi desemnăm sub numele de victime ; dar putem ceva pentru adevăratele victime — și, după părerea noastră, sînt copiii și văduvele acelora care, în orice fel, vor fi fost loviți în lupta

ce abia la ora aceasta, o vedem în adevărata ei lumină și, o spunem cu părere de rău, e o luptă fratricidă.

Dar, pentru ca suma de patru sute de mii ducați să fie împărțită cu înțelegere, cinstit și fără părtinire, o depunem, doamnă, în binecuvîntatele voastre mîini ; sîntem siguri că o veți împărți cum e drept și cum se cuvine.

Această ultimă dovadă de încredere și de respect vă arată, doamnă, că noi coborîm în mormînt bine încredințați că n-aveți nici un amestec în moartea noastră sîngeroasă și prea timpurie, și că fatalitatea a făcut totul.

Sper că scrisoarea vă va putea fi înmînată astă-seară și că, murind, vom avea mîngîierea de a ști că primiți misiunea ce are drept scop ca harul cerului să pogoare asupra băncii noastre iar binecuvîntarea nenorociților asupra mormîntului nostru !

Cu aceleași sentimente cu care am trăit, mor, doamnă, asigurîndu-vă că sînt respectuosul dumneavoastră admirator.

André Backer."

Cu totul altfel decît prima, a doua scrisoare păru că-i redă putere Luizei. Pe măsură ce Salvato, neputînd nici el să-și stăpînească emoția, o citea cu glas tremurător, ea își ridica fața luminoasă, pînă atunci plecată de frica anatemei, și un zîmbet de triumf îi strălucea printre lacrimi.

Se îndreptă spre masă, pe care se găsea cerneală, toc și hîrtie, și scrise cuvintele :

„Era să plec, era să părăsesc Neapolul, cînd v-am primit scrisoarea : pentru a îndeplini datoria sfîntă pe care mi-o impune, rămîn.

M-ați judecat bine, și vă spun, cum voi spune lui Dumnezeu în fața căruia vă veți înfățișa și poate că nu voi întîrzia să vă urmez, vă spun : sînt nevinovată.

Adio !

Prietena voastră în lumea aceasta și în cealaltă, unde sper că ne vom regăsi.

Luiza."

Apoi întinse răspunsul lui Salvato, care-l luă surîzînd, și, fără să-l citească, îl predă lui Klagmann.

Trimisul ieși, iar Michele după el.

— Va să zică, rămîi ? întrebă Nanno.

— Rămîn, răspunse Luiza, a cărei inimă nu dorea decît o pricină pentru a se hotărî în favoarea lui Salvato şi, poate fără să-şi dea seama, se folosise cu nesaţ de cea pe care i-o oferea condamnatul.

Nanno ridică mîna şi, cu glas solemn :

— Tu, care o iubeşti pe femeia asta mai mult decît viaţa ta şi ca pe sufletul tău, zise ea lui Salvato, mi-eşti martor c-am făcut tot ce-am putut ca s-o scap ; mi-eşti martor că i-am lămurit primejdia ce-o aşteaptă, c-am îmbiat-o să fugă, şi că, împotriva poruncilor date de destin celor cărora le destăinuieşte viitorul, am vrut s-o sprijin cu fapta. Oricît de crudă ar fi soarta cu voi, să n-o blestemaţi pe bătrîna Nanno, ba dimpotrivă, să spuneţi c-a făcut tot ce i-a stat în putinţă pentru a vă scăpa.

Şi, strecurîndu-se în umbra, cu care i se contopea haina întunecată, pieri fără ca nici unul din cei doi tineri să se fi gîndit s-o oprească.

9

AVANPOSTURILE

Înainte ca Salvato şi Luiza să schimbe o vorbă, Michele se întorcea.

— Luiza, zise el, fii liniştită ; tot ce era o taină pentru cei doi Backer, se va limpezi curînd pentru ei, şi vor şti pe cine trebuie să-l blesteme că i-a denunţat. Nu mi se poate întîmpla nimic mai rău decît să fiu spînzurat ; ei bine, cel puţin mai înainte, mă voi fi spovedit.

Tinerii se uitară cu mirare la Michele.

Dar el zise :

— N-avem timp de pierdut cu lămuriri ; noaptea se apropie şi ştiţi ce ne rămîne de făcut.

— Da, ai dreptate, răspunse Salvato. Eşti gata, Luiza ?

— Am tocmit o trăsură pentru ora unsprezece, spuse ea : trebuie să fie la poartă.

— Este, răspunse Michele, am văzut-o.

— Bine, Michele. Ai grijă să se ducă cele cîteva lucruri de care voi avea nevoie cît voi sta la Castello-Nuovo. Sînt într-un cufăr. Eu o să mai dau unele ordine Giovanninei.

Sună, dar zadarnic, fata nu veni.

Mai sună o dată, degeaba însă își aținti privirea asupra ușii pe care trebuia să intre servitoarea, că nu se deschise.

Luiza se ridică și se duse ea însăși în odaia fetei, crezînd că poate adormise.

Lumînarea ardea pe masă și lîngă ea era un plic pecetluit pe adresa Luizei, cu scrisul Giovanninei.

Îl luă și-l desfăcu.

Scrisoarea era astfel ticluită:

„Signora,

Dacă ați fi părăsit Neapolul, v-aș fi urmat pretutindeni unde ați fi plecat, gîndind că trebuia să vă servesc.

Rămîneți la Neapole unde, înconjurată de oameni care vă iubesc, nu mai aveți nevoie de mine.

În toiul evenimentelor care se vor întîmpla, n-aș îndrăzni să rămîn singură în casă și, cum nimic, nici măcar un devotament care nu vă trebuie, nu mă silește să mă închid într-o fortăreață unde n-aș fi liberă să mă mișc, mă întorc la părinții mei.

Dealtfel, ați fost bună să-mi faceți socoteala azi-dimineață, și-n împrejurările de față, găsesc, desigur, că prin această plată mi-ați dat drumul din serviciu.

Vă părăsesc deci, signora, plină de recunoștință pentru toată bunătatea pe care ați avut-o pentru mine, și despărțirea mă întristează pînă într-atîta încît îmi impun mîhnirea de a nu-mi lua rămas bun, de teama unei și mai mari mîhniri dacă aș face-o.

Credeți-mă, signora, a voastră prea umilă, prea supusă și prea devotată servitoare,

Giovannina.“

Luiza se înfioră citind scrisoarea. Cu toate asigurările de devotament și de credință pe care le cuprindea, un ciudat simțămînt de ură rece reieșea de la început și pînă la sfîrșit. Ce-i drept, nu-l vedeai cu ochii, dar îl zăreai cu mintea, și-l simțeai cu inima.

Se întoarse în sufragerie, unde rămăsese Salvato, și-i întinse scrisoarea.

El o citi, dădu din umeri și murmură : „Viperă !"

Tocmai atunci, Michele se înapoie. Nu găsise trăsura la poartă și întreba dacă să se ducă după alta.

Nu puteau aștepta întoarcerea celei dintîi ; că desigur o luase Giovannina ca să plece.

Michele n-avea nimic altceva de făcut decît s-alerge pînă la Pie-di-Grotta, unde era o stație de birje, și să mai aducă una.

— Dragul meu, zise Luiza, lasă-mă să folosesc aceste cîteva clipe de întîrziere pe care ni le impune întîmplarea, ca să fac o ultimă vizită ducesei Fusco și să-i propun încă o dată să încerce același noroc luînd-o cu mine la Castello-Nuovo. Dacă rămîne, îi voi lăsa în pază casa ce va fi cu totul părăsită.

— Du-te, copila mea dragă, răspunse Salvato, sărutînd-o pe frunte ca, într-adevăr, un tată pe copilul său.

Luiza pătrunse în coridor, deschise ușa de comunicare și intră în salon.

Ca totdeauna, era plin cu toți fruntașii republicani. Cu toată primejdia apropiată, cu toată nesiguranța evenimentelor, înfățișarea le era liniștită. Simțeai că toți oamenii aceștia progresiști care din convingere apucaseră pe calea primejdioasă, erau gata s-o urmeze pînă la capăt și, ca vechii senatori ai Republicii, să aștepte moartea pe scaunele lor de fildeș.

Ca de obicei, Luiza făcu mare impresie prin frumusețea și farmecul ei și se strîngeau în juru-i. În clipa aceasta grea, fiecare după ce se hotărîse într-un fel, mai întreba și pe ceilalți ce aveau de gînd să facă, nădăjduind poate că așa era cel mai bine.

Ducesa rămînea acasă și aștepta evenimentele. Ținea gata pregătit un costum de femeie din popor, pe care se bizuia, ca la mare ananghie, să fugă. Arendașa uneia din fermele ei avea s-o adăpostească.

Luiza o rugă să-i supravegheze locuința, pînă cînd ea însăși o va părăsi pe a sa, și-i vesti că Salvato, neștiind dacă în toiul luptei va putea să aibă grija ei, îi oprise o cameră la Castello-Nuovo, unde era în paza guvernatorului Massa, prietenul său.

Dealtfel, într-o situație desperată, acolo trebuiau să se refugieze patrioții, că nimeni nu se încredea în găzdu-

irea lui Mejean care, se știa, ceruse cinci sute de mii de franci ca să ocrotească Neapolul, iar pentru cinci sute cinzeci de mii de franci era gata să-l nimicească.

Ba chiar se spunea — ceea ce, dealtminteri, nu era adevărat — că tratase cu cardinalul Ruffo.

Luiza o căută din ochi pe Eleonora Pimentel pentru care nutrea o mare admirație ; dar, cu o clipă înainte de sosirea sa, Eleonora părăsise salonul ca să se ducă la tipografia ei.

Nicolino veni s-o salute, foarte mîndru de frumoasa-i uniformă de husari care, a doua zi, avea să-i fie sfîrtecată de săbiile inamice.

Cirillo care, după cum am spus, făcea parte din Adunarea legislativă ce se declarase permanentă, se apropie s-o sărute. Îi dori, nu tot felul de fericiri — în situația de față, prea puțină fericire se putea spera — ci să scape cu viață și, punîndu-i mîna pe creștet, o binecuvîntă în șoaptă.

Luiza își făcuse vizita. Sărută o ultimă dată pe ducesa Fusco ; amîndouă femeile aveau fețele scăldate în lacrimi.

— A ! murmură Luiza amestecîndu-și lacrimile cu ale prietenei sale, n-o să ne mai vedem !

Ducesa Fusco își ridică privirea spre cer, ca pentru a-i zice : „Colo sus, te regăsești totdeauna."

Apoi o însoți pînă la ușa de comunicare.

Aici se despărțiră și, după cum proorocise Luiza, pentru a nu se mai vedea.

Salvato o aștepta. Michele adusese o trăsură. Cei doi tineri, luîndu-se de braț și fără a fi avut nevoia de a-și împărtăși gîndul, se duseră să-și ia rămas bun de la *odaia fericită*, cum o numeau ; apoi închiseră ușile și Michele luă cheile. Salvato și Luiza urcară în trăsură. Michele, deși în mîndra-i uniformă, se sui pe capră, și birja porni spre Castello-Nuovo.

Nu era încă tîrziu, dar toate ușile și ferestrele erau închise și simțeai că o groază adîncă plutea peste oraș. Din cînd în cînd, cîțiva oameni se apropiau de case, stăteau pe loc o clipă și apoi fugeau înspăimîntați.

Salvato îi băgă de seamă și, îngrijorat de ceea ce făceau, zise lui Michele, deschizînd geamul din față, să încerce a pune mîna pe unul din acești alergători de noapte și să afle ce urmăreau.

Ajungînd la palatul Caramanico, zăriră un om din ăştia ; fără ca trăsura să se mai oprească, Michele sări jos şi se năpusti asupra lui.

Arunca o legătură de frînghii pe răsuflătoarea pivniţei.

— Cine eşti ? întrebă Michele.

— Sînt facchino [1] la palat.

— Şi ce faci ?

— Doar vezi bine. Locatarul de la catul întîi m-a însărcinat să cumpăr douăzeci şi cinci de brase [2] de frînghie şi să i le aduc astă-seară. Am întîrziat bînd în Piaţa-Veche şi, ajungînd la palat, am găsit totul închis ; nevoind să mai trezesc paznicul, am aruncat legătura pe răsuflătoarea pivniţei ; or să le găsească mîine.

Nevăzînd nimic rău în faptul ăsta, Michele ce-l ţinea de guler, dădu drumul omului care, abia scăpat, o luă la goană şi se înfundă în strada del Pace.

Neaşteptata fugă îl miră.

De la palatul Caramanico la Castello-Nuovo, de-a lungul căii Chiaia şi a urcuşului Gigantului, văzu că se repetă acelaşi lucru. De două ori, Michele încercă să-i înhaţe pe hoinarii însărcinaţi cu vreo misiune necunoscută ; dar nu izbuti ; de parcă ei s-ar fi ferit.

Ajunseră la Castello-Nuovo. Datorită parolei, pe care Salvato o cunoştea, trăsura putu să intre ; trecu pe lîngă arcul de triumf aragonez şi se opri în faţa uşii guvernatorului.

Făcea o inspecţie de noapte pe metereze ; se întoarse un sfert de oră după sosirea lui Salvato.

Amîndoi o conduseră pe Luiza la camera ce i se pregătise, în rînd chiar cu apartamentul doamnei Massa, şi vădit i se rezervase cea mai frumoasă şi mai plăcută dintre încăperi.

Bătea miezul nopţii. Era timpul să se despartă. Luiza îşi luă rămas bun de la fratele ei de lapte şi de la Salvato, apoi amîndoi, cu trăsura ce-i adusese, porniră spre stăvilar.

Acolo, găsiră în paza calabrezului caii pe care-i ceruseră, încălecară şi, mergînd pe strada del Piliere, pe radă, pe Marina-Nuova şi pe Marinella, trecură peste podul Magdalena şi o luară în galop spre Portici.

---

[1] *Facchino* — hamal (în limba italiană, în original).

[2] Măsură de 1.62 m.

Drumul era plin de trupe republicane, eșalonate de la podul Magdalena, primul post exterior, pînă la Granatello, postul cel mai apropiat de inamic și comandat, după cum am spus, de Schipani.

Toată lumea veghea pe cale. Salvato se oprea la toate corpurile de gardă, descăleca, se informa și dădea unele ordine.

Întîi poposi la fortul Vigliana.

Micul fort se înalță pe țărmul mării, la dreapta drumului ce duce de la Neapole la Portici și apără intrarea pe podul Magdalena.

Salvato fu primit cu aclamații. Fortul Vigliano era păzit de o sută cinzeci din calabrezii lui, sub comanda unui preot pe nume Toscano.

Era limpede că asupra micului fort, ce păzea apropierea de Neapole, se va îndrepta toată sforțarea sanfediștilor ; așa că apărarea fusese încredințată unor oameni aleși.

Toscano arătă lui Salvato toate pregătirile-i de apărare. Gîndea, dacă ar fi silit, să provoace o explozie și să sară în aer, el și oamenii lui.

Dealtfel, nu-i lua pe nepregătite ; toți erau înștiințați de mai înainte, toți se învoiseră la jertfa supremă pentru patrie, și steagul ce fîlfîia deasupra porții purta inscripția :

Răzbunare ! Biruință sau moarte !

Salvato îmbrățișă pe vrednicul preot, încălecă din nou în strigătele de „Trăiască Republica" și porni mai departe.

La Portici, republicanii îi mărturisiră gravele lor îngrijorări. Aveau a face cu locuitori pe care interesele lor îi făcuseră fără voie regaliști. Ferdinand avea la Portici un palat unde-și petrecea toamna ; aproape toată vara, ducele de Calabria locuia la Favorita, palatul vecin. Republicanii nu se puteau bizui pe nimeni, se simțeau înconjurați de capcane și de trădări. Ca în zilele de cutremur, parcă se clătina pămîntul sub picioarele lor.

Salvato ajunse la Granatello.

Cu încrederea sau mai degrabă cu nechibzuința-i obișnuită, Schipani dormea ; Salvato puse să-l trezească și-i ceru știri despre inamic.

Schipani îi răspunse că socotea să fie atacat a doua zi, și lua puteri ca să-l primească bine.

Salvato îl întrebă dacă n-avea unele informații mai precise de la spionii, pe care trebuia să-i fi trimis. Gene-

ralul republican mărturisi că nu trimisese nici unul şi că mijloacele acestea neleale de-a face război îl scîrbeau. Salvato se informă dacă păzise drumul spre Nola, unde era cardinalul şi prin care, pe povîrnişurile Vezuviului, s-ar putea furişa trupe spre Portici şi spre Resina, ca să-i taie retragerea. Generalul răspunse că tocmai cei din Resina şi din Portici trebuiau să ia măsurile acestea, cît despre el, dacă ar întîlni sanfedişti în calea lui, ar trece prin mijlocul lor.

Destoinicul strateg, crescut la şcoala unui Championnet şi a unui Macdonald, dădea din umeri la felul ăsta de-a lupta şi de-a dispune de viaţa ostaşilor. Înţelese că pentru un om ca Schipani, orice observaţie era de prisos, şi că trebuia să laşi totul în seama spiritului salvator al popoarelor.

Să vedem ce făcea în timpul acesta cardinalul, mai migălos decît Schipani în privinţa mijloacelor de apărare.

La douăsprezece noaptea, adică la ora cînd l-am văzut pe Salvato plecînd de la Castello-Nuovo, cardinalul Ruffo, în camera principală a episcopiei din Nola, sta la o masă, avînd lîngă el pe secretaru-i Sacchinelli şi pe marchizul Malaspina, aghiotantul său, primea ştirile şi dădea ordine.

Curierii se perindau cu o repeziciune ce dovedea activitatea pe care generalul improvizat o desfăşurase pentru a-şi organiza corespondenţa.

El însuşi deschidea toate scrisorile de oriunde ar fi venit, şi dicta răspunsurile fie lui Sacchinelli, fie lui Malaspina. Răspundea rar personal, afară de scrisorile secrete, fiindcă din pricina unui tremur nervos, mîna-i era nedibace la scris.

În clipa cînd intrăm în camera unde-şi aşteaptă trimişii, episcopul Ludovici l-a şi vestit că Panedigrano şi cei o mie de robi ai săi trebuie să fi sosit la Bosco, în dimineaţa de 12.

Episcopul ţine în mînă o scrisoare a marchizului de Curtis care-l înştiinţează că colonelul Ciudy, vrînd să i se uite purtarea de la Capua, plecat din Palermo cu patru sute de grenadieri şi trei sute de soldaţi, alcătuind un fel de legiune străină, trebuie să fi debarcat la Sorento, ca să atace de pe uscat fortul Castellamare, în timp ce navele *Sea-Horse* şi *Minerva* îl vor bombarda de pe mare.

După citirea scrisorii, cardinalul se ridică să cerceteze pe altă masă, o hartă mare, întinsă și, în picioare, rezemîndu-se cu o mînă pe masă, dictă lui Sacchinelli următoarele ordine :

„Colonelul Ciudy va întrerupe — dacă l-a început — asaltul fortului Castellamare, și se va înțelege îndată cu Sciarpa și Panedigrano, pentru a ataca armata lui Schipani la 13 în zori.

Ciudy și Sciarpa vor ataca din față, în timp ce Panedigrano se va strecura pe flancuri și va merge de-a lungul lavei Vezuviului, așa, ca să urce peste drumul prin care Schipani va încerca să se retragă.

Afară de aceasta, se prea poate ca, aflînd sosirea cardinalului la Nola, generalul republican să vrea să se îndrepte spre Neapole, de teamă să nu i se taie retragerea, îl vor împinge puternic înaintea lor.

La Favorita, generalul republican îl va găsi pe cardinalul Ruffo, care va fi ocolit Vezuviul. Împresurat din toate părțile, Schipani va fi silit să se lase ucis ori să se predea."

Cardinalul puse să se facă trei copii de pe ordin, le iscăli pe toate și, prin trei trimiși, le expedie destinatarilor.

Abia plecaseră ordinele, cînd cardinalul bănuind vreuna din miile de împrejurări care zădărnicesc planurile cele mai bine întocmite, ceru să fie chemat de Cesare.

După cinci minute, tînărul brigadier intra înarmat și încălțat cu cizme ; înfrigurata activitate a cardinalului îi cuprindea pe toți cei din jurul său.

— Bravo, prințule ! îi zise Ruffo care, glumind uneori, îi păstra titlul. Ești gata ?

— Totdeauna, Eminență, răspunse tînărul.

— Atunci, ia patru batalioane de infanterie, patru tunuri de campanie, zece companii de vînători calabrezi și un escadron de cavalerie ; mergi de-a lungul flancului de nord al Vezuviului, cel dinspre Madonna-del-Arco și, dacă se poate, să ajungi de cu noapte la Resina. Locuitorii, înștiințați de mine, vă așteaptă, gata să se răzvrătească în folosul nostru.

Apoi, întorcîndu-se spre marchiz îi zise :

— Malaspina, dă brigadierului ordinul scris și iscălește-l pentru mine.

În clipa aceea, capelanul cardinalului intră, se apropie de el și-i spuse în șoaptă :

— Eminență, căpitanul Scipion Lamarra sosește de la Neapole și vă așteaptă ordinele în camera de alături.

— A ! în sfîrșit ! făcu cardinalul, răsuflînd mai ușor decît pînă atunci. Mă temeam să nu i se fi întîmplat vreo nenorocire, bietului căpitan. Spune-i că îndată îl voi primi și pînă atunci ține-i tovărășie.

Cardinalul își scoase un inel din deget și sigilă ordinele expediate în numele lui.

Scipion Lamarra, a cărui sosire cardinalul părea c-o așteaptă cu atîta nerăbdare, era același trimis al reginei care-i adusese steagul, fiindu-i recomandat drept bun la orice.

Venea de la Neapole unde-l trimisese cardinalul. Scopul misiunii era de-a intra în vorbă cu unul din principalii complici ai conspirației Backer, pe nume Gennaro Tansano.

Acesta făcea pe patriotul, fiind înscris printre cei dintîi în registrele tuturor cluburilor republicane, dar numai pentru a fi la curent cu toate hotărîrile lor, înștiințîndu-l pe cardinalul Ruffo, cu care era în corespondență.

O parte din armele ce trebuiau să servească la izbucnirea complotului Backer erau depozitate la el.

Lazzaronii din Chiaia, din Pie-di-Grotta, din Puzzuoli și din mahalalele vecine erau la cheremul său.

Încît, după cum s-a văzut, cardinalul îi aștepta cu nerăbdare răspunsul.

Intră în cabinetul unde se afla Lamarra, travestit într-o uniformă de gardă națională republicană.

— Ei ? făcu cardinalul.

— Ei bine, Eminență, totul merge după dorințele noastre. Tansano trece mereu drept unul din cei mai buni patrioți din Neapole, și nu-i vine în gînd nimănui să-l bănuiască.

— Dar a făcut ce am spus ?

— Da, a făcut, Eminență.

— Adică a pus să se arunce frînghii în răsuflătorile pivnițelor de la casele patrioților fruntași.

— Da ; ar fi vrut bucuros să știe în ce scop ; dar, cum eu însumi nu-l cunoșteam, n-am putut să-i dau deslușiri în privința aceasta. Nu-i nimic ; ordinul venind de la Eminența Voastră, a fost executat punct cu punct.

— Eşti sigur ?
— I-am văzut pe lazzaroni la lucru.
— Nu ţi-a înmînat un pachet pentru mine ?
— Ba da, Eminenţă, şi iată-l învelit cu o muşama.
— Dă-mi-l.

Cardinalul tăie cu un cuţitaş benzile ce legau pachetul, şi scoase din învelitoarea lui un steag mare, unde el era reprezentat în genunchi rugîndu-se fierbinte sfîntului Anton, care-i arăta amîndouă mîinile sale pline de frînghii.

— E tocmai ce trebuie, zise cardinalul încîntat. Acum am nevoie de un om care să poată răspîndi la Neapole zvonul minunii.

O clipă, rămase pe gînduri, întrebîndu-se cine l-ar putea servi.

Deodată, se bătu peste frunte.

— Aduceţi-mi-l aici pe fra Pacifico, zise el.

Îl chemară pe fra Pacifico, care intră în birou, unde rămase o jumătate de oră închis cu Eminenţa sa.

După care, a fost văzut că se duce la grajd, îl scoate pe Giaccobino şi porneşte cu el pe drumul spre Neapole.

Cît despre cardinal, se întoarse în salon, mai dădu cîteva ordine şi se trînti îmbrăcat pe patul său, spunînd să fie trezit în zori.

Cînd se lumină de ziuă, fu deşteptat. Peste noapte se înălţase un altar în mijlocul lagărului sanfedist, aşezat afară de Nola. Cardinalul, înveşmîntat în purpură, făcu slujba în cinstea sfîntului Anton, cu care dorea să-l înlocuiască la ocrotirea oraşului pe sfîntul Ianuar. Acesta, făcîndu-şi de două ori minunea în folosul francezilor, fusese declarat iacobin şi regele îl degradase, retrăgîndu-i titlul de comandant general al trupelor napolitane.

După degradarea sfîntului Ianuar, cardinalul căutase multă vreme cui i s-ar putea cuveni moştenirea sa. Şi, în sfîrşit, se oprise la sfîntul Anton din Padova.

De ce nu la sfîntul Anton cel Mare care, dacă i se cercetează viaţa, era cu mult mai vrednic de această cinste decît sfîntul Anton din Padova ? Dar, fără îndoială, cardinalul se temea că legenda ispitelor lui popularizate de Callot [1], unită cu ciudatul tovarăş pe care şi-l alesese, să nu-i dăuneze demnităţii.

---

[1] *Callot*, gravor şi pictor francez (1592—1635). A lucrat în Italia şi în Lorena.

Oricare ar fi fost pricina, sfîntul Anton din Padova, mai modern decît omonimul său de o mie de ani, avu întîietatea și, în clipa luptei, cardinalul găsi de cuviință să-i predea sfînta cauză.

După slujbă, cardinalul, în haina-i de purpură, încălecă și se așeză în fruntea corpului principal.

Armata sanfedistă era împărțită în trei divizii.

Una cobora prin Capodichino să atace poarta Capuana.

Alta făcea ocolul bazei Vezuviului pe versantul de nord.

A treia urma același drum pe versantul de sud.

În timpul acesta, Ciudy, Sciarpa și Panedigrano atacau ori trebuiau să-l atace pe Schipani din față.

La 15 iunie, pe la ora opt dimineața, se văzu, de pe înălțimea fortului Sant-Elmo, cum se ivea și înainta armata sanfedistă, ridicînd în juru-i un nor de praf.

Îndată, se traseră din Castello-Nuovo trei lovituri de tun drept alarmă și, numaidecît, străzile Neapolului ajunseră pustii ca cele din Teba, și mute ca cele din Pompei.

Clipa hotărîtoare sosise ; clipă solemnă și îngrozitoare cînd e vorba de viața unui om, și cu mult mai solemnă și mai îngrozitoare cînd e la mijloc viața sau moartea unui oraș.

10

ZIUA DE 13 IUNIE

Fără îndoială că se dăduseră de mai înainte ordinele ca cele trei lovituri de tun să fie un dublu semnal.

Fiindcă abia se stinsese bubuitul ultimei, cînd cei doi prizonieri din Castello-Nuovo, condamnați de două zile, auziră pe coridorul ce ducea la temnița lor, pașii grăbiți ai unei trupe de oameni înarmați.

Fără să scoată o vorbă, se aruncară unul în brațele celuilalt, înțelegînd că le sosise ceasul din urmă.

Cei care deschiseră ușa îi găsiră îmbrățișați, dar resemnați și zîmbitori.

— Sînteţi gata, cetăţeni ? întrebă ofiţerul care comanda escorta şi avea dispoziţia să arate cea mai mare consideraţie condamnaţilor. Amîndoi încuviinţară în acelaşi timp : André cu glasul, iar Simon dînd din cap.

— Atunci, urmaţi-ne, zise ofiţerul.

Cei doi condamnaţi îşi aruncară asupra temniţei lor ultima privire, amestecată cu părerile de rău şi cu duioşia, celui dus la moarte ; şi, din dorinţa omului de-a lăsa ceva în urmă, André gravă cu un cui pe zid numele său şi al tatălui, deasupra fiecărui pat.

Apoi se îndreptă spre soldaţii, în mijlocul cărora se şi aşezase bătrînul.

O femeie îmbrăcată în negru îi aştepta în curtea pe care aveau s-o străbată. Cu pas hotărît înaintă spre ei ; André scoase un strigăt şi tremură din tot trupul.

— Cavalera San-Felice ! exclamă el.

Luiza îngenunche.

— De ce în genunchi, signora, cînd n-aveţi a cere iertare nimănui ? zise André. Ştim tot : adevăratul vinovat s-a denunţat el însuşi. Dar recunoaşteţi că, înainte chiar de-a fi primit scrisoarea lui Michele, eu vă socoteam nevinovată.

Luiza plîngea.

— Frate ! murmură ea.

— Mulţumesc ! răspunse André. Tată, binecuvîntează-ţi fiica.

Bătrînul se apropie de ea şi-i puse mîna pe creştet.

— Dumnezeu să te binecuvînteze, cum te binecuvîntez eu, copila mea, şi să îndepărteze de fruntea ta pînă şi umbra nenorocirii !

Luiza îşi lăsă capul pe genunchi şi izbucni în hohote de plîns.

Tînărul Backer luă o şuviţă lungă din părul ei blond ce flutura, o duse la buze şi o sărută cu nesaţ.

— Cetăţeni ! murmură ofiţerul.

— Iată-ne, domnule, rosti André.

La zgomotul paşilor ce se îndepărtau, Luiza înălţă capul şi, mereu în genunchi, cu braţele întinse, îi urmări cu privirea pînă se pierdură după colţul arcului de triumf aragonez.

La tristeţea acestui drum funebru, se mai adăugau pustietatea şi tăcerea străzilor prin care treceau condamnaţii, şi totuşi erau cele mai locuite din Neapole.

Cu toate acestea, din cînd în cînd, la zgomotul paşilor unei trupe înarmate, o uşă se crăpa, o fereastră se deschidea, şi zăreai furişîndu-se un cap sfios, mai totdeauna de femeie, apoi uşa sau fereastra se închidea mai iute chiar decît se deschisese ; văzuseră doi bărbaţi dezarmaţi în mijlocul unei trupe înarmate şi ghiceau că amîndoi mergeau la moarte.

Străbătură astfel Neapolul în toată lungimea şi ajunseră în Piaţa-Veche, piaţa obişnuită a execuţiilor.

— Aici e, murmură André Backer.

Bătrînul Backer privi în jurul său.

— Pesemne, şopti el.

Totuşi, trecură de Piaţă.

— Unde se duc oare ? întrebă Simon pe nemţeşte.

— După cît se pare, caută o piaţă mai potrivită decît asta, răspunse André în aceeaşi limbă ; au nevoie de un zid, şi aici sînt numai case.

Sosind în piaţeta bisericii del Carmine, André Backer atinse cu cotul braţul lui Simon şi-i arătă din ochi, în faţa casei preotului, un zid care în schimb n-avea nici o deschizătură.

E zidul lîngă care se înalţă astăzi un mare crucifix.

— Da, răspunse Simon.

Într-adevăr, ofiţerul care conducea mica trupă se îndreptă în partea aceea.

Amîndoi condamnaţii grăbiră pasul şi, ieşind din rînduri, se aşezară la zid.

— Care din doi va muri cel dintîi ? întrebă ofiţerul.

— Eu ! exclamă bătrînul.

— Domnule, întrebă André, aveţi ordine precise de-a ne împuşca unul după altul ?

— Nu, cetăţene, răspunse ofiţerul, n-am primit nici o dispoziţie în privinţa aceasta.

— Ei bine, atunci, dacă vi-e tot una, v-am cere hatîrul de-a fi împuşcaţi împreună şi-n acelaşi timp.

— Da, da, se ridicară cinci-şase glasuri din escortă, doar putem face asta pentru ei.

— Auziţi, cetăţeni, zise ofiţerul însărcinat cu trista misiune, voi face tot ce mi-e cu putinţă pentru a vă uşura ultimele clipe.

— Ne îndeplineşc cererea ! exclamă cu voioşie bătrînul Backer.

— Da, tată, rosti André, aruncîndu-şi un braţ de gîtul lui Simon. Să nu lăsăm să aştepte domnii care-s atît de buni cu noi.

— Mai aveţi vreo ultimă dorinţă, vreo recomandare de dat ? întrebă ofiţerul.

— Nici una, răspunseră condamnaţii.

— Ei, haide, fiindcă trebuie, murmură ofiţerul ; dar mii de draci ! Urîtă meserie ne obligă să facem acuma !

În timpul ăsta, condamnaţii, André ţinîndu-şi mereu braţul de gîtul tatălui său, înaintaseră să se rezeme cu spatele de zid.

— E bine aşa, domnilor ? întrebă tînărul Backer.

Ofiţerul făcu semn că da.

Apoi, întorcîndu-se către oamenii lui întrebă :

— Puştile sînt încărcate ?

— Da.

— Ei, alinierea ! Isprăviţi-o repede şi căutaţi să nu sufere ; e singurul serviciu pe care li-l putem face.

— Mulţumesc, domnule, zise André.

Atunci se întîmplă ceva iute ca gîndul.

Se auziră pe rînd comenzile de : „Ridicaţi arm' ! — La ochi ! — Foc !"

Apoi răsună o detunătură.

Totul se sfîrşise !

Republicanii din Neapole, urmînd pilda celor din Paris, săvîrşiseră una din sîngeroasele fapte la care înfrigurarea războiului civil tîrăşte firile cele mai bune şi cauzele cele mai sfinte. Sub cuvînt de-a lua cetăţenilor orice nădejde de iertare, luptătorilor orice putinţă de mîntuire, făcuseră să curgă un pîrîu de sînge — cruzime zadarnică ce n-avea nici măcar justificarea că era necesară.

Ce-i drept că fură singurele victime. Dar ajungeau pentru a însemna cu o pată de sînge mantia imaculată a Republicii.

Chiar în clipa cînd cei doi Backer, loviţi de aceleaşi gloanţe, cădeau îmbrăţişaţi, Bassetti se ducea să ia comanda trupelor din Capodichino, Manthonnet a trupelor din Capodimonte şi Writz a celor de la Magdalena.

Dacă străzile erau pustii, în schimb toate zidurile forturilor, toate terasele caselor erau pline de spectatori care, cu ochiul liber sau cu luneta în mînă, căutau să vadă ce avea să se întîmple pe imensul cîmp de bătălie, ce se întindea de la Granatello la Capodimonte.

Pe mare se zărea, prelungindu-se de la Torre-del-Annunziata la podul Magdalena, toată mica flotilă a amiralului Caracciolo, peste care se înălțau cele două nave inamice, *Minerva*, comandată de contele de Thurn, și *Sea-Horse*, comandat de căpitanul Ball, pe care l-am văzut însoțindu-l pe Nelson la faimoasa serată, unde fiecare doamnă de la curte făcuse un vers, iar toate versurile reunite compuseseră acrostihul *Carolina*.

Primele împușcături ce se auziră, primul fum ce se văzu înălțîndu-se a fost în fața micului fort Granatello.

Fie că Ciudy și Sciarpa nu primiseră ordinele cardinalului, fie că le executaseră cu încetineală, Panedigrano și cei o mie de ocnași ai săi se găsiră singuri la întîlnire, dar nu se îndreptară cu mai puțină îndrăzneală spre Granatello. Ce-i drept, văzîndu-i că înaintează, cele două fregate, pentru a-i susține, deschiseră focul împotriva fortului.

Salvato ceru cinci sute de oameni de încredere, se năpusti cu baioneta asupra acestei trupe de briganzi, le rupse rîndurile, îi risipi, le ucise vreo sută de inși, apoi se întoarse la fort numai cu cîțiva de-ai lui scoși din luptă, ba chiar și aceștia fuseseră atinși de proiectilele aruncate de pe cele două bastimente.

Ajungînd la Somma, cardinalul fu înștiințat de această înfrîngere.

Dar de Cesare fusese mai norocos. Urmase întocmai ordinele cardinalului ; numai, aflînd că la Portici castelul era prost păzit și că populația ținea cu cardinalul, atacă Portici și puse stăpînire pe castel. Postul ăsta era mai însemnat decît cel de la Resina, închizînd mai bine drumul.

Trimise cardinalului vestea izbînzii sale, cerîndu-i noi ordine.

Cardinalul îi ordonă să se întărească pe cît va putea mai bine, spre a tăia orice retragere lui Schipani, și-i trimise o mie de oameni în ajutor.

Tocmai de aceasta se temea Salvato. De la înălțimea micului fort Granatello văzuse o trupă mare făcînd ocolul bazei Vezuviului și înaintînd spre Portici, auzise împușcăturile și, după o scurtă luptă, salva încetase.

Era limpede pentru el că drumul spre Neapole se tăiase, și stăruia cu tărie ca Schipani, fără să piardă o clipă, să meargă asupra Neapolului, să înfrîngă piedicile și să se înapoieze cu cei o mie cinci sute sau două mii de

oameni, ocrotiți de fortul Vigliana, ca să apere marginile podului Magdalena.

Dar, prost informat, Schipani se îndărătnicea să vadă sosind inamicul pe drumul de la Sorrento.

Puternicele bubuituri de tun, ce se auzeau dinspre podul Magdalena, dovedeau că din partea aceea cardinalul ataca Neapolul.

Dacă orașul rezista patruzeci și opt de ore, iar republicanii făceau o ultimă sforțare, se putea trage folos din poziția pe care se situase cardinalul și, în loc să fie tăiată retragerea lui Schipani, cardinalul s-ar fi găsit între două focuri.

Dar trebuia ca un bărbat curajos, hotărît și inteligent, în stare a birui toate piedicile, să se întoarcă la Neapole și să înrîurească asupra deliberării șefilor.

Situația era încurcată. Ca și Dante, Salvato putea spune : „De rămîn, cine va merge ? De merg, cine rămîne?"

Se hotărî să plece, indicînd lui Schipani să nu iasă din întărituri, înainte să fi primit de la Neapole un ordin pozitiv pentru ce avea de făcut.

Apoi, mereu urmat de credinciosul Michele, care-i punea în vedere că, nefolositor la șes, putea să-i fie de mare ajutor pe străzile Neapolului, sări într-o barcă, se îndreptă spre flotila lui Caracciolo, se prezentă amiralului, fiind recunoscut, îi comunică planul și-i fu aprobat, trecu razna prin flotila ce acoperea marea ca o pînză de foc și țărmul cu o ploaie de ghiulele și de grenade, vîsli de-a dreptul spre Castello-Nuovo, și trase la mal în micul golf cu zăgaz de piatră.

Nu era o clipă de pierdut, nici dintr-o parte nici din cealaltă. Salvato și Michele se îmbrățișară. Michele alergă la Piața-Veche și Salvato la Castello-Nuovo, unde se ținea consiliul.

Sclav al datoriei, urcă glonț la camera unde știa că va găsi pe cei din directorat și le expuse planul, pe care-l aprobară.

Dar Schipani era cunoscut drept un încăpățînat. Știau că n-ar primi ordine decît de la Writz sau de la Bassetti, cei doi șefi ai lui. Îl trimiseră din nou pe Salvato la Writz care lupta la podul Magdalena.

Salvato se opri o clipă la Luiza, pe care o găsi distrusă, și-i redădu viață așa cum o rază de soare dă căldură. Îi făgădui s-o mai vadă înainte de a se întoarce la luptă și,

avîntîndu-se pe alt cal, pe care-l ceruse între timp, porni în galop de-a lungul cheiului ce duce la podul Magdalena.

Bătălia era în toi. Micul fluviu Sebeto despărţea luptătorii. Două sute de oameni, din uriaşa clădire Granili, trăgeau prin toate ferestrele.

Cardinalul era acolo, uşor de recunoscut după mantia-i de purpură, dîndu-şi ordinele în mijlocul focului şi întărind în mintea oamenilor săi gîndul că nu putea fi rănit de gloanţele ce-i şuierau la urechi, şi că grenadele, care explodau între picioarele calului său, n-aveau nici o putere asupra lui.

Aşa că, mîndri să piară sub ochii unui asemenea şef, fiind siguri, că murind, vor vedea deschizîndu-se în lături pentru ei porţile raiului, sanfediştii, mereu respinşi, reînnoiau fără încetare atacul cu şi mai multă înflăcărare.

În partea patrioţilor, generalul Writz putea fi văzut tot atît de lesne ca şi cardinalul la sanfediști. Călare, ca el, trecea printre rînduri, aţîţîndu-i pe republicani la apărare, după cum cardinalul îi înflăcăra pe ai lui la atac.

Salvato îl zări de departe şi o luă drept spre el. Tînărul general părea atît de obişnuit cu şuieratul gloanţelor, încît nu-l lua mai mult în seamă decît vîjîitul vîntului.

Oricît de strînse ar fi fost rîndurile republicanilor, se dădură la o parte în faţa lui : recunoşteau un ofiţer superior, chiar înainte de a-l fi recunoscut pe Salvato.

Cei doi generali se întîlniră în mijlocul focului.

Salvato expuse scopul venirii lui. Avea ordinul pregătit, îl întinse să-l citească Writz, care-l aprobă. Dar lipsea iscălitura.

Atunci sări jos de pe cal, şi un calabrez de-al său pe care-l recunoscuse prin învălmăşeală dădu să-l ţină ; se duse într-o casă vecină, ce slujea drept ambulanţă, să caute o pană gata muiată în cerneală.

Apoi se întoarse la Writz şi i-o înmînă.

Writz se pregăti să iscălească ordinul pe oblîncul şelei.

Folosind clipa de nemişcare, un căpitan sanfedist înhăţă puşca din mîna unui calabrez, îl ochi pe general şi trase.

Salvato auzi un zgomot înăbuşit urmat de un suspin. Writz se plecă înspre el şi-i căzu în braţe.

Îndată răsună strigătul :

— Generalul a murit ! Generalul a murit !

— E rănit ! Numai rănit ! strigă la rîndul său Salvato, şi-l vom răzbuna !

Apoi, încălecînd pe calul lui Writz, zise :

— Să atacăm mojicimea aceasta, şi veţi vedea cum se împrăştie ca praful în vînt.

Şi fără să se mai îngrijească dacă era urmat, se repezi pe podul Magdalena, însoţit numai de trei-patru călăreţi.

O salvă de vreo douăzeci de puşti îi ucise doi oameni şi zdrobi coaspa calului său care se prăbuşi sub el.

Salvato căzu, dar, cu obişnuitu-i sînge rece, pe picioarele întinse în lături ca să nu fie prins sub animal, şi cu amîndouă mîinile pe coburi, care din fericire erau plini cu pistoale.

Sanfediştii se năpustiră asupra lui. Două focuri de pistol omorîră doi oameni ; apoi, cu sabia pe care o ţinea între dinţi şi o reluă după ce-şi aruncase departe de el pistoalele acum nefolositoare, răni pe un al treilea.

Atunci, se auzi ca un cutremur ; pămîntul se clătină sub picioarele cailor. Era Nicolino. Aflînd de primejdia în care se găsea Salvato, ataca cu violenţă în fruntea husarilor săi, pentru a-l ajuta sau a-l scăpa.

Husarii ocupau toată lărgimea podului. După ce era să fie aproape înjunghiat de baionetele sanfediste, Salvato putea să fie strivit sub picioarele cailor patrioţilor.

Scăpat de cei care-l înconjurau prin atacul lui Nicolino, dar, după cum am spus, putînd să fie călcat în picioare, sări peste parmalîcul podului.

Podul era despresurat, inamicul respins ; impresia morală a morţii lui Writz era combătută de o biruinţă materială. Salvato trecu peste Sebeto şi se regăsi în mijlocul rîndurilor republicane.

Writz fusese dus la ambulanţă. Salvato alergă într-acolo. Dacă-i rămînea destulă putere pentru a iscăli, va iscăli ; cîtă vreme mai zvîcnea un suflu de viaţă în pieptul generalului-şef, ordinele lui trebuiau executate.

Writz nu murise, era numai leşinat.

Salvato mai scrise ordinul care, odată cu pana, scăpase din mîna muribundă a generalului, îşi căută calul şi-l regăsi, apoi, îndemnînd la o apărare înverşunată, porni din nou în goană nebună să-l ajungă pe Bassetti la Capodichino.

În mai puţin de un sfert de oră, era acolo.

Bassetti menținea apărarea mai ușor decît în locul unde se afla cardinalul.

Salvato putu deci să-l tragă la o parte și să-l pună să iscălească în duplicat ordinul către Schipani, încît dacă unul din cele două n-ar ajunge la destinație, să-i sosească celălalt.

Îi comunică ceea ce abia se întîmplase pe podul Magdalena și nu-l părăsi decît numai după ce-l făcu să jure că va apăra Capodichino pînă în clipa din urmă și va lua parte la mișcările de trupe de a doua zi.

Pentru a se întoarce la Castello-Nuovo, Salvato trebuia să străbată tot orașul. Pe strada Floria, văzu o gloată imensă ce-i închidea drumul.

Învălmășeala o pricinuia un călugăr călare pe un măgar, și purtînd un mare drapel.

Drapelul înfățișa pe cardinalul Ruffo, în genunchi înaintea sfîntului Anton din Padova, care ținea în mîinile lui suluri de frînghii și le arăta cardinalului.

Călugărul, fiind și înalt și călare, se ridica peste toată mulțimea, și-i lămurea ce reprezenta drapelul.

Sfîntul Anton se arătase în vis cardinalului Ruffo și-i spusese, întinzîndu-i frînghii că, în noaptea de 13 spre 14 iunie, adică în noaptea următoare, patrioții complotaseră să spînzure toți lazzaronii, lăsîndu-i cu viață numai pe copii pentru a-i crește fără credință în Dumnezeu și că, în scopul ăsta, directoratul împărțise frînghii iacobinilor.

Din fericire, sfîntul Anton, a cărui sărbătoare cădea la 14 iunie, nu voise ca o astfel de crimă să se săvîrșească de ziua lui și, după cum constata drapelul pe care călugărul îl desfășura fîlfîindu-l, dobîndise de la Dumnezeu îngăduința să-i înștiințeze pe credincioșii lui burbonieni de primejdia ce-i amenința.

Călugărul îmbia pe lazzaroni să scotocească prin casele patrioților și să-i spînzure pe toți cei în locuințele cărora vor găsi frînghii.

De două ceasuri, călugărul, ce urca de la Piața-Veche spre palatul Borbonico, poposea la fiecare sută de pași iar, printre strigătele, zbieretele și amenințările a peste cinci sute de lazzaroni, repeta o astfel de proclamație. Salvato, neștiind ce însemnătate avea cuvîntarea călugărului capucin pe care, fără îndoială, cititorii noștri l-au și recunoscut drept fra Pacifico, și care, ivindu-se din nou

în mahalalele Neapolului își regăsise vechea popularitate întărită de alta nouă, — Salvato, spunem noi, era să treacă mai departe, cînd zări că vine, pe strada San-Giovanni à Carbonara, o ceată de ticăloși din ăștia, purtînd în vîrful unei baionete un cap încununat cu frînghii.

Cel care-l purta era un om de patruzeci la patruzeci și cinci de ani, groaznic la vedere așa cum era, plin de sînge, capul din baionetă fiind proaspăt tăiat și picurînd peste el. La slutenia-i firească, la barba roșcată ca a lui Iuda, la părul țeapăn și lipit de tîmple de ploaia sîngeroasă, trebuie să mai adăugăm o mare tăietură ce-i brăzda fața de-a curmezișul și-i scosese ochiul stîng.

În urma lui veneau alți inși, ducînd coapse și brațe. Îngrozitoarele trofee de carne de om înaintau în toiul strigătelor de „Trăiască regele ! Trăiască religia !"

Salvato se informă ce însemna înfiorătoarea procesiune și află că, în urma proclamației lui fra Pacifico, găsindu-se frînghii în pivnița unui măcelar, bietul om, în strigătele de „Iată șireangurile cu care trebuiau să ne spînzure !" fusese înjunghiat încetul cu încetul, apoi ciopîrțit. Trunchiul, sfîrtecat în douăzeci de bucăți, fusese atîrnat de cîrligele prăvăliei, în timp ce capul, încununat cu frînghii, împreună cu brațele și coapsele, era purtat prin oraș.

Îl chema Cristoforo și el făcuse rost lui Michele de-o monedă rusă.

Cît despre ucigașul său, pe care Salvato nu-l recunoscu după față, ci după nume, era același *beccaio* ce-l atacase, fiind al șaselea sub ordinele lui Pasquale de Simone, în noaptea de 22 spre 23 septembrie, și căruia-i scosese ochiul cu o lovitură de sabie.

După ce-l lămuri un burghez care, auzind zarva, îndrăznise să iasă în pragul ușii sale, Salvato nu se mai putu stăpîni. Cu sabia în mînă, se repezi asupra cetei de canibali.

Cea dintîi pornire a lazzaronilor a fost s-o ia la fugă; dar, văzînd că erau o sută iar Salvato singur, se rușinară și se întoarseră amenințători asupra tînărului ofițer. Trei-patru lovituri bine îndreptate îndepărtară pe cei mai îndrăzneți, și Salvato s-ar mai fi descurcat și din primejdia aceasta, dacă vaietele răniților, și mai cu seamă zbieretele beccaiului, n-ar fi alarmat gloata ce-l însoțea pe fra Pacifico și, în același timp, scotocea prin casele semnalate.

Vreo treizeci de oameni se desprinseră să dea o mînă de ajutor cetei beccaiului.

Atunci, se văzu priveliștea ciudată cum un singur om se apăra de alți șaizeci, din fericire, rău înarmați, jucîndu-și calul în mijlocul lor, de parcă animalul avea aripi. De zece ori, i se deschisese o cale și ar fi putut fugi, fie prin strada Orticello, fie prin grota della Marsa, sau prin vico [1] dei Ruffi ; pare-se însă că nu voia să părăsească lupta, vădit atît de primejdioasă pentru el, pînă nu-l va fi atins și pedepsit pe ticălosul șef al haitei de ucigași. Dar, mai liber de-a se mișca, fiind în mijlocul mulțimii, beccaiul îi scăpa neîncetat, lunecîndu-i din mîini, cum s-ar zice, ca țiparul din mîinile pescarului. Deodată, Salvato își aminti de pistoalele din coburi. Trecîndu-și sabia în mîna stîngă, scoase un pistol și-l încărcă. Din nenorocire, pentru a ochi fără greș, fu nevoit să țină calul pe loc. În clipa cînd punea degetul pe trăgaci, calul i se prăbuși pe neașteptate sub el ; un lazzarone care se furișase între picioarele animalului, îi tăiase partea dindărătul genunchiului.

Glontele se pierdu în aer.

De astă dată, Salvato n-avu cînd să se ridice, nici să-și mai caute pistolul din celălalt cobur ; zece lazzaroni se năpustiră asupra lui, zeci de cuțite îl amenințară.

— Viu ! Viu !

Beccaiul, văzînd înverșunarea lui Salvato de a-l urmări, îl recunoscuse și înțelesese că el însuși era recunoscut. Dar prețuia destul curajul tînărului pentru a ști cu ce nepăsare ar primi moartea luptînd.

Așa că nu-i hotărî această moarte.

— Și de ce viu ? întrebară douăzeci de glasuri.

— Fiindcă-i francez ; fiindcă-i aghiotantul generalului Championnet, în sfîrșit, fiindcă-i cel care m-a tăiat cu sabia.

Și arătă îngrozitoarea cicatrice ce-i brăzda fața.

— Ei, și ce vrei să faci cu el ?

— Vreau deci să mă răzbun ! răcni beccaiul. Vreau să-l omor cu încetul ! Vreau să-l tai mărunt ca pe o tocătură ! Vreau să-l frig ! Vreau să-l spînzur !

Dar, cum își scuipa, putem spune, toate amenințările în obrazul lui Salvato, acesta, fără a găsi de cuviință să-i

[1] *Vico* — străduță întortocheată, uneori tîrg, cartier (în limba italiană în original).

răspundă, printr-o sforțare supraomenească, aruncă departe de el pe cei cinci-șase oameni care-i stăteau pe brațe și pe umeri, apoi ridicîndu-se cît era de înalt, își roti sabia deasupra capului și cu o lovitură pe care ar fi invidiat-o Roland [1] i-ar fi crăpat capul pînă la umeri, dacă beccaiul nu s-ar fi ferit cu pușca în baioneta căreia era înfipt capul nenorocitului măcelar.

Salvato avea puterea lui Roland, dar, din nenorocire, sabia lui nu era călită ca Durandal [2] ; tăișul, dînd de țeava puștii, se sfărîmă ca sticla. Totuși, cum înainte de țeavă nimerise mîna beccaiului, trei degete îi căzură pe jos.

Beccaiul urlă de durere, și mai cu seamă de mînie.

— Noroc, zise el, că-i la mîna stîngă : îmi rămîne mîna dreaptă ca să te spînzur !

Salvato fu legat burduf cu frînghiile luate de la măcelar și dus într-un palat, unde în fundul pivniței se găsiseră frînghii, iar mobilele și locatarii erau azvîrliți pe ferestre.

Bătea ora patru la orologiul de la Vicaria.

La aceeași oră, preotul Antonio Toscana își ținea cuvîntul dat tînărului general.

Cum toate orele acestei zile, celebră în analele Neapolului, se deosebiră prin cîteva fapte de devotament, de eroism sau de cruzime, sînt nevoit să-l părăsesc pe Salvato, oricît de nesigură i-ar fi situația, pentru a spune în ce punct ajunsese lupta.

După moartea generalului Writz, adjunctul său Grimaldi luase comanda bătăliei. Era un bărbat de-o putere herculeană și de un curaj încercat. Aruncați dincolo de pod de avîntul oamenilor de la munte, cărora nimic nu li se poate împotrivi, sanfediștii atacară de două-trei ori corp la corp pe republicani. Atunci îl vedeai pe uriașul Grimaldi că-și face o măciucă dintr-o pușcă ridicată de pe jos, și lovește cu regularitatea unui treierător, doborînd de fiecare dată un om cu groaznica-i bîtă.

În clipa aceasta, fu văzut bătrînul aproape orb care ceruse o pușcă, făgăduind să se apropie pînă într-atîta de inamic, încît ar fi foarte nenorocit de nu l-ar vedea ; în clipa

[1] *Roland* (?—778) conte franc al mărcii Bretagne în timpul domniei lui Carol cel Mare. Comandantul ariergărzii france care a fost atacată și distrusă de basci în 778 la Roncevaux, episod cunoscut din poemul epic *Chanson de Roland*.

[2] *Durandal* — nume pe care autorii cîntecelor populare l-au dat sabiei lui Roland.

aceasta, spunem noi, fu văzut Louis Serio, tîrîndu-şi amîndoi nepoţii mai degrabă decît era dus de ei, şi înaintînd pînă la malul Sebetului, unde îl părăsiră. Dar acolo, nu mai era decît la douăzeci de paşi de sanfedişti. O jumătate de oră, fu văzut încărcînd şi descărcîndu-şi puşca, liniştit şi cu sîngele rece al unui bătrîn soldat sau mai degrabă cu stoica deznădejde a unui cetăţean, care nu vrea să supravieţuiască libertăţii ţării lui. Pînă la urmă căzu, şi în mijlocul nenumăratelor cadavre îngrămădite la marginea fluviului, trupul îi rămăsese pierdut sau mai bine zis uitat.

Cardinalul înţelese că niciodată nu se va putea trece peste pod cîtă vreme dubla canonadă a fortului Vigliana şi a flotilei lui Caracciolo îi va ataca oamenii din flanc.

Trebuia întîi să se cucerească fortul ; apoi se va bombarda flotila cu tunurile fortului.

Am spus că fortul era apărat de o sută cinzeci pînă la două sute de calabrezi, comandaţi de preotul Antonio Toscano.

Cardinalul puse pe toţi calabrezii pe care-i avea sub ordinele colonelului Rapini, el însuşi calabrez şi le ordonă să ia fortul cu orice preţ.

Alegea calabrezi pentru a-i combate pe calabrezi, ştiind că între compatrioţi lupta va fi pe viaţă şi pe moarte : luptele fratricide sînt cele mai groaznice şi mai înverşunate.

În duelurile dintre străini, uneori supravieţuiesc amîndoi adversarii : dar n-a scăpat nici Eteocle, nici Polinice [1].

Văzînd steagul tricolor ce flutura deasupra porţii şi citindu-i inscripţia : *Răbzunare, biruinţă sau moarte!* calabrezii, înnebuniţi de furie, se năpustiră asupra micului fort, cu topoare şi scări în mîini.

Cîţiva izbutiră să înceapă a sparge poarta cu topoarele; alţii ajunseră pînă la baza zidurilor, unde încercară să-şi sprijine scările ; dar ai fi zis că, aidoma cu sfînta arcă, fortul Vigliana ucidea pe oricine îl atingea.

De trei ori asediatorii reînnoiră atacul, şi de trei ori fură respinşi, lăsînd marginile fortului pline de cadavre.

---

[1] *Polinice*, fiul lui Edip şi al Iocastei, fratele lui Eteocle. S-a înţeles cu acesta să împartă tronul Tebei, domnind fiecare cîte un an. Deoarece Eteocle nu a respectat convenţia, Polinice a pornit în expediţie contra Tebei *(Cei şapte împotriva Tebei)*. Cei doi fraţi s-au ucis unul pe altul pe cîmpul de luptă.

Colonelul Rapini, rănit de două gloanțe, trimise după ajutor.

Cardinalul ii expedie o sută de ruși și două baterii de tunuri.

Bateriile fură rînduite și, după două ore, zidul prezenta o spărtură prin care se putea trece.

Atunci se trimise un sol la comandant : le oferea să scape cu viața.

— Citește ce-i scris pe poarta fortului, răspunse bătrînul preot : *Răzbunare, biruință sau moarte !* Dacă nu putem învinge, vom muri și ne vom răzbuna.

După răspunsul acesta, ruși și calabrezi se repeziră la asalt.

Fantezia unui împărat, toana unui nebun, a lui Paul I, trimitea oameni născuți pe malurile Nevei, ale Volgăi și ale Donului, să moară pe plajele Mediteranei pentru prinți al căror nume nu-l cunoșteau.

De două ori fură respinși și acoperiră cu cadavrele lor drumul care ducea la spărtură.

Mai atacară și a treia oară, calabrezii conducînd. Pe măsură ce-și descărcau puștile, le aruncau ; apoi, cu cuțitul în mînă, se avîntau în fort. Rușii îi urmau, înjunghiind cu baionetele tot ce le ieșea în cale.

Era o luptă mută pe viață și pe moarte, o luptă corp la corp, în care moartea răzbea printre îmbrățișări atît de strînse că s-ar fi putut crede frățești. Totuși, odată spărtura deschisă, numărul asediatorilor creștea mereu, în timp ce asediații cădeau unul după altul, fără să mai fie înlocuiți.

Din două sute cîți erau la început, abia mai rămîneau șaizeci, și-i înconjurau mai mult de patru sute de dușmani. Nu se temeau de moarte ; dar mureau deznădăjduiți că nu erau răzbunați.

Atunci bătrînul preot, plin de răni, se înălță în mijlocul lor și, cu un glas pe care-l auziră toți întrebă :

— Mai sînteți hotărîți ?

— Da ! da ! da ! răspunseră toate vocile.

Chiar în clipa aceea, Antonio Toscano se strecură în subteranul unde se afla praful de pușcă, apropie de un butoiaș un pistol pe care-l păstrase drept ultimul mijloc de scăpare, și trase.

Pe dată, în toiul unei înspăimîntătoare explozii, învingători și învinși, asediatori și asediați, fură învăluiți în cataclism.

Neapole fu zguduit ca de un cutremur, un nor de colb întunecă văzduhul și, parcă s-ar fi deschis un crater la poalele Vezuviului, pietre, grinzi, membre sfîșiate bucăți căzură pe o uriașă circumferință.

Tot ce se găsea în fort fu nimicit ; un singur om, mirat că mai trăiește și nu-i rănit, fu proiectat în aer, se prăbuși în mare, înotă spre Neapole și se întoarse la Castello-Nuovo, unde istorisi moartea tovarășilor săi și jertfa preotului.

Cel din urmă dintre spartanii calabrezi se numea Fabiani.

Vestea evenimentului se răspîndi într-o clipită pe străzile Neapolului și stîrni un entuziasm general.

Cît despre cardinal, văzu îndată folosul pe care-l putea trage de aici.

După ce se stinse focul de la fortul Vigliana, nimic nu-l mai împiedica să se apropie de mare și, la rîndu-i, putea să bombardeze cu tunurile-i de mare calibru mica escadră a lui Caracciolo.

Rușii aveau tunuri de șaisprezece. Așezară o baterie chiar în mijlocul dărîmăturilor fortului, care le slujiră să ridice metereze și, pe la ora cinci după-amiază, începură să bată flotila.

Caracciolo, copleșit de ghiulelele rusești, din care una singură ajungea ca să-i scufunde o șalupă, fu silit să pornească în largul mării.

Atunci cardinalul putu să ordone înaintarea oamenilor săi prin plaja ce nu mai era apărată după luarea fortului Vigliana, și amîndouă locurile de bătălie din ziua aceea rămaseră sanfediștilor care-și așezară tabăra pe ruinele fortului, împingîndu-și avanposturile pînă dincolo de podul Magdalena.

Bassetti, după cum am spus, apăra Capodichino și, pînă atunci, păruse că luptă sincer pentru Republică, pe care apoi o trădă. Deodată, auzi răsunînd în urma lui strigătele de „Trăiască religia ! Trăiască regele !“ scoase de fra Pacifico și de lazzaronii sanfediști care, folosindu-se de faptul că străzile Neapolului n-aveau apărători, le ocupaseră. În același timp, află de rănirea și de moartea lui Writz. Se temu atunci să nu rămînă într-o poziție înain-

tată unde retragerea i se putea tăia. Cu baioneta în mînă își deschise prin străzile pline de lazzaroni, o trecere pînă la Castello-Nuovo.

Manthonnet, cu șapte-opt sute de oameni, așteptase zadarnic un atac pe înălțimile Capodimonte ; dar, după ce văzu sărind în aer fortul Vigliana și flotila lui Caracciolo silită să se îndepărteze, după ce află de moartea lui Writz și retragerea lui Bassetti, se retrase el însuși prin Ramero spre Sant-Elmo, unde colonelul Mejean nu voi să-l primească. Așa că se stabili, el și patrioții lui, la mănăstirea San-Martino, așezată la poalele fortului Sant-Elmo, mai puțin întărită decît acesta prin arta fortificațiilor, dar tot atîta prin poziție.

De acolo, putea să vadă străzile Neapolului lăsate pradă lazzaronilor, în timp ce patrioții se băteau la podul Magdalena și pe toată plaja, de la fortul Vigliana la Portici.

Înverșunați la culme de așa-zisul complot al patrioților împotriva lor, în urma căruia trebuiau să fie toți spînzurați, dacă sfîntul Anton, mai bun paznic al vieții lor decît era sfîntul Ianuar, n-ar fi venit el însuși să dea pe față cardinalului complotul, lazzaronii atîțați de fra Pacifico, se dedau la cruzimi ce le depășeau pe toate cîte le săvîrșiseră pînă atunci.

În drumul pe care Salvato fu nevoit să-l străbată de la locul unde fusese arestat pînă la cel unde trebuia să-și aștepte moartea făgăduită de beccaio, putu să vadă unele din cruzimile lazzaronilor.

Un patriot, legat de coada unui cal, trecu, tîrît de animalul furios, lăsînd pe caldarîmul străzilor o mare dîră de sînge și aruncînd la colțurile străzilor și ale vicolilor [1] rămășițele unui cadavru, pentru care cazna se prelungea și după moarte.

Alt patriot, cu ochii scoși, nasul și urechile tăiate, se încrucișă cu el poticnindu-se. Era gol, și oamenii care-l urmăreau înjurîndu-l, îl sileau să umble înțepîndu-l pe la spate cu săbii și baionete. [2]

„Afară de aceasta — zice Bartolomeo Nardini în *Memoriile unui martor ocular pentru a servi istoriei revolu-*

[1] *Vicolo* — străduță, uliță, fundătură (în limba italiană, în original).

[2] Cum s-ar putea crede că istorisim de plăcere grozăvii, vom cita diferitele texte din care am spicuit amănuntele acestea.

ţiilor din Neapole, — afară de aceasta, cardinalul pusese să se facă o mulţime de ştreanguri, ca să fie aruncate prin casă, pentru ca minciuna să pară adevărată. Tinerii din oraş, care fuseseră nevoiţi să se înscrie în listele gărzii naţionale, fugeau, unii travestiţi în femei, alţii în lazzaroni, şi se ascundeau în casele cele mai sărăcăcioase, gîndind că vor fi cele mai cruţate. Dar cei care avuseseră norocul să treacă prin mulţime fără a fi recunoscuţi, nu găseau gazde să-i primească. Se ştia prea bine că toate casele unde vor fi descoperiţi vor fi jefuite şi arse. Fraţii îşi închiseră uşa pentru fraţi, soţiile pentru soţi, părinţii pentru copii. Se găsi la Neapole, un tată atît de denaturat încît, pentru a-şi dovedi devotamentul faţă de partidul regalist, îşi predă fiul chiar cu mîna lui, fără măcar să fie silit, făcîndu-şi o platformă cu sîngele copilului său.

„Nenorociţii fugari, negăsind pe nimeni care ar primi să-i adăpostească, erau siliţi să se ascundă în canalurile oraşului, unde întîlneau alţi nenorociţi, nevoiţi să se ascundă ca şi ei, iar foamea îi constrîngea să iasă noaptea pentru a-şi căuta hrană. Lazzaronii îi pîndeau, puneau mîna pe ei şi-i ucideau torturîndu-i ; apoi tăiau capetele trupurilor ciuntite şi le duceau cardinalului Ruffo."

Aşteptaţi-vă la mai groaznic decît aceasta.

„În timpul asediului castelelor şi al oraşului, relatează istoricul Cuoco — acelaşi pe care, în scrisoarea-i către Ruffo, regele îl condamnă definitiv la moarte — în timpul asediului castelelor, populaţia napolitană săvîrşi barbarii de neînţeles, chiar faţă de femei."

Or, notaţi ce povesteşte Vicenzo Cuoco, care a scris *Istoria evenimentelor din Neapole,* adică unul din magistraţii cei mai distinşi din baroul napolitan. Cu toată stăruinţa lui Ferdinand, izbuti să scape măcelului popular şi măcelului juridic ce-i urmă. Exilat zece ani din patria lui, se întoarse cu regele Joseph, fu ministru sub Murat şi înnebuni de groază fiindcă, după căderea lui Murat, prinţul Leopold puse să i se ceară *Istoria.*

Alt autor ce-şi păstrează anonimatul, intitulîndu-şi cartea *Primejdiile mele,* istoriseşte că, fugind travestit în femeie, într-o casă unde binevoiră să-l găzduiască, îl cunoscu acolo pe preotul Rinaldi care, neştiind să scrie, îl hărţuia să-i ticluiască un memoriu către Ferdinand. Solicita de la Maiestatea Sa hatîrul de a fi numit guvernator la Capua, înşirînd printre drepturile-i de netăgăduit

la postul acesta, că, în cinci-şase rînduri diferite mîncase carne de iacobin.

S-ar scrie un volum aparte numai din povestirea feluritelor torturi, la care au fost supuşi patrioţii, torturi ce fac cea mai mare cinste imaginaţiei lazzaronilor napolitani, întrucît nu sînt înscrise nici pe lista inchiziţiei, nici în catalogul de cazne al pieilor roşii.

Rugul acesta era alcătuit dintr-o parte din mobilele palatului aruncate pe ferestre. Dar, în stradă fiind îmbulzeală, parterul fusese mai puţin devastat decît celelalte încăperi, şi în sufragerie rămîneau vreo douăzeci de scaune şi o pendulă ce arăta mai departe ora cu nepăsarea lucrurilor mecanice.

Salvato îşi aruncă o privire maşinală pe cadran : era patru şi un sfert.

Oamenii care-l purtau îl puseră pe masă. Hotărît să nu schimbe o vorbă cu călăii săi, fie din dispreţ, fie din convingerea c-ar fi de prisos, se culcă pe o parte ca un om care doarme.

Atunci toţi derbedeii aceştia, pricepuţi la torturi, dezbătură în ce fel avea să moară Salvato.

Ars cu încetul, jupuit de viu, tăiat în bucăţi, Salvato le putea îndura pe toate, fără să se vaite, fără să scoată un strigăt.

Era un omor şi, în ochii lor, omorul nu dezonora, nu umilea, nu înjosea victima.

Beccaiul voia altceva. Dealtfel, declara că fiind desfigurat şi ciuntit de Salvato, Salvato îi aparţinea. Era proprietatea, bunul, lucrul său. Avea deci dreptul de a-l ucide cum va voi.

Ei bine, voia ca Salvato să moară spînzurat.

Spînzurarea e o moarte caraghioasă, în care sîngele nu se varsă — sîngele înnobilează moartea — ochii ies din orbite, limba se umflă şi ţîşneşte afară din gură, osînditul se hîţînă cu mişcări ciudate. Aşa trebuia să moară Salvato, ca să moară de zece ori.

El auzea toată discuţia şi era silit să-şi spună că beccaiul, de-ar fi fost însuşi Satana şi ca rege al afurisiţilor, i-ar fi putut citi în suflet şi n-ar fi ghicit mai bine ce-l frămînta.

Se înţeleseră deci, că, Salvato va muri spînzurat.

Deasupra mesei unde sta culcat se găsea un inel, de care se atîrnase un policandru.

Numai că policandrul fusese spart.

Dar nu era nevoie de el pentru ceea ce voia beccaiul ; nu-i trebuia decît inelul.

Luă o frînghie în mîna dreaptă și, oricît de ciuntită-i era stînga, izbuti să facă un juvăț.

Apoi se urcă pe masă și, de pe masă, ca pe un scăunel, pe trupul lui Salvato, care rămase tot atît de nesimțitor la apăsarea piciorului spurcat de parcă ar fi fost preschimbat în cadavru.

Trecu frînghia prin inel.

Deodată se opri ; era vădit că un gînd nou îi venise în minte.

Lăsă lațul să atîrne de inel și aruncă pe podea celălalt capăt al frînghiei.

— O ! tovarăși, exclamă el, vă cer un sfert de ceas, numai un sfert de ceas ! În timpul ăsta, făgăduiți-mi să mi-l păstrați viu, și vă făgăduiesc eu pentru iacobinul ăsta o moarte de care o să fiți cu toții mulțumiți.

Ceilalți îl întrebară ce voia să spună și despre care moarte vorbea ; dar beccaiul, încăpățînîndu-se să nu le răspundă, se repezi afară din palat și o luă înspre via dei Sospiri-dell' Abisso.

11

CE SE DUCEA SĂ FACĂ BECCAIUL PE VIA DEI SOSPIRI — DELL'ABISSO

Via dei Sospiri-dell'Abisso, adică strada Suspinelor din Prăpastie, dădea pe o parte pe cheiul străzii Nuova, iar pe cealaltă în Piața-Veche, unde se făceau de obicei execuțiile.

I se zicea astfel, fiindcă intrînd pe strada aceea, condamnații zăreau pentru întîia dată eșafodul, și foarte arareori la vederea acestuia nu suspinau din adîncul inimii.

Într-o casă cu ușa atît de joasă, de parcă nici o ființă omenească n-ar fi putut intra cu capul sus, și unde, într-adevăr, nu pătrundeai decît coborînd două trepte și înco-

voindu-te de parcă era o văgăună, doi oameni ședeau de vorbă la o masă, pe care se găseau un fiasco [1] de vin de Vezuviu și două pahare.

Unul din ei ne este cu totul străin, celălalt e vechea noastră cunoștință Basso Tomeo, pescarul din Mergellina, tatăl Assuntei și al celor trei voinici pe care i-am văzut trăgînd năvodul în ziua uimitorului pescuit, din ultima zi a celor doi frați della Torre.

Cititorul își mai amintește în urma căror temeri, ce-l urmăreau la Mergellina, se mutase la Marinella, adică la celălalt capăt al orașului.

Trăgîndu-și năvoadele, sau mai bine zis năvoadele tatălui său, Giovanni, mezinul, zărise la fereastra casei din colțul străzii Nuova cu strada Suspinelor — din Prăpastie, fereastră la nivelul pămîntului din pricina celor două trepte pe care coborai în locuința care, în limbajul constructorilor noștri moderni, s-ar numi un subsol, — Giovanni, zărise o fată frumoasă și se îndrăgostise de ea.

Ce-i drept că numele ei părea menit ca ursitul să-i fie pescar : o chema Marina.

Giovanni, care venea din celălalt capăt al orașului, nu cunoștea ceea ce știau toți, de la podul Magdalena pînă la strada del Piliere : a cui era casa cu ușa joasă și frumoasa floare, ce se deschidea astfel la marginea mării.

Se informă, și află că fata și casa erau ale meșterului Donato, călăul Neapolului.

Deși popoarele din Sud, și mai ales napolitanii, n-au față de călău scîrba pe care, îndeobște, o insuflă oamenilor din Nord, n-am putea ascunde cititorilor că vestea nu-i plăcu lui Giovanni.

Prima-i pornire fu să nu se mai gîndească la frumoasa Marina. Cum tinerii nu schimbaseră încă decît priviri și zîmbete, ruptura nu cerea mari formalități. Giovanni n-avea decît să nu mai treacă prin fața ferestrei, sau, dacă ar trece, să-și întoarcă ochii în altă parte.

Opt zile ocoli casa ; dar a noua, nu se mai putu stăpîni și trecu. Numai că, trecînd, întoarse capul spre mare.

Din nenorocire, făcuse prea tîrziu mișcarea, și fereastra unde ședea de obicei frumoasa Marina se găsise în cercul razei lui vizuale.

Zărise fata, ba chiar i se păruse că un nor de tristețe îi întuneca obrazul.

[1] Sticlă burduhoasă îmbrăcată în paie.

Dar tristețea care sluțește chipurile urîte, are cu totul alte urmări asupra celor frumoase.

Tristețea o înfrumusețase și mai mult pe Marina.

Giovanni se opri deodată. Crezu că uitase ceva acasă. I-ar fi venit greu să spună ce anume; dar oricare ar fi fost lucrul acela, îl socoti atît de necesar, încît se întoarse mînat de o putere mai mare, iar măsurile pe care le și luase atît de nepotrivit, fiind acum și mai nesăbuite, se găsi față în față cu cea pe care-și făgăduise lui însuși să n-o mai vadă.

De data aceasta, privirile tinerilor se încrucișară spunîndu-și, cu graiul atît de rapid și plin de înțeles al ochilor, tot ce ar fi putut să-și spună vorbele lor.

N-avem de gînd să urmărim, oricît de mare ar fi interesul pe care desigur i l-am da, cum s-a înfiripat dragostea aceasta. E de ajuns ca cititorii noștri să știe că Marina, fiind tot atît de cinstită pe cît era de frumoasă, iar iubirea lui Giovanni crescînd mereu, fu nevoit, într-o bună zi, să-și deschidă inima tatălui său, să-i mărturisească dragostea lui și să-i spună cît putu mai înduioșător, că pentru el nu mai era fericire pe lume dacă nu se însoară cu frumoasa Marina.

Spre uimirea lui Giovanni, bătrînul Basso Tomeo nu văzu o piedică de neînvins la căsătorie. Era un mare filozof pescarul din Mergellina, și aceeași pricină pentru care nu-l primise pe Michele drept ginere, îl împingea acum să-l dea Marinei pe fiul său.

Toată lumea știa că Michele n-avea un ban, pe cînd meșterul Donato, îndeletnicindu-se cu o meserie neobișnuită, ce-i drept, dar chiar prin aceasta mănoasă, trebuia să aibă bani la chimir.

Așa că bătrînul pescar se învoi să intre în vorbă cu meșterul Donato.

Se duse la el și-l lămuri de ce venea.

Deși Marina, după cum am spus, era încîntătoare și cu toate că prejudecata socială era mai mică la meridionali decît la oamenii din nord, la Neapole decît la Paris, o fată de călău nu-i ușor de căpătuit, și meșter Donato își plecă urechea la propunerile bătrînului Basso Tomeo.

Totuși, bătrînul, cu o sinceritate ce-i face cinste, mărturisea că, meseria de pescar ajungîndu-i să trăiască, nu-i ajungea să hrănească o familie, și nu putea da fiului său nici măcar un ducat la căsătorie.

Aşadar, trebuia ca tînăra pereche să fie înzestrată de meşter Donato, ceea ce-i va fi cu atît mai uşor cu cît intrau într-o fază de revoluţie şi, cum după datină nu-i revoluţie fără execuţii, meşter Donato care, la şase sute de ducaţi, adică la două mii patru sute de franci leafă fixă pe an, mai adăuga o primă de zece ducaţi, adică patruzeci de franci la fiecare execuţie, avea să facă în cîteva luni o avere nu numai grabnică, dar şi colosală.

În nădejdea acestei munci bănoase, făgădui Marinei o zestre de trei sute de ducaţi.

Numai că, nevoind să dea suma din economiile-i gata făcute, ci din viitorul cîştig, amînase nunta peste patru luni. Fir-ar al dracului, dacă revoluţia nu-i va da opt execuţii în patru luni, una la două săptămîni.

Cifra aceasta chiar scăzută reprezenta trei sute douăzeci de ducaţi ; ceea ce-i mai aducea un beneficiu de douăzeci de ducaţi.

Din nenorocire pentru Donato, s-a văzut în ce mod filantropic se făcuse revoluţia din Neapole ; aşa că, înşelat în socotelile lui şi cum nu spînzurase pe nimeni, meşter Donato se lăsa greu ca să se învoiască la căsătoria Marinei cu Giovanni, sau mai bine zis la vărsarea zestrei care trebuia să asigure traiul tinerilor.

Iată de ce şedea la aceeaşi masă cu Basso Tomeo, nu vom ascunde mai multă vreme cititorilor noştri că omul necunoscut lor din faţa bătrînului pescar, care apucă sticla de gîtu-i subţire şi mlădios şi umple paharul tovarăşului său, e meşterul Donato, călăul Neapolului.

— Dacă nu mi-e dat mie ! Înţelegi, cumetre Tomeo ? Adică, de cum am văzut că se stabileşte Republica, am întrebat oameni învăţaţi ce-i asta Republica, şi mi-au lămurit că-i o situaţie politică, în care jumătate din cetăţeni taie gîtul celorlalţi, şi atunci mi-am zis : „Nu trei sute de ducaţi o să cîştig, ci o mie cinci sute de ducaţi, adică o avere !“

— Într-adevăr, aşa puteai să gîndeşti. M-au încredinţat că în Franţa era un cetăţean, numit Marat care, în fiecare număr al ziarului său, cerea trei sute de mii de capete. Ce-i drept, nu i le dădeau pe toate ; dar în sfîrşit tot i se dădeau cîteva.

— Ei bine, în timpul celor cinci luni cît a ţinut revoluţia noastră, n-a fost un singur Marat : de-alde Cirillo, Pagano, Charles Laubert, Manthonnet cît pofteşti, adică

filantropi care au strigat pe terase : „Nu vă atingeți de oameni ! Respectați proprietățile !“

— Nu-mi mai vorbi de ei, cumetre, zise Basso Tomeo, dînd din umeri : nici cînd nu s-a mai pomenit așa ceva. De aceea, vezi bine unde au ajuns, domnii patrioți : nu le-a adus noroc.

— În așa fel încît, auzind că se spînzură la Rocida și la Ischia, am făcut o jalbă. Pretutindeni unde se spînzură, mi se pare că trebuie să fiu și eu ; dar știi ce mi-au răspuns ?

— Nu.

— Mi-au răspuns că în insule nu spînzurau în socoteala Republicii, ci în socoteala regelui ; că regele a trimis din Palermo un judecător ca să judece, și că englezii au dat un călău ca să spînzure. Un călău englez ! Tare-aș vrea să văd cum se descurcă !

— E o nedreptate, cumetre Donato.

— În sfîrșit, îmi rămînea o ultimă speranță. În temnițele de la Castello-Nuovo erau doi conspiratori ; aceia nu puteau să-mi scape : își mărturiseau sus și tare crima, ba chiar se și făleau.

— Cei doi Backeri ?

— Chiar ei... Alaltăieri, au fost condamnați la moarte. Îmi zic : „Bine ! Tot iesă douăzeci de ducați și îmbrăcămintea. „Cum erau bogați, hainele lor vor avea preț. Nici de fel. Știi ce s-a întîmplat ?

— I-au împușcat. Am văzut cu ochii mei.

— Împușcați ! S-a mai pomenit vreodată împușcîndu-se la Neapole ? Totul ca să economisească douăzeci de ducați de la un biet om ! A ! uite, cumetre, un guvern care nu spînzură ci împușcă, nu poate să țină. Așa că, vezi, în clipa de față, cum lazzaronii noștri vi-i scarmănă pe patrioții voștri !

— Patrioții mei, cumetre ? N-au fost niciodată ai mei. Nici măcar nu știam ce-i acela un patriot. L-am întrebat pe fra Pacifico, și mi-a răspuns că-i un iacobin ; atunci l-am întrebat ce-i acela un iacobin, și mi-a răspuns că-i un patriot, adică un om care a săvîrșit tot felul de crime și va fi afurisit.

— Pînă una alta, ce se fac bieții noștri copii ?

— Ce vrei, moș Tomeo ? Oricum nu pot să-mi dau sîngele pentru ei. Să mai aștepte ! Doar și eu aștept ! Dacă se întoarce regele, poate să se mai schimbe lucrurile

și voi avea de spînzurat (Meșter Donato rîse în silă), chiar pe ginerele dumitale Michele.

— Michele nu-i ginerele meu, slavă Domnului! A vrut să fie, dar nu mi-a trebuit.

— Da, cînd era sărac; dar de cînd îi bogat, n-a mai vorbit de căsătorie.

— Asta-i adevărat. Hoțomanul! Așa că în ziua cînd ai să-l spînzuri, am să trag de funie; și dacă ne trebuie ajutorul celor trei feciori ai mei, au s-o tragă împreună cu mine.

În clipa aceea, tocmai cînd Basso Tomeo făgăduia cu bunăvoință meșterului Donato ajutorul său și al celor trei fii ai lui, ușa acestui fel de pivniță, ce slujea drept locuință călăului, se deschise și beccaiul, scuturîndu-și mereu mîna însîngerată, se ivi înaintea celor doi prieteni.

Beccaiul era binecunoscut de meșter Donato, fiindu-i vecin, încît văzîndu-l, o chemă pe Marina, fiica lui, să aducă un pahar.

Marina se arătă, frumoasă și gingașă. Te întrebai cum, de o floare atît de mîndră, putuse crește într-o asemenea îngrămădire de cadavre.

— Mulțumesc, mulțumesc, zise beccaiul. Acuma nu-i vorba de băut, fie chiar și în sănătatea regelui; e vorba, meștere Donato, să vii ca să spînzuri un răzvrătit.

— Să spînzur un răzvrătit? repetă meșter Donato. Asta-mi vine la socoteală.

— Și un adevărat răzvrătit, meștere, poți să te lauzi; iar dacă te îndoiești, n-ai decît să-l întrebi pe Pasquale de Simone. Amîndoi am fost însărcinați cu execuția lui, și nu l-am nimerit ca niște tîmpiți ce sîntem.

— Aha-a! făcu meșter Donato; da' el te-a nimerit? Fiindcă socot că el ți-a dat faimoasa lovitură cu sabia ce ți-a tăiat obrazul.

— Și cel care mi-a ciopîrțit mîna, răspunse beccaiul arătîndu-și mîna ciuntită și însîngerată.

— O! o! vecine, exclamă meșter Donato, lasă-mă să ți-o pansez. Știi că noi, ceștilalți, sîntem și puțin chirurgi.

— Nu, pentru numele lui Dumnezeu! Nu! se împotrivi beccaiul. Cînd va fi mort, nu zic ba; dar cîtă vreme-i viu, să-mi sîngereze mîna, să-mi sîngereze. Haide, vino, meștere; ești așteptat.

— Sînt așteptat ? E ușor de zis ; dar cine o să mă plătească ?

— Eu.

— Spui asta fiindcă-i viu ; dar cînd va fi spînzurat ?

— Sîntem numai la doi pași de dugheana mea ; ne oprim și am să-ți număr zece ducați.

— Hm ! făcu meșter Donato, zece ducați e pentru execuțiile legale ; dar pentru cele nelegale cer douăzeci, și încă nu știu dacă-s destul de prevăzător.

— Vino, și am să-ți dau douăzeci ; numai hotărăște-te ; că, de nu vrei să-l spînzuri, am să-l spînzur eu, și cîștig douăzeci de ducați.

Meșter Donato se gîndi că, într-adevăr, nu-i lucru greu să spînzuri un om, că doar atîția se spînzură singuri și, temîndu-se să nu-i scape chilipirul :

— Bine, zise el : nu vreau să-mi supăr un vecin.

Și merse să ia un sul de frînghii atîrnat într-un cui din perete.

— Unde te duci ? întrebă beccaiul.

— Vezi bine, mă duc să-mi iau sculele.

— Frînghii ? Avem cît lumea acolo.

— Dar nu-s pregătite ; cu cît o frînghie a fost mai mult întrebuințată, cu atîta lunecă mai bine, așa că-i mult mai ușoară pentru osîndit.

— Glumești ? exclamă beccaiul. Parcă eu vreau să-i fie moartea ușoară ? O frînghie nouă, mii de draci ! o frînghie nouă !

— Într-adevăr, rosti meșter Donato cu zîmbetu-i înfiorător, dumneata plătești, dumneata alegi. La revedere, moș Tomeo !

— La revedere, răspunse bătrînul pescar, și noroc bun, cumetre ! Cred c-ai scăpat de ghinion.

Apoi, lui însuși :

— Legală, sau nelegală, nu-i nimic ! Oricum tot e o arvună de douăzeci de ducați asupra zestrei.

Ieșiră din strada Suspinelor-din-Prăpastie și se duseră la beccai.

Acesta merse drept la sertarul tejghelei și luă douăzeci de ducați, pe care era să-i dea meșterului Donato, cînd deodată, răzgîndindu-se îi zise :

— Uite zece ducați, meștere, restul după execuție.

— Execuția cui ? întrebă nevasta beccaiului, ieșind din odaia din fund.

— Dacă te întreabă cineva, să spui că n-ai știut niciodată ori c-ai uitat.

Băgînd de seamă, abia atunci, în ce hal era mîna bărbatului ei exclamă :

— Isuse Hristoase ! ce-i asta ?

— Nimic.

— Cum, nimic ? Trei degete tăiate, tu zici că-i nimic ?

— Lasă, răspunse beccaiul, de-ar fi vînt, s-ar și fi uscat. Vino, meștere.

Și ieși din dugheană ; călăul îl urmă.

Amîndoi bărbații se îndreptară spre strada Lavinago, beccaiul călăuzindu-l și mergînd atît de repede, încît meșter Donato se ținea anevoie după el.

Cînd intră beccaiul, totul era în aceeași stare ca la plecarea lui. Prizonierul, mereu culcat pe masă, batjocorit și lovit de lazzaroni, nu făcuse nici o mișcare și părea cu totul înțepenit.

Dealtfel, îi trebuise aproape tot atîta putere morală ca să îndure injuriile, pe cîtă putere fizică pentru a răbda loviturile și chiar rănile, cu ajutorul cărora ceilalți încercaseră, în vreo douăzeci de rînduri, să-l trezească pe îndărătnicul somnoros. Injurii și lovituri, am mai spus-o, totul fusese zadarnic.

Strigăte de bucurie și aclamații de biruință salutară ivirea ucigătorului de țapi și a ucigătorului de oameni, și răcnetele : *Il boia !* [1] *Il boia !* izbucniră din toate gurile.

Oricît de tare ar fi fost Salvato, tresări la răcnetul ăsta, înțelegînd adevărata pricină a succesului pe care-l avusese. În răzbunarea lui, beccaiul, nu numai că-i voia moartea, dar mai voia să moară de o mînă mișelească.

Totuși se gîndi că, fiind omorît de o mînă exercitată, moartea i-ar fi mai grabnică și mai puțin dureroasă.

Ochiul întredeschis i-se închise repede și Salvato recăzu în nepăsarea din care nimeni, dealtminteri, nu băgase de seamă că ieșise.

Beccaiul se apropie de dînsul și, arătîndu-l meșterului Donato zise :

— Uite, iată-ți omul.

Meșter Donato își roti privirea în jur să caute un loc potrivit unde să așeze o spînzurătoare provizorie, dar beccaiul îi arătă inelul și frînghia.

[1] *Il boia* — călăul (în limba italiană, în original).

— Ţi s-a pregătit totul, îi spuse el. Oricum, nu te grăbi. Ai tot timpul.

Meşter Donato se urcă pe masă ; dar, mai respectuos decît beccaiul faţă de bietul biped ce se pretinde făcut după chipul şi asemănarea lui Dumnezeu şi se cheamă om. nu îndrăzni, ca beccaiul, să se suie pe trupul osînditului.

Se urcă pe un scaun să se încredinţeze că inelul e solid şi juvăţul bine făcut.

Inelul era solid ; dar juvăţul nu aluneca.

Meşter Donato dădu din umeri, bîigui cîteva cuvinte în zeflemea despre cei ce se amestecă în lucruri pe care nu le cunosc, şi refăcu juvăţul.

În timpul ăsta, beccaiul îşi bătea joc, pe cît putea mai tare, de prizonierul mereu mut şi nemişcat de parcă ar fi fost mort.

Pendula bătu ora şapte.

— Acuma numără-ţi clipele, zise lui Salvato măcelarul de ţapi, că ţi-ai isprăvit de numărat orele.

Nu era încă noapte ; dar pe străzile înguste, şi cu case înalte; din Neapole, întunericul se lasă cu mult înainte de apusul soarelui.

Începea să nu se mai vadă prea bine în sufrageria unde se pregătea un spectacol din care nimeni nu voia să piardă nici cel mai mic amănunt.

Mai multe glasuri strigară :

— Făclii ! Făclii !

Era foarte rar ca, într-o adunare de cinci-şase lazzaroni, să nu fie vreunul care să nu aibă o făclie. Să se dea foc, mai îndemnase printre altele cardinalul Ruffo în numele sfîntului Anton şi, într-adevăr, incendiul e una din întîmplările care iscă cea mai mare învălmăşeală într-un oraş.

Cum în sufragerie se aflau patruzeci pînă la cinzeci de lazzaroni, se găseau şi şapte-opt făclii.

Într-o clipită, fură aprinse şi, după amurgul trist ce se lăsa, urmă lumina funebră şi afumată a făcliilor.

La lumina aceasta, amestecată cu mari umbre fiindcă cei care le ţineau se mişcau întruna, feţele tuturor acestor ucigaşi şi jefuitori luară o expresie şi mai înfiorătoare.

În răstimp. laţul era gata şi frînghia nu mai aştepta decît gîtul osînditului.

Călăul se lăsă într-un genunchi lîngă el și, fie de milă, fie că-și dădea seama de condiția lui :

— Știi că poți cere un preot, îi zise el, și nimeni n-are dreptul să se împotrivească.

La vorbele acestea, în care lui Salvato i se păru că simte lucind întîia scînteie de simpatie ce i se arăta de cînd căzuse în mîinile lazzaronilor, îi pieri hotărîrea de-a tăcea.

— Mulțumesc, prietene, făcu el cu glas blînd și zîmbind călăului, sînt soldat, așa că-s totdeauna gata să mor ; sînt un om cinstit și deci totdeauna gata să mă înfățișez înaintea lui Dumnezeu.

— Cît timp vrei ca să-ți faci ultima rugăciune ? Pe cuvîntul meu, îți va fi îngăduit, sau nu vei fi spînzurat de mine.

— Am avut răgazul să-mi fac rugăciunea de cînd stau culcat pe masă, răspunse Salvato. Astfel, prietene, dacă ești grăbit, să nu te întîrzii eu.

Meșter Donato nu era obișnuit să găsească asemenea curtenie la cei cu care avea a face. Așa că, deși era călău, ba tocmai fiindcă era călăul, fu adînc mișcat.

O clipă își scărpină urechea.

— Cred, zise el, că sînt păreri greșite despre cei care îndeplinesc meseria noastră, și că anumitor persoane gingașe nu le place să fie atinse de noi. Vrei să-ți dezlegi singur cravata și să-ți lași în jos gulerul cămășii, sau vrei să-ți fac acest ultim serviciu ?

— N-am asemenea prejudecăți, răspunse Salvato și, nu numai că te socot la fel cu oricare alt om, dar îți mai sînt și recunoscător pentru ceea ce faci pentru mine și, de mi-ar fi mîna liberă, ți-aș strînge mîna înainte de-a muri.

— Mii de draci ! atunci ai să mi-o strîngi, zise meșter Donato, apucîndu-se să dezlege frînghiile care legau mîinile lui Salvato ; va fi o frumoasă amintire pentru toată viața mea.

— Aha-a ! Astfel îți cîștigi tu banii ! exclamă beccaiul, furios de a vedea că Salvato avea să moară cu aceeași nepăsare de mîinile călăului ca și de ale altui om. Dacă-i așa, nu mai am nevoie de tine.

Și, împingîndu-l pe meșter Donato de pe platforma pe care o reprezenta masa, îi luă locul.

— Să dezlege cravata ! Să dea-n jos gulerul ! La ce bun toate acestea ? zise beccaiul. Vă întreb și eu ! Nu !

Nu ! Frumosule, n-o să facem atîtea marafeturi cu tine. N-ai nevoie de preot ? N-ai nevoie de rugăciuni ? Cu atît mai bine ! Treaba merge mai uşor.

Strîngînd juvăţul frînghiei, ridică de păr capul lui Salvato şi i-l trecu de gît.

Salvato căzuse din nou în nepăsarea-i de la început. Totuşi cine i-ar fi putut vedea chipul scufundat în umbră, ar fi cunoscut, după ochiul întredeschis şi gîtul uşor întins spre fereastră, că un zgomot din afară îi atrăgea atenţia, zgomot pe care, în grija lor duşmănoasă, nu-l deslueşea nimeni dintre cei de faţă.

Într-adevăr, deodată doi-trei lazzaroni, rămaşi în curte, se repeziră în sufragerie răcnind : „Alarmă ! Alarmă !". În timp ce se auzea o salvă de puşti, geamurile de la fereastră zburau în ţăndări, iar beccaiul, blestemînd îngrozitor, cădea peste prizonier.

O înspăimîntătoare învălmăşeală izbucni după primele împuşcături, care uciseseră sau răniseră cinci-şase oameni şi sfărîmaseră coapsa beccaiului.

Apoi, pe o fereastră deschisă, o trupă înarmată se avîntă, în frunte cu Michele, al cărui glas, înălţîndu-se peste zarvă, striga din răsputeri :

— Nu-i prea tîrziu, domnule general ? Dacă sînteţi viu, spuneţi-ne ; dar, de sînteţi mort, jur pe madona del Carmine că nici unul, din cei care sînt aici, nu va scăpa cu viaţă !

— Linişteşte-te, bunul meu Michele, răspunse Salvato cu vocea-i obişnuită, şi fără să se poată observa cea mai mică schimbare în vorba lui ; sînt viu, viu de-a binelea.

Într-adevăr, căzînd peste el, beccaiul îl apărase de gloanţele ce rătăceau în lupta de noapte şi puteau nimeri prietenul ca şi pe inamic, victima ca şi pe ucigaş.

Apoi, trebuie să spunem spre cinstea meşterului Donato, domnul călău, care, înşelînd cu totul speranţele puse în el, îl trăsese pe Salvato de pe masă, încît într-o clipă tînărul se pomenise sub ea. În altă clipă şi cu o dibăcie care-i dovedea îndelungata obişnuinţă a meseriei, Donato isprăvise să-i dezlege frînghia de la mîini, şi în mîna dreaptă a fostului prizonier strecurase la întîmplare un cuţit.

Salvato sărise îndărăt, se rezemase de perete şi se pregătea să-şi vîndă scump pielea, de s-ar prelungi cumva lupta iar victoria n-ar părea că-i ocroteşte liberatorii.

De acolo, cu ochi înfocați, mîna strînsă la piept și trupul ghemuit ca un tigru, gata să se arunce asupra prăzii, răspunsese lui Michele și-l liniștise.

Dar teama nu i se îndeplini. Nici un moment biruința nu fu îndoielnică. Cei care aveau făclii le aruncară sau le stinseră ca să fugă mai repede și, după cinci minute, nu mai rămîneau în sală decît morții și răniții, tînărul ofițer, meșter Donato, Michele, Pagliucella, credinciosul său locotenent, și cei treizeci-patruzeci de oameni pe care amîndoi lazzaronii izbutiseră cu mare greutate să-i adune, cînd Michele aflase că Salvato e prizonierului beccaiului și ghicise primejdia în care se găsea.

Din fericire, crezîndu-se cu totul stăpîn pe oraș, dat fiind strigătele de deznădejde ce răsunau din toate părțile, beccaiul nu se gîndise să pună santinele, așa că Michele se putuse apropia de casa unde i se spusese că Salvato era prizonier.

Odată acolo, se urcase pe rămășițele mobilelor sfărîmate, ajunsese la înălțimea ferestrelor de la parter și-l văzuse pe beccai trecînd frînghia de gîtul lui Salvato.

Atunci socotise pe bună dreptate că nu era timp de pierdut ; îl ochise pe beccai și trăsese strigînd :

— În ajutorul generalului Salvato !

Apoi se repezise el cel dintîi ; toți îl urmaseră, trăgînd fiecare cu arma, pe care o avea în clipa aceea : care cu pușca, care cu pistolul.

Intrînd în sufragerie, cea dintîi grijă a lui Michele fu să ridice o făclie aruncată de un sanfedist și care mai ardea, deși în poziție orizontală ; să sară pe masă și să scuture făclia ca să lumineze locuința în toată adîncimea ei.

Văzuse limpede cîmpul de bătălie : pe beccai horcăind la picioarele lui ; deslușise două-trei cadavre, patru-cinci răniți tîrîndu-se în sîngele lor și încercînd să se reazeme de perete, și pe Salvato, cu cuțitul în mîna dreaptă și gata de luptă, în timp ce cu stînga ocrotea un om pe care, spre marea lui mirare și încetul cu încetul, îl recunoscu drept meșterul Donato.

Oricît de inteligent era Michele, își lămurea anevoie ultimul grup. Cum de Salvato, pe care cu cinci minute mai înainte, îl văzuse cu streangul de gît și mîinile legate, se regăsea liber și cu un cuțit în mînă ? Și, în sfîr-

șit. cum de călăul care pesemne nu venise acolo decît pentru a-l spînzura pe Salvato, era ocrotit de el ?

În două vorbe, Michele află cele întîmplate ; dar lămurirea nu i se dădu decît după ce Salvato se aruncă în brațele lui.

Era răspunsul la întîmplarea din largo[1] del Pigne, cînd Salvato scăpase viața lui Michele ce urma să fie împușcat. De data aceasta, Michele scăpase viața lui Salvato ce avea să fie spînzurat.

— Aha-a ! exclamă Michele cînd află, de la însuși meșter Donato, cum fusese poftit la serbare și ce venise să facă ; n-o să se spună, cumetre, că te-ai ostenit degeaba. Numai că, în loc să spînzuri un om cinstit și un brav ofițer, ai să spînzuri un ticălos ucigaș, un bandit mîrșav.

— Domnule colonel Michele, răspunse meșter Donato, nu-ți resping cererea după cum n-am respins-o nici pe a beccaiului, și trebuie să spun că-l voi spînzura chiar cu mai puțină părere de rău pe beccai decît pe bravul ofițer. Dar, înainte de toate, sînt un om cinstit și, cum beccaiul mi-a dat zece ducați ca să-l spînzur pe tînăr, nu cred că-s în drept să păstrez cei zece ducați, de vreme ce nu-l mai spînzur pe tînăr, ci pe el însuși. Încît sînteți martori, toți cîți vă aflați aici, că, înainte de-a ridica mîna asupra lui, i-am înapoiat vecinului cei zece ducați.

Și, scoțîndu-i din buzunar, îi înșiră pe masa unde era culcat beccaiul.

— Acum, zise el întorcîndu-se către Salvato, sînt gata să vă execut ordinele.

Luînd frînghia pe care cu o clipă mai înainte o ținea ca s-o treacă de gîtul lui Salvato, se pregăti s-o treacă de gîtul beccaiului, așteptînd numai un semn de-al lui Salvato pentru a începe operația.

Salvato își roti privirea liniștită peste toți cei de față, prieteni ca și dușmani.

— Pot eu, într-adevăr, să dau ordine aici ? întrebă el, și dacă le dau, vor fi oare executate ?

— Acolo unde vă aflați, domnule general, zise Michele, nimeni nu poate gîndi să comande și, de comandați, nimeni n-ar avea îndrăzneala să nu se supună.

---

[1] *Largo* — spațiu deschis din fața unei clădiri, piață, stradă (în limba italiană, în original).

— Ei, bine, atunci, reluă Salvato, mă vei însoți cu oamenii tăi pînă la Castello-Nuovo, fiindcă, avînd de transmis lui Schipani ordine de cea mai mare însemnătate, trebuie să ajung teafăr cît se poate mai repede. În timpul ăsta, meștere Donato...

— Iertare! murmură beccaiul care credea că aude ieșind din gura tînărului sentința de moarte, iertare, mă căiesc.

Dar el, fără să-l asculte, urmă :

— În răstimp, te vei îngriji să-l ducă acasă pe omul ăsta și vei veghea să i se dea toată îngrijirea cerută de rana lui. Va afla poate astfel că sînt oameni care luptă și omoară, și oameni care asasinează și spînzură. Dar, cum mîrșavele fapte ale celor din urmă sînt potrivnice sfintei voințe a Domnului, ei nu asasinează decît pe jumătate și nu spînzură de fel.

Apoi, scoțîndu-și din buzunar o hîrtie :

— Ține, meștere Donato, zise el, iată o poliță de o sută de ducați, ca să te despăgubești de cei douăzeci de ducați pe care i-ai pierdut.

Meșter Donato luă suta de ducați, cu o înfățișare melancolică ce dădea chipului său o expresie mai mult caraghioasă decît înduioșată.

— Mi-ați făgăduit altceva decît bani, de-ați avea mîinile libere, Excelență.

— E adevărat, răspunse Salvato, ți-am făgăduit să-ți întind mîna și, cum un om cinstit se ține de cuvînt, iat-o.

Meșter Donato o luă cu recunoștință și o sărută călduros.

Salvato i-o lăsă cîteva clipe, fără ca pe fața lui să se arate cea mai mică scîrbă și, cînd meșter Donato i-o înapoie zise :

— Haidem, Michele, n-avem o clipă de pierdut ; ne mai încărcăm puștile și pornim glonț spre Castello-Nuovo.

Într-adevăr, Salvato și Michele, în fruntea lazzaronilor eliberatori, care-l ajutaseră pe cel din urmă să scape prizonierul, se repeziră pe strada dei Tribunali, ajunseră prin Porta-Alba și prin Mercatello, la strada Toledo, străbătînd-o pînă la strada Santa-Anna-dei-Lombardi, și apucară în sfîrșit pe străzile Monte-Oliveto și Medina, care-i duseră drept la poarta din Castello-Nuovo.

Cînd Salvato fu recunoscut, află că întîmplarea lui ajunsese la urechile patrioților închiși în castel și că gu-

vernatorul Massa dăduse ordin unei patrule de o sută de oameni să plece în pas alergător să-l elibereze.

Salvato se gîndi ce îngrijorată trebuia să fie Luiza, dacă auzise vestea arestării lui ; dar, totdeauna rob al datoriei, însărcină pe Michele să se ducă s-o liniştească, în timp ce el se va sfătui cu directoratul prin ce mijloc să se predea lui Schipani ordinele generalului său şef.

Aşa că urcă de-a dreptul la sala unde directorii îşi ţineau şedinţele. La vederea lui, un strigăt de bucurie izbucni din toate piepturile. Îl ştiau prins şi, cum cunoşteau repeziciunea de-a executa a lazzaronilor în asemenea împrejurări, îl credeau împuşcat, înjunghiat sau spînzurat.

Voiră să-l felicite, dar el zise :

— Cetăţeni, n-avem o clipă de pierdut. Iată ordinul lui Bassetti în duplicat, luaţi cunoştinţă de el şi, cît vă priveşte, vegheaţi să fie îndeplinit. Dacă binevoiţi, am eu grijă să caut trimişi ca să-l ducă.

Salvato avea un mod clar şi hotărît de-a prezenta lucrurile ce nu îngăduia decît acceptarea sau refuzul. În împrejurarea de faţă, nu puteau decît să primească. Directorii primiră, păstrară o copie a ordinului, pentru cazul cînd primul ar fi interceptat, şi-l înmînară pe celălalt lui Salvato.

Fără să mai întîrzie, el îşi luă rămas bun, coborî în grabă şi, sigur să-l regăsească pe Michele lîngă Luiza, alergă la apartamentul spre care, nu se îndoia, îl chemau dorinţele cele mai înfocate.

Într-adevăr, Luiza îl aştepta în pragul uşii. Îndată ce-şi zări iubitul, un strigăt lung izbucni din gura tinerei femei : „Salvato". În braţele celui pe care-l aştepta, dar cu ochii închişi, inima palpitîndu-i, răsturnată pe spate, de parcă avea să leşine, ea tot mai murmura :

— Salvato ! Salvato !

Numele acesta care, pe italieneşte înseamnă *scăpat*, avea, în gura tinerei, de două ori duioşia îndoitei sale semnificaţii, încît merse fremătînd la inima celui pe care-l chema, făcînd să-i tresară pînă şi ultimele fibre.

Salvato o luă în braţe şi o duse în odaia ei, unde, după cum bănuise, îl aştepta Michele.

Apoi, cînd ea îşi mai veni în fire, şi inima ce-i mai zvîcnea în piept, dar se liniştea încetul cu încetul, îngădui creierului să reia firul gîndurilor o clipă întrerupt Salvato o întrebă :

— I-ai mulțumit călduros scumpului Michele, nu-i așa ? Fiindcă lui îi datorăm fericirea de a ne revedea. Fără el, în ceasul ăsta, în loc să strîngi în brațe un trup viu care te iubește, îți răspunde, trăiește din viața ta și se înfioară sub sărutările tale, n-ai ține decît un cadavru rece, nemișcat, nesimțitor și cu care zadarnic ai încerca să împărtășești flacăra de preț care, odată stinsă, nu se mai aprinde !

— Ba nu, răspunse cu mirare Luiza ; nu mi-a spus nimic din toate acestea, răutăciosul ! Mi-a spus numai că ai căzut în mîinile sanfediștilor și că, mulțumită curajului și sîngelui tău rece, ai scăpat teafăr.

— Ei bine, făcu Salvato, află în sfîrșit că fratele tău de lapte e un mare mincinos. Eu m-am lăsat prins ca un prost, și era să fiu spînzurat ca un cîine, cînd... Dar așteaptă ; pedeapsa lui va fi să-ți povestească el însuși lucrurile.

— Domnule general, zise Michele, cred că mai grabnic e să trimitem depeșa adresată generalului Schipani : trebuie să aibă oarecare însemnătate, judecînd după primejdia pe care ați înfruntat-o pentru a i-o procura. Jos e o barcă gata să plece la primul vostru ordin.

— Ești sigur de cei care o conduc ?

— Pe cît poate un om să fie sigur de alți oameni ; dar printre marinari, travestit în marinar, va fi Pagliucella de care sînt sigur ca de mine însumi. Mă duc să expediez barca și depeșa. În timpul ăsta, istorisiți-i Luizei cum v-am scăpat viața ; o să povestiți lucrurile mult mai bine decît mine.

Și, împingînd-o în brațele lui Salvato, închise ușa peste cei doi îndrăgostiți, și coborî scara cîntînd melodia *Dorințelor*, atît de populară la Neapole, și care începe cu cupletul :

De ce nu-s, vai ! copilul fără locuință,
Ce umblă încovoiat cu sacaua !
În fața palatului tău aș veni întruna
Strigînd : „Iată apa ! Sînt sacagiul.“
Ai spune : „Cine-i copilul care strigă ?
Din apa ce-o vinde să-mi urce o găleată.“
Și aș răspunde : „Crudă Marie,
Sînt lacrimi de dragoste și nu apă !“

12

NOAPTEA DE 13 SPRE 14 IUNIE

Noaptea de 13 spre 14 iunie se lăsă, întunecoasă, pe plaja acoperită cu cadavre și pe străzile roșii de sînge.

Planul cardinalului Ruffo izbutise : cu povestea frînghiilor și a arătării sfîntului Anton, ajunsese să dezlănțuie războiul civil în inima Neapolului.

Focul încetase la podul Magdalena și pe plaja de la Portici și de la Resina ; dar se auzeau împușcături pe străzile Neapolului.

Patrioții, văzînd că se începuse măcelul prin locuințe, se hotărîseră să nu aștepte acasă o moarte fără răzbunare.

Încît fiecare se înarmase, ieșise și se alăturase celui dintîi grup peste care dăduse și, la orice colț de stradă unde se întîlneau o patrulă de patrioți și o ceată de lazzaroni, se schimbau focuri de pușcă.

Acestea, răsunînd pînă la Castello-Nuovo păreau tot atîtea remușcări ce-i ziceau lui Salvato că este ceva mai bun de făcut decît să-i spui iubitei c-o îndrăgești, cînd orașu-i lăsat pradă norodului fără frînă, nici milă.

Dealtfel, îl apăsa greu gîndul că două ceasuri fusese batjocorit de treizeci de lazzaroni și încă nu se răzbunase de rușinea aceasta.

Michele, punînd să-l cheme, îi dădu pretextul să iasă.

Venea să-l înștiințeze că văzuse barca pornind în larg și pe Pagliucella așezîndu-se la cîrmă.

— Acum, întrebă Salvato, știi unde-i tabăra lui Nicolino și a husarilor săi ?

— La Immacolatella, răspunse Michele.

— Unde ți-s oamenii ? mai întrebă Salvato.

— Sînt jos, unde am ordonat să li se dea de băut și de mîncat. Rău am făcut ?

— Nicidecum, ba dimpotrivă, și-au cîștigat din plin odihna. Crezi că mai sînt gata să te urmeze din nou ?

— Cred că-s gata să coboare în iad sau să urce în lună cu mine, numai să le spuneți o vorbă de îmbărbătare.

— N-ai grijă de asta. Haidem !

Salvato și Michele intrară în sala joasă unde lazzaronii beau și mîncau.

Văzîndu-şi şeful şi pe tînărul ofiţer, strigară „Trăiască Michele ! Trăiască generalul Salvato !"

— Copii, le zise Salvato, dacă v-aţi aduna cu toţii la un loc, cam cîţi aţi fi ?

— Şase-şapte sute, cel puţin.

— Unde vă sînt oamenii ?

— Hei ! cine ştie ! răspunseră alţi doi lazzaroni, ţuguindu-şi buzele.

— Şi-i cu neputinţă să vă strîngeţi laolaltă tovarăşii ?

— Cu neputinţă, nu ; dar greu, da.

— Dacă v-aş da fiecăruia cîte doi carlini [1] de omul pe care-l veţi aduce, aţi mai găsi că-i tot atît de greu ?

— Nu ; ar ajuta mult.

— Pentru început, iată doi ducaţi de om, ceea ce face zece indivizi de fiecare dintre voi. Sînteţi plătiţi de mai înainte pentru trei sute de oameni.

— Minunat ! Asta ştiu că-i vorbă ! Să trăiţi, domnule general !

Apoi, strigară într-un singur glas :

— Comandaţi, domnule general.

— Michele, ascultă bine ce-am să spun şi ai grijă să se execute întocmai.

— Puteţi fi liniştit, domnule general, n-o să-mi scape nici un cuvînt.

— Fiecare din oamenii tăi, urmă Salvato, să adune cît mai mulţi oameni va putea, şi să treacă în fruntea micii cete pe care o va fi strîns ; daţi-vă întîlnire pe strada del Tendendo ; acolo, număraţi-vă ; dacă sînteţi patru sute, împărţiţi-vă în patru cete ; dacă sînteţi şase sute, în şase ; pe străzile Neapolului, cete de o sută de oameni pot ţine piept la orice şi, dacă sînt hotărîte, pot să învingă orice. Cînd va bate ora unsprezece la Castelo-Capuano, porniţi în marş împingînd tot ce veţi întîlni spre Toledo, şi trăgînd cu puştile pentru a semnala unde sînteţi. Găsiţi că-i prea greu ?

— Nu, dimpotrivă, e foarte uşor. Trebuie să plecăm ?

— Încă nu. Trei oameni de nădejde.

Trei oameni se prezentară.

— Tustrei sînteţi însărcinaţi cu aceeaşi misiune.

— De ce trei oameni acolo unde nu-i nevoie decît de unul ?

---

[1] Carlin, veche monedă italiană.

— Fiindcă, din trei oameni, doi pot fi prinși sau uciși.

— Așa-i, făcură lazzaronii, cărora vorba asta energică și hotărîtă le sporea curajul.

— Misiunea cu care tustrei sînteți însărcinați, e de-a ajunge, pe unde veți voi, pe drumul ales după placul vostru, pînă la mănăstirea San-Martino, unde s-au strîns șase-șapte sute de patrioți pe care Mejean n-a vrut să-i primească la Sant-Elmo : le veți spune să aștepte ora unsprezece.

— Le-o vom spune.

— La primele împușcături pe care le vor socoti că vin din rîndurile voastre, vor coborî fără să se împotrivească — lazzaronii nu-s în partea aceea — și vor bara toate drumeagurile pe unde cei împinși înainte de tovarășii noștri ar vrea să se refugieze la Neapolul de Sus. Prinși între două focuri, sanfediștii se vor pomeni adunați și îngrămădiți în strada Toledo. Ce rămîne de făcut mă privește.

— De .vreme ce vă privește, nu sîntem îngrijorați.

— Ai înțeles, Michele ?

— Ce Dumnezeu, desigur !

— Ați înțeles și voi ?

— Foarte bine.

— Atunci, la fapte.

Deschiseră poarta, lăsară în jos podișteie ; cei trei oameni însărcinați să urce la mănăstirea San-Martino porniră spre partea de sus a străzii del Molo ; ceilalți se împărțiră în două grupuri care dispărură unul pe strada Medina și altul pe strada del Porte.

Cît despre Salvato, apucă singur pe drumul spre Immacolatella.

După cum îi spusese Michele, Nicolino și husarii lui își aveau tabăra între Immacolatella și micul port unde-i astăzi vama.

Erau păziți de santinele călări, așezate înspre strada del Pieliere, spre strada Nuovo și spre strada Olivare.

Salvato își spuse santinelelor numele și pătrunse pînă la Nicolino.

Era culcat pe *lastrico* [1], cu capul pe șeaua calului ; avea lîngă el un ulcior și un pahar cu apă.

---

[1] *Lastrico* — caldarîm, pavaj (în limba italiană, în original).

Erau patul și cina acestui sibarit pe care, cu un an mai înainte, cuta unei petale de trandafir îl împiedica să doarmă, și dădea de mîncare ogarului său în bliduri de argint.

Salvato îl deșteptă. Nicolino întrebă, destul de rău dispus, ce voiau de la el.

Salvato se prezentă.

— A ! dragă prietene, zise Nicolino, trebuia să fii dumneata ca să te iert că m-ai trezit dintr-un vis încîntător. Închipuiește-ți, visam că eram frumosul păstor Paris, că deosebisem merele și beam nectar, mîncînd ambrozie [1] cu zeița Venus, care semăna bucățică ruptă cu marchiza de San-Clemente. Dacă ai vreo știre de la ea, dă-mi-o.

— Nici una. Cu ce prilej vrei să am știri de la marchiză ?

— De ce nu ? Doar aveai în buzunar o scrisoare de la ea, în ziua cînd ai fost asasinat.

— Lasă gluma la o parte, dragă prietene. Trebuie să vorbim de lucruri serioase.

— Sînt serios ca sfîntul Ianuar... Ce vrei mai mult ?

— Nimic. Poți să-mi dai un cal și o sabie ?

— Un cal ? Servitorul meu trebuie să fie pe țărmul mării cu calul meu și altul la îndemînă. Cît despre sabie, am trei-patru oameni destul de grav răniți ca să te lase s-o iei pe a lor fără să le dăuneze. Cît privește pistoalele, le vei găsi în coburi și chiar gata încărcate. Știi că-ți sînt furnizorul de pistoale. Folosește-le tot atît de voios pe acestea ca și pe celelalte, și nu voi avea nimic de spus.

— Ei bine, dragă prietene, acum că totu-i hotărît, voi încăleca pe un cal de-al dumitale, mă încing cu sabia unuia din oamenii de aici, îți iau jumătate din husari și urc prin Foria, în timp ce vei urca prin largo del Castello și, cînd vom fi la cele două capete ale străzii Toledo și va bate ora 12 noaptea, vom ataca fiecare din partea noastră, și fii liniștit : n-o să stăm degeaba.

— Nu pricep prea bine ; dar nu-i nimic și, de vreme ce planul e al dumitale, totul trebuie să fie bine orînduit. Trag sabia cu încredere ; ne-am înțeles.

Nicolino ceru să li se aducă atunci caii ; Salvato luă sabia unui rănit, cei doi tineri încălecară și, după cum

[1] Hrana zeilor.

stabiliseră, fiecare cu o jumătate din husari, urcară spre Toledo, unul prin strada Foria, iar celălalt prin largo del Castello.

Şi acum, pe cînd cei doi prieteni vor încerca să-i prindă pe lazzaronii sanfediști, nu numai între două focuri, ci şi între două încercuiri, vom trece peste podul Magdalena şi vom intra într-o căsuţă cu aspect destul de pitoresc, situată între pod şi Graneli. Casa aceasta, care şi astăzi mai e arătată drept locuinţa cardinalului Ruffo, în timpul asediului, era sau mai binezis — că mai există şi acum în foarte bună stare — este aceea unde-şi stabilise cartierul general.

Aşezat aici, se afla numai la o bătaie de puşcă de avanposturile republicane ; dar o parte din armata sanfedistă îşi avea tabăra foarte aproape de el, pe podul Magdalena şi pe largo del Ponte. Avanposturile lui ajungeau pînă la via della Gabella, şi se alcătuiau din calabrezi.

Or, calabrezii erau furioşi.

În marea luptă începută în timpul zilei, şi al cărei principal episod fusese explozia fortului de la Vigliana, calabrezii, ce-i drept, nu fuseseră învinşi, dar nici nu se socoteau învingători. Învingătorii erau cei care muriseră eroic, iar învinşii, cei ce porniseră de patru ori la atac fără să poată lua fortul şi, ca să facă o spărtură, avuseseră nevoie de ruşi şi de tunurile lor.

Aşa că, avînd înaintea lor, abia la o sută cinzeci de paşi fortul del Carmine, complotară pe furiş să pună mînă pe el, fără a mai cere autorizaţia şefilor. Propunerea fusese primită cu atîta entuziasm, încît turcii care erau în aceeaşi tabără cu ei, le ceruseră să facă parte din expediţie. Oferta fusese binevenită şi îşi împărţiseră astfel rolurile :

Calabrezii aveau să ocupe, una după alta, toate casele ce despărţeau via della Gabella de strada ce mergea de-a lungul castelului del Carmine. Etajele de sus ale ultimei case dînd spre castel, ei dominau zidurile fortului, aşa că-i vedeau apărătorii ca-n palmă. Pe măsură ce aceştia s-ar apropia de zid, i-ar împuşca şi, în răstimp, turcii, cu iataganul între dinţi, s-ar căţăra pe ziduri, unii pe umerii altora.

Abia fusese întocmit planul, că asediatorii îl şi executară. Ziua fusese grea, şi apărătorii oraşului, crezîn-

du-i pe soldaţii cardinalului tot atît de obosiţi ca şi ei, nădăjduiau să aibă o noapte liniştită. Cei care ocupau casele cele mai apropiate de fort, alcătuind avanposturile republicane, fură surprinşi în somn şi măcelăriţi iar, în mai puţin de un sfert de oră, vreo cinzeci de calabrezi, aleşi dintre cei mai buni trăgători, se aşezaseră la etajul al doilea, al treilea şi pe terasa casei dinainte de Fiumicello, adică abia la treizeci de paşi de fortul del Carmine.

De la primele răcnete, de la primele uşi sparte, santinelele fortului strigaseră: „Alarmă!" şi patrioţii alergaseră în grabă pe platforma citadelei, crezîndu-se la adăpost după crenele; dar, deodată, izbucniră de sus împuşcături şi o ploaie de fier căzu peste ei.

În timpul ăsta, turcii, din cîteva salturi, ajunseseră la picioarele zidurilor şi începeau să urce. Asediaţii nu li se puteau împotrivi decît descoperindu-se, şi oricine se descoperea era un om mort.

O astfel de luptă nu putea ţine mult. Patrioţii, rămaşi în picioare pe platforma fortăreţei plină de cadavre, zăriră o poartă de din dos ce da în piaţa del Mercato şi, prin strada Conciana, ajunseră pe o parte la chei, pe cealaltă la strada San-Giovanni, şi se împrăştiară prin oraş.

Cardinalul, la zgomotul groaznicelor împuşcături ale calabrezilor asupra apărătorilor din fort, crezuse că-i atacă republicanii, sunase adunarea fiind gata pentru orice întîmplare, şi trimisese iscoade să se informeze de unde se auzea toată zarva, cînd, ameţiţi de izbînda lor, turci şi calabrezi veniră să-l înştiinţeze c-au luat fortul.

Era o veste mare. Cardinalul nu mai putea fi atacat nici prin Marinella, nici prin Piaţa-Veche, tunurile fortului stăpînind cele două treceri; şi, acum fra Pacifico abia se întorsese, după ce-şi plimbase toată ziua drapelul şi lăsînd oraşul în flăcări, cardinalul, drept răsplată a bunelor sale servicii, îl trimise, împreună cu cei doisprezece capucini [1] ai lui, să comande artileria fortului.

Abia dăduse ordinul cînd i se anunţă că a fost prinsă o barcă, plecată de la Castello-Nuovo, ce parcă se îndrepta spre Granatello.

Cel ce arăta a fi stăpînul bărcii era aducătorul unui bilet pe care i-l luaseră.

[1] Capucin — călugăr catolic din ordinul franciscan.

Cardinalul se întoarse în biroul său și ceru să-i fie adus stăpînul bărcii capturate.

Dar, la primul cuvînt pe care i-l adresă cardinalul, el răspunse printr-o parolă ce aparținea familiei Ruffo, celor de casă și servitorilor lor îndeobște, și era un fel de bilet de liberă trecere în împrejurări grele.

— *La Malaga è siempre Malaga.*

Prin parola aceasta se mai făcuse cunoscut și fostul bucătar Coscia cînd, din tabăra rușilor, fusese adus în fața cardinalului.

Într-adevăr, în loc să treacă nevăzut, cum i-ar fi fost ușor, barcagiul se apropiase de țărm, așa ca să fie observat, și în sfîrșit, în loc să se îndrepte spre Granatello unde ar fi putut ajunge înaintea celor care-l urmăreau, înaintase în larg, încît fu lesne ajuns de barca vîslită de șase marinari.

Cît despre scrisoarea pe care o aducea, nimic nu i-ar fi fost mai ușor, de n-ar fi servit interesele cardinalului, sau s-o rupă sau s-o azvîrle în apă împreună cu o ghiulea de plumb ce ar fi dus-o în fundul mării.

Dimpotrivă, păstrase biletul înmînîndu-l ofițerului sanfedist, la prima-i cerere.

Ofițerul sanfedist era tocmai Scipion Lamarra care adusese cardinalului flamura reginei. Cardinalul ordonă să-l cheme și el adeveri tot ce spusese barcagiul, dealtfel, gata ocrotit de parola pe care o aflase de la însăși sora cardinalului, adică de la principesa Campana.

De altminteri, parola aceasta o transmisese tuturor tovarășilor săi pe care credea că se poate bizui și, ca și dînsul, făceau pe patrioții pînă în clipa cînd își scoteau masca.

Dar, îl mai înștiință pe cardinal că, fără îndoială, neavînd încredere în el, colonelul Michele ce-l trimisese la Granatello, își așezase în barcă un om de-al lui care nu era altul decît Pagliucea, locotenentul său. În clipa cînd barca fusese oprită de urmăritorii ei, fie accident, fie șiretlic pentru a nu fi prins, Pagliucella căzuse ori se aruncase în mare și nu se mai ivise.

Amănuntul i se păru cardinalului de mică însemnătate, și ceru scrisoarea al cărui aducător era stăpînul bărcii.

Scipion Lamarra i-o predă.

Cardinalul îi rupse pecetea. Cuprindea următoarele dispoziții :

Generalul Bassetti către
generalul Schipani, la Granatello.

„Soarta Republicii impune să încercăm o lovitură hotărîtoare și să distrugem într-o singură luptă mulțimea de briganzi îngrămădiți pe podul Magdalena.

În consecință, mîine, la semnalul ce vi se va da prin trei lovituri de tun trase la Castello-Nuovo, vă veți îndrepta cu armata spre Neapole. Ajuns la Portici, veți lua cu asalt poziția și veți trece sub ascuțișul săbiei tot ce veți găsi înaintea voastră. Atunci, patrioții din San-Martino vor coborî în același timp cu cei din Castello-del Carmine, din Castello-Nuovo și din Castello-del-Ovo. Pe cînd îi vom ataca din trei părți diferite și din față, veți cădea în spatele inamicului și-l veți nimici. Toată speranța noastră e în voi.

Salutare și frăție,
Bassetti."

— Ei bine, făcu stăpînul bărcii văzînd cum cardinalul citea pentru a doua oară scrisoarea, cu și mai mare atenție decît întîia dată, *Malaga e totdeauna Malaga*, Eminență ?

— Da, băiete, răspunse cardinalul și ți-o voi dovedi.

Întorcîndu-se atunci spre marchizul Malaspina îi zise :

— Marchize, ai grijă să se dea băiatului cinzeci de ducați și o masă bună. Știrile pe care ni le aduce merită din plin așa ceva.

Malaspina îndeplini partea din ordinul cardinalului care-l privea, adică înmînă cinzeci de ducați barcagiului ; cît despre partea a doua, adică a mesei, o dădu în seama lui Carlo Cuccaro, valetul Excelenței Sale.

Abia se întorsese Malaspina, că-l puse cardinalul să scrie lui de Cesare, care era la Portici, să nu piardă din vedere armata lui Schipani. Păstrînd toate dispozițiile date în ajun, îi trimitea un ajutor de două-trei sute de calabrezi și de o sută de ruși, și totodată ordona ca o mie de oameni din mulțime să se furișeze pe povîrnișurile Vezuviului, de la Remiso pînă la Torre-de-Annunziata.

Aveau însărcinarea să tragă cu puștile în armata lui Schipani de după micile crînguri, zgurele de lavă și bolovanii de stîncă, ce se găsesc din belșug pe coasta apuseană a Vezuviului.

De Cesare, primind depeşa, mai ordonă şi el comandantului trupelor din Portici să se prefacă a se retrage dinaintea lui Schipani şi să-l atragă în oraş. Odată blocat în strada de trei leghe ce duce de la Favorita la Neapole, îi va tăia retragerea pe flancuri, în timp ce răzvrătiţii din Sorento, din Castellamare şi din Cava îl vor ataca pe la spate şi-l vor zdrobi.

Toate măsurile acestea erau luate pentru cazul cînd depeşa ar fi fost expediată în copie şi cînd, duplicatul ajungînd la Schipani, el ar executa manevra ce i se ordona.

Cardinalul nu era zadarnic prevăzător. Depeşa nu fusese expediată în copie, dar avea curînd să fie şi, spre nenorocirea lui, Schipani trebuia s-o primească.

13

ZIUA DE 14 IUNIE

Pagliucella nu căzuse în mare. Pagliucella se aruncase în mare.

Văzînd purtarea suspectă a barcagiului, înţelesese că Michele, colonelul său, s-a înşelat în privinţa omului de încredere şi, cum Pagliucella înota tot atît de bine ca faimosul Pesce Colas, al cărui portret împodobeşte piaţa peştilor din Neapole, se azvîrlise în mare cu capul înainte, înotase sub apă, nu se mai ivise la suprafaţă decît ca să răsufle, se scufundase din nou ; apoi, socotind că nu mai poate fi văzut, îşi urmase drumul spre stăvilar. cu liniştea omului care de trei-patru ori cîştigase prinsoarea de-a înota de la Neapole la Procida.

Ce-i drept că acum înota îmbrăcat, ceea ce-i mai anevoios.

Făcu drumul în ceva mai multă vreme, atîta tot, dar se apropie nevătămat de stăvilar, ajunse pe ţărm, se scutură şi se îndreptă spre Castello-Nuovo.

Sosea pe la unu noaptea, tocmai în clipa cînd Salvato se întorcea cu calu-i plin de răni, el însuşi fiind atins de vreo cinci-şase lovituri de cuţit, din fericire, puţin primejdioase, dar şi cu pistoalele descărcate şi sabia strîmbată,

nemaiputînd intra în teacă ; ceea ce dovedea că, de primise lovituri, le înapoiase cu vîrf și îndesat.

Dar, văzîndu-l pe Pagliucella șiroind de apă, auzind cele întîmplate și mai ales cum se petrecuseră lucrurile, nu se mai gîndi la el, ci numai să îndrepte răul, trimițînd un al doilea mesager, cu un al doilea mesaj.

Dealtfel, Salvato prevăzuse întîmplarea, fiindcă, vă amintiți, ceruse să i se dea ordinul în duplicat.

În consecință, urcă în sala directoratului care, după cum am spus, declarase că lucrează permanent. Doi membri din cinci dormeau, pe cînd trei, număr ce ajungea pentru a se lua hotărîri, vegheau mereu.

Aducîndu-l în urma lui pe Pagliucella, Salvato, care părea că nu simte oboseala, intră în sală. Uniforma-i era cu desăvîrșire ciorpîrțită de lovituri de cuțit și pătată cu sînge în mai multe locuri.

În două vorbe istorisi ce se întîmplase : cum, împreună cu Nicolino și cu Michele, înăbușise răscoala, pavînd, într-adevăr, cu morți strada Toledo. Credea deci că putea răspunde de liniștea Neapolului pentru tot restul nopții.

Michele, rănit la brațul stîng de o lovitură de cuțit, se dusese să fie pansat.

Dar se puteau bizui pe el a doua zi, rana nefiind primejdioasă.

Trebuia să fie prezent, dat fiind înrîurirea lui asupra lazzaronilor ce țineau cu patrioții. Așa că directorii aflară cu mare mulțumire că, chiar de a doua zi, își va relua însărcinările.

Apoi veni rîndul lui Pagliucella, care stătuse modest, la spatele lui Salvato, cît timp vorbise.

Și el își povesti pe scurt întîmplarea.

Directorii se priviră.

Dacă Michele, el însuși lazzarone, fusese înșelat de niște marinari din Santa-Lucca, pe cine se mai puteau bizui ei, care n-aveau la oamenii aceștia nici o trecere prin rang, nici prin prietenie ?

— Ne-ar trebui, zise Salvato, un om sigur care să fie în stare să ajungă înotînd de aici pînă la Granatello.

— Aproape opt mii de leghe, spuse unul din directori.

— E cu neputință, făcu altul.

— Marea-i liniștită, cu toate că s-a lăsat noaptea, urmă Salvato, apropiindu-se de o fereastră ; dacă nu găsiți pe nimeni, voi încerca eu.

— Iertați-mă, domnule general, zise Pagliucella, înaintînd : e nevoie să fiți aici ; mă voi duce eu.

— Cum, tu ? se miră Salvato, rîzînd. Doar de acolo te întorci !

— Cu atît mai mult ; cunosc drumul.

Directorii se priviră.

— Dacă simți că ai putea să faci ceea ce propui, rosti de astă dată serios Salvato, vei fi binemeritat de la patrie.

— Pe răspunderea mea, răspunse Pagliucella.

— Atunci, odihnește-te un ceas, și Dumnezeu să te păzească !

— Nu-i nevoie să mă odihnesc un ceas, se împotrivi lazzaronele ; dealtfel, un ceas de odihnă poate primejdui totul. Sîntem în nopțile cele mai scurte din vară, adică 15 iunie ; la ora trei se luminează de zi ; nici o clipă de pierdut. Dați-mi a doua scrisoare, cusută într-o bucată de mușama ; mi-o voi lega de gît ca pe o icoană a sfintei Fecioare ; voi bea un pahar de rachiu înainte de-a pleca și, afară numai dacă sfîntul Anton, ocrotitorul meu, n-a trecut la sanfediști, negreșit înainte de ora patru dimineață, generalul Schipani vă va primi scrisoarea.

— A ! dacă spune, o face, adăugă Michele, care tocmai deschisese ușa și-i auzise făgăduiala.

Prezența tovarășului său spori încrederea în sine a lui Pagliucella. Scrisoarea fu cusută într-o bucată de mușama și închisă ermetic ; apoi, cum era de cea mai mare însemnătate ca nimeni să nu vadă trimisul ieșind îl ajutară să coboare pe o fereastră joasă ce dădea spre mare. Odată pe plajă, se dezbrăcă și, legîndu-și pe cap numai cămașa și pantalonii de pînză, se scufundă în mare.

După cum spusese Pagliucella, nu era timp de pierdut. Trebuia să scape de bărcile cardinalului și să treacă fără a fi văzut prin mijlocul vaselor de război engleze.

Totul izbuti așa cum nădăjduiseră. Numai că, obosit de primu-i drum, Pagliucella fu nevoit să tragă la mal, la Portici ; din fericire, nu era încă ziuă, și putu merge de-a lungul țărmului pînă la Granatello, mereu gata, ca la cea mai mică primejdie, să se arunce din nou în mare.

Patrioții avuseseră dreptate să se bizuie pe curajul lui Schipani ; dar, știm dinainte, că nu se mai putea încrede și în altceva decît în curajul său.

Primi cît mai bine pe trimis, porunci să i se dea de băut şi de mîncat, îl culcă în propriul său pat, şi nu se mai îngriji decît să execute ordinele directoratului.

Pagliucella nu-i ascunse nici un amănunt al primei expediţii neizbutite şi a bărcii capturată de cardinal. Schipani putu deci să înţeleagă şi, dealtfel, Pagliucella stăruise mult asupra faptului, că acum cardinalul, fiind la curent cu planul său de a merge asupra Neapolului, i se va împotrivi prin toate mijloacele cu putinţă. Dar oamenii cu caracterul lui Schipani nu cred că sînt piedici materiale şi, după cum spusese : „Voi ataca Castellucio", zise : „Voi lua cu asalt Portici".

La ora şase, mica lui oştire alcătuită din o mie patru la o mie cinci sute de oameni, fu sub arme şi gata de plecare. El trecu în rîndurile patrioţilor ; se opri în centru, urcă pe o movilă care-i îngăduia să se înalţe deasupra soldaţilor, şi acolo, cu sălbatica şi puternica elocvenţă atît de potrivită, cu puterea-i de Hercule şi curaju-i de leu, le aminti de fii, de nevestele, de prietenii lor lăsaţi pradă dispreţului şi ruşinii, cerînd răzbunare şi aşteptînd de la curajul şi devotamentul lor sfîrşitul durerilor şi al asupririi lor. La urmă, citindu-le scrisoarea şi mai cu seamă partea unde Bassetti îi vestea, necunoscînd ocuparea fortului del Carmine, împăratul atac ce trebuia să-i sprijine mişcarea, le arătă pe patrioţii cei mai neprihăniţi, nădejdea Republicii, înaintînd spre ei peste cadavrele inamicilor lor.

Abia isprăvise cuvîntarea că, la intervale egale, trei lovituri de tun bubuiră dinspre Castello-Nuovo şi de trei ori se zări un fum uşor ce se ivea şi se risipea deasupra turnului din Sud, singurul pe care putea să-l vadă Schipani.

Era semnalul. Fu primit cu strigătele de „Trăiască Republica ! Libertate sau moarte !"

Pagliucella, înarmat cu o puşcă, numai în cămaşă şi-n pantaloni de pînză — ceea ce, dealtfel, era îmbrăcămintea lui obişnuită, înainte de-a fi fost ridicat de Michele la cinstea gradului de locotenent — trecu în rînduri ; tobele bătură atacul şi toţi se repeziră asupra inamicului.

Inamicul, după cum am spus, avea ordin de a-l lăsa pe Schipani să pătrundă în străzile din Portici. Totuşi, chiar de n-ar fi primit acest ordin, furia cu care generalul

republican îi atacă pe sanfediști i-ar fi deschis trecerea, cîtă vreme n-ar fi fost decît oameni ca să i-o închidă.

În povestirile de felul ăsta, trebuie să cauți lămuriri la inamic, fiindcă el n-are interes să laude curajul adversarilor săi.

Iată ce zice despre groaznica lovitură Vicenzo Durante, aghiotantul lui Cesare, în cartea unde istorisește campania aventurierului corsican :

„Îndrăznețul șef al trupei de deznădăjduiți înainta amenințător și furios, bătînd plin de mînie pămîntul cu picioarele și aidoma cu taurul ce răspîndește groaza prin mugetele lui."

Dar am mai spus-o, din păcate, Schipani avea la bunele sale însușiri și cusururi. În loc să trimită pe amîndouă flancurile iscoade care ar fi alungat pe trăgătorii puși la pîndă de Cesare, nu luă nici o măsură, năvăli pe drumurile spre Torre-del-Greco și Favorita, și pătrunse în strada cea lungă din Portici, fără măcar să bage de seamă că toate ușile și ferestrele erau închise.

De fapt, micul și lungul oraș Portici nu-i alcătuit decît dintr-o singură stradă. Presupunînd că vii de la Favorita, strada cotește atît de brusc la stînga încît, la o depărtare de o sută de pași, pare să fie închisă de o biserică ce se înalță drept în fața călătorului. Ai zice atunci că n-are altă ieșire decît o ulicioară îngustă deschisă între biserică și șirul de case, care se prelungește în linie dreaptă. Abia cînd ajungi la cîțiva pași de biserică, recunoști la stînga adevărata trecere.

Acolo, în acest fel de fundătură, de Cesare îl aștepta pe Schipani.

Două tunuri apărau intrarea ulicioarei cu gurile îndreptate spre toată lungimea străzii, pe unde trebuiau să sosească republicanii, în timp ce o baricadă crenelată, unind biserica de partea stîngă a străzii, întocmea, chiar fără apărători, o piedică aproape de netrecut.

De Cesare și două sute de oameni se aflau în biserică ; artileriștii, bizuindu-se pe trei sute de oameni, apărau ulicioara ; o sută de oameni erau ascunși după baricadă ; în sfîrșit, aproape o mie de oameni ocupau casele pe două rînduri de-a lungul întregii străzi.

Cînd Schipani, măturînd totul din calea lui, nu mai fu decît la o sută de pași de capcana aceasta, la semnalul dat

de cele două tunuri încărcate cu mitralii [1], urgia se dezlănțui în același timp.

Ușa bisericii se deschise și, pe cînd se vedea strana luminată ca pentru sfînta cuminecătură iar, în fața altarului, preotul, ridica ostia, biserica, aidoma cu un crater care izbucnește, vărsă foc și moarte.

În aceeași clipă, toate ferestrele se învăpăiară și armata republicană, atacată din față, din flancuri și din spate, se găsi ca într-un cuptor.

Numai prin ulicioara, apărată de cele două tunuri, se putea trece. Schipani reînnoi de trei ori asaltul, cu o trupă decimată de fiecare dată, conducîndu-și oamenii pînă în gura tunurilor, care atunci făceau explozie și-i secera șiruri întregi.

La a treia oară, trimise cinci sute de oameni din cei opt-nouă sute ce-i mai rămîneau, cu ordinul de-a ocoli pe țărmul mării și de-a șarja bateria din spate, pe cînd el o va ataca din față.

Dar, din nenorocire, în loc să încredințeze misiunea celor mai devotați și mai bravi, Schipani, cu obișnuita-i nesocotință, însărcinase pe primii veniți. Pentru patriotul acesta de elită, toți oamenii aveau aceeași inimă, adică la fel cu a lui. Oamenii trimiși să-i atace pe sanfediști executară manevra comandată ; dar, în loc să-i atace, se uniră cu ei, strigînd „Trăiască regele !"

Schipani luă strigătele acestea drept un semnal. Atacă pentru a patra oară ; dar acum fu primit de focuri și mai puternice decît în celelalte trei dăți, fiind întărite cu ale celor cinci sute de oameni ai lui. Mica trupă, sfîrtecată din toate părțile de ghiulele și de gloanțe, se învîrti ca un vîrtej, de parcă ameța, apoi, redusă la a zecea parte, păru că se risipește ca fumul.

Schipani rămînea cu vreo sută de oameni împrăștiați ; izbuti să-i adune, se așeză în fruntea lor și, pierzînd nădejdea să mai poată trece, se întoarse ca un mistreț care se năpustește asupra vînătorului.

Fie din respect, fie de groază, mulțimea ce-i tăia retragerea se dădu în lături înaintea lui ; dar trecu printr-un dublu foc.

Pierdu jumătate din oameni și, mereu urmărit, numai cu treizeci-patruzeci de ostași, ajunse la Castellamare. Avea două răni : una la braț, alta la coapsă.

[1] Fiare vechi.

Acolo, se aruncă într-o străduță. O ușă era deschisă ; intră. Din fericire, era a unui patriot care-l recunoscu, îl ascunse, îi pansă rănile și-i dădu alte haine.

În aceeași zi, Schipani nevoind să-l compromită mai multă vreme pe mărinimosul cetățean, își luă rămas bun și, cînd se înnoptă, porni în munți.

Rătăci astfel două-trei zile ; dar, fiind recunoscut, fu arestat și dus la Procida împreună cu alți doi patrioți, Spano și Battistessa.

Vă amintiți că la Procida, judeca Speciale, care-i făcuse lui Troubridge impresia că-i bestia cea mai veninoasă, pe care a văzut-o vreodată.

S-o isprăvim cu Schipani, cum vom fi isprăvit curînd cu atîția alții și, totodată, să facem cunoștință cu Speciale printr-una din grozăviile care zugrăvesc mai bine un om, decît toate descripțiile ce i s-ar putea face.

Spano era un ofițer ce-și începuse serviciul sub monarhie ; Republica îl înaintase la gradul de general, însărcinat să se împotrivească marșului lui Cesare ; fusese surprins de un detașament sanfedist și luat prizonier.

Battistessa deținuse un post mai neînsemnat ; avea trei copii și trecea drept unul din cei mai cinstiți cetățeni din Neapole : cardinalul Ruffo apropiindu-se, își luase pușca și fără zarvă, fără lăudăroșenie, se așezase în rîndurile patrioților, unde se bătuse cu sîngerul curaj al omului, cu adevărat brav.

Nimeni pe lume nu-i putea imputa nimic.

Se supusese chemării patriei lui, și atîta tot. Ce-i drept că sînt clipe cînd faptul acesta merită moartea, și ce moarte ! Veți vedea.

Să nu vă mirați cînd cel ce scrie rîndurile acestea iese din roman pentru a reveni la istorie, se indignează și izbucnește în blesteme. Niciodată, în groaznicele închipuiri ale frigurilor, n-ar putea născoci ceea ce i-a trecut sub ochi în ziua cînd a pus mîna pe regeasca îngrămădire de cadavre din '99.

Prin judecata lui Speciale, toți trei prizonierii fură condamnați la moarte.

Moartea era spînzurătoarea, moarte cumplită chiar numai prin ideea dezonorantă despre streang.

Dar printr-o împrejurare moartea lui Battistessa fu și mai cumplită decît se putuse prevedea.

După ce rămăseseră atîrnate douăzeci şi patru de ore de spînzurătoare, trupurile lui Battistessa, lui Spano şi lui Schipani fură expuse în biserica Spirito-Sancto, din Ischia.

Dar, odată culcat pe patul funebru, trupul lui Battistessa scoase un oftat, şi preotul băgă de seamă, cu o uimire plină de groază, că marele supliciu nu-i pricinuise moartea.

Un horcăit înăbuşit, dar continuu, dovedea că mai trăia, în timp ce se vedea cum pieptul i se ridică şi se lasă.

Încetul cu încetul, se dezmetici şi îşi veni cu totul în fire.

Părerea tuturor era că omul acesta ce fusese executat, o isprăvise cu moartea care, timp de douăzeci şi patru de ore îl ţinuse în braţe ; dar nimeni, nici măcar preotul a cărui datorie era poate să aibă curaj, nu îndrăzni să hotărască nimic, fără să primească ordinele lui Speciale.

Aşa că se trimise un mesaj la Procida.

Închipuiţi-vă spaima unui nenorocit care iese din mormînt, revede ziua, cerul, natura, prinde iar gust de viaţă, respiră, îşi aduce aminte şi zice : „Copiii mei !" şi gîndeşte că totul poate nu-i decît unul din visurile morţii, pe care Hamlet se teme să-l vadă supravieţuind vieţii.

E Lazăr înviat, care a îmbrăţişat-o pe Marta, a mulţumit Magdalenei, a preaslăvit pe Isus, şi simte că pe ţeastă îi cade din nou lespedea mormîntului.

E ceea ce simţi, sau cel puţin trebuie să fi simţit nenorocitul Battistessa, văzînd că trimisul se întoarce însoţit de călău.

Călăul primise ordinul de a-l scoate din biserica unde, pentru a servi răzbunările unui rege, nu mai era drept de azil ; apoi, pe trepte, trebuia, ca să nu-şi mai revină de data aceasta, să-l înjunghie cu cuţitul.

Nu numai că judecătorul ordona cazna, dar o mai şi născocea : o cazană după bunul său plac, o cazană care nu se găsea în lege.

Ordinul fu executat întocmai.

Şi să nu se mai spună că mîna morţilor nu-i mai puternică decît a celor vii, pentru a răsturna tronurile regilor, care au trimis în cer asemenea martiri !

Să ne întoarcem acum la Neapole.

Aici dezordinea era atît de mare, încît nici unul dintre fugarii scăpaţi din măcelul de la castelul del Carmine nu

se gîndise să prevină directoratul că fortul căzuse în stăpînirea sanfediștilor.

Comandantul din Castello-Nuovo neștiind ce se petrecuse peste noapte, trase deci, la ora șapte dimineața, după cum fusese hotărît, cele trei lovituri de tun ce trebuiau să servească drept semnal lui Schipani.

S-a văzut nenorocita urmare a mișcării lui.

Abia se trăseseră loviturile de tun, cînd comandanții castelelor și ceilalți ofițeri superiori fură înștiințați că fortul del Carmine era luat iar tunurile, în loc să mai fie îndreptate spre podul Magdalena, erau întoarse spre strada Nuova și împotriva Pieții-Vechi, adică amenințau orașul în loc să-l apere.

Totuși, se luă hotărîrea ca, în clipa cînd Schipani, cu mica lui armată, va fi văzut că iese din Portici, cu toată primejdia ce s-ar putea ivi, să se înainteze spre tabăra cardinalului Ruffo pentru a face o diversiune.

Din Castello-Nuovo trebuia dat semnalul coborîrii de la San-Martino și al ieșirii din forturi. Așa că ofițerii superiori, printre care și Salvato, stăteau cu luneta în mînă și cu ochii ațintiți pe Portici.

Se zări plecînd din Granatello ca un vîrtej de colb în mijlocul căruia străluceau arme de azvîrlit proiectile.

Era Schipani, înaintînd spre Favorita și spre Portici.

Se văzu cum patrioții se înfundau în lunga stradă pe care am descris-o ; apoi se auzi bubuind tunul ; apoi un nor de fum se ridică deasupra caselor.

Timp de două ore, detunăturile artileriei urmară una după alta, despărțite numai de intervalul necesar pentru reîncărcarea tunurilor ; și fumul, tot mai des, nu încetă să se ridice la cer ; apoi vuietul se stinse, fumul se împrăștie încetul cu încetul. Se văzu în locurile unde drumul era descoperit, o mișcare în sens invers cu cea care se deslușise cu trei ore mai înainte.

Era Schipani care, cu cei treizeci-patruzeci de oameni ai lui, se întorcea la Castellamare.

Totul se sfîrșise.

Numai Michele și Salvato se îndărătniceau să urmărească, vorbind încet și arătîndu-și-l unul altuia, de cîte ori se ivea la fața apei un punct negru care se apropia.

Cum nu mai era decît la vreo jumătate de leghe, li se păru că, din cînd în cînd, vedeau ieșind din apă o mînă care le făcea semne.

De multă vreme, amîndoi crezuseră că, în punctul negru, recunoșteau capul lui Pagliucella. Dat fiind semnele pe care le făcea, același gînd le trecu prin minte : cerea ajutor.

Coborîră în grabă, puseră mîna pe o barcă ce slujea la comunicarea dintre Castello-Nuovo și Castello-del-Ovo, săriră în ea, apucară fiecare o vîslă și, unindu-și sforțările, trecură de far.

Apoi priviră în jurul lor și nu mai văzură nimic.

Dar, după o clipă, la numai douăzeci și cinci-treizeci de pași, capul se ivi din nou. De astă dată, nu se mai îndoiră : era într-adevăr Pagliucella.

Pămîntiu la față, ochii îi ieșeau din orbite, gura i se deschidea pentru a răcni și a cere ajutor.

Era vădit că înotătorul, la capătul puterilor, se îneca.

— Vîslește singur, domnule general, strigă Michele ; voi fi mai repede lîngă el înotînd decît vîslind.

Apoi, lepădîndu-și hainele, se azvîrli în mare.

Dintr-un singur avînt, înotă sub apă jumătate din distanța ce-i despărțea de Pagliucella, și reapăru la vreo doisprezece pași de el.

— Curaj ! îi strigă el atunci.

Pagliucella voi să răspundă ; apa mării îi umplu gura și dispăru.

Îndată Michele se afundă și vreo zece-douăsprezece clipe nu se mai arătă.

În sfîrșit marea spumegă, și capul lui despică apa ; se străduí să iasă pe de-a-ntregul la suprafață ; dar, simțind că se scufundă și el, n-avu vreme decît să strige :

— La noi, domnule general ! Ajutor ! Săriți !

Din două mînuiri, Salvato fu lîngă el la lungimea unei vîsle ; dar, în clipa cînd întindea mîna să-l apuce de păr, Michele se scufundă, tîrît în vîltoare de o putere nevăzută.

Salvato nu putu decît să aștepte ; așteptă.

Un nou clocot se ivi înaintea bărcii ; Salvato se întinse aproape cu tot trupul în afară și-l înhață pe Michele de gulerul cămășii.

Atrăgînd barca la el cu genunchii, ținu capul lazzaronelui deasupra apei, pînă cînd răsuflă din nou.

Odată cu respirația își reveni și inima.

Michele se agață de barcă, pe care crezu c-o răstoarnă.

Salvato se îndreptă repede de cealaltă parte ca să țină cumpăna.

— Mă strînge, bolborosi Michele, mă strînge.

— Încearcă să urci cu el în barcă, îi răspunse Salvato.

— Ajută-mă, domnule general, și dă-mi mîna ; dar ai grijă să treci de cealaltă parte !

Rămînînd pe banca de la babord [1], Salvato își întinse mîna pînă la tribord [2].

Michele i-o apucă.

Atunci, cu minunata-i putere, Salvato îl trase la el.

Într-adevăr, Pagliucella îl ținea de brîu și-i împiedicase toate mișcările.

— Slavă Domnului ! exclamă Michele, sărind anevoie peste marginea bărcii, cît pe ce să dau de minciună proorocirea bătrînei Nanno, și i-aș fi datorat-o prietenului meu Pagliucella ! Dar se vede că, negreșit, cel care trebuie să fie spînzurat nu poate să se înece. Oricum vă mulțumesc, domnule general. Parcă ne jucăm de-a ne scăpa unul altuia viața. Ați cîștigat ultima partidă, așa că vă rămîn îndatorat. Gata ! Și acum să ne îngrijim de voinicul ăsta.

Era vorba, după cum prea bine înțelegeți, de Pagliucella. Căzuse în nesimțire și-i curgea sîngele dintr-o dublă rană : un glonte, fără să atace osul, îi străbătuse mușchii coapsei.

Salvato socoti că n-avea nimic mai bun de făcut decît să vîslească din răsputeri spre Castello-Nuovo și, cum Pagliucella dădea vădit semne că mai trăiește, să-l încredințeze unui medic.

Trăgînd la mal la picioarele zidului, găsiră un om ce-i aștepta : era doctorul Cirillo care, noaptea trecută, se refugiase la Castello-Nuovo.

Urmărise cu ochii și în cele mai mici amănunte drama ce se petrecuse și, ca un *Deus ex machina,* sosea pentru deznodămînt.

Datorită unor pături calde, fricțiunilor cu spirt camforat și introducerii de aer în plămîni, Pagliucella își veni curînd în fire, și putu să istorisească înspăimîntătorul măcel din care scăpase ca prin minune.

Abia își isprăvise povestirea ce nu mai lăsa patrioților din Neapole alt mijloc de scăpare decît să se apere la adăpostul forturilor pînă în clipa din urmă, iar doctorul Cirillo pansa rana din coapsă, la care răceala apei și mai

[1] Partea stîngă a unei nave privind spre pro ră.

[2] Partea dreaptă a navei, privind spre pro ră.

cu seamă primejdia prin care trecuse împiedicaseră pe rănit să se gîndească pînă atunci, cînd li se anunță că Bassetti, atacat la Capodichino de Fra-Diavolo și de Mammone, fusese nevoit să se retragă, și, urmărit cu strășnicie, se întorcea în dezordine în oraș.

Se spunea că lazzaronii trecuseră de strada dei Studi și se aflau la largo San-Spirito.

Salvato înhață o pușcă, Michele de asemenea, ieșiră din Castello-Nuovo împreună cu doi-trei patrioți, și mai recrutară cîțiva la largo del Castello. Michele, cu lazzaronii lui așezați pe strada Medina, se repezi pe via dei Lombardi, ca să ajungă la Toledo, ceva mai înainte decît Mercatello ; Salvato ocoli pe la San-Carlo și la biserica San-Ferdinand să adune oamenii lui Bassetti care, zice-se, fugeau spre Toledo răcnind c-au fost trădați ; expedie doi-trei trimiși patrioților din San-Martino ca să coboare de pe înălțimea lor și să-i sprijine mișcarea ; apoi se avîntă și el în strada Toledo unde, într-adevăr, era mare zarvă și învălmășeală.

Cîtva timp, fluviul pe care-l conducea Salvato se scurse între două vîrtejuri de fugari înnebuniți. Dar văzînd că frumosul tînăr, cu capul gol, părul în vînt, și pușca în mînă, îi îmbărbăta pe limba lor, chemîndu-i înapoi la luptă, începură să roșească de panica lor ; apoi se opriră, îndrăznind să privească în urmă.

Sanfediștii barau strada din josul urcușului dei Studi, și în rîndul întîi se vedeau Fra-Diavolo, în portul său elegant și pitoresc, și Gaetano Mammone cu vesta și pantalonii de morar, odinioară albi și plini de făină, astăzi roșii, din care picura sînge.

Văzîndu-i pe cei doi groaznici conducători de mase, spaima provinciei Campania, patrioții șovăiră o clipă. Dar, din fericire, tocmai atunci Michele venea prin via dei Lombardi, și se auzea bătînd atacul pe strada Infrascata. Fra-Diavolo și Mammone se temură c-au înaintat prea mult și, fără îndoială, rău informați despre pozițiile ocupate de cardinal, necunoscînd înfrîngerea lui Schipani, ordonară retragerea.

Numai că, retrăgîndu-se, lăsară două-trei sute de oameni în muzeul Burbonian, unde se baricadară.

De pe această minunată poziție, pe care patrioții nu se îngrijiseră s-o ocupe, dominau povîrnișul de la Infrascata,

salita[1] dei Studi, care-i o prelungire a străzii Toledo, şi largo del Pigne, pe unde puteau să comunice cu cardinalul.

Dealtfel, odată ajunşi la Imbrecciata della Sanita, Fra-Diavolo şi Gaetano Mammone se opriră, luară în stăpînire casele din dreapta şi din stînga străzii, şi aşezară o baterie de tunuri lîngă via della Cala.

Salvato şi Michele nu erau prea siguri de oamenii lor, obosiţi de o luptă de două zile, ca să atace o poziţie atît de tare ca a muzeului Burbonico. Se opriră la largo San-Spirito, baricadară salita dei Studi şi ulicioara ce duce la poarta palatului, şi puseră un post de o sută de oameni în strada Sfînta-Maria-din-Constantinopole.

Salvato ordonase să se ocupe mănăstirea cu acelaşi nume, care, situată pe un colnic, se înalţă deasupra muzeului ; dar, printre cei şase-şapte sute de oameni de sub comanda lui, nu găsi cinzeci de liber-cugetători ce ar fi îndrăznit să săvîrşească asemenea nelegiuire, pînă într-atîta unele prejudecăţi mai erau înrădăcinate chiar în mintea patrioţilor.

Noaptea se apropia. Republicani şi sanfedişti erau tot atît de obosiţi şi unii şi alţii. În amîndouă părţile, nu se cunoştea adevărata situaţie a lucrurilor şi schimbarea pe care, diferitele lupte de peste zi, o aduseseră în poziţiile asediatorilor şi ale asediaţilor. De comun acord, focul încetă şi, printre cadavre, pe lespezile roşii de sînge, toţi se culcară, cu mîna pe arme şi, încrezători în paza santinelelor, se deprindeau, prin somnul trecător al vieţii, cu somnul veşnic al morţii.

14

NOAPTEA DE 14 SPRE 15 IUNIE

Salvato nu dormea. Se părea că trupul ăsta de fier găsise mijlocul de-a se lipsi de odihnă, şi că nu mai avea nevoie de somn.

[1] *Salita* — urcuş, colnic.

Socotind că-i de mare însemnătate să știe, pentru a doua zi, unde ajunseseră lucrurile — în timp ce fiecare se mulțumea, unul cu un maldăr de paie, altul cu o saltea luată dintr-o casă vecină, ca să aibă cea mai bună noapte cu putință — Salvato, după ce spusese în șoaptă lui Michele cîteva cuvinte unde se amesteca și numele Luizei, porni în susul străzii Toledo ca și cum ar fi vrut să meargă la palatul regal, acum palat național și, prin vico San-Sepolcro, începu să urce povîrnișul repede ce duce la mănăstirea San-Martino.

Un proverb napolitan zice : cea mai frumoasă panoramă din lume e aceea ce se vede de la fereastra stareţului din San-Martino, al cărui balcon pare, într-adevăr, atîrnat deasupra orașului și, de unde privirea îmbrățișează imensul cerc ce se întinde de la golful de Baia la satul Maddalone.

După răscoala din 1647, adică după scurta dictatură a lui Masaniello, pictorii care luaseră parte la răzvrătire și, sub denumirea de *Calfele morții* juraseră să-i combată și să-i ucidă pe spanioli oriunde i-ar întîlni, toți acei Salvator Rosa, Aniello Falcone, Mica Spadozo, rafinații timpului, pentru a scăpa de răzbunările ce-i amenințau, se refugiară la mănăstirea San-Martino care avea dreptul de azil. Dar, stînd acolo, stareţul se gîndi să tragă folos de pe urma lor. Le dădu să zugrăvească biserica și gangul acoperit al mănăstirii și, cînd ei întrebară ce plată vor primi pentru munca lor li se răspunse :

— Casă și masă.

Cum găseau remunerația neînsemnată, stareţul porunci să se deschidă porțile, zicîndu-le :

— Căutați în altă parte ; poate să primiți mai mult. A căuta în altă parte, însemna să cazi în mîinile spaniolilor și să fii spînzurat ; nu se dădură bătuți în nenorocire și acoperiră zidurile cu capodopere.

Dar nu ca să le vadă urca Salvato povîrnișurile de la San-Martino — Rubens, cu penelu-i ce arunca fulgere, ne-a arătat cum artele fug din fața întunecatului geniu al războiului, — ci pentru a vedea unde cursese sîngele în ziua care trecuse și unde va mai fi vărsat a doua zi.

Salvato își spuse numele patrioților care, vreo cincișase sute la număr, se refugiaseră la mănăstirea San-Martino, cînd Mejean nu-i primise, închizînd din nou porțile castelului Sant-Elmo.

De astă dată, nu starețul le dicta legile lui, ci ei erau stăpînii mănăstirii și ai călugărilor. Așa că, li se supuneau cu slugărnicia fricii.

Se grăbiră să-l însoțească pe Salvato în chilia starețului ce nu se culcase încă : îl primi cu onorurile cuvenite ducîndu-l la faimoasa fereastră care, după spusele napolitanilor, deschizîndu-se deasupra Neapolului, se deschide de-a dreptul spre paradis.

Priveliștea paradisului se schimbase oarecum într-o priveliște a infernului.

De acolo, se vedea foarte bine poziția sanfediștilor și a republicanilor.

Sanfediștii înaintau pe strada Nuova, adică pe plajă, pînă la strada Francesca, unde aveau o baterie de tunuri de mare calibru, înălțîndu-se peste portul mic și portul comercial.

Era punctul cel mai înaintat al aripei lor stîngi.

Acolo erau de Cesare, Lamarra și Durante, locotenenții cardinalului.

Cealaltă aripă, adică aripa dreaptă, comandată de Fra-Diavolo și Mammone, avea, după cum am spus, avanposturi la muzeul Burbonian, din susul străzii Toledo.

Tot centrul se întindea prin San-Giovanni à Carbonara, prin piața Tribunalelor și prin străzile San-Pietro și Arena, pînă la fortul del Carmine.

Cardinalul se mai afla tot în casa lui de la podul Magdalena.

Numărul sanfediștilor care atacau Neapolul era ușor de socotit : treizeci și cinci pînă la patruzeci de mii de oameni.

Acești dușmani exteriori erau cu atît mai primejdioși cu cît se puteau bizui cam pe același număr de dușmani interiori.

Republicanii, adunîndu-și toate puterile, erau abia cinci-șase mii.

Salvato, cuprinzînd cu privirea imensul orizont, înțelese că, de vreme ce ieșirea lui nu alungase inamicul afară din oraș, era nechibzuit să mai mențină lunga-i înaintare de pe strada Toledo, care îngăduia inamicului, datorită relațiilor pe care le avea în interior, să-i taie retragerea spre forturi. Se hotărî deci, chiar în clipa aceea. Chemă la el pe Manthonnet, îi arătă pozițiile, lămurindu-l ca

strateg, de primejdia ce-l amenința, și-l convinse să fie de aceeași părere.

Atunci coborîră amîndoi și se anunțară la directorat.

Directoratul era în deliberare. Știind că nu se putea aștepta nimic de la Mejean, trimisese un sol colonelului Giraldon, comandantul orașului Capua. Îi cerea oameni în ajutor, pe baza tratatului de alianță ofensivă și defensivă dintre republica franceză și republica partheno-peană.

Colonelul Giraldon răspunsese că-i era cu neputință să încerce o înaintare spre Neapole ; dar declara că, de-ar vrea patrioții să-i urmeze sfatul, să așeze în mijlocul lor bătrînii, femeile și copiii, să atace cu baioneta și să-l ajungă din urmă la Capua ; făgăduia, pe onoarea franceză, să-i ducă pînă în Franța.

Fie că sfatul ar fi fost bun, fie că temerile pentru Luiza i-ar fi învins patriotismul, Salvato, auzind raportul trimisului, se alătură părerii colonelului și stărui ca planul, ce preda Neapolul dar salva patrioții, să fie adoptat. Pentru a-și susține sfatul, prezentă situația celor două armate ; făcu apel la Manthonnet care, ca și el, se încredințase că era cu neputință să se apere Neapolul.

Manthonnet recunoscu că Neapolul era pierdut, dar declară că napolitanii trebuiau să piară odată cu Neapolul și că socotea drept o onoare să se înmormînteze sub dărîmăturile orașului, pe care el însuși mărturisea că nu-l mai poate apăra.

Salvato reluă cuvîntul, combătu părerea lui Manthonnet, demonstră că tot ce era mare, nobil și generos fusese de partea Republicii ; că a decapita patrioții, însemna să decapitezi Revoluția. Spuse că poporul, încă prea orb și prea incult pentru a-și susține propria cauză, adică cea a progresului și a libertății, ar cădea, după nimicirea patrioților, sub o tiranie și într-o beznă și mai mari decît înainte, pe cînd dimpotrivă, patrioții, adică principiul viu al libertății, nefiind decît strămutați afară din Neapole, și-ar urma opera cu mai puțină putere de înrîurire fără îndoială, dar cu statornicia exilului și autoritatea nenorocirii. Toporul reacțiunii răpunînd capete ca ale unui Pagano, unui Cirillo, unui Conforti, unui Ruvo, întrebă dacă sîngerosul seceriș n-ar secătui pămîntul patriei pe cincizeci de ani, poate pe un secol, și dacă aveau dreptul cîțiva oameni, în lăcomia lor de glorie și-n ambiția de

martiriu, să văduvească atît de curînd posteritatea de cei mai mari oameni ai ei.

Am văzut că o zadarnică trufie mai rătăcise de multe ori la Neapole, nu numai pe indivizi, jertfindu-se pe sine, ci organele constituite [1], jertfind patria. Şi de data aceasta, părerea majorităţii fu pentru jertfă.

— Bine, se mulţumi să spună Salvato, să murim!

— Să murim! repetară cei de faţă într-un singur glas, cum ar fi făcut senatorul roman cînd se apropiau galii sau Hanibal.

— Şi acum, reluă Salvato, să murim, dar dăunînd cît mai mult duşmanilor noştri. Umblă zvonul că o flotă franceză, după ce a trecut prin strîmtoarea Gibraltar, s-a adunat la Toulon, de unde abia a ieşit ca să ne vină în ajutor. N-o cred; dar în sfîrşit lucrul e cu putinţă. Să prelungim deci apărarea, şi de aceea, s-o mărginim la punctele care se pot apăra.

— Cît despre asta, zise Manthonnet, sînt de părerea colegului meu Salvato şi, cum îl recunosc drept mai bun strateg decît noi, am încredere în el pentru această concentrare.

Directorii încuviinţară din cap.

— Atunci, rosti Salvato, voi propune să tragem o linie care, la sud, va începe la Immacolatella, va cuprinde portul comercial şi vama, va trece prin strada del Molo, îşi va avea avanposturile pe strada Medina, va urma prin largo del Castello, prin San Carlo, prin palatul naţional, urcuşul Gigantului, îmbrăţişînd Pizzo-Falcone, şi va coborî prin strada Chiatomone pînă la Vittoria, unindu-se prin strada San-Caterina şi Giardimii, cu mănăstirea San-Martino. Această linie se va sprijini pe Castello-Nuovo, pe palatul naţional, pe Castello-del-Ovo şi pe fortul Sant-Elmo. Prin urmare, va da adăposturi celor care o vor apăra, în cazul cînd ar fi înfrînţi. Oricum, dacă n-avem trădători în rîndurile noastre, putem ţine piept o săptămînă, ba chiar mai mult. Şi cine ştie ce se va întîmpla într-o săptămînă? La urma urmei, flota franceză poate să vină; şi datorită unei apărări energice — şi nu poate fi energică decît fiind concentrată — poate să obţinem condiţii bune.

Planul era înţelept; fu adoptat. Se lăsă lui Salvato grija de a-l executa şi, după ce o linişti pe Luiza prin pre-

[1] Organele administraţiei şi tribunalele.

zența lui. ieși iar din Castello-Nuovo pentru a readuce trupele republicane în limitele pe care le arătase.

În răstimp, un mesager al colonelului Mejean cobora prin via del Cacciotoli, prin străzile Monte-Mileto și del Infrascata, trecea în spatele muzeului Burbonian, mergea în josul străzii Carbonara iar, prin poarta Capuana și Arenaccia, ajungea la podul Magdalena și se anunța la cardinal drept un trimis al comandantului francez.

Era ora trei noaptea. Cardinalul se trîntise pe pat abia de un ceas ; dar, cum era singurul șef împuternicit de rege, lui i se raporta orice lucru important.

Mesagerul fu introdus la cardinal.

Îl găsi culcat pe pat, gata îmbrăcat, cu pistoale așezate la îndemînă, pe o masă.

Mesagerul îi întinse o hîrtie ce reprezenta pentru el ceea ce plenipotențiarii numesc scrisorile lor de acreditare.

— Atunci, întrebă cardinalul după ce citi, vii din partea comandantului din fortul Sant-Elmo ?

— Da, Eminență, zise trimisul, și ați observat desigur că domnul colonel Mejean a păstrat cea mai strictă neutralitate în luptele care s-au dat pînă astăzi sub zidurile Neapolului.

— Da, domnule, răspunse cardinalul, și trebuie să spun că, dat fiind dușmănia francezilor împotriva regelui Neapolului, această neutralitate m-a mirat.

— Comandantul fortului Sant-Elmo ar dori, înainte de a se hotărî pentru sau contra, să ia legătura cu Eminența Voastră.

— Cu mine ? Și în ce scop ?

— Comandantul fortului Sant-Elmo e un om fără prejudecăți care-i liber de-a se purta cum îi va conveni ; își va avea în vedere interesele înainte de-a trece la fapte.

— Aha !

— Se spune că orice om găsește o dată în viața lui prilejul de-a se îmbogăți ; comandantul fortului Sant-Elmo gîndește că prilejul ăsta s-a ivit pentru el.

— Și se bizuie pe mine ca să-l ajut ?

— Gîndește că Eminența Voastră are mai mare interes de-a fi prietenul decît dușmanul său, și își oferă prietenia Eminenței Voastre.

— Prietenia lui ?

— Da.

— Cum așa ? Gratis ? Fără condiții ?

— Am spus Eminenței Voastre că acum socoate că i s-a prezentat prilejul de-a se îmbogăți. Dar Eminența Voastră să se liniștească : nu-i ambițios, și-i vor ajunge cinci sute de mii de franci.

— Într-adevăr, zise cardinalul, lucrul e de o modestie exemplară ; din nenorocire, nu cred că vistieria armatei sanfediste să aibă a zecea parte din această sumă. Dealtfel, ne putem încredința.

Cardinalul apăsă pe un clopoțel ; valetul intră.

Ca și cardinalul, toți cei din jurul său dormeau iepurește.

— Întreabă-l pe Sacchinelli cît avem în casă.

Valetul se înclină și ieși.

După o clipă, se întoarse.

— Zece mii două sute cincizeci de ducați, zise el.

— Vedeți, patruzeci și unu de mii de franci în totul ; e și mai puțin decît vă spuneam.

— Ce consecință trebuie să trag din răspunsul Eminenței Voastre ?

— Aceasta, domnule, rosti cardinalul ridicîndu-se într-un cot și aruncînd o privire disprețuitoare asupra trimisului, aceasta : fiind un om cinstit — ceea ce-i de netăgăduit, că, de n-aș fi, aș avea de douăzeci de ori această sumă la dispoziția mea — n-aș putea trata cu un mizerabil ca domnul colonel Mejean. Și chiar de-aș avea suma, i-aș răspunde ce vă răspund acum. Am venit să lupt împotriva francezilor și a napolitanilor cu praf de pușcă, fier și plumb, și nu cu aur. Duceți-mi răspunsul împreună cu expresia desconsiderației mele comandantului din fortul Sant-Elmo.

Și, arătînd trimisului cu degetul ușa camerei :

— De azi înainte, să nu mă mai treziți decît pentru lucruri importante, zise el, lăsîndu-se iar în pat.

Mesagerul urcă din nou la fortul Sant-Elmo, și raportă colonelului Mejean răspunsul cardinalului.

— Eh ! La dracu ! murmură el după ce-l ascultă, așa ceva mi se întîmplă numai mie ! Să întîlnesc în același timp oameni cinstiți la sanfediști și la republicani ! Hotărît lucru, n-am noroc !

15

CĂDEREA SFÎNTULUI IANUAR, TRIUMFUL SFÎNTULUI ANTON

A doua zi, la revărsatul zorilor, adică la 15 iunie dimineaţa, sanfediştii băgară de seamă că avanposturile republicane erau evacuate şi făcură recunoaşteri, sfioase la început, dar mai îndrăzneţe încetul cu încetul, bănuind vreo cursă.

Într-adevăr, peste noapte, Salvato ordonase să se aşeze patru baterii de tunuri :

Una la colţul palatului Chiatomone, ce bătea toată strada cu acelaşi nume, peste care se înălţa totodată şi Castello-del-Ovo ;

Alta, după o întăritură ridicată în grabă, între strada Nardonna şi biserica San-Ferdinand ;

A treia, pe strada Medina ;

Şi a patra între porto Piccolo, astăzi vama, şi Immacolatella.

Încît, abia ajunseră sanfediştii în dreptul străzii Concezione, abia se iviră la capătul străzii Monte-Oliveto, şi dădură în strada Nuovo, că tunurile bubuiră laolaltă în aceste trei puncte, şi văzură cum se înşelaseră cu desăvîrşire, crezînd că republicanii părăsiseră lupta.

Se retraseră deci dincolo de loviturile proiectilelor, adăpostindu-se pe străzile transversale, unde ghiulelele şi mitraliile nu puteau să-i ajungă.

Totuşi stăpîneau trei sferturi din oraş.

Aşa că, puteau în voie jefui, da foc, arde casele patrioţilor şi ucide, înjunghia, frige şi mînca pe proprietarii lor.

Dar, lucru rar şi neaşteptat, cel împotriva căruia se îndreptă mai întîi mînia lazzaronilor a fost sfîntul Ianuar.

Un fel de consiliu de război se întruni în Piaţa-Veche, în faţa casei beccaiului, rănit, consiliu la care lua el parte, în scopul de a-l judeca pe sfîntul Ianuar.

La început, năvăliră în biserica lui, cu toată împotrivirea călugărilor care fură trîntiţi pe jos şi călcaţi în picioare. Apoi sparseră uşa sacristiei, unde se păstra bustul acestuia împreună cu ale celorlalţi sfinţi care-i alcătuiau curtea. Un om îl înhăţă fără nici un respect în braţe, îl purtă în toiul strigătelor „Jos sfîntul Ianuar!“ şi fu de-

pus pe un stilp de piatră, la colțul străzii Sant'Eligio.

Acolo, cu mare greutate au fost împiedicați lazzaronii să-l bată cu pietre.

Dar, în timp ce se duseseră să ia bustul din biserică, sosise un om care, prin autoritatea lui asupra norodului și popularitatea sa în mahalalele prostimei din Neapole, avea mare putere asupra lazzaronilor.

Omul acesta era fra Pacifico.

Pe cînd era marinar, fra Pacifico văzuse vreo două-trei consilii de război pe bordul vasului său. Așa că știa cum se petrec lucrurile și dădu un fel de ordine judecății.

Se duseră la Vicaria, unde luară de la vestiar cinci veșminte de judecător și două robe de avocați, și procesul începu.

Din cei doi avocați, unul era acuzatorul public, iar celălalt apărătorul din oficiu.

Sfîntul Ianuar fu interogat legal.

Îi cerură să-și spună numele, prenumele, vîrsta, titlurile, și-l interogară ca să declare prin ce merite ajunsese la înalta poziție pe care-o ocupa.

Avocatul său răspunse pentru el și, trebuie să spunem, că mai conștiincios decît o fac de obicei avocații. Preamări moartea lui eroică, dragostea-i părintească pentru Neapole, minunile lui, nu numai prefacerea sîngelui în lichid, dar și paraliticii aruncîndu-și cîrjile, oamenii căzînd de la catul al cincilea și ridicîndu-se nevătămați, bastimentele luptînd împotriva furtunii și întorcîndu-se în port, Vezuviul stingîndu-se numai prin prezența lui ; în sfîrșit, austriecii învinși la Velletri, ca urmare a jurămîntului făcut de Carol al III-lea, în timp ce era ascuns în cuptor.

Din nenorocire pentru sfîntul Ianuar, purtarea lui, pînă atunci exemplară și limpede, devenea nedeslușită și îndoielnică de îndată ce francezii intrară în oraș. Minunea pe care o săvîrși la ceasul vestit de mai înainte de Championnet, cît și toate celelalte pe care le făcuse în folosul Republicii, erau acuzații grave de care-i venea greu să se dezvinovățească.

Răspunse că Championnet îl speriase ; că un aghiotant și douăzeci și cinci de husari erau în sacristie ; că, în sfîrșit, îl amenințaseră cu moartea dacă minunea nu se înfăptuia.

La acestea, i se obiectă că un sfînt care mai îndurase martiriul nu trebuia să se sperie atît de ușor.

Dar sfîntul Ianuar răspunse, cu o demnitate mai presus de orice, că nu se temuse pentru el, căci poziția lui de prealfericit îl punea la adăpostul oricărei lovituri, ci pentru scumpii lui călugări, mai puțin pregătiți decît dînsul să sufere martiriul ; că spaima lor, văzînd pistolul bărbatului trimis de generalul francez, fusese atît de mare și ruga lor atît de fierbinte, încît nu li se putuse împotrivi ; că, de i-ar fi știut în stare să rabde cazna, nimic nu l-ar fi putut hotărî să-și înfăptuiască minunea ; dar că nu putea să-i silească a primi martiriul.

Se înțelege de la sine că toate pricinile acestea fură cu succes răsturnate de acuzator care, pînă la urmă, închise gura adversarului.

Puseră la vot și, după o deliberare înfierbîntată, sfîntul Ianuar fu condamnat, nu numai la degradare, ci să fie și înecat.

Apoi, în aceeași ședință, fu numit în locul său prin aclamații, sfîntul Anton care, descoperind *complotul frînghiilor*, răpise sfîntului Ianuar popularitatea ce-i mai rămăsese ; sfîntul Anton fu numit patron al Neapolului.

Franța, în 1793, îl detronase pe Dumnezeu ; Neapole putea foarte bine, în 1799, să-l detroneze pe sfîntul Ianuar.

Se legă o frînghie de gîtul bustului său, și-l tîrîră prin toate ulițele Neapolului-Vechi, apoi îl duseră în tabăra cardinalului, care întări judecata împotriva lui, îl declară decăzut din gradul de căpitan general al regatului și, în numele regelui, punînd sechestru pe tezaurul și bunurile sale, nu numai că-l recunoscu pe sfîntul Anton drept urmașul său, dar — ceea ce dovedește că nu era străin de revoluția abia făcută, — înmînă lazzaronilor un imens drapel ce-l înfățișa pe sfîntul Ianuar fugind dinaintea sfîntului Anton, care-l urmărea înarmat cu un mănunchi de nuiele.

Cît despre sfîntul Ianuar, fugarul, ținea într-o mînă o legătură de frînghii și-n cealaltă un drapel tricolor napolitan.

Cînd îi cunoști pe lazzaroni, îți poți închipui bucuria pricinuită de un asemenea dar ; cu ce strigăte fu primit și cît le spori avîntul de ucidere și de jaf.

Fra Pacifico fu numit în unanimitate stegar și, cu drapelul în mînă, se așeză în fruntea procesiunii.

În urma lui, venea întîiul drapel, unde cardinalul era reprezentat în genunchi în fața sfîntului Anton care-i destăinuia complotul frînghiilor.

Îl purta bătrînul Basso Tomeo, însoțit de cei trei fii ai lui, ca de trei soldați de gardă.

Apoi venea meșter Donato, trăgîndu-l pe sfîntul Ianuar de frînghie, avînd în vedere că, de vreme ce fusese condamnat, era de drept al călăului, nici mai mult, nici mai puțin decît un simplu muritor.

În sfîrșit, mii de oameni înarmați cu toate armele ce le căzuseră în mînă, urlînd, făcînd zarvă, spărgînd ușile, aruncînd mobilele pe ferestre, dînd foc acestor ruguri și lăsînd în urma lor o dîră de sînge.

Apoi, fie din superstiție, fie în bătaie de joc, se răspîndi zvonul că toți patrioții puseseră să li se graveze arborele libertății pe o parte sau alta a trupului și, sub cuvîntul acesta, se înfăptuiră ticăloșii ciudate. Orice patriot peste care dădeau lazzaronii pe stradă sau la el acasă, era despuiat de haine și fugărit cu biciul pe uliți, pînă cînd, obosit de alergătură, cel care-l urmărea îi trăgea un glonte cu pușca sau cu pistolul în șale, ca s-o isprăvească îndată cu el, sau în coapsă ca să-i rupă un picior și plăcerea să țină astfel mai multă vreme.

Ducesele de Pepoli și de Cassano, care săvîrșiseră crima de neiertat în ochii lazzaronilor, de-a face chetă pentru patrioții săraci, fură înhățate din palatele lor ; li se tăie cu foarfecele rochiile, jupoanele, în sfîrșit toată îmbrăcămintea pînă la brîu, și le plimbară goale — caste matroane pe care nici o pîngărire nu le putea înjosi ! — din stradă în stradă, din piață în piață, din răspîntie în răspîntie ; apoi le duseră la fortul Capua, aruncîndu-le în temnițele Vicariei.

A treia femeie ce meritase, ca și ele, titlul de mamă a patriei, era ducesa Fusco, prietena Luizei. Deodată, nu se știe cine-i rosti numele — tradiția vrea să fie unul dintre cei pe care-i ajutase. Numaidecît se hotărî că vor pleca s-o ia de acasă și s-o supună la aceeași cazna. Dar, ca s-ajungi la Mergellina, trebuia să străbați linia alcătuită de republicani de la piața Vittoria la fortul San-Elmo. Sosind însă la Giardini, pe care nu-i știau apărați, fură primiți de asemenea împușcături, încît se retraseră de nevoie, lăsînd vreo doisprezece morți sau rănți pe cîmpul de bătălie.

Înfrîngerea aceasta nu-i făcu să-și părăsească planul și se mai înfățișară la salita di San-Nicolo-de-Tolentino. Dar dădură de aceeași împotrivire pe strada San-Carlo-delle-Tartelle, unde mai lăsară un număr de morți și de răniți.

În sfîrșit, înțeleseră că, necunoscînd pozițiile luate de republicani, nimereau în vreo linie strategică. Așa că se hotărîră să ocolească prin strada Infrascata, colnicul San-Martino pe care vedeau fîlfîind drapelul patrioților, să ajungă la strada San-Ianuar-Antiquano și să coboare la Chiaia prin salita del Vomero.

Acolo, erau cu totul stăpîni pe teren. Cîțiva se opriră să se închine madonei de la Pie-di-Grotta, iar cea mai mare parte își urmară drumul prin Mergellina pînă la casa ducesei Fusco.

Sosind la fîntîna Leului, conducătorul cetei propuse, pentru a pune cu siguranță mîna pe ducesă, să împresoare casa fără zgomot. Dar un om răcni că era altă femeie mult mai vinovată decît ducesa Fusco : aceea care-l adăpostise pe aghiotantul rănit al generalului Championnet, aceea care-i denunțase pe tatăl și pe fiul Backer și, denunțîndu-i, fusese pricina morții lor.

Iar femeia era signora San-Felice.

Propunerea fu primită cu un singur strigăt : „Moarte signorei San-Felice !"

Și, fără a mai lua măsurile trebuitoare ca s-o prindă pe ducesa Fusco, lazzaronii se repeziră spre casa Palmieri, sfărîmară porțile grădinii și, prin treptele de la intrare, se năpustiră înăuntru.

Casa, după cum știm, era cu desăvîrșire goală.

Prima furie și-o vărsară asupra geamurilor, pe care le sparseră, și asupra mobilelor, aruncîndu-le pe ferestre ; totuși, curînd se păru că distrugerea lucrurilor nu le mai ajungea.

Strigătele „Ducesa Fusco ! Ducesa Fusco ! La moarte mama patriei !" răsunară peste puțin. Sparseră ușa coridorului care unea cele două case, și se repeziră de la signora San-Felice la ducesă.

Cercetînd locuința signorei San-Felice, se vedea lesne că fusese cu totul părăsită de cîteva zile, pe cînd, numai aruncîndu-ți ochii în casa ducesei Fusco, te încredințai că de acolo se plecase chiar în clipa aceea.

Rămășițele unui prînz mai erau pe o masă servită într-o argintărie foarte frumoasă ; în odaia ducesei zăceau pe jos

rochia și jupoanele pe care abia și le scosese, ceea ce arăta că fugise travestită pentru a se ocroti. Dacă nu și-ar fi pierdut vremea prădînd și pustiind casa signorei San-Felice, o prindeau pe ducesa Fusco, după care veneau de atît de departe și fuseseră zadarnic uciși și vreo douăzeci dintre ei.

Îi apucă o furie sălbatică. Începură să tragă cu pistoalele în oglinzi, să dea foc draperiilor, să ciopîrțească mobilele cu sabia — cînd, deodată, făcîndu-i să tresară în toiul ocupării, un glas venit din grădină le strigă semeț în urechi :

— Trăiască Republica ! Moarte tiranilor !

Un urlet de canibali răspunse acestui strigăt : vor avea deci pe cine să se răzbune pentru dezamăgirea lor.

Se repeziră în grădină și pe alee.

Grădina se alcătuia dintr-un pătrat mare, sădit cu copaci frumoși și închis cu ziduri ; dar, cum nu prezenta nici un adăpost, nesocotitul care-și destăinuise prezența prin strigătul provocator, nu putea să le scape.

Portița grădinii ce dădea în Pausilipe mai era deschisă; pesemne că pe acolo trecuse ducesa Fusco.

Bănuiala lor ajunse o siguranță cînd, pe pragul porții dinspre munte, lazzaronii găsiră o batistă cu inițialele ducesei.

Ea nu putea fi departe și plecară la vînătoare prin împrejurimi, cînd, pentru a doua oară, fără să poată ghici de unde venea, răsună cu și mai mare obrăznicie decît prima dată, strigătul de „Trăiască Republica ! Moarte tiranilor!"

Lazzaronii se întoarseră furioși : copacii nu erau atît de groși nici atît de deși ca să poată ascunde un om ; de altfel, strigătul parcă pornea de la primul etaj.

O parte din jefuitori se înapoiară în casă și se năpustiră pe scară, pe cînd ceilalți rămîneau în grădină, răcnind :

— Aruncați-ni-l pe fereastră !

Era într-adevăr gîndul vrednicilor sanfediști ; dar degeaba, căutară ; uitîndu-se prin căminuri, în dulapuri și sub paturi, că nu găsiră nici urmă de patriot.

Deodată, deasupra capului unuia din cei rămași în grădină, răsună, pentru a treia oară, strigătul revoluționar.

Era vădit că cel care-l scotea se ascunsese printre crengile unui minunat stejar, ce-și întindea umbra pe o treime din grădină.

Toți ochii se îndreptară spre copac și-i scotociră frunzișul. În sfîrșit, zăriră, cocoțat ca pe o stinghie, papagalul ducesei Fusco, elevul lui Velasco și al lui Nicolino care, în tulburarea răspîndită de năvala lazzaronilor, o ștersese în grădină și, în spaima lui, nu găsea nimic mai bun de spus decît strigătul patriotic învățat de la cei doi republicani.

Rău făcu bietul papagal să-și dezvăluie prezența și opinia într-o împrejurare, cînd prima lui grijă trebuia să fie de-a le ascunde pe amîndouă. Abia fu descoperit și recunoscut drept vinovatul, că ajunse ținta puștilor sanfediste ; răsună o descărcătură și, străpuns de trei gloanțe, căzu la picioarele copacului.

Aceasta-i mîngîie întrucîtva pe lazzaroni de pățania lor ; nu cutreieraseră atîta chiar degeaba. Ce-i drept, o pasăre nu-i un om ; dar nimic nu seamănă mai mult cu unii oameni decît o pasăre care vorbește.

După execuție, își amintiră de sfîntul Ianuar pe care Donato îl mai tîra de capătul unei frînghii și, cum nu erau decît la doi pași de mare, se urcară într-o barcă și ajunseră în larg ; apoi călăul, după ce scufundase de mai multe ori bustul sfîntului în apă, dădu drumul frînghiei, în toiul răcnetelor și al huiduielilor. Iar sfîntul Ianuar, negîndind că era clipa să facă o minune, în loc să iasă din nou la fața mării, fie din neputință, fie din dispreț pentru măririle cerești, pieri în adîncurile hăului.

16

TRIMISUL

Din înălțimea turnurilor de la Castello-Nuovo, Luiza San-Felice și Salvato, tînăra femeie rezemîndu-se de brațul lui, putuseră să vadă ce se petrecea în casa Palmieri și a ducesei Fusco.

Luiza nu știa de unde venea năvălirea aceasta și care-i era scopul. Dar, vă amintiți, că ducesa nu primise s-o urmeze la Castello-Nuovo, spunînd că mai bine rămîne

acasă și, de-ar fi amenințată de o primejdie gravă, avea mijlocul de a fugi.

Dat fiind forfota de la Mergellina, de netăgăduit că primejdia era gravă ; Luiza spera însă că ducesa putuse fugi.

Se sperie mult cînd auzi împușcăturile izbucnind deodată ; era departe de-a bănui că ar fi îndreptate împotriva unui papagal.

În clipa aceea, un om în port țărănesc din Abruzzi atinse cu vîrful degetelor umărul lui Salvato, care se întoarse scoțînd un strigăt de bucurie.

Recunoscuse solul patriot pe care-l trimisese tatălui său.

— L-ai văzut ? întrebă el cu vioiciune.

— Da, Excelență, răspunse trimisul.

— Ce i-ai spus ?

— Nimic. I-am înmînat scrisoarea voastră.

— Dar el ce ți-a spus ?

— Nimic. Mi-a dat aceste trei boabe scoase din mătăniile lui.

— Bine. Ce pot face pentru tine ?

— Să-mi dați cît mai des prilejul de-a servi Republica și, cînd orice nădejde va fi pierdută, să-mi dați și prilejul de-a muri pentru ea.

— Numele tău ?

— Numele meu e un nume puțin cunoscut și nu v-ar zice nimic. Nici măcar nu-s napolitan, cu toate c-am locuit zece ani în Abruzzi ; sînt cetățean din orașul încă necunoscut care va fi cîndva capitala omenirii.

Salvato îl privi cu mirare.

— Cel puțin rămîi cu noi, îl îmbie el.

— E totodată dorința și datoria mea, răspunse trimisul.

Salvato îi întinse mîna ; înțelegea că unui astfel de om nu i se putea oferi altă răsplată.

Trimisul intră în fort ; Salvato se întoarse lîngă Luiza.

— Te cunosc după față c-o să-mi dai o veste bună, mult iubite Salvato ! zise ea.

— Da, într-adevăr, omul ăsta mi-a adus o știre bună.

— Omul ăsta !

— Uite boabele acestea de mătănii.

— Ei ?

— Ne arată că o inimă devotată și o voință statornică veghează de acum înainte asupra noastră și că, în orice primejdie ne-am găsi, nu trebuie să pierdem speranța.

— Și de la cine-i talismanul ce are darul de a-ți insufla atîta încredere ?

— De la un om ce-mi poartă o dragoste egală cu cea pe care ți-o închin eu ție, — de la tatăl meu.

Și atunci Salvato care, poate vă amintiți, mai avusese prilejul de-a vorbi Luizei despre maică-sa, îi povesti pentru întîia dată groaznica legendă a nașterii lui, așa cum o istorisise celor șase conspiratori în seara cînd se ivise la palatul reginei Jeanne.

Salvato ajungea la sfîrșitul povestirii, cînd atenția-i fu atrasă de mișcarea fregatei engleze *Sea-Horse,* comandată, după cum am mai spus, de căpitanul Ball. Fregata, ancorată la început în dreptul portului militar, descrisese, trecînd pe dinaintea forturilor Castello-Nuovo și Castello-del-Ovo, un cerc mare ce ajungea la Mergellina, adică tocmai la locul unde lazzaronii, coborîți prin Vomero, săvîrșeau în casa Palmieri și a ducesei Fusco răzbunarea pe care am văzut-o.

Privind cu luneta, i se păru că englezii descărcau patru tunuri de mare calibru, și le așezau în baterie la vilă, în locul desemnat sub numele de Tuilerii.

După două ore, se auziră puternice bubuituri la capătul rîului Chiaia, și ghiulele cădeau în zidurile fortului Castello-del-Ovo.

Cardinalul, aflînd că lazzaronii coboriseră prin Vomero pînă la Mergellina, le trimisese în ajutor, pe același drum, ruși și albanezi, în timp ce căpitanul Ball le aducea tunuri care nu puteau fi urcate prin Infrascata și coborîte prin Vomero.

Tunurile acestea așezate în baterie, băteau fortul del Ovo.

Datorită acestui nou post cucerit de sanfediști, patrioții se găseau împresurați din toate părțile, și se înțelegea ușor că, apărată cum era, bateria înălțată va dăuna cît mai mult fortului del-Ovo.

Așa că, la a șasea sau a șaptea descărcătură de artilerie, Salvato văzu desprinzîndu-se o barcă din flancurile colosului, ce părea legat de pămînt cu un fir de ață.

Patriotul care conducea barca, zărindu-l pe Salvato pe unul din turnurile de la Castello-Nuovo și, recunoscîndu-l

după uniformă drept un ofițer superior, îi arătă o scrisoare.

Salvato ordonă să se deschidă poarta tainică.

După zece minute, trimisul era lîngă el și-i dădea scrisoarea.

O citi și, cum părea de un interes general, o duse pe Luiza în odaia ei, coborî în curte și, punînd să fie chemați comandantul Massa și ofițerii din fort, le citi următoarea scrisoare :

„Dragul meu Salvato,

Am observat că urmăreai cu același interes ca și mine, deși nu mă bucuram de un loc atît de bun, întîmplările care s-au desfășurat la Mergellina.

Nu știu dacă Pizzo-Falcone, care-ți ascunde întrucîtva rîul Chiaia, nu te impiedică să vezi tot atît de deslușit ce se petrece la Tuilerii ; în tot cazul, am să ți-o spun.

Englezii abia au descărcat patru tunuri, pe care un detașament de artileriști ruși le-au așezat în baterie, în paza unui batalion de albanezi.

Îi auzi ciripitul !

De cumva cîntă astfel douăzeci și patru de ore, va fi de ajuns ca un alt Josué să vină cu șase trîmbițe spre a prăbuși zidurile Castelului del-Ovo.

Această alternativă, de care nu-mi prea pasă, nu-i privită cu aceeași filozofie de femeile și copiii adăpostiți în Castello-del-Ovo și care, la fiecare ghiulea ce-i zguduie zidurile, izbucnesc în plîns și-n văicăreli.

Iată expunerea situației destul de îngrijorătoare în care ne găsim.

Iată acum și propunerea pe care o iau asupra mea ; ți-o fac pentru a încerca o ieșire.

Lazzaronii spun că, atunci cînd Dumnezeu se plictisește colo sus, deschide ferestrele cerului și se uită la Neapole.

Și nu știu de ce mă bate gîndul că Dumnezeu se plictisește și, pentru a se recrea astă-seară, va deschide una din ferestre ca să ne privească.

Să încercăm, a contribui, astă-seară, la distracția lui, dîndu-i, dacă-i așa cum mi-l închipui, spectacolul care

trebuie să fie cel mai plăcut în ochii lui : spectacolul unei trupe de oameni cinstiți scuturînd o ceată de ticăloși.

Ce zici ?

Am cu mine două sute din husarii mei, care se vaită că le-au amorțit picioarele și, cum și-au păstrat carabinele și au fiecare cîte o duzină de cartușe, ei nu doresc decît să le întrebuințeze.

Vrei să transmiți propunerea mea lui Manthonnet și patrioților din San-Martino ? Dacă o primesc, o rachetă trasă de ei va arăta că la ora 12 noaptea ne vom aduna să cîntăm liturghia în piața Vittoria.

Să ne străduim a fi demnă de un cardinal !

Prietenul sincer și devotat,

Nicolino"

Ultimele rînduri ale scrisorii fură acoperite de aplauze.

Guvernatorul din Castello-Nuovo voia să ia comanda detașamentului pe care-l va da fortul pentru această expediție de noapte.

Dar Salvato îi puse în vedere că datoria lui și interesul tuturor era să rămînă la fortul pe care-l comanda, ca să-i țină porțile deschise pentru răniți și patrioți, dacă ar fi respinși.

Massa se supuse stăruințelor lui Salvato, căruia atunci i se cuveni, netăgăduit, comanda.

— Acum, ceru tînărul brigadier, un om energic spre a duce lui Manthonnet o copie de pe această scrisoare !

— Iată-mă, făcu un glas.

Și, răzbind prin mulțime, Salvato văzu venind spre el patriotul genovez care-i slujise drept trimis la tatăl său.

— Cu neputință ! zise Salvato.

— Și adică de ce, cu neputință ?

— Ai sosit abia de două ore, și trebuie să fii frînt de oboseală.

— Din aceste două ore, am dormit o oră și m-am odihnit.

Salvato, care cunoștea curajul și inteligența trimisului său, nu i se mai împotrivi ; făcu o copie a scrisorii lui Nicolino și i-o dădu, cu ordin formal de-a o preda numai lui Manthonnet personal.

Trimisul luă scrisoarea și plecă.

Prin vico della Strada Nuovo, prin străzile Monte-di-Dio şi Ponte-di-Chiaia şi în sfîrşit prin urcuşul del Petrigo, trimisul ajunse la mănăstirea San-Martino.

Îi găsi pe patrioţi foarte îngrijoraţi. Bubuiturile pe care le auzeau dinspre rîul Chiaia îi nelinişteau. De aceea, aflînd că era vorba să se ia tunurile care băteau, fură cu toţii, şi Manthonnet cel dintîi, de părere că o trupă de două sute de oameni se va uni cu cei două sute de calabrezi ai lui Salvato şi cu cei două sute de husari ai lui Nicolino.

Abia se citise scrisoarea, cînd se auziră împuşcături la Giardini. Manthonnet ordonă îndată un atac pentru a veni în ajutorul celor împresuraţi. Dar, înainte ca oamenii să ajungă la salita San-Nicolo-de-Tolentino, nişte fugari urcau spre cartierul general, vestind că, fiind atacat de un batalion de albanezi venind pe neaşteptate din vico del Vasto, micul post din Giardini nu putuse ţine piept şi fusese luat cu asalt.

Albanezii nu iertaseră pe nimeni şi, numai fugind în grabă, scăpaseră cei ce aduceau ştirea.

Oamenii urcară din nou la San-Martino.

Întîmplarea era groaznică, mai ales cu planul pe care-l hotărîseră pentru noaptea următoare. Comunicaţiile erau tăiate între San-Martino şi Castello-del-Ovo. S-ar fi putut trece printr-un atac brusc, dar zgomotul luptei i-ar fi deşteptat pe cei pe care voiau să-i surprindă.

Manthonnet era de părere să se recucerească Giardini, cu orice preţ şi chiar în clipa aceea ; dar patriotul genovez ce adusese scrisoarea lui Salvato şi pe care acesta îl prezentase drept un om de-o neobişnuită inteligenţă şi de un neasemuit curaj, înştiinţă că ia asupra lui răspunderea să cureţe de lazzaroni, între zece şi unsprezece seara, toată strada Toledo, lăsîndu-i astfel pe republicani să treacă. Manthonnet ceru să-i comunice planul său ; genovezul consimţi, dar nu voi să-l spună decît lui. După ce i se destăinui, Manthonnet păru că împărtăşeşte încrederea pe care trimisul o avea în el însuşi.

Aşteptară deci noaptea.

La ultimul dangăt din *Ave Maria*, o rachetă, pornită din San-Martino, se înălţă în văzduh şi vesti lui Nicolino şi lui Salvato să fie gata la douăsprezece noaptea.

La ora zece seara, trimisul — asupra căruia se aţinteau ochii tuturor, dat fiind că de succesul şiretlicului său atîrna izbînda expediţiei de noapte care, după spusa lui Nicolino, trebuia să-l distreze şi să-l bucure pe Dumnezeu — la ora zece, trimisul ceru o pană şi hîrtie, şi ticlui o scrisoare.

Apoi îşi lepădă hainele, puse o vestă ruptă şi murdară, schimbă cocarda-i tricoloră cu una roşie, vîrî scrisoarea între vergeaua şi ţeava puştii şi, făcînd un mare ocol prin căi lăturalnice, ajunse la strada Foria ; prezentîndu-se în strada Toledo prin muzeul Borbonico, de parcă ar veni de la podul Magdalena, îşi deschise, după nemaipomenite sforţări, un drum prin mulţime şi, pînă la urmă, sosi la cartierul general al celor doi şefi.

Erau, vă mai amintiţi, Fra-Diavolo şi Mammone.

Amîndoi ocupau parterul palatului Stigliano.

Mammone şedea la masă şi, după obiceiul său, avea lîngă el craniul unui mort sau poate chiar al unui muribund de curînd tăiat cu ferăstrăul, şi de care mai erau strîns lipite rămăşiţe de creier.

Sta singur şi posomorît la masă ; că nu-i ardea nimănui să împartă cu dînsul prînzurile lui de tigru.

Fra-Diavolo cina de asemenea într-o cameră vecină. Lîngă el şedea, îmbrăcată bărbăteşte, frumoasa Francesca pe al cărei logodnic îl ucisese, iar după o săptămînă ea îl urmase în munte.

Trimisul a fost dus la Fra-Diavolo.

Îi prezentă arma pentru onor, şi-l pofti să ia depeşa pe care i-o aducea.

Într-adevăr, depeşa era adresată lui Fra-Diavolo, şi venea sau mai degrabă era socotită ca venind de la cardinalul Ruffo.

Se ordona vestitului şef de ceată să-l ajungă îndată la podul Magdalena cu toţi oamenii de care putea dispune. Era vorba, zicea Eminenţa Sa, de-o expediţie de noapte ce nu putea fi încredinţată decît unui bun executor ca Fra-Diavolo.

Cît despre Mammone, cum trupele i se împuţinaseră cu mai mult de jumătate, se retrăgea astă-noapte, reluîndu-şi însă postul a doua zi dimineaţa, în spatele muzeului Borbonico, unde s-ar întări.

Ordinul era iscălit de cardinalul Ruffo, și un post-scriptum mai spunea să nu se piardă o clipă pentru a i se conforma. Fra-Diavolo se ridică să se sfătuiască și cu Mammone. Trimisul îl urmă.

După cum am spus, Mammone ședea la masă.

Fie că-l bănuia pe trimis, fie că voi numai să facă cinste cardinalului, Mammone umplu cu vin craniul care-i slujea drept cupă și i-l întinse, însîngerat și împodobit cu păru-i lung, poftindu-l să bea în sănătatea cardinalului Ruffo.

Trimisul luînd craniul din mîinile morarului din Sara, strigă : „Trăiască cardinalul Ruffo !“ și, fără să pară cîtuși de puțin dezgustat, îl dădu de dușcă.

— Bine, făcu Mammone : întoarce-te la Eminența Sa, și spune-i că o să ne supunem.

Acesta se șterse la gură cu mîneca, își săltă pușca pe umăr și ieși.

Mammone clătină din cap.

— N-am încredere în trimisul ăsta, zise el.

— Ce-i drept, încuviință Fra-Diavolo, că rostește cam ciudat vorbele.

— Dacă l-am rechema, spuse Mammone.

Amîndoi alergară la poartă : trimisul tocmai era să cotească pe vico San-Tommaso, dar mai putea fi zărit.

— Hei ! prietene ! îl strigă Mammone.

El se întoarse.

— Ia vino puțin încoace, urmă morarul : o să-ți spunem ceva.

Trimisul se înapoie, prefăcîndu-se foarte bine că-i nepăsător.

— Cu ce pot să vă servesc, Excelență ? întrebă el, punînd piciorul pe prima treaptă a palatului.

— Voiam să te întreb din ce provincie ești ?

— Sînt din Basilicate.

— Minți ! răspunse un marinar care din întîmplare se găsea acolo ; ești genovez ca și mine : te cunosc după vorbă.

Marinarul nu isprăvise încă ultimul cuvînt, că Mammone își scotea un pistol de la brîu și trăgea asupra nenorocitului patriot, care cădea mort.

Glontele îi străbătuse inima.

— Scoateți-i țeasta acestui trădător, porunci Mammone oamenilor săi, și să mi-o aduceți plină cu sîngele lui.

— Dar, răspunse unul din ei căruia, fără îndoială, că-i era silă de așa treabă, Excelența Voastră mai are una pe masă.

— Aruncă-o pe cea veche și adu-mi-o pe cea nouă. De azi înainte, jur să nu mai beau de două ori din aceeași țeastă.

Astfel muri unul din cei mai înfocați patrioți din 1799. Muri fără să lase altceva decît amintirea lui. Cît despre numele său, a rămas necunoscut și, oricîte cercetări, pentru a-l afla, a făcut cel ce scrie rîndurile acestea, i-a fost cu neputință să-l descopere.

17

ULTIMA LUPTĂ

Văzînd că nu se mai înapoiază omul al cărui plan îl cunoștea și-l încuviințase, Manthonnet înțelese ce se întîmplase : trimisul său era prizonier sau mort.

Prevăzuse cazul și era gata să înlocuiască șiretlicul care nu izbutise cu altul.

Ordonă ca șase toboșari să anunțe atacul în partea de sus a străzii Infrascata, și să-l bată cu atîta avînt și înflăcărare de parcă ar fi urmați de un corp de armată de douăzeci de mii de oameni.

Pe lîngă toate, ordinul mai spunea să nu se anunțe atacul napolitan, ci atacul francez.

Era vădit că Fra-Diavolo și Mammone vor crede că comandantul fortului San-Elmo se hotăra, în sfîrșit, să-i atace, iar ei se vor repezi înaintea francezilor.

Se petrecu ceea ce Manthonnet prevăzuse : la primele bătăi de tobă, Fra-Diavolo și Mammone își înhățară armele.

Bătaia tobelor și răsunetul acesta posomorît adevereau ordinul dat de cardinal.

Fără îndoială că, în vederea acestui atac îl rechemase pe Fra-Diavolo lîngă el, și ordonase lui Mammone să se întărească în spatele muzeului Borbonico, ce se află drept în fața povirnișului de la Infrascata.

— Oho ! exclamă Diavolo clătinînd din cap, cred că te-ai cam grăbit, Mammone, și cardinalul ar putea într-adevăr să-ți spună : „Caine, ce-ai făcut din fratele tău?"

— Mai întîi, răspunse Mammone, un genovez nu-i și nu va fi niciodată fratele meu.

— Bine ! și dacă n-o fi mințit trimisul, ci marinarul genovez ?

— Ei, atunci, aș avea o țeastă mai mult.

— Care ?

— A genovezului.

Și-n timp ce vorbeau astfel, cei doi șefi își chemau oamenii la arme și, retrăgîndu-i din Toledo, alergau cu ei spre muzeul Borbonico.

Manthonnet auzi toată zarva ; văzu făclii ce păreau niște licurici care alergau încoace și încolo peste o mare de capete, și se avîntau de la piața mănăstirii Monte-Oliveto spre salita dei Studi.

Înțelese că sosise clipa să coboare în strada Toledo prin strada Taverná-Penta și prin vico Cariati. Cu două sute de oameni, ocupă în strada Toledo locul pe care avanposturile lui Fra-Diavolo și ale lui Mammone îl ocupau cu zece minute mai înainte.

Îndată se îndreptară spre largo del Palazzo, locul de întîlnire al tuturor fiind la capătul Santei-Lucia, la picioarele lui Pizzo-Falcone, în fața fortului del Ovo.

Castello-del-Ovo era, într-adevăr, punctul central, presupunînd că patrioții lui Manthonnet ar coborî prin Giardini și strada Ponte-di-Chiaia.

Dar, după cum s-a văzut, cucerirea Giardinilor schimbase totul.

Rezultatul a fost că trupa lui Manthonnet, nefiind așteptată prin strada Toledo, fu luată, în beznă, drept o trupă sanfedistă, și postul San-Ferdinand trase asupra ei.

Cîțiva oameni din trupa lui Manthonnet ripostară, și patrioții erau să se împuște între ei, cînd Manthonnet se repezi singur înainte, strigînd :

— Trăiască Republica !

La strigătul acesta, repetat cu entuziasm din amîndouă părțile, patrioții din baricade și cei din San-Martino se aruncară unii în brațele altora.

Din fericire, deși se trăseseră vreo cinzeci de focuri, era numai un mort și doi ușor răniți.

Vreo patruzeci de oameni din baricade cerură să facă parte din expediție și fură primiți cu aclamații.

Coborîră în tăcere pe strada Gigantului, merseră de-a lungul Santei-Lucia ; la cinci sute de pași de Castello-del-Ovo, patru oameni din baricade, care aveau parola, alcătuiră avangarda și, ca să nu se mai repete aceeași întîmplare, mica trupă se declară la San-Ferdinand.

Măsura nu era de prisos. Salvato îi ajunsese din urmă cu cei două sute de calabrezi ai lui, și Michele cu vreo sută de lazzaroni. Nu mai așteptau pe nimeni dinspre Castello-Nuovo, și o trupă atît de însemnată, sosind prin Santa-Lucia, ar fi pricinuit oarecare îngrijorare.

În două vorbe, totul se lămuri.

Bătu ora douăsprezece. Toată lumea fusese punctuală la întîlnire. Se numărară : erau șapte sute, fiecare înarmat pînă-n dinți, și gata să-și vîndă scump pielea. Jurară deci a-i face pe sanfediști să plătească cu vîrf și îndesat moartea patriotului ucis din greșeală. Republicanii știau că sanfediștii n-aveau parolă și se recunoșteau după strigătele de „Trăiască regele !"

Primul post de sanfediști era la Santa-Maria-in-Portico. Mai știau că izbutise atacul albanezilor asupra Giardinilor.

Santinelele nu fură deci mirate, mai ales după ce auziseră împușcăturile dinspre strada Toledo, văzînd că înaintează o trupă care, din cînd în cînd, striga : „Trăiască Regele !"

O lăsară să se apropie fără bănuială, și gata a se înfrăți cu ea ; dar, victime ale încrederii lor, una după alta, santinelele căzură înjunghiate.

Numai ultima avu timp să tragă, răcnind : „Alarmă !"

Comandantul bateriei, cătană bătrînă, se păzea mai bine decît sanfediștii, soldați pregătiți în grabă. Așa că, la împușcătura și la strigătul de alarmă, fu înarmat, el și oamenii lui, și se auzi strigătul „Stai !"

Atunci, patrioții înțeleseră că erau descoperiți și, fără să se mai stăpînească, tăbărîră asupra bateriei strigînd „Trăiască Republica !"

Postul se alcătuia din calabrezi și din cei mai buni soldați de infanterie ai cardinalului ; încît lupta fu înversunată. Pe de altă parte, Nicolino, Manthonnet și Salvato făceau minuni de vitejie, iar Michele le urma pilda cît putea mai bine. Terenul se acoperea cu morți. Fu reluat și scăldat în sînge timp de două ore. În sfîrșit, republicanii, învingători, rămaseră stăpînii bateriei. Artileriștii fură uciși pe tunurile lor, iar tunurile înfundate, spre a nu mai putea folosi.

După expediția aceasta, ce era ținta principală a întreitului atac, cum mai rămînea un ceas din noapte, Salvato propuse să-l întrebuințeze luînd pe neașteptate batalionul de albanezi care ocupase Giardini, și tăiase comunicațiile fortului Castello-del-Ovo cu mănăstirea San-Martino.

Propunerea fu primită cu entuziasm.

Atunci, republicanii se despărțiră în două trupe.

Una, sub ordinele lui Salvato și ale lui Michele, porni pe via Pasquale și pe strada Santa-Tereza spre Chiaia, și se opri fără să fi fost descoperită, pe strada Rocella, în dosul palatului del Vasto.

Cealaltă, sub ordinele lui Nicolino și ale lui Manthonnet, urcă pe strada Santa-Catarina și, fiind descoperită pe strada Chiaia, deschise focul.

Abia auziră Salvato și Michele primele împușcături, că se și repeziră pe toate porțile palatului și grădinilor del Vasto, săriră peste zidurile Giardinilor și căzură în spatele albanezilor.

Aceștia se împotriviră eroic, o împotrivire de oameni de la munte ; dar aveau a face cu deznădăjduiți care-și jucau viața într-o ultimă luptă.

Toți, de la cel dintîi pînă la cel din urmă, fură măcelăriți ; nici unul nu scăpă.

Apoi, lăsară claie peste grămadă albanezi și republicani, într-un noroi plin de sînge și, cu totul îmbătați de biruință, învingătorii își întoarseră ochii spre strada Toledo.

Mammone și Fra-Diavolo, după ce-și dădură seama că s-au înșelat și că tobele de la Infrascata, anunțînd un atac închipuit, nu slujeau decît să-l ascundă pe cel adevărat, se înapoiaseră să-și reia postul din strada Toledo. Ascultau cu oarecare neliniște vuietul luptei de la Giardini iar,

după o jumătate de oră, de la încetarea ei își mai slăbiseră supravegherea ; cînd, deodată, printr-o rețea de ulicioare ce coboară de la vico d'Afflito la vico della Carita, o avalanșă de oameni se năpusti, respingînd santinelele și avanposturile peste mulțime, împușcînd sau înjunghiind tot ce se împotrivea trecerii ei și, semănînd moartea și pustiind totul război de-a curmezișul uriașei căi, lăsînd, pe o lărgime de trei sute de metri, lespezile acoperite cu cadavre, și se scurse prin străzile din fața celor prin care se ivise.

Toată trupa patrioților se adună la largo del Castello și pe strada Medina. Cei trei șefi se îmbrățișară, căci în situațiile grave, nu ești sigur, cînd te desparți, dacă o să te mai vezi vreodată.

— Pe legea mea ! exclamă Nicolino înapoindu-se la Castello-del-Ovo cu cei două sute de oameni ai lui, reduși cu o cincime, nu știu dacă Dumnezeu și-a deschis fereastra ; dar, de n-a făcut-o, a greșit. Ar fi văzut un spectacol frumos al unor oameni care mai bine mor liberi decît să trăiască în tiranie.

Salvato era în fața fortului Castello-Nuovo. Comandantul Massa rămăsese de veghe, ascultînd cu mare îngrijorare împușcăturile care la început se îndepărtaseră, apropiindu-se apoi încetul cu încetul. Cînd se lumina de ziuă, văzîndu-i pe republicani că vin prin largo del Castello și strada Medina, deschise porțile gata să-i primească pe toți dacă erau învinși.

Erau învingători și fiecare, chiar Manthonnet, acum că se restabiliseră comunicațiile, putea să se întoarcă la punctul de unde plecase.

Poarta fortului, care se deschisese larg, se reînchise deci după Salvato și calabrezii lui, după Michele și lazzaronii săi împuținați cu un sfert.

Nicolino se și îndrepta spre Castello-del-Ovo ; Manthonnet îl urmă pentru a urca din nou pe munte și a se înapoia la San-Martino.

Republicanii pierduseră cam două sute de oameni ; dar uciseseră mai mult de șapte sute de sanfediști ; ei erau foarte mirați că sufereau o înfrîngere atît de înspăimîntătoare, tocmai cînd se credeau învingători și nu mai aveau a se teme de nimic.

18

PRÎNZUL LIBER

Seara aceasta, care lămurea cardinalului ce pot face oameni împinși la disperare, îl înspăimîntă. Toată noaptea auzise ecoul împușcăturilor, dar fără să știe despre ce era vorba ; în zori află cu groază măcelul.

Îndată încălecă, și voi să-și dea el însuși seama de ceea ce se întîmplase. Așa că, însoțit de Cesare, de Malaspina, de Lamarra și de două sute din cei mai buni călăreți ai lui, ajunse, pe poarta San-Ianuar, la strada Foria, străbătu, prin mijlocul sanfediștilor, largo delle Pigne și sosi în strada Toledo pe strada dei Studi.

La largo San-Spirito, fu primit de Fra-Diavolo și de Mammone, și văzu numaidecît, după fața posomorîtă a celor doi șefi, că raportul pierderilor suferite de sanfediști nu era exagerat.

Nu avuseseră cînd să ridice morții și să spele sîngele. Ajungînd la largo della Carita, calul său nu voi să mai înainteze ; n-ar fi putut face un pas fără să calce pe un cadavru.

Cardinalul se opri, descălecă, intră în mănăstirea Monte-Oliveto și-i trimise pe Lamarra și pe de Cesare în cercetare, ordonîndu-le să nu-i ascundă nimic, spre a nu fi dizgrațiați.

Deocamdată, chemă la el pe Fra-Diavolo și pe Mammone și-i întrebă despre evenimentele din timpul nopții. Nu știau decît ceea ce se petrecuse pe strada Toledo.

Slaba legătură dintre diferitele corpuri sanfediste nu îngăduia comunicărilor să fie ca într-o armată obișnuită.

Cei doi șefi istorisiră că, în ziuă, pe la ora trei, fuseseră atacați de o trupă de diavoli care le căzuse în spinare, fără să poată ști de unde venea, și în clipa cînd se așteptau mai puțin. Oamenii, surprinși fără veste, nu se împotriviseră de fel, și cardinalul văzuse isprava năvălirii lor.

Dealtminteri, republicanii pieriseră ca o vedenie ; numai că vedenia lăsase drept dovadă că era aievea, o sută cinzeci de dușmani culcați pe cîmpul de luptă.

Cardinalul se încruntă.

Apoi, de Cesare și Lamarra sosiră la rîndul lor. Aduceau știri dezastruoase.

Lamarra anunță că batalionul albanez, una din puterile coaliției sanfediste, era măcelărit, de la primul pînă la ultimul om.

De Cesare aflase că, din postul și bateria de la Chiaia, nu rămîneau decît nouă oameni. Cele patru tunuri procurate de *Sea-Horse* erau înfundate, și deci nu se mai puteau întrebuința, iar artileriștii ruși fuseseră uciși pe tunurile lor.

Dar, în aceeași noapte, adică în noaptea ce abia trecuse, cardinalul primise, printr-un trimis ce debarcase la Salerno, scrisoarea reginei, cu data de 14, în care-i spunea că flota lui Nelson, după ce părăsise Palermo ca să-l ducă la Ischia pe moștenitorul coroanei, se înapoiase spre a-l readuce pe uscat, în urma știrii primită de Nelson, că flota franceză ieșise din Toulon.

Nu prea era cu putință ca flota să vină la Neapole ; totuși, s-ar fi putut să sosească, și atunci acțiunea lui Ruffo era năruită.

În sfîrșit, un lucru putea să se mai întîmple și a doua oară, așa cum se întîmplase prima dată. După Cotrone, jaful fusese atît de mare, încît trei sferturi din sanfediști, socotindu-se îmbogățiți, dezertaseră cu tot calabalîcul și cu prada.

Or, jumătate din Neapole era jefuită de lazzaroni, iar armata sanfedistă putea să nu fie mulțumită cu cealaltă jumătate, dat fiind gravitatea primejdiilor la care fiecare om se expunea rămînînd.

Cardinalul nu se amăgea. Armata lui era mai mult o haită de lupi, de corbi și de vulturi venind la împărțeală, decît o trupă de soldați luptînd pentru triumful unei idei sau al unui principiu.

Așa că, înainte de toate, trebuia oprit jaful lazzaronilor, pentru ca, oricum, să mai rămînă ceva și pentru cei care făcuseră o sută de leghe cu speranța să prade ei înșiși.

Încît, hotărîndu-se cu repeziciunea de execuție ce era o parte izbitoare a marii lui destoinicii, ceru să i se aducă o pană, cerneală și hîrtie, și formulă o proclamație în care ordona cu asprime să se înceteze jaful și măcelul, făgăduind că nu vor avea nimic de suferit cei care-și vor preda

armele, *intenția Maiestății Sale fiind să le acorde amnistie deplină.*

Se va recunoaște că-i greu de împăcat făgăduiala aceasta cu ordinele stricte ale regelui și reginei cu privire la răzvrătiți, dacă intenția pozitivă a cardinalului n-ar fi fost să scape, în baza puterii lui de *alter ego,* cît mai mulți patrioți cu putință.

Dealtfel, tot ce urmă dovedi că, într-adevăr, acesta-i era gîndul.

Pe lîngă toate, mai adăuga cum că în aceeași clipă va înceta orice ostilitate împotriva oricărui castel și a oricărei fortărețe dacă vor înălța drapelul alb, în semn că primesc amnistia propusă, și garanta, pe onoarea lui, viața ofițerilor care se vor prezenta să parlamenteze.

Proclamația fu tipărită și afișată, în aceeași zi, la toate colțurile de stradă, la toate răspîntiile, în toate piețele orașului ; și, cum se putea ca patrioții din San-Martino, care nu coborau în oraș, să nu afle noile dispoziții ale cardinalului, îl trimise pe Scipion Lamarra, precedat de un steag alb și însoțit de un trîmbițaș, pentru a-i înștiința de întreruperea ostilităților.

Patrioții din San-Martino, încă înflăcărați de izbînda lor din noaptea trecută și de rezultatul obținut — căci nu se îndoiau că victoriei lor îi datorau demersul pașnic al cardinalului — răspunseră că erau hotărîți să moară cu armele în mînă și că nu vor să audă nimic înainte ca Ruffo și sanfediștii să fi evacuat orașul.

Dar, și de data aceasta, Salvato care unea înțelepciunea diplomatului cu înfocatul curaj al ostașului, nu fu de părerea lui Manthonnet, împuternicit de tovarășii lui să răspundă că nu primesc. Se prezentă la corpul legislativ, cu propunerile cardinalului Ruffo în mînă, și nu-i fu greu, după ce-i expuse adevărata situație, să-l hotărască a purta convorbiri cu cardinalul Ruffo, convorbiri care de-ar duce la un tratat, ar fi singurul mijloc de a salva viața patrioților compromiși. Apoi, cum castelele depindeau de corpul legislativ, acesta înștiință pe Massa, comandantul din Castello-Nuovo, și pe L'Aurora, comandantul fortului del-Ovo că, de nu tratau direct cu cardinalul, corpul legislativ va trata în numele lor.

Nu se putea da același ordin lui Manthonnet care, nefiind închis într-un fort, ci ocupînd mănăstirea San-Martino, era independent.

În același timp, corpul legislativ îndemna pe Massa să ia legătura cu comandantul fortului Sant-Elmo, nu pentru a primi aceleași condiții ce ar fi propuse comandanților de forturi napolitane — în calitatea sa de ofițer francez putea trata aparte și cum credea de cuviință — ci pentru a încuviința capitularea celorlalte fortărețe și a iscăli tratatul, iscălitura lui părînd, pe bună dreptate, o garanție în plus pentru executarea tratatelor, fiindcă el era numai un simplu inamic, pe cînd ceilalți erau răzvrătiți.

S-a răspuns deci cardinalului să nu se hotărască după refuzul patrioților din San-Martino, și că se primea amnistia propusă de el.

Îl rugau să arate ziua și ora cînd șefii celor două părți s-ar întruni pentru a pune bazele capitulării.

Dar, tot în aceeași zi de 19 iunie, se întîmplă un lucru la care trebuiau să se aștepte.

Calabrezii, lazzaronii, țăranii, ocnașii și toți jefuitorii sîngeroși care, pentru a prăda și a ucide după pofta lor, urmau pe alde Sciarpa, Mammone, Fra-Diavolo, Panedigrano și alți bandiți de același fel ; în sfîrșit, toți oamenii aceia văzînd proclamația cardinalului, care punea capăt măcelurilor și incendiilor, se hotărîră să nu se supună ordinului și să nu-și înceteze omorurile și pustiirile.

Cardinalul se înfioră simțind că arma, cu care pînă atunci învinsese, îi scăpa din mîini.

Ordonă să nu se mai deschidă porțile închisorilor pentru prizonierii care s-ar aduce.

Întări corpurile ruse, turce și elvețiene ce se găseau în oraș, singurele, într-adevăr, pe care s-ar fi putut bizui.

Atunci, poporul, sau mai bine zis haitele de asasini și de briganzi care pustiau, dădeau foc și umpleau de sînge orașul, văzînd că închisorile rămîneau închise în fața prizonierilor pe care-i aduceau, îi împușcară și-i spînzurară fără judecată. Cei mai puțin cruzi îi duseră pe-ai lor la comandantul regelui, la Ischia ; dar acolo, patrioții îl găsiră pe Speciale, care se mulțumea să-i condamne la moarte, fără măcar a-i interoga, dacă — pentru a o isprăvi mai repede cu ei — nu ordona să fie aruncați în mare, fără judecată.

Din înălțimile de la San-Martino, de la Castello-del-Ovo și de la Castello-Nuovo, patrioții vedeau cu groază și cu furie tot ce se petrecea în oraș, în port și pe mare.

Revoltați de acest spectacol, fără îndoială că erau să pună iar mîna pe arme, cînd colonelul Mejean, mînios că nu putuse trata nici cu directoratul nici cu cardinalul Ruffo, îi înștiință pe republicani că avea la castelul Sant-Elmo cinci-șase ostatici pe care li-i va preda dacă măcelurile nu încetează.

Printre ei era un văr de-al cavalerului Micheroux, locotenent al regelui, și un al treilea frate de-al cardinalului.

Situația se aduse la cunoștința Eminenței Sale.

Dacă măcelurile nu încetau, cîți patrioți vor fi măcelăriți, tot atîția ostatici vor fi aruncați de sus de pe zidurile castelului Sant-Elmo.

Raporturile se înveninau și duceau firește cele două părți la un război de nimicire. Nu rămînea nici o îndoială că oameni bravi dar deznădăjduiți nu și-ar înfăptui amenințările prin represalii.

Cardinalul înțelese că nu era o clipă de pierdut. Convocă șefii corpurilor de sub comanda lui, și-i imploră să-și mențină soldații în cea mai aspră disciplină, făgăduindu-le glorioase răsplăți dacă izbutesc.

Se ordonară atunci patrule alcătuite numai din subofițeri, care cutreierau străzile în toate direcțiile și, după multe amenințări, făgăduieli și bani azvîrliți, incendiile se stinseră și sîngele încetă să mai curgă. Abia după două zile Neapole răsuflă.

La 21 iunie, după atîtea sforțări, folosind armistițiul și liniștea care îi urma, patrioții de la San-Martino și din cele două castele, dîndu-și seama că au pierdut cauza, hotărîră să se întrunească la *prînzul liber*.

Lipsea numai Cezar pentru a primi vorbele solemne: *Morituri te salutant!* [1]

A fost o tristă serbare această ultimă ceremonie, unde fiecare părea că-și celebrează propriile-i funeralii, ceva aidoma cu cel din urmă ospăț al senatorilor din Capua, la sfîrșitul căruia, printre florile ofilite și în sunetul lirelor muribunde, trecu din mînă în mînă cupa cu otravă din care optzeci de comeseni băură moartea.

Aleseră piața Palatului-Național, astăzi Piața Plebiscitului. Pe atunci era mult mai îngustă decît astăzi.

---

[1] Cei care vor muri, te salută.

De-a lungul mesei, înfipseră stîlpi și pe fiecare filfîia în vînt un steguleț alb unde, cu litere negre, erau scrise cuvintele :

Viață liberă sau moarte !

Deasupra stegulețului și la mijlocul fiecărui stîlp, era un mănunchi de trei flamuri ale căror capete mîngîiau frunțile comesenilor.

Una era tricoloră : simbolul sîngelui vărsat și care mai trebuia încă vărsat.

Alta era neagră : simbolul doliului ce va cerni patria cînd tirania, o clipă alungată, se va întoarce să domnească peste ea.

În mijlocul pieții, la picioarele arborelui libertății, se înălța altarul patriei.

La început, se făcu slujba morților în cinstea martirilor căzuți pentru libertate. Episcopul della Torre, membru al corpului legislativ, le rosti cuvîntarea funebră.

Apoi se așezară la masă.

Prînzul fu sobru, trist, aproape mut.

Numai de trei ori, fu întrerupt de o dublă închinare : „Pentru libertate și pentru moarte !“ cele două mari zeițe invocate de popoarele asuprite.

Din avanposturile lor, sanfediștii puteau privi ospățul din urmă ; dar nu-i înțelegeau sublima tristețe.

Numai cardinalul socotea de ce sforțări deznădăjduite sînt în stare oamenii care se pregătesc de moarte cu această liniște solemnă ; și era fie de teamă, fie din admirație, și mai întărit în hotărîrea de-a trata cu ei.

19

CAPITULAREA

La 19 iunie, după cum am spus, bazele capitulării fuseseră formulate pe hîrtie.

Discuțiile avuseseră loc în ziua de 20, în toiul răscoalei care însîngera orașul și uneori se credea că nu e posibil ca negocierile să ajungă la bun sfîrșit.

La 21, la amiază, răscoala era potolită și *prînzul liber* avusese loc la ora patru după-amiază.

În sfîrșit, la 22 iunie dimineața, colonelul Mejean coborî din fortul Sant-Elmo, escortat de cavaleria regalistă și veni să se întrețină cu directoratul.

Salvato vedea cu mare bucurie toate pregătirile de pace. Casa Luizei jefuită, zvonul îndeobște răspîndit că ea-i denunțase pe Backeri, pricinuindu-le astfel moartea, îl îngrijorau mult pentru siguranța tinerei femei. Nepăsător de orice teamă pentru sine, tremura, și era mai sfios decît un copil, cînd era vorba de Luiza.

Apoi altă speranță i se mai înfiripa în inimă. Dragostea lui pentru Luiza crescuse mereu, iar cînd legătura lor ajunsese atît de cunoscută, nu se putea ca Luiza să mai stea la Neapole și să aștepte întoarcerea soțului ei. Dar, poate că s-ar folosi de alegerea dată patrioților de a rămîne la Neapole sau de a fugi, pentru a părăsi nu numai orașul, ci chiar și Italia. Atunci, Luiza ar fi într-adevăr a lui, a lui pentru totdeauna ; nimic nu mai putea să-l despartă de ea.

Cunoscînd capitularea ce se discutase, sub ordinele lui, îi lămurise înadins de mai multe ori articolul 5, care spunea că toate persoanele cuprinse în capitulare puteau alege între a rămîne la Neapole sau a se îmbarca spre Toulon.

De fiecare dată, ea suspinase, își strînsese iubitul la piept, dar nu răspunsese nimic.

Fiindcă Luiza, cu toată înfocata ei iubire pentru Salvato, nu hotărîse încă nimic și amîna, închizînd ochii pentru a nu vedea viitorul, în fața nețărmuritei dureri pe care, cînd va sosi clipa, o va pricinui ori soțului, ori iubitului ei.

Desigur, de-ar fi fost liberă, pentru ea ca și pentru Salvato, ar fi fost cea mai mare fericire să-l urmeze la capătul lumii pe alesul inimii ei. Atunci, fără nici o părere de rău și-ar fi părăsit prietenii, Neapole și chiar căsuța unde-și petrecuse copilăria, atît de liniștită și atît de neprihănită. Dar alături de această nespusă fericire, se ridica în umbră o remușcare pe care n-o putea alunga.

Plecînd, lăsa pradă durerii și singurătății bătrînețea aceluia care-i ținuse loc de tată.

Vai ! Captivanta pasiune numită dragoste, acest suflet al universului care-l face pe om să îndeplinească cele mai frumoase fapte dar și cele mai mari crime, și se dezvino-

văţeşte cu atîta măiestrie cîtă vreme greşeala nu-i săvîrşită, nu poate opune remuşcării decît lacrimi şi suspine.

La stăruitoarele rugăminţi ale lui Salvato, Luiza nu voia să răspundă : „Da" şi nu îndrăznea să zică : „Nu".

Păstra în adîncul inimii nedeslușita speranţă a nenorociţilor, care nu se mai bizuie decît pe o minune a providenţei, ca să-i scoată din situaţia fără scăpare, în care au intrat printr-o eroare sau printr-o vină.

Totuşi, timpul trecea şi, după cum am spus, în dimineaţa de 22 iunie, colonelul Mejean cobora din castelul Sant-Elmo pentru a veni, escortat de cavaleria regalistă, să discute cu directoratul.

Scopul vizitei lui era să se propună drept intermediar între patrioţi şi cardinal, directoratul nesperînd să obţină condiţiile pe care le cerea.

Vă amintiţi răspunsul lui Manthonnet : „Nu vom trata decît atunci cînd ultimul sanfedist va fi părăsit oraşul".

Vrînd să ştie dacă forturile erau în măsură de-a susţine semeţele vorbe ale lui Manthonnet, corpul legislativ, cu reşedinţa în palatul naţional, îl chemă pe comandantul din Castello-Nuovo.

Oronzo Massa, al cărui nume l-am mai rostit de cîteva ori, fără a ne opri altfel asupra persoanei lui, are dreptul într-o carte ca aceasta pe care din datorie ne-am impus s-o scriem, la ceva mai mult decît o simplă inscripţie pe pomelnicul de martiri ai patriei.

Se născuse într-o familie nobilă. Ofiţer de artilerie încă din tinereţe, îşi dăduse demisia cînd, cu patru ani în urmă, guvernul păşise pe calea sîngeroasă şi despotică deschisă prin execuţia lui Emmanuele de Deo, a lui Vitagliano şi a lui Galiani. După proclamarea republicii, ceruse a servi ca simplu soldat.

Republica îl făcuse general.

Era un bărbat cutezător, însufleţit de înalte sentimente, elocvent.

Cirillo i se adresă, în numele adunării legislative.

— Oronzo Massa, începu el, te-am chemat ca să ne spui ce speranţă ne mai rămîne pentru apărarea castelului şi salvarea oraşului. Răspunde-ne sincer, fără a exagera nimic, nici în bine nici în rău.

— Îmi cereţi să vă răspund cu toată sinceritatea, rosti Oronzo Massa : am s-o fac. Oraşul e pierdut ; nici o sfor-

țare, chiar dacă fiecare om ar fi un Curtius, nu-l poate scăpa. Cît despre Castello-Nuovo, îl mai stăpînim încă, dar numai din pricină că n-avem împotriva noastră decît soldați fără experiență, cete neîncercate, comandate de un preot. Marea, bazinul neînchis al portului și portul sînt în puterea inamicului. Palatul n-are nici o apărare împotriva artileriei. Curtina[1] e dărîmată și, dacă în loc de asediat, aș fi asediator, în două ore aș lua fortul.

— Ai primi deci pacea ?

— Da, numai s-o putem face — lucru de care mă îndoiesc — în condiții cu putință de primit pentru onoarea noastră de soldați și de cetățeni.

— Și de ce te îndoiești că am putea încheia pacea în condiții onorabile ? Nu le cunoști pe cele propuse de directorat ?

— Le cunosc, și tocmai de aceea mă îndoiesc de le va accepta cardinalul. Inamicul, îngîmfat de marșul triumfal care l-a adus pînă sub zidurile noastre, împins de lașitatea lui Ferdinand și de ura Carolinei, nu va voi să acorde viața și libertatea șefilor Republicii. Va trebui deci, după părerea mea, ca cel puțin douăzeci de cetățeni să se jertfească pentru salvarea tuturor. Aceasta fiindu-mi convingerea, cer să fiu înscris, sau mai degrabă să mă înscriu cel dintîi pe listă.

Și atunci, în toiul unui freamăt de admirație, înaintînd spre biroul prezidențial, scrise sus pe o foaie de hîrtie, cu mînă hotărîtă :

Oronzo Massa. — Pentru moarte.

Aplauzele izbucniră și, într-un singur glas, legislatorii strigară :

— Toți ! Toți ! Toți !

L'Aurora, comandantul din Castello-del-Ovo, era de aceeași părere cu colegul său Massa, că nu se mai poate ține piept.

Rămînea Manthonnet ce trebuia convins să fie și el de părerea celorlalți șefi ; orbit de minunatu-i curaj, era totdeauna ultimul care se supunea sfaturilor prevăzătoare.

Se hotărî că generalul Massa va urca la San-Martino să discute cu patrioții stabiliți la picioarele fortului Sant-Elmo și, dacă se va înțelege cu ei, va înștiința pe colonelul Mejean că prezența lui e necesară la directorat.

---

[1] Zid care unește flancurile a două bastioane.

Se dădu comandantului din fortul del-Ovo un bilet de liberă trecere de-al cardinalului.

Comandantul Massa îl încredinţă pe Manthonnet că cea mai bună hotărîre era să se trateze condiţiile propuse de directorat, şi chiar altele mai grele ; apoi, după cum se înţeleseseră, înştiinţă pe colonelul Mejean că era aşteptat pentru a duce cardinalului aceste condiţii.

Iată de ce, la 22 iunie, comandantul castelului Sant-Elmo îşi părăsea fortăreaţa şi cobora spre oraş.

Se duse de-a dreptul la casa unde locuia cardinalul, la podul Magdalena, dar fără să ascundă directoratului că n-avea mari speranţe ca asemenea condiţii să fie primite.

Fu introdus îndată la Eminenţa Sa, căreia-i prezentă articolele capitulării, gata iscălite de generalul Massa şi de comandantul L'Aurora.

Cardinalul îl aştepta şi lîngă el se aflau cavalerul Micheroux, comandantul englez Foote, comandantul trupelor ruse, Baillie şi comandantul trupelor otomane, Ahmet.

Luă capitularea, o citi, trecu într-o cameră de alături, împreună cu cavalerul Micheroux şi şefii lagărelor englez, rus şi turc, pentru a delibera cu ei.

După zece minute, se întoarse, luă pana şi, fără discuţie, îşi puse numele sub al comandantului L'Aurora.

Apoi trecu pana comandantului Foote care, la rîndul său, o trecu comandantului Baillie, iar acesta, comandantului Ahmet.

Singura pretenţie a cardinalului a fost ca tratatul, deşi iscălit la 22, să poarte data de 18.

Această pretenţie, primită fără şovăială de colonelul Mejean, a fost o taină pentru toţi, dar nu mai este şi pentru noi, datorită cunoaşterii amănunţite a epocii, şi a corespondenţei regelui şi a reginei pe care, în 1860, am avut fericirea să o avem la dispoziţie.

Cardinalul voia ca data să fie anterioară scrisorii pe care o primise de la regină şi-l oprea să trateze, sub nici un cuvînt, cu răzvrătiţii.

Va avea scuza să spună că scrisoarea sosise cînd capitularea era gata semnată.

Şi acum, e de cea mai mare însemnătate că, vorbind în clipa de faţă despre o chestiune pur istorică, să punem sub ochii cititorilor noştri, chiar textul celor zece articole ce n-a fost niciodată publicat decît incomplet sau denaturat.

E vorba de un proces îngrozitor, în care cardinalul Ruffo, condamnat în primă instanţă de istorie, sau mai degrabă de un istoric, judecător părtinitor sau rău informat, face apel la posteritate împotriva lui Ferdinand, împotriva Carolinei, împotriva lui Nelson.

Iată capitularea :

„Art. 1. — Forturile Castello-Nuovo şi Castello-del-Ovo vor fi predate comandantului trupelor Maiestăţii Sale regele celor Două-Sicilii, şi ale aliaţilor săi, regele Angliei, împăratul tuturor Rusiilor şi sultanul Porţii Otomane, împreună cu toate muniţiile de război şi de merinde, artilerie şi efecte de tot felul aflate în magazii, şi care vor fi recunoscute prin inventarul comisarilor respectivi, după iscălirea prezentei capitulări.

Art. 2. — Trupele alcătuind garnizoana îşi vor păstra forturile pînă cînd bastimentele, de care se va vorbi mai jos, destinate a transporta persoanele ce vor voi să meargă la Toulon, vor fi gata să întindă pînzele.

Art. 3 — Garnizoanele vor ieşi cu onorurile militare, adică cu arme şi bagaje, în bătaia tobelor, cu fitilul tunurilor aprinse, drapelele fîlfîind, fiecare cu cîte două tunuri ; armele se vor depune pe ţărmul mării.

Art. 4 — Persoanele şi proprietăţile mobiliare ale tuturor indivizilor alcătuind cele două garnizoane vor fi respectate şi garantate.

Art. 5 — Toţi susnumiţii indivizi vor putea alege, fie a se îmbarca pe bastimentele parlamentare ce se vor pregăti pentru a-i duce la Toulon, fie să rămînă la Neapole, fără a fi prejudiciaţi în drepturi, nici ei nici familiile lor.

Art. 6 — Condiţiile hotărîte în prezenta capitulare sînt aceleaşi pentru toate persoanele de ambele sexe, închise în forturi.

Art. 7 — Se vor bucura de beneficiul acestor condiţii, toţi prizonierii făcuţi din trupele oficiale de către trupele Maiestăţii Sale regele celor Două-Sicilii sau de ale aliaţilor săi, în diferitele lupte ce au avut loc înainte de blocarea forturilor.

Art. 8 — Sfinţiile lor Micheroux, arhiepiscopul de Salerno, şi Dillon, cît şi episcopul din Avellino vor rămîne ca ostatici în mîinile comandantului din fortul Sant-Elmo, pînă la sosirea la Toulon a patrioţilor expatriaţi.

Art. 9 — Afară de susnumitele persoane, toți ostaticii și prizonierii de stat închiși în forturi vor fi puși în libertate îndată după semnarea prezentei capitulări.

Art. 10 — Articolele prezentei capitulări nu vor putea fi executate decît după ce vor fi fost în totul aprobate de comandantul fortului Sant-Elmo.

Făcut la Castello-Nuovo, 18 iunie 1799

Au iscălit :

Massa, *comandantul fortului Castello-Nuovo ;* L'Aurora, *comandantul fortului Castello-del-Ovo ;* cardinalul Ruffo, *vicar general al regatului Neapole ;* Antonio, cavalerul Micheroux, *ministru plenipotențiar al Maiestății Sale regele celor Două-Sicilii pe lîngă trupele ruse ;* E. T. Foote, *comandantul navelor Maiestății Sale Britanice ;* Baillie, *comandantul trupelor Maiestății Sale împăratul Rusiei ;* Ahmet, *comandantul trupelor otomane.*"

Sub semnăturile diferiților șefi luînd parte la capitulare, se citeau următoarele rînduri :

„În baza deliberării consiliului de război, în fortul Sant-Elmo, la 3 messidor, și a scrisorii generalului Massa, comandantul din Castello-Nuovo, scrisoare cu data din messidor, comandantul fortului Sant-Elmo aprobă susnumita capitulare :

Din fortul Sant-Elmo, 3 messidor anul VII al Republicii franceze (21 iunie 1799).

Mejean"

În aceeași zi cînd capitularea fu într-adevăr semnată, adică la 22 iunie, cardinalul, încîntat de-a fi ajuns la un rezultat atît de fericit, relată cu de-amănuntul regelui toate operațiile îndeplinite, și-l însărcină pe căpitanul Foote, unul din semnatarii capitulării să predea scrisoarea Maiestății Sale personal.

Căpitanul Foote plecă îndată la Palermo, pe *Sea-Horse.* De cîteva zile, urmase la comanda acestui vas, căpitanului Ball, rechemat de Nelson pe lîngă el.

A doua zi, cardinalul dădu toate ordinele necesare pentru ca bastimentele, ce trebuiau să transporte la Toulon garnizoana patriotă, să fie gata cît mai repede cu putință.

În aceeași zi, cardinalul scrise lui Ettore Caraffa pentru a-l invita să predea lui Pronio forturile din Civitella și din Pescara, în aceleași condiții ca și Castello-Nuovo și Castello-del-Ovo.

Și, cum se temea ca nu cumva contele de Ruvo să se îndoiască de cuvîntul său ori să vadă vreo cursă în scrisoarea lui, puse să se întrebe dacă într-unul din cele două forturi nu se afla vreun prieten de-al lui Ettore Caraffa, în care acesta să aibă deplină încredere pentru a-i duce scrisoarea și a da contelui o idee exactă asupra situației.

Nicolino Caracciolo se prezentă, primi scrisoarea din mîinile cardinalului și plecă.

Tot în aceeași zi, un edict iscălit de vicarul general fu tipărit, publicat și afișat.

Edictul declara că războiul s-a isprăvit, că în regat nu mai sînt nici partide nici facțiuni, nici prieteni nici dușmani, nici republicani nici sanfediști, ci numai un popor de frați și de cetățeni la fel de supuși suveranului pe care regele voia să-l unească în aceeași dragoste.

Siguranța morții fusese atît de mare la patrioți, încît chiar cei care, neîncrezîndu-se cu totul în făgăduiala lui Ruffo, hotărîră să se exileze, privind exilul ca pe un bine, față de soarta ce credeau că-i așteaptă.

20

ALEȘII RĂZBUNĂRII

În toiul corului de bucurie și de tristețe ce se înălța din mulțimea de exilați, după cum țineau mai mult la viață sau la patrie, doi tineri ședeau îmbrățișați, tăcuți și mîhniți, într-una din camerele de la Castello-Nuovo.

Erau Salvato și Luiza.

Luiza nu luase încă nici o hotărîre, și a doua zi, 24 iunie, trebuia să aleagă între soțul și amantul ei, între a rămîne la Neapole sau a pleca în Franța.

Plîngea, dar toată seara n-avusese putere să scoată o vorbă.

Salvato stătuse multă vreme în genunchi, mut și el, înaintea ei ; apoi o cuprinsese în sfîrșit în brațe și o ținea strîns la inimă.

Bătu miezul nopții.

Luiza își ridică ochii scăldați în lacrimi și strălucitori de friguri, și numără una după alta cele douăsprezece vibrații ale timbrului [1], pe urmă, lăsîndu-și mîna pe gîtul tînărului zise :

— O ! Nu, nu voi putea niciodată !

— Ce nu vei putea niciodată, mult iubita mea Luiza ?

— Să te părăsesc, Salvato al meu. Niciodată ! Niciodată ! Facă Dumnezeu ce-o vrea din mine, dar ori vom trăi ori vom muri împreună !

Și izbucni în plîns.

— Ascultă, răspunse Salvato, nu sîntem siliți să ne oprim în Franța ; unde vei voi să mergi, voi merge și eu.

— Dar gradul tău ? Dar viitorul tău ?

— Sacrificiu pentru sacrificiu, Luiza mea mult iubită. Îți repet că de vrei să fugi la capătul pămîntului de amintirile pe care le lași aici, voi merge la capătul pămîntului cu tine. Cunoscîndu-te cum te cunosc, înger neprihănit, prezența și iubirea mea veșnice nu vor fi prea mult pentru a te face să uiți.

— Dar nu voi pleca astfel, ca o ingrată, ca o fugară, ca o adulteră ; îi voi scrie, îi voi spune tot. Frumoasa, marea, sublima lui inimă mă va ierta cîndva, mă va dezlega de păcatul meu, și numai din ziua aceea, mă voi ierta eu însămi.

Salvato se desprinse din îmbrățișarea Luizei, se apropie de o masă, pregăti hîrtie, o pană și cerneală, apoi, întorcîndu-se la ea și sărutînd-o pe frunte :

— Te las singură, sfîntă vinovată, zise el, spovedește-te lui Dumnezeu și lui. Aceea peste care Isus și-a întins mantia nu era mai demnă de iertare decît tine.

— Mă părăsești ! exclamă tînăra aproape speriată că rămîne singură.

— Trebuie ca vorba ta să curgă, în toată puritatea, din sufletu-ți cast ; prezența mea i-ar tulbura cristalul limpede. Peste o jumătate de ceas, mă voi întoarce și n-o să ne mai despărțim.

Sărutînd-o pe frunte, ieși.

[1] Disc metalic bombat și sonor, peste care lovește un ciocănel.

La rîndul ei, Luiza se ridică apropiindu-se de masă. Toate mişcările ei aveau încetineala pe care o ia trupul în clipele hotărîtoare ; ochii ficşi căutau parcă să recunoască, prin depărtare şi prin beznă, locul unde va cădea lovitura, şi la ce adîncime se va înfige paloşul durerii.

Un zîmbet trist îi flutură pe buze şi murmură, dînd din cap :

— O ! Bietul meu drag ! Ce mult vei suferi !

Pe urmă, mai încet şi cu glas aproape de neînţeles :

— Dar nu mai mult, adăugă ea, decît am suferit eu însămi.

Îşi lăsă fruntea pe mîna stîngă, luă pana, şi scrise :

„Mult iubitul meu tată ! îndurătorul meu prieten ! De ce m-ai părăsit cînd voiam să te urmez ! De ce nu te-ai întors cînd ţi-am strigat de pe ţărm, văzîndu-te că dispari în furtună :

Nu ştii că-l iubesc ?

Mai era timp ; plecam cu tine, eram scăpată !

M-ai părăsit, sînt pierdută !

E o fatalitate.

Nu vreau să mă dezvinovăţesc, nu vreau să-ţi repet vorbele pe care, cu mîna întinsă spre crucifix, le-ai rostit la patul de moarte al prinţului de Caramanico, în timp ce stăruia şi stăruiam şi eu să-ţi devin soţie. Nu, n-am nici o scuză ; dar îţi cunosc inima. Îndurarea va fi totdeauna mai mare decît vina.

Compromisă politiceşte de aceeaşi fatalitate ce mă urmăreşte, părăsesc Neapolul şi, împărtăşind soarta nenorociţilor ce se exilează şi printre care, o, blîndul meu judecător ! sînt cea mai nenorocită, plec în Franţa.

Ultimele clipe ale exilului meu sînt ale tale, după cum ultimele ore din viaţa mea vor fi ale tale. Părăsind patria, la tine mă gîndesc ; părăsind viaţa, la tine mă voi gîndi.

Lămureşte taina aceasta de neînţeles ; inima mea a greşit, sufletul mi-a rămas neprihănit ; cea mai bună parte din mine ai luat-o şi ai păstrat-o.

Ascultă-mă, prietene ! Ascultă-mă, tată !

Fug de tine mai mult de ruşinea de a te revedea, decît din iubire pentru omul pe care-l urmez. Pentru el, mi-aş da viaţa pe lumea aceasta ; dar, pentru tine, mîntuirea mea pe cealaltă. Vei şti totdeauna unde voi fi. Dacă ai

avea cîndva nevoie de devotamentul meu, cheamă-mă, și mă voi înapoia să cad în genunchi în fața ta.

Acum, lasă-mă să te rog pentru o ființă nevinovată, care nu numai că încă nu știe că-și va datora viața unui păcat, dar nici măcar nu știe că trăiește. Poate să se găsească singură pe lume. Tatăl ei e soldat : poate fi ucis; mama-i este deznădăjduită : poate muri. Făgăduiește-mi că, atît cît vei trăi, copilul meu nu va fi orfan.

Nu iau cu mine nici un ducat din banii depuși la Backeri. Mai e nevoie să-ți spun că sînt cu totul nevinovată de moartea lor, și că mai bine aș fi îndurat tortura decît să scot o vorbă ce i-ar fi compromis ! Din banii aceștia, vei face copilului pe care ți-l las, dacă va fi să mor, partea pe care-o vei voi.

După ce ți-am spus acestea, poți crede, tată slăvit, că ți-am spus totul ; nicidecum. Mi-e sufletul plin, gîndurile mă copleșesc. De cînd îți scriu, te revăd, mi se perindă în inimă cei optsprezece ani cînd ai fost bun cu mine, îți întind brațele ca lui Dumnezeu pe care-l slăvești, îl jignești și spre care ai vrea să te avînți. O ! De ce nu ești aici, în loc de a fi la două sute de leghe de mine ! Simt că spre tine m-aș îndrepta și că, sprijinită de inima ta, nimic nu m-ar putea smulge.

Dar ce face Dumnezeu e bine făcut. Acum, în ochii tuturor sînt, nu numai o soție nerecunoscătoare, ci și o cetățeană răzvrătită, și am a da socoteală, totodată, și de fericirea-ți pierdută și de lealitatea ta compromisă. Plecarea mea te scapă, fuga mea te dezvinovățește și poți spune : «Nu-i de mirare că, fiind femeie adulteră, este și cetățeană neleală».

Adio, prietene, adio, tată ! Cînd vei voi să-ți închipui suferința mea, gîndește-te la ce-ai suferit tu însuți. N-ai decît durerea ; eu am remușcarea.

Adio, dacă mă uiți și nu-ți sînt de folos !

Dar, dacă ai vreodată nevoie de mine, la revedere !

Copila ta vinovată, care însă nu va înceta niciodată să creadă în îndurarea ta.

Luiza."

Cînd isprăvea ultimele cuvinte, Salvato se înapoie. Ea-l auzi, se întoarse și-i întinse scrisoarea ; dar, văzînd hîrtia plină de lacrimi și înțelegînd ce ar suferi în timp ce ar citi-o, o respinse.

Luiza pricepu delicateţea iubitului ei.

— Mulţumesc, dragul meu.

Îndoi scrisoarea, o pecetlui şi puse adresa.

— Acum, zise ea, cum facem ca scrisoarea să ajungă la cavalerul San-Felice ? Înţelegi bine, nu-i aşa, că trebuie s-o primească el, şi nu altul.

— E foarte simplu, răspunse Salvato, comandantul Massa are un bilet de liberă trecere. Am să i-l cer, şi voi duce eu însumi scrisoarea la cardinal, cu rugămintea s-o trimită la Palermo, spunîndu-i cît e de însemnat să-i parvină negreşit.

Luiza avea mare nevoie de prezenţa lui Salvato. Cîtă vreme era acolo, glasul său alunga fantomele care o năpădeau de cum pleca. Dar, după cum spusese, scrisoarea trebuia să ajungă la cavaler.

Salvato încălecă. Afară de biletul său, Massa îi mai dădu un om pentru a purta înaintea lui drapelul alb ; aşa că, sosi fără neplăceri în tabăra cardinalului.

Acesta încă nu se culcase. Abia îşi rosti numele Salvato, că ordonă să fie introdus la el.

Cardinalul îl cunoştea după nume. Ştia ce minuni de vitejie făcuse în timpul asediului. Brav el însuşi, preţuia oamenii bravi.

Salvato îi expuse pricina vizitei lui, şi adăugînd că voise să vină în persoană, nu numai pentru a veghea la siguranţa scrisorii, ci şi pentru a vedea omul excepţional care îndeplinise restauraţia. Cu tot răul pe care, după părerea lui, îl făcea această restauraţie, Salvato nu se putea împiedica de-a nu recunoaşte cardinalului că fusese cumpătat în victorie, şi că condiţiile pe care le acordase erau ale unui învingător mărinimos.

Primind felicitările lui Salvato, cu o mîndrie satisfăcută, pe cît se părea, cardinalul îşi aruncă ochii pe scrisoare şi citi adresa cavalerului San-Felice.

Tresări fără voie.

— Scrisoarea, întrebă el, n-ar fi cumva de la soţia cavalerului ?

— Chiar de la ea, Eminenţa Voastră.

Cardinalul se plimbă un minut îngrijorat.

Apoi, deodată, oprindu-se înaintea lui Salvato :

— Această doamnă, îi zise el privindu-l ţintă, te interesează ?

Salvato nu-şi putu stăpîni o expresie de mirare.

— O ! făcu cardinalul, nu-ţi pun o întrebare de curiozitate şi vei vedea îndată : dealtfel, sînt preot, şi o taină ce mi se încredinţează devine în clipa aceea o spovedanie sacră.

— Da, Eminenţa Voastră, mă interesează şi încă foarte mult.

— Ei bine, atunci, domnule Salvato, drept dovadă a admiraţiei ce o am pentru curajul dumitale, lasă-mă să-ţi spun încet, foarte încet, că persoana de care te interesezi e cumplit de compromisă şi, de s-ar găsi în oraş, şi n-ar fi cuprinsă în capitularea forturilor, ar trebui dusă îndată fie la Castello-del-Ovo, fie la Castello-Nuovo, căutînd mijlocul de a-i antidata intrarea cu cinci-şase zile.

— Dar, în caz contrar, Eminenţa Voastră, ar trebui ea să se mai teamă ?

— Nu, sper că iscălitura mea ar ocroti-o. Numai că, într-un caz sau altul, luaţi toate măsurile ca să fie îmbarcată printre primele. O persoană foarte puternică o urmăreşte şi-i vrea moartea.

Salvato se îngălbeni îngrozitor.

— Signora San-Felice, zise el cu glas înăbuşit, n-a părăsit Castello-Nuovo de la începutul asediului. Se poate deci bucura de beneficiul capitulării iscălită de generalul Massa împreună cu Eminenţa Voastră. Vă mulţumesc totuşi, domnule cardinal, pentru sfatul pe care mi l-aţi dat şi-l ţin bine în seamă.

Salvato salută şi se pregăti să se retragă ; dar cardinalul îi puse mîna pe braţ.

— Încă un cuvînt, zise el.

— Ascult, Eminenţă, făcu tînărul.

Orice spusese cardinalul, era vădit că şovăia să vorbească şi că-n el se dădea o luptă.

În sfîrşit, cea dintîi pornire birui şi începu :

— Aveţi în rîndurile voastre un om ce nu-i prietenul meu, dar pe care-l stimez pentru curajul şi marea lui destoinicie. Pe omul ăsta, aş vrea să-l scap.

— Omul e condamnat ? întrebă Salvato.

— Ca şi signora San-Felice, răspunse cardinalul.

Salvato simţi că o sudoare rece-i îmbrobonează fruntea.

— Şi de aceeaşi persoană ? mai întrebă Salvato.

— De aceeaşi persoană, repetă cardinalul.

— Şi Eminenţa Voastră spune că persoana aceasta e foarte puternică ?

— Am spus foarte puternică ? Atunci m-am înşelat: trebuia să spun atotputernică.

— Aştept ca Eminenţa Voastră să-mi numească pe cine îl onorează cu stima şi-l ia sub ocrotirea sa.

— Francesco Caracciolo.

— Şi ce să-i spun ?

— Spune-i ce vrei ; dar dumitale îţi spun că viaţa lui nu-i în siguranţă, sau mai degrabă nu va fi în siguranţă decît atunci cînd va sta pe amîndouă picioarele afară din regat.

— Mulţumesc pentru el Eminenţei Voastre, zise Salvato ; se va face după cum doriţi.

— Nu se încredinţează asemenea taine decît unui om ca dumneata, domnule Salvato, şi nu-i recomanzi tăcerea, atît eşti de sigur că-i înţelege însemnătatea.

Salvato se înclină.

— Eminenţa Voastră, întrebă el, mai are să-mi dea alte indicaţii ?

— Una singură.

— Care anume ?

— Să te cruţi, generale. Cei mai bravi dintre oamenii mei care te-au văzut luptînd te-au învinuit de prea mare cutezanţă. Scrisoarea dumitale va fi înmînată cavalerului San-Felice, domnule Salvato, ţi-o făgăduiesc solemn.

Salvato înţelese că întrevederea se terminase. Salută şi, mereu precedat de omul său purtînd un drapel alb, reluă visător drumul spre Castello-Nuovo.

Dar, înainte de-a se înapoia, se opri la stăvilar, urcă într-o barcă şi ordonă să-l ducă în portul militar, unde Caracciolo se refugiase cu flotila lui.

Marinarii se împrăştiaseră ; numai cîţiva din oamenii care nu părăsesc puntea vasului lor decît în ultima clipă, mai rămăseseră pe bord.

Ajunse la şalupa canonieră [1] pe care o comandase Caracciolo în lupta din ziua de 13.

Numai trei oameni se găseau pe bord.

Unul din ei era subofiţerul, marinar bătrîn care făcuse toate campaniile cu amiralul.

Salvato ceru să-l cheme şi-l întrebă.

---

[1] Vaporaş înarmat cu tunuri.

Chiar în dimineaţa aceea, amiralul, văzînd cum cardinalul nu tratase direct cu el, şi că nu era cuprins în capitularea forturilor, trăsese la ţărm, travestit în ţăran, spunîndu-i să nu se îngrijoreze de soarta lui, şi că, pînă ce va putea părăsi regatul, avea un adăpost sigur la unul din servitorii lui, de devotamentul căruia nu se îndoia.

Salvato se întoarse la Castello-Nuovo, se sui în camera Luizei şi o regăsi în faţa mesei, cu capul pe mînă, în aceeaşi atitudine în care o lăsase.

21

FLOTA ENGLEZĂ

Vă mai amintiţi că, în dimineaţa de 14 iunie, exilaţii napolitani, adică cei care credeau că erau mai în siguranţă expatriindu-se decît rămînînd la Neapole, trebuiau să se îmbarce pe vasele pregătite să întindă pînzele spre Toulon.

Într-adevăr, toată noaptea din 23 spre 24 iunie, se strînsese o mică flotă de tartane [1], de feluci [2] şi de balancele [3], care fuseseră aprovizionate cu merinde. Dar vîntul bătea de la apus, împiedicînd vasele să poată ieşi în largul mării.

Din zori, turnurile de la Castello-Nuovo erau pline de fugari ce aşteptau ca un vînt prielnic să dea semnalul de îmbarcare. Părinţii şi prietenii stăteau pe cheiuri, făcîndu-şi semne cu batistele.

În mijlocul tuturor braţelor în mişcare, a tuturor batistelor fluturate, se putea deosebi un grup neclintit, ce nu făcea semne nimănui, deşi unul din cei care-l alcătuiau căuta vădit să recunoască pe cineva în mulţimea oprită la marginea mării.

Cei trei inşi din grup erau Salvato, Luiza şi Michele.

Salvato şi Luiza stăteau în picioare rezemîndu-se unul de altul; erau singuri pe lume, totul unul pentru altul,

[1] Luntre lunguiaţă cu un catarg mare şi o pînză.
[2] Corăbioară lungă, cu pînze şi lopeţi.
[3] Luntre napolitană cu un singur catarg.

și se vedea bine că n-aveau nimic de-a face cu mulțimea ce umplea cheiurile.

Michele, dimpotrivă, căuta două persoane : pe maică-sa și pe Assunta. După cîtva timp, recunoscu pe bătrîna lui mamă ; dar, fie că tatăl și frații ei o împiedicaseră să vină la această ultimă întîlnire, fie că mîhnirea-i era atît de adîncă încît se temea ca, văzîndu-l pe Michele să n-o mai poată îndura, Assunta nu se arătă, deși privirea iscoditoare a tînărului se întindea de la primele case din strada del Piliero pînă la Immacolatella.

Deodată, atenția lui, ca și a celorlalți spectatori, fu abătută de la ținta aceasta, oricît de atrăgătoare ar fi fost, pentru a se îndrepta spre largul mării.

Într-adevăr, dincolo de Capri, la marginea orizontului, se vedeau ivindu-se numeroase pînze de corăbii. Mînate de vîntul din spate, pînzele creșteau și înaintau repede.

Primul gînd al tuturor bieților fugari a fost că era flota franco-spaniolă ce le venea în ajutor, și începea să le pară rău de graba cu care se iscăliseră tratatele.

Totuși, nici un glas nu îndrăzni să propună anularea lor sau, dacă unora le veni în minte gîndul ăsta — gîndurile rele se prezintă și-n mințile cele mai luminate — și-l înăbușiră în ei, fără să-l mai comunice vecinilor.

Dar unul din cei care, cu luneta în mînă, de sus de pe terasa casei lui, vedea înaintînd navele cu cea mai mare îngrijorare, era, fără îndoială, cardinalul.

Într-adevăr, chiar dimineață, i se aduseseră pe uscat două scrisori : una de la rege, alta de la regină, din care vom da fragmente. Citindu-le, se va vedea în ce încurcătură trebuie să-l fi pus pe cardinal.

Palermo, 20 iunie 1799

„Eminentissime,

Răspundeți-mi asupra altui punct, ce-mi stă cu adevărat pe inimă, dar pe care, vă mărturisesc sincer, îl cred cu neputință. Aici se spune că ați tratat cu castelele și că, după acest tratat, se va îngădui tuturor răzvrătiților să iasă nevătămați din ele, chiar lui Caracciolo, chiar lui Manthonnet, și să se retragă în Franța. Din zvonul ăsta, nu cred nimic, după cum puteți prea bine înțelege. De vreme ce Dumnezeu ne scapă, ar fi o nesocotință din par-

tea noastră să lăsăm în viață aceste vipere turbate, și mai cu seamă pe Caracciolo, care cunoaște toate colțurile cele mai ascunse ale coastelor noastre. A ! De m-aș putea întoarce la Neapole cu cei douăsprezece mii de ruși ce-mi fuseseră făgăduiți, dar pe care brigandul de Thugut, dușmanul nostru declarat, i-a împiedicat să vină în Italia ! Atunci aș face ce aș vrea. Dar gloria de-a isprăvi totul vă este rezervată dumneavoastră și bravilor noștri țărani, și aceasta, fără alt ajutor decît al lui Dumnezeu și a nemărginitei sale îndurări.

Ferdinand B."

Iată acum scrisoarea reginei. Ca și în fragmentul pe care abia l-am citat, traducerea nu va schimba o iotă. Se va recunoaște mereu aceeași fire prefăcută și stăruitoare.

„Nu scriu în fiecare zi Eminenței Voastre, după cum totuși e dorința fierbinte a inimii mele, respectîndu-i obositoarele și multiplele îndatoriri, și simțind cea mai vie recunoștință, v-o declar solemn, pentru făgăduielile de clemență și îndemnurile la supunere de care înverșunații de patrioți n-au voit să țină seamă — ceea ce mă întristează adînc, dat fiind nenorocirile ce vor urma din îndîrjirea aceasta — dar care trebuie să vă dovedească, din ce în ce mai mult, că nu-i nici o nădejde de pocăință cu asemenea oameni.

Odată cu sosirea acestei scrisori, va sosi probabil și Nelson, cu escadra lui. El va ordona republicanilor să se predea fără condiții. Se spune că va scăpa Caracciolo. M-ar mîhni mult ; un asemenea pirat putînd fi cumplit de primejdios pentru sacra Sa Maiestate. De aceea, aș vrea ca trădătorul ăsta să nu mai poată fi în stare de-a face rău.

Simt cît trebuie să vi se întristeze inima de toate grozăviile pe care Eminența Voastră le relatează Majestății Sale, în scrisoarea-i de la 17 a lunii ; cît despre mine, mi se pare că noi am făcut tot ce ne-a stat în putință și am arătat cam prea multă clemență unor astfel de răzvrătiți și că, tratînd cu ei, numai ne-am înjosi fără nici un folos. Se poate trata, vă repet, cu Sant-Elmo, care-i în mîna francezilor ; dar, dacă cele două forturi nu se predau în-

dată la ordinul lui Nelson, și aceasta fără nici o condiție, vor fi luate cu asalt și tratate după cum merită.

Una din primele și cele mai necesare operațiuni de îndeplinit este de a-l închide din nou pe cardinalul-arhiepiscop în mănăstirea Monte-Virgine sau într-alta, numai să fie afară din eparhia lui. Înțelegeți că nu mai poate fi păstorul unei turme pe care a căutat s-o rătăcească prin pastorale răzvrătite, nici a se mai sluji de tainele bisericești de care s-a folosit atît de abuziv. Într-un cuvînt, e cu neputință ca acel care a vorbit atît de nedemn și a abuzat de împuternicirea lui, să mai rămînă arhiepiscop în serviciu la Neapole.

Mai sînt — Eminența Voastră nu va uita — mulți alți episcopi în același caz cu arhiepiscopul acesta. Mai sînt La Torre, Natale, de Vico-Equense ; mai este Rossini, fără a ține seamă de al său *Te Deum*, ci din pricina pastoralei sale tipărite la Tarante ; și mulți alți răzvrătiți recunoscuți nu pot rămîne la cîrmuirea bisericilor lor, ca și alți trei episcopi care au denunțat un biet preot ce nu săvîrșise altă crimă, decît de-a fi strigat : „Trăiască regele !" Sînt călugări nemernici și preoți ticăloși care au indignat pînă și pe francezi, și stărui pentru pedepsirea lor, fiindcă religia, influențînd asupra opiniei publice, ce încredere ar mai putea avea popoarele în preoți așa-ziși păstori ai popoarelor, văzîndu-i răzvrătiți împotriva regelui ! Și judecați ce primejdie ar fi pentru aceleași popoare de a-i vedea că, deși trădători, răzvrătiți și renegați, își exercită mai departe sacra împuternicire.

Nu vă vorbesc de ceea ce privește Neapolul, fiindcă nu-i încă al nostru. Toți cei care se întorc de acolo ne istorisesc grozăvii. Ceea ce m-a mîhnit cu adevărat ; dar ce să-i faci ? Trăiesc în mare îngrijorare, așteptînd în fiece clipă vestea că Neapole e reluat și ordinea restabilită. Atunci, vă voi vorbi de gîndurile mele, supunîndu-le totdeauna capacității luminilor și cunoștințelor Eminenței Voastre — cunoștințe, aptitudini și lumini pe care în fiece zi le admir tot mai mult și i-au dat putința de necrezut să-și înceapă glorioasa misiune și să recucerească, fără bani și fără armată, un regat pierdut. Acum rămîne Eminenței Voastre gloria și mai mare de a-l reorganiza pe bazele

unei liniști adevărate și trainice ! și cu aceste sentimente de dreptate și de recunoștință pe care le datorez credinciosului meu popor, las inimii devotate a Eminenței Voastre să se gîndească la ceea ce s-a întîmplat în ultimele șase luni și să hotărască ce are de făcut, bizuindu-mă pe toată pătrunderea sa.

Soții Hamilton însoțesc pe lord Nelson în călătoria lui.

Am văzut ieri pe sora și pe fratele Eminenței Voastre, Pepe Antonio, care sînt bine sănătoși.

Eminența Voastră să fie bine încredințată că recunoștința mea e atît de mare, încît se întinde și asupra tuturor ce-i sînt apropiați și că, afară de aceasta, rămîn cu inima plină de gratitudine, adevărata-i și veșnica prietenă,

Caroline."

20 iunie 1799

După cele două scrisori, urmate de sosirea flotei engleze, cardinalul gîndea că, în privința tratatelor, va avea de furcă acum cu Nelson ; în timp ce, dimpotrivă, văzînd că noul bastiment comandat de învingătorul de la Abukir înalță pavilionul Marei-Britanii, patrioții, care se încredeau mai mult în cuvîntul amiralului englez decît în al lui Ruffo, se bucurau să aibă a face cu o mare putere, în locul unei haite de bandiți.

Dealtfel, în clipa cînd Nelson ridica pavilionul roșu, vestindu-l cu o lovitură de tun, din mijlocul fumului răspîndit la flancurile vasului, se văzu cum se desprinde yola comandantului.

Yola, în care se aflau doi ofițeri, un subofițer și zece vîslași, porni de-a dreptul spre portul din Magdalena și, de atunci, cardinalul nu se mai îndoi că pe el îl căutau ofițerii.

Într-adevăr, traseră la țărm la Marinella.

Văzînd că se informau pe lîngă lazzaronii ce ședeau pe chei și, presupunînd că voiau să-i cunoască locuința, trimise înaintea lor pe secretarul său Sacchinelli, cu invitația de a-i aduce la el.

După o clipă, erau anunțați cardinalului căpitanii Ball și Troubridge, iar cei doi ofițeri intrau în cabinetul Eminenței Sale, țepeni ca englezii, ceea ce nu micșora întru

nimic înaltul grad de prelat pe care Ruffo îl deţinea în demnitatea catolică, Ball şi Troubridge fiind protestanţi.

Bătea ora patru.

Troubridge, ca mai vechi în grad, înaintă spre cardinal, care el însuşi făcuse un pas înaintea celor doi ofiţeri, şi-i înmînă un plic mare împodobit cu o largă pecete roşie cu armele Angliei [1].

Pe bordul bastimentului *Foudroyant,* ora 3 după-amiază, în golful Neapole.

„Eminenţă,

Milord Nelson mă roagă să informez pe Eminenţa Voastră că a primit de la căpitanul Foote, comandantul fregatei *Sea-Horse,* o copie a capitulării pe care Eminenţa Voastră a găsit de cuviinţă s-o semneze împreună cu comandanţii de la Sant-Elmo, de la Castello-Nuovo şi de la Castello-del-Ovo ; că dezaprobă cu totul aceste capitulări, şi că-i hotărît să nu rămînă neutru dat fiind forţele impunătoare pe care are onoarea de a le comanda. În consecinţă, a trimis la Eminenţa Voastră pe căpitanii Troubridge şi Ball, care comandă vasele *Culloden* şi *Alexandre* ale Maiestăţii Sale Britanice. Cei doi căpitani sînt foarte bine informaţi de sentimentele milordului Nelson şi vor avea onoarea să le aducă la cunoştinţa Eminenţei Voastre. Milord speră că Eminenţa Voastră va fi de aceeaşi părere cu el şi că mîine, în zori, va putea lucra de acord cu Eminenţa Voastră.

Scopul lor nu poate fi decît acelaşi : să-l doboare pe inamicul comun şi să-i supună pe răzvrătiţi clemenţei Maiestăţii Sale Siciliene.

Am onoarea de a fi,
Al Eminenţei Voastre,
Prea umilul şi prea supusul
servitor,

W. Hamilton.

Trimis extraordinar
al Maiestăţii Sale Britanice
pe lîngă Maiestatea Sa Siciliană".

[1] Cum tot ce va urma e o gravă acuzaţie împotriva memoriei lui Nelson, de prisos să mai spunem că toate scrisorile, pînă şi cele mai neînsemnate biletele citate, sînt documente. La nevoie, am putea da chiar scrisorile, olografe, ele fiind la dispoziţia noastră. (n. a.)

La orice opoziție s-ar fi așteptat Ruffo, nu se gîndise niciodată că ar trebui să fie formulată într-un mod atît de pozitiv și de insolent.

Mai citi odată scrisoarea, redactată în franceză, adică în limba diplomatică ; afară de aceasta, era iscălită, nu numai cu numele, dar și cu toate titlurile lui sir William, încît era vădit că vorbea totodată în numele milordului Nelson, cît și în numele Angliei.

În clipa cînd, după cum am spus, cardinalul isprăvea de recitit scrisoarea, căpitanul Troubridge, înclinîndu-și ușor capul, întrebă :

— Eminența Voastră a citit ?

— Am citit, da, domnule, răspunse cardinalul, dar drept vă spun că n-am înțeles.

— Eminența Voastră a trebuit să vadă în scrisoarea lui sir William că, fiind cu totul la curent cu intențiile milordului Nelson, putem, căpitanul și cu mine, să răspundem la toate întrebările pe care va binevoi să ni le pună.

— Nu voi pune decît una singură, domnule.

Troubridge se înclină ușor.

— Sînt eu, urmă cardinalul, demis din puterea mea de vicar general, și milord Nelson e învestit cu ea ?

— Nu știm dacă Eminența Voastră a fost destituită din puterile-i de vicar general și dacă milord Nelson e învestit cu ele ; dar știm că milord Nelson a primit ordine de la Maiestățile Lor Sicilene, c-a avut onoarea să aducă la cunoștința Eminenței Voastre intențiile sale și că, în caz de dificultăți, are sub comanda sa douăsprezece vase de război pentru a le sprijini.

— N-aveți a-mi spune nimic altceva, domnule, din partea milordului Nelson ?

— Ba da. Avem de cerut Eminenței Voastre un răspuns pozitiv la această întrebare : În cazul reluării ostilităților împotriva răzvrătiților, milord Nelson s-ar putea bizui pe cooperarea Eminenței Voastre ?

— Mai întîi, domnilor, nu mai sînt răzvrătiți, deoarece răzvrătiții s-au predat în mîinile mele ; și, de vreme ce nu mai sînt răzvrătiți, e de prisos să se pornească împotriva lor.

— Milord Nelson prevăzuse această subtilitate. Din partea sa, voi pune deci întrebarea astfel : În cazul cînd milord Nelson ar merge împotriva celor cu care Eminența Voastră a tratat, Eminența Voastră ar face cauză comună cu el ?

— Răspunsul, domnule, va fi tot atît de limpede ca și întrebarea. Nu numai că nici eu nici oamenii mei nu vom merge împotriva acelora cu care eu am tratat, ba chiar mă voi opune cu toată puterea mea ca această capitulare iscălită de mine să fie încălcată.

Ofițerii englezi schimbară o privire : era vădit că se așteptau la răspunsul acesta și că mai cu seamă după el veniseră.

Cardinalul simți că-l trec fiori de mînie prin tot trupul. Dar se gîndi că lucrurile vor lua o întorsătură atît de gravă, încît nu trebuia să se mai îndoiască, și că o explicație cu lordul Nelson era absolut necesară.

— Milord Nelson, adăugă el, a prevăzut cazul că aș dori să am o convorbire cu el și, atunci sînteți autorizați, domnilor, să mă conduceți la bordul bastimentului său ?

— Milord Nelson, domnule cardinal, nu ne-a spus nimic în privința aceasta ; dar avem toate motivele să gîndim că o vizită a Eminenței Voastre i-ar face totdeauna onoare și plăcere.

— Domnilor, zise cardinalul, nu mă așteptam la mai puțin de la curtoazia dumneavoastră. Cînd veți voi să plecăm, sînt gata.

Și arătă celor doi ofițeri ieșirea casei lui.

— Noi, răspunse Troubridge, sîntem gata să urmăm pe Eminența Voastră. Dacă-i gata, să ne arate ea însăși drumul.

Cardinalul coborî cu pas grăbit scara ce ducea în curte și, mergînd de-a dreptul spre țărm, făcu semn bărcii să se apropie.

Barca îi dădu ascultare ; îndată ce ajunse lîngă el, cardinalul sări cu sprinteneala unui tînăr și se așeză la locul său de onoare între amîndoi ofițerii.

La ordinul „Porniți !" cele zece vîsle se lăsară pe mare, și barca trecu pe coama valurilor cu iuțeala unei păsări.

22

O NEMESIS [1] FAVORITĂ

Cardinalul purta veşmîntu-i de purpură. Nelson, care sta în picioare pe puntea bastimentului *Foudroyant*, cu luneta la singurul său ochi, îl recunoscu şi ordonă să fie salutat cu o sută de lovituri de tun.

Ajungînd la scara de onoare, cardinalul îl văzu pe Nelson ce-l aştepta pe prima treaptă.

Amîndoi se salutară, dar nu putură schimba un singur cuvînt.

Nelson nu vorbea nici italiana, nici franceza ; cardinalul înţelegea engleza, dar n-o vorbea.

Nelson îi indică drumul spre cabina lui.

Găsi acolo pe sir William şi pe Emma Lyonna.

Atunci îşi aminti fraza din scrisoarea reginei : „Soţii Hamilton îl însoţesc pe Nelson în călătoria lui".

Iată ce se întîmplase :

Căpitanul Foote, care fusese trimis de cardinal să ducă la Palermo capitularea, întîlnise, în dreptul insulelor Lipari, flota engleză şi, recunoscînd bastimentul lui Nelson, după pavilionul de amiral, se îndreptă direct spre el.

Cît priveşte pe Nelson, recunoscuse vasul *Sea-Horse* şi ordonase oprirea bastimentului său.

Căpitanul Foote coborî în luntre şi se duse pe bordul vasului *Foudroyant*.

Vasul *Van-Guard* era atît de ciuntit, încît se găsi că nu mai putea naviga multă vreme, mai ales în caz de luptă, şi am mai spus că Nelson îşi strămutase pavilionul pe bordul noului bastiment.

Foote, care nu se aştepta să-l întîlnească pe amiral, nu luase o copie a capitulării ; dar, cum o iscălise, o citise şi chiar o discutase cu cea mai mare atenţie, putu nu numai să anunţe lui Nelson capitularea, ci să-i şi spună termenii în care era concepută.

De la primele vorbe, căpitanul Foote văzu cum amiralul se întuneca la faţă. Într-adevăr, la stăruinţele reginei şi abătîndu-se pentru ea de la ordinele amiralului Keith de a merge înaintea escadrei franceze şi de-a o combate,

[1] Zeiţă greacă a Răzbunării şi a Justiţiei care împarte, deopotrivă, binele şi răul.

venea cu toate pînzele întinse la Neapole să aducă lui Ruffo din partea Maiestăților Siciliene, ordinul ca, sub nici un cuvînt, să nu trateze cu republicanii ; și iată că la o treime din drum afla că sosea prea tîrziu și că, de două zile, se iscălise capitularea.

Cazul nu era prevăzut și Nelson trebuia să aștepte noi instrucțiuni. În consecință, ordonă căpitanului Foote să-și urmeze cît mai repede drumul, în timp ce el va sta pe loc, așteptîndu-l douăzeci și patru de ore.

Căpitanul Foote urcă din nou pe vasul său și, după cinci minute, *Sea-Horse*-ul spinteca valurile cu iuțeala animalului al cărui nume îl purta.

În aceeași seară, arunca ancora în rada din Palermo.

Regina locuia la vila ei *Favorita*, situată cam la o leghe de orașul, care și-a dat singur epitetul de *fericit*.

Căpitanul sări într-o trăsură care avea să-l ducă la *Favorita*.

Cerul părea un covor de azur, brodat tot numai cu stele ; luna revărsa cascade de lumină argintie pe încîntătoarea vale ce duce la Castellamare.

Căpitanul își dădu numele, spuse că sosea de la Neapole, aducînd știri importante.

Regina era la plimbare cu lady Hamilton : amîndouă prietenele se duseseră pe plajă să respire dubla răcoare a nopții și a mării.

Numai regele era la vilă.

Foote, care cunoștea puterea Carolinei asupra soțului ei, șovăia dacă să pornească în căutarea reginei, cînd i se spuse că regele, aflîndu-i sosirea, îl înștiința că-l așteaptă.

Nu mai putea șovăi : invitația regelui era un ordin. Căpitanul se duse la rege.

— A ! dumneata ești, căpitane ! zise regele recunoscîndu-l ; se spune că aduci știri de la Neapole ; măcar sînt bune ?

— Foarte bune, sire, după părerea mea cel puțin, fiindcă vin să vă anunț că războiul s-a isprăvit, că Neapole e reluat și că, peste două zile, nu va mai fi nici un republican în capitala voastră, iar, peste o săptămînă, nici un francez în regatul vostru.

— Haide, haide, cum de spui așa ceva ? răspunse Ferdinand. Nici un francez în regat, asta-mi place — cu cît vom fi mai departe de animalele acelea turbate, cu atît

va fi mai bine ; — dar nici un patriot la Neapole ! Oare unde vor fi ei ? În fundul mării ?

— Nu tocmai ; dar vor naviga în grabă spre Toulon.

— Drace ! Uite că mie nu-mi prea pasă ; numai să fiu descotorosit de ei ; nici nu doresc mai mult, nici altceva ! dar te previn, căpitane, că regina nu va fi mulțumită. Și cum se face că vor naviga spre Toulon, în loc de a fi rînduiți pe categorii, în temnițele din Neapole ?

— Deoarece cardinalul a fost nevoit să trateze capitularea cu ei.

— Cardinalul a tratat cu ei, după scrisorile pe care i le-am trimis noi ? Și în ce condiții a tratat ?

— Sire, iată un plic ce conține o copie a tratatului, garantată de cardinal ca fiind conformă.

— Căpitane, predă-l dumneata însuți reginei ; nu-mi iau însărcinarea. La dracu ! Prima persoană peste care va da, după ce-ți va fi citit depeșa, va trece prin clipe foarte neplăcute !

— Cardinalul ne-a arătat că are depline puteri ca vicar general al Maiestății Voastre și, după ce le-am văzut, am iscălit tratatul împreună și în același timp cu el.

— Va să zică, ai iscălit împreună cu el ?

— Da, sire : eu în numele Marii-Britanii ; domnul Baillie în numele Rusiei, și Ahmet-bey în numele Porții.

— Și n-ați exclus pe nimeni din capitulare ?

— Pe nimeni.

— Drace ! Drace ! Nici chiar pe Caracciolo ? Nici chiar pe signora San-Felice ?

— Pe nimeni.

— Dragă căpitane, pun să înhame caii la trăsură și plec la Ficuzza ; descurcă-te cum vei putea. O amnistie generală, după asemenea răzvrătire ! Asta nu s-a mai pomenit niciodată. Dar ce vor spune lazzaronii mei dacă, pentru a-i înveseli, nu li se spînzură cel puțin o duzină de republicani ? Vor spune că nu-s recunoscător.

— Și cine va împiedica să fie spînzurați ? întrebă glasul poruncitor al Carolinei care, aflînd că un ofițer englez, care aducea știri importante, sosise la rege, se îndreptase spre apartamentul soțului ei, intrase fără a fi văzută și auzise părerea de rău exprimată de Ferdinand.

— Domnii aliații noștri, doamnă, care au tratat cu răzvrătiții și, după cît se pare, le-au garantat că vor scăpa cu viață.

— Şi cine a îndrăznit să facă aşa ceva ? întrebă regina cu atîta furie, de se auzea cum îi scrîşneau dinţii.

— Cardinalul, doamnă, răspunse căpitanul Foote cu voce liniştită şi sigură, şi noi împreună cu el.

— Cardinalul ! exclamă regina aruncînd o privire piezişă soţului ei ca pentru a-i spune : „Vezi ! Iată ce a făcut omul tău !"

— Şi Eminenţa Sa, urmă căpitanul, roagă pe Maiestatea Voastră să ia cunoştinţă de capitulare.

În acelaşi timp, prezentă reginei plicul.

— Bine, domnule, zise ea ; vă mulţumim pentru osteneala pe care v-aţi dat-o.

Şi-i întoarse spatele.

— Iertaţi-mă, doamnă, rosti căpitanul Foote cu aceeaşi linişte ; dar n-am îndeplinit decît jumătate din misiunea mea.

— Isprăviţi cît mai repede şi cu cealaltă jumătate, domnule, răspunse regina ; înţelegeţi că sînt grăbită să citesc actul ăsta ciudat.

— Voi isprăvi, doamnă, cît mai laconic voi putea. L-am întîlnit pe amiralul Nelson în dreptul insulelor Lipari ; i-am spus cuprinsul capitulării ; mi-a poruncit să iau ordinele Maiestăţii Voastre şi să i le duc imediat.

La primele cuvinte, regina se întorsese şi, privindu-l pe căpitanul englez, îi sorbea cu nesaţ şi palpitînd fiecare vorbă.

— L-aţi întîlnit pe amiral ? exclamă ea ; aşteaptă ordinele mele ? Atunci, totul nu-i pierdut. Vino cu mine, sire !

Dar zadarnic îl căuta din ochi pe rege : regele dispăruse.

— Bine ! zise ea, n-am nevoie de nimeni pentru ce-mi rămîne de făcut !

Apoi, adresîndu-se căpitanului :

— Peste un ceas, căpitane, vei avea răspunsul nostru.

Şi ieşi.

Aproape îndată, se auzi zbîrnîind cu furie soneria reginei.

Marchiza de San-Clemente, care era de serviciu pe lîngă Carolina, veni în grabă.

— Îţi dau o veste bună, dragă marchiză, zise regina : prietenul dumitale Nicolino nu va fi spînzurat.

Era întîia oară cînd regina, vorbind marchizei, făcea aluzie la amorurile doamnei sale de onoare.

Ea primi lovitura drept în piept şi o clipă i se tăie răsuflarea ; dar nu era femeie care să nu răspundă la asemenea ieşire jignitoare.

— Sînt fericită întîi pentru mine, dar apoi şi pentru Maiestatea Voastră. Un Caracciolo ucis sau spînzurat lasă totdeauna o groaznică pată pe o domnie.

— Nu cînd pălmuiesc reginele, că atunci coboară în rîndul grosolanilor [1] ; nu cînd conspiră împotriva regilor, căci coboară în rîndul trădătorilor.

— Presupun, răspunse marchiza de San-Clemente, că Maiestatea Voastră nu mi-a făcut onoarea de-a mă chema ca să înceapă cu mine o discuţie istorică ?

— Nu, zise regina, am pus să te cheme ca să-ţi spun că de vrei să duci personal felicitările noastre amantului dumitale, nimic nu te reţine aici...

Marchiza de San-Clemente salută în semn de consimţire.

— Şi apoi, urmă regina, pentru a preveni pe lady Hamilton c-o aştept chiar acum.

Marchiza ieşi. Regina o auzi poruncind valetului s-o înştiinţeze pe Emma Lyonna.

Se duse repede la uşă şi, deschizînd-o mînioasă :

— De ce, marchiză, transmiţi altuia ordinul, cînd dumitale ţi l-am dat ? strigă ea cu glasul ascuţit care-i prevestea culmea supărării.

— Fiindcă, nemaifiind în serviciul Maiestăţii Voastre, n-am de primit ordine de la nimeni, nici chiar de la regină.

Şi dispăru pe coridoare.

— Insolenta ! exclamă Caroline. O ! Dacă nu mă răzbun, voi muri de furie.

Emma Lyonna veni repede, şi o găsi pe regină zvîrcolindu-se pe o canapea, muşcînd pernele cu dinţii.

— A ! Dumnezeule !... Ce are Maiestatea Voastră ? Ce s-a întîmplat ?

La glasul ei, regina se ridică şi sări ca o panteră pe frumoasa englezoaică.

---

[1] Caracciolo Sergiani, favoritul reginei Jeanne, avu nesocotinţa, într-o ceartă cu augusta sa iubită, să-i dea o palmă. O lovitură de secure, care-i tăie capul în două, răzbună insulta adusă regalităţii.

— Ce s-a întîmplat, Emma ? S-a întîmplat că, de nu-mi vii în ajutor, regalitatea e dezonorată pentru totdeauna și că nu-mi rămîne decît să mă întorc la Viena și să trăiesc ca o simplă arhiducesă de Austria !

— Doamne ! Și eu alergam foarte veselă spre Maiestatea Voastră ! Mi s-a spus că totul s-a isprăvit, că Neapole e reluat, și mă pregăteam să scriu la Londra să ni se trimită cele mai noi și mai elegante rochii de bal, pentru serbările care prevedeam că vor avea loc la întoarcerea voastră !

— Serbări ! Dacă dăm serbări pentru întoarcerea noastră la Neapole, se vor putea numi serbările rușinii ! Serbări ! Parcă de serbări ne arde acum ! O, mizerabilul cardinal !

— Cum, doamnă, exclamă Emma, împotriva cardinalului se înfurie atîta Maiestatea Voastră ?

— O ! Cînd vei afla ce-a făcut prefăcutul ăsta de popă !

— Nu poate face nimic care să vă dea dreptul de-a vă ucide singură, ca acum, prețioasa voastră frumusețe. Ce-i roșeața asta pe frumoasele voastre brațe ? Ce-s lacrimile care vă ard ochii frumoși ? Ce-s mușcăturile care vă însîngerează buzele ? O ! regină răutăcioasă, care-i grațiază pe toți, în afară de ea însăși !

Sînul reginei se ridică, de parcă mînia i se unea cu un sentiment mai blînd, dar nu mai puțin puternic.

Își aruncă brațul de gîtul Emmei și o trase spre ea.

— O ! da, numai tu mă iubești ! zise ea înapoindu-i dezmierdările cu un fel de furie.

— Și vă iubesc pentru toți, răspunse Emma pe jumătate înăbușită de îmbrățișările reginei, credeți-mă, regala mea prietenă !

— Ei bine, dacă mă iubești cu adevărat, rosti regina, a sosit clipa să mi-o dovedești.

— Scumpa Voastră Maiestate să-și dea ordinele, și mă voi supune ; e tot ce pot să-i spun.

— Știi ce se întîmplă, nu-i așa ?

— Știu că un ofițer englez a venit să vă aducă, din partea cardinalului, o capitulare.

— Uite ! făcu regina arătînd bucăți de hîrtie împrăștiate și mototolite pe covor ; iată, capitularea lui ! O ! Să trateze cu mizerabilii aceia ! Să garanteze că vor scăpa cu

viață ! Să le dea bastimente pentru a-i duce la Toulon ! Ca și cum exilul ar fi destulă pedeapsă pentru crima pe care au săvîrșit-o ! Și asta, asta, urmă regina, înfuriindu-se din nou, cînd îi scrisesem să nu grațieze pe nimeni !

— Nici chiar pe frumosul Rocca-Romana ? întrebă Emma, zîmbind.

— Rocca-Romana, răspunse regina, și-a ispășit greșeala, întorcîndu-se la noi. Dar nu-i vorba de asta, urmă ea, strîngînd-o pe Emma la piept. Ascultă ! îmi rămîne o speranță și, ți-am spus, toată speranța e numai la tine.

— Atunci, frumoasa mea regină, zise Emma, îndepărtînd părul Carolinei și sărutînd-o pe frunte, dacă totul depinde de mine, nimic nu-i pierdut.

— De tine... și de Nelson, zise regina.

Un zîmbet al Emmei Lyonna răspunse Carolinei mai grăitor decît ar fi putut cuvintele oricît de hotărîte ar fi fost.

— Nelson, urmă regina, n-a iscălit tratatul ; trebuie să refuze a-l ratifica.

— Dar credeam că, în lipsa lui, căpitanul Foote a iscălit in numele său ?

— Eh ! tocmai aici îi va fi puterea. Va spune că nu l-a împuternicit pe căpitanul Foote, care n-avea dreptul să facă ce-a făcut.

— Și atunci ? întrebă Emma.

— Atunci trebuie să obții de la Nelson — și pentru tine va fi ușor, fermecătoareo ! — trebuie să obții de la Nelson să facă din capitularea aceasta, ce-am făcut și eu — s-o rupă.

— Voi încerca, zise lady Hamilton cu surîsu-i de sirenă. Dar unde-i Nelson ?

— S-a oprit în dreptul insulelor Lipari ; îl așteaptă pe Foote cu ordinele mele. Ei bine ! Ordinele acestea, tu i le vei duce. Crezi că va fi fericit să te revadă ? Crezi că-i va da prin gînd să le discute, cînd vor cădea unul cîte unul din gura ta ?

— Și ordinele Maiestății Voastre sînt... ?

— Nici un tratat, nici o grațiere. Înțelegi ? Un Caracciolo, de pildă, care ne-a insultat, care m-a trădat ! Omul ăsta pleacă, nevătămat, să ia un serviciu, în Franța poate, ca să se înapoieze împotriva noastră și să-i debarce pe francezi în vreun colț al regatului nostru pe care-l va ști

fără apărare ! Oare nu vrei și tu ca și mine să moară omul ăsta ? Spune !

— Eu vreau tot ce vrea regina mea.

— Ei bine, regina ta care-ți cunoaște inima bună, vrea să-i juri că nu te vei lăsa înduioșată de nici o rugăminte, de nici o implorare. Jură-mi dar că, de-ai vedea la picioarele tale, mamele, surorile și fetele condamnaților, vei răspunde ce-aș răspunde cu însămi : „Nu ! Nu ! Nu !"

— Jur, scumpa mea regină, să fiu tot atît de neînduplecată ca și Maiestatea Voastră.

— Bine, e tot ce-mi trebuie. O ! dragă lady a inimei mele ! Ție îți voi datora cel mai frumos diamant din coroana mea, demnitatea ; fiindcă, îți jur la rîndul meu, dacă rușinosul tratat s-ar menține, nu m-aș mai întoarce niciodată în capitala mea !

— Și acum, zise Emma rîzînd, totu-i pus la cale, afară de un lucru de nimic. Nu mă stînjenește sir William ; oricum, nu pot cutreiera astfel mările singură și să ajung la Nelson fără el.

— Iau asupra mea, răspunse regina. Îi voi da o scrisoare pentru Nelson.

— Și mie ce-o să-mi dați ?

— Întîi sărutarea aceasta, și apoi tot ce vei voi.

— Bine, zise Emma ridicîndu-se. La întoarcerea mea, ne vom socoti noi.

Apoi, făcînd o reverență ceremonioasă reginei rosti :

— Cînd Maiestatea Voastră va ordona, umila-i servitoare va fi gata.

— Nu-i nici un minut de pierdut. Am făgăduit idiotului de englez că, peste un ceas, va avea răspunsul meu.

— Voi revedea-o pe regină ?

— Nu te voi părăsi decît în clipa cînd vei urca în barcă.

După cum prevăzuse, regina n-avu nici o greutate în a-l hotărî pe sir William să se însărcineze cu refuzul ei. Și un ceas după ce-l părăsise pe căpitanul Foote, îl invita să-l primească pe bordul *Sea-Horse* pe sir William, emisarul ordinelor ei scrise.

Dar adevăratele ordine erau cele primite de Emma între două sărutări și pe care trebuia să le transmită, în același fel, lui Nelson.

După cum îi făgăduise, regina n-o părăsi pe lady Hamilton decît pe cheiul din Palermo și, cît putu s-o mai

zărească în beznă, îi făcu semn întruna, fluturîndu-și batista.

Iată cum sir William Hamilton și Emma Lyonna erau pe bordul bastimentului *Foudroyant*.

S-a văzut prin scrisoarea primită de cardinal, că frumoasa ambasadoare izbutise cu desăvîrșire în misiunea ei.

Cardinalul, intrînd în cabina amiralului englez, își aruncase o scurtă privire asupra celor două persoane de față.

Sir William ședea într-un fotoliu, înaintea unei mese pe care se găseau cerneală, pene de scris, hîrtie, și, pe hîrtia aceasta, bucățile din capitularea ruptă de regină.

Emma Lyonna stătea culcată pe o canapea și, cum erau în lunile calde din an, își făcea vînt cu un evantai din pene de păun.

Nelson intrat în urma cardinalului, îi arătă un fotoliu și se așeză înaintea lui pe afetul de tun, podoabă războinică a cabinei sale.

Văzîndu-l pe cardinal, sir William se ridicase ; dar Emma Lyonna se mulțumise să dea ușor din cap.

Pe punte, primirea făcută de echipaj cardinalului Ruffo, în ciuda celor o sută de salve de tun, cu care i se salutase venirea, nu fusese întru nimic mai politicoasă ; și, de-ar fi înțeles cardinalul tot atît de bine limba vorbită de marinari pe cît o înțelegea pe cea scrisă de Pope [1] și de Milton [2], cu siguranță că s-ar fi plîns amiralului pentru insultele aduse veșmîntului și semnificației lui ; printre altele era una din cele mai puțin grave, pe care Nelson se făcuse că n-o aude : „În mare, homarul papistaș !"

Ruffo făcu celor doi soți un salut pe jumătate militar, pe jumătate ecleziastic și, adresîndu-se ambasadorului Angliei zise :

— Sir William, sînt fericit să vă întîlnesc aici, nu numai fiindcă, cel puțin sper, veți servi de interpret între milord Nelson și mine, dar și fiindcă scrisoarea pe care mi-ați făcut onoarea să mi-o trimiteți, vă angajează personal în chestiune și angajează guvernul pe care-l reprezentați.

---

[1] *Pope* (Alexander) scriitor englez (1688—1744), autor de poeme didactice, eroico-comice și satirice, exercită o mare influență asupra literaturii engleze.

[2] *Milton* (John) poet englez (1608—1674). Autorul marilor poeme *Paradisul pierdut și Paradisul recucerit.*

Sir William se înclină.

— Eminența Voastră, începu el, să binevoiască a spune milordului Nelson ce are de răspuns la această scrisoare, și voi avea onoarea de a-i traduce cît pot mai fidel.

— Am de răspuns că, dacă milord ar fi sosit mai devreme în golful Neapole și ar fi fost mai bine informat asupra evenimentelor ce s-au petrecut aici, în loc să dezaprobe tratatele, le-ar fi iscălit ca mine și cu mine.

Sir William transmise răspunsul lui Nelson, care clătină din cap cu un zîmbet de negare.

Semnul ăsta n-avea nevoie să fie tradus. Ruffo își mușcă buzele.

— Cred neclintit, urmă cardinalul, că milord Nelson ori nu știe nimic ori a fost rău sfătuit. Într-un caz și într-altul, eu trebuie să-i lămuresc situația.

— Lămuriți-ne, domnule cardinal. În tot cazul, lucrul nu va fi greu. Lămurirea, cu vorba sau cu pilda, e una din îndatoririle voastre.

— Mă voi sili, zise cardinalul cu surîsu-i fin, deși, din păcate, vorbesc cu eretici, ceea ce-mi ia, veți recunoaște, mai mult decît jumătate din șansa de-a reuși.

Era rîndul lui sir William să-și muște buzele.

— Vorbiți, zise el. Vă ascultăm.

Atunci, cardinalul începu în franceză — dealtfel singura limbă ce se vorbise pînă atunci — expunerea evenimentelor din 13 și 14 iunie. Istorisi groaznica luptă împotriva lui Schipani, apărarea preotului Toscano și a calabrezilor săi, care mai degrabă săriseră în aer decît să se predea. Dădu cu o rară exactitate buletinul fiecărei zile, cu începere din ziua de 14 pînă la ucigătoarea ieșire din noaptea de 18 spre 19, în care republicanii înfundaseră bateriile de tunuri din oraș, înjunghiaseră, de la primul pînă la ultimul om, un batalion întreg de albanezi ; acoperiseră cu morți strada Toledo și pierduseră numai vreo doisprezece oameni. În sfîrșit, ajunse la nevoia în care se găsise de a propune încetarea ostilităților și de-a iscăli un armistițiu, fiind bine încredințat că o a doua înfrîngere i-ar descuraja pe sanfediști care, trebuia s-o mărturisească, erau mai mult oameni de jaf decît soldați, păstrîndu-și rîndurile dacă învinge sau sînt învinși. Mai adăugă cum că, aflînd de la însuși regele că o flotă franco-spaniolă cutreiera Mediterana, se temuse să nu se îndrepte spre portul Neapole, ceea ce compromitea totul. Se grăbise mai cu

seamă ca măsură de prevedere, vrînd să fie stăpîn pe forturi pentru a menţine portul în stare de apărare. În sfîrşit, isprăvi spunînd că această capitulare, încheiată de bună voie şi cu bună credinţă din amîndouă părţile, trebuia îndeplinită cu sfinţenie şi că a lucra în alt mod ar însemna să încalci dreptul oamenilor.

Sir William tălmăci lui Nelson lunga pledoarie în favoarea credinţei datorată tratatelor ; dar, cînd ajunse la teama, pe care o avusese cardinalul, de-a vedea sosind flota franceză în rada Neapolului, Nelson întrerupse traducătorul şi, cu glasul trufiei jignite zise :

— Domnul cardinal oare nu ştia că eram acolo, şi se temea că voi lăsa să treacă flota franceză spre a lua Neapolul ?

Sir William se pregăti să traducă răspunsul amiralului englez ; dar cardinalul fusese atît de atent la vorbele pe care acesta le rostise, încît înainte ca ambasadorul să fi avut cînd deschide gura zise :

— Înălţimea Voastră, doar a mai lăsat odată să treacă flota franceză care a luat Malta ; acelaşi accident putea să i se întîmple şi a doua oară.

Nelson îşi muşcă buzele ; Emma Lyonna rămase mută şi nemişcată ca o statuie de marmură ; îi lunecase evantaiul de pene şi, rezemată într-un cot, părea o copie a Hermafroditei Farnese. Cardinalul îşi aruncă o privire asupra ei, şi i se păru că, sub masca aceasta nepăsătoare, vede faţa întărîtată a reginei.

— Aştept să-mi răspundă milord, stărui rece cardinalul ; o întrebare nu-i un răspuns.

— Răspunsul vi-l voi da eu pentru Înălţimea sa, i-o întoarse sir William : *Suveranii nu tratează cu răzvrătiţii.*

— Se prea poate, reluă Ruffo, ca suveranii *să nu trateze* cu răzvrătiţii ; dar odată ce răzvrătiţii *au tratat* cu suveranii lor, datoria acestora este de a respecta tratatele.

— Principiul acesta, răspunse amiralul englez, e poate al domnului cardinal Ruffo ; dar, negreşit, că nu-i al reginei Carolina şi, dacă domnul cardinal se îndoieşte, deşi i-o afirm, puteţi să-i arătaţi bucăţile tratatului rupt de regină, bucăţi pe care lady Hamilton le-a ridicat cu mîna ei de pe parchetul din camera de culcare a Maiestăţii Sale, şi le-a adus pe bordul bastimentului *Foudroyant.* Nu ştiu ce instrucţiuni a primit Eminenţa Voastră ca vicar general ; cît despre mine (şi arătă cu degetul tratatul rupt)

iată aceleea pe care le-am primit ca amiral comandant al floteî.

Lady Hamilton făcu din cap un semn abia vădit de încuviințare și, mai mult ca oricînd, cardinalul păru convins că, în convorbirea aceasta o reprezenta pe regala ei prietenă.

Cum văzu că Nelson dădea dreptate lui Hamilton, înțelese că-n împrejurarea de față era vorba să lupte nu numai cu Hamilton, care nu era decît ecoul soției lui, dar și cu această gură împietrită ce aducea moartea din partea reginei și, ca moartea era mută, se ridică și, înaintînd spre masa unde ședea Hamilton, despături una din bucățile tratatului mototolit de mîinile înfrigurate ale Carolinei și recunoscu cu atît mai bine că era o parte din tratat, cu cît era porțiunea cu pecetea și iscălitura lui.

— Ce aveți de răspuns la aceasta, domnule cardinal? întrebă ambasadorul Angliei cu un zîmbet batjocoritor.

— Voi răspunde, domnule, zise cardinalul, că, de-aș fi rege, mai degrabă mi-aș rupe cu mîinile mele mantia regală decît un tratat iscălit în numele meu de omul care abia mi-a recucerit regatul.

Și lăsă cu dispreț să cadă pe masă bucata de hîrtie pe care o ținea în mînă.

— Dar în sfîrșit, reluă cu nerăbdare ambasadorul, socotiți, sper, tratatul rupt, nu numai din punct de vedere material, ci și moral.

— Imoral, vreți să spuneți!

Nelson, văzînd că discuția se prelungea și neputînd judeca înțelesul cuvintelor decît după fizionomia interlocutorilor, se ridică la rîndul său și, adresîndu-se lui sir William zise :

— Zadarnic să mai discutăm. Dacă trebuie să luptăm cu sofisme și subtilități, cu siguranță că amiralul va fi biruit de cardinal. Mulțumește-te deci, dragă Hamilton, să întrebi pe Eminența Sa dacă, da sau nu, se îndărătnicește să mențină tratatele.

Sir William repetă lui Ruffo întrebarea lui Nelson, tradusă în franceză. Ruffo aproape o înțelesese, dar întrebarea era atît de importantă, încît nu voia să răspundă decît numai după ce o va fi înțeles cu totul.

Și, cum sir William accentua cu grijă ultima frază :

— Deoarece reprezentanții puterilor aliate au intervenit în tratatul pe care Înălțimea Voastră vrea să-l desfacă,

zise el înclinîndu-se, nu pot răspunde decît în ceea ce mă privește pe mine, și răspunsul l-am și dat domnilor Troubridge și Ball.

— Iar răspunsul este...? întrebă sir William.

— Mi-am angajat iscălitura și, odată cu iscălitura, și onoarea mea. Pe cît îmi va sta în putință, nu voi lăsa să mi se păteze nici una nici alta. Cît despre onorabilii căpitani care au iscălit tratatul în același timp cu mine, le voi transmite intențiile milordului Nelson, și vor ști ce au de făcut. Totuși, cum în asemenea chestiuni, un cuvînt rău relatat poate schimba înțelesul unei fraze întregi, aș fi îndatorat milordului Nelson să-mi dea prin scris *ultimatumul* său.

Cererea lui Ruffo fu transmisă amiralului.

— În ce limbă dorește Eminența Voastră să fie scris acest ultimatum? întrebă Nelson.

— În engleză, răspunse cardinalul. Citesc engleza, și căpitanul Baillie e irlandez. Dealtfel, țin să am un act atît de important scris în întregime de mîna amiralului.

Nelson făcu un semn cu capul, arătînd că nu vede nici o piedică pentru a îndeplini dorința cardinalului și, cu scrisul răsturnat propriu oamenilor care scriu cu mîna stîngă, așternu următoarele rînduri, pe care ne pare rău că n-am pus să fie autografiate pe cînd eram la Neapole și aveam originalul sub ochi :

„Marele amiral lord Nelson a sosit la 24 iunie cu flota britanică în golful Neapole, unde a găsit că un tratat fusese încheiat cu răzvrătiții, tratat care, după părerea lui, nu se poate executa decît după ce va fi fost ratificat de Maiestățile Lor Siciliene.

H. Nelson."

Ambasadorul luă declarația din mîinile amiralului englez și se pregăti s-o citească lui Ruffo, care însă îi făcu semn că era de prisos ; o luă, la rîndul său, din mîinile ambasadorului, o citi și, după ce isprăvi zise :

— Milord, îmi rămîne acum să vă cer o ultimă favoare: să fiu condus pe uscat.

— Eminența Voastră să binevoiască a urca pe punte, răspunse amiralul, și aceeași oameni care au adus-o, vor avea onoarea s-o ducă înapoi.

Și, totodată, amiralul arăta lui Ruffo scara cu mîna.

Cardinalul urcă cele cîteva trepte dinaintea lui și se găsi pe punte.

Nelson se opri pe prima treaptă a scării de onoare pînă cînd cardinalul fu în barcă. Atunci se salutară rece. Barca se desprinse de bastiment și se îndepărtă. Dar tunurile care, după ceremonialul obișnuit, ar fi trebuit să salute plecarea cu același număr de lovituri ca și sosirea, rămaseră tăcute.

Cîtva timp, amiralul îl urmări cu ochii pe cardinal ; dar curînd o mînă micuță se sprijini de umărul lui, pe cînd o voce îi murmura la ureche :

— Dragul meu Horațiu !

— A ! dumneata ești, milady ! zise Nelson tresărind.

— Da... Omul după care am trimis e aici.

— Care om ? întrebă Nelson.

— Căpitanul Scipion Lamarra.

— Și unde-i ?

— L-au dus la sir William.

— Aduce știri despre Caracciolo ? întrebă cu interes Nelson.

— Nu știu nimic, dar se prea poate. A crezut numai că-i prudent să se ascundă pentru a nu fi recunoscut de cardinal, fiind unul din ofițerii lui de ordonanță.

— Haidem la el. Și fiindcă veni vorba, ai fost mulțumită de mine, milady ?

— Ai fost admirabil, și te ador.

Cu această asigurare, Nelson se îndreptă foarte vesel spre apartamentul lui sir William.

23

UNDE CARDINALUL FACE TOT CE POATE PENTRU A-I SALVA PE PATRIOȚI, ȘI UNDE PATRIOȚII FAC CE POT PENTRU A SE PIERDE

Cum vom afla în curînd ce s-a petrecut între amiralul Nelson și căpitanul Scipion Lamarra, să-l urmărim pe cardinal care se întoarce pe uscat cu intenția foarte hotărîtă,

după cum a spus lui Nelson, să mențină tratatul împotriva tuturor.

Așa că, îndată ce ajunse în casa lui de la podul Magdalena, îi chemă la el pe ministrul Micheroux, pe comandantul Baillie și pe căpitanul Ahmet. Le istorisi cum căpitanul Foote îl întîlnise în cale pe amiral, și cum luase din Palermo, pe bordul bastimentului *Foudroyant*, pe sir William și pe Emma Lyonna, care adusese drept orice răspuns al reginei, tratatul rupt de mîna ei. După care le istorisi întrevederea lui cu Nelson, sir William și lady Hamilton, și-i întrebă dacă vor avea ruşinosul curaj de a consimți la violarea unui tratat, în care interveniseră ca miniștri plenipotențiari ai suveranilor lor.

Cei trei reprezentanți — al regelui Siciliei, Micheroux, — al lui Paul I, I. Baillie, — al sultanului Selîm, Ahmet, — arătară tustrei aceeași indignare față de această propunere.

Atunci, chiar în timpul ședinței, cardinalul îl chemă pe secretarul său Sacchinelli și, în numele lui și al celor trei semnatari ai capitulării, formulă următorul protest.

(Mai e nevoie să spunem că actul acesta — ca și toate celelalte publicate în cartea de față — face parte din corespondențele secrete pe care le-am găsit în sertarele rezervate regelui Ferdinand al II-lea ?)

Iată-l, fără altă schimbare decît traducerea în limba franceză :

„Tratatul capitulării forturilor din Neapole e util, necesar și onorabil pentru armele regelui celor Două-Sicilii și puternicilor săi aliați, regele Marii Britanii, împăratul tuturor Rusiilor și sultanul Sublimei Porți Otomane, dat fiind că, fără altă vărsare de sînge, prin acest tratat, s-a isprăvit cu războiul civil și ucigător, care se dezlănțuise între supușii Maiestății Sale, și că tratatul are drept rezultat expulzarea inamicului comun.

Afară de aceasta, tratatul fiind solemn încheiat între comandanții forturilor și reprezentanții sus-numitelor puteri, a-l călca sau chiar numai a nu-l îndeplini, ar însemna să se săvîrșească un groaznic atentat împotriva încrederii publice. Rugînd stăruitor pe lord Nelson să-l

recunoască, reprezentanții numitelor puteri declară a fi irevocabil hotărîți să-l execute punct cu punct, și fac responsabil de violarea sa, în fața lui Dumnezeu și a oamenilor, pe oricine se va opune executării lui."

Ruffo iscăli, și ceilalți trei iscăliră după el.

Pe lîngă aceasta, Micheroux, care cu drept cuvînt se temea de represalii împotriva ostaticilor, dat fiind că printre ei avea o rudă, pe mareșalul Micheroux ; pe lîngă aceasta, spunem noi, Micheroux ținu să ducă el însuși protestul pe bordul bastimentului *Foudroyant.* Dar totul fu zadarnic. Nelson nu voi să facă nici o afirmație, nici verbal, nici prin scris, în numele lui Ferdinand. Și, într-adevăr, el însuși nu cunoștea intențiile definitive ale regelui, fiindcă, pentru a scăpa de primele izbucniri de mînie ale reginei, Ferdinand, după cum s-a văzut, ordonase să se înhame caii la trăsură și se refugiase la Ficuzza.

Dar, pentru Ruffo, lucrul era limpede ; și scrisorile primite de la rege și de la regină îi arătaseră drumul pe care aceștia socoteau să-l urmeze ; și, de-ar fi avut cea mai slabă îndoială în privința aceasta, muta dar neînduplecata Emma Lyonna, sfinx împuternicit să păstreze taina reginei, ar fi împrăștiat-o.

Dimineața zilei de 25 iunie trecu într-un neîncetat du-te-vino de la *Foudroyant* la cartierul general și de la cartierul general la *Foudroyant.* Troubridge și Ball, din partea lui Nelson, și Micheroux, din partea cardinalului, fură inutilii ambasadori ai acestei lungi conferințe ; spunem inutili fiindcă Nelson și Hamilton, inspirați amîndoi de același spirit, se arătară din ce în ce mai îndîrjiți pentru ruptura tratatului și reluarea ostilităților, pe cînd cardinalul se îndărătnicea tot mai mult să se respecte capitularea.

Atunci cardinalul, nevoind să fie luat și el drept un violator al tratatului, se hotărî să scrie cu propria lui mînă un bilet generalului Massa, comandantul fortului Castello-Nuovo.

Era conceput în termenii următori :

„Deși reprezentanții puterilor aliate socot drept sacru și inviolabil tratatul iscălit între noi pentru predarea forturilor, contraamiralul Nelson, comandantul flotei engleze,

nu vrea totuși să-l recunoască ; și, cum e îngăduit patrioților din forturi de-a se prevala de articolul 5 — cum au procedat patrioții din San-Martino, care mai toți au plecat pe uscat — de-a alege acest mijloc de scăpare, le fac această propunere și le dau acest sfat, adăugînd că englezii care stăpînesc golful n-au nici un post și nici un fel de trupe, care să poată împiedica garnizoanele din forturi să se retragă pe uscat.

F. Cardinal Ruffo."

Cardinalul spera astfel să-i scape pe republicani. Dar, din nenorocire, aceștia, în orbirea lor, îl socoteau pe Ruffo drept cel mai aprig dușman al lor. Crezură deci că propunerea lui ascundea vreo cursă ; și, după o deliberare în care Salvato stărui zadarnic să se primească propunerea lui Ruffo, s-a hotărît cu o covîrșitoare majoritate, s-o refuze și, în numele tuturor patrioților, Massa răspunse prin scrisoarea următoare :

Libertate *Egalitate*

Generalul Massa, comandantul artileriei și al fortului Castello-Nuovo

26 iunie 1799

„Am dat scrisorii dumneavoastră interpretarea pe care o merita. Neclintiți în datoria noastră, vom păzi cu sfințenie articolele tratatului încheiat, convinși fiind că același legămînt îi obligă pe toți contractanții care au intervenit solemn la formularea și iscălirea acestui tratat. Dealtfel, orice s-ar întîmpla, nu vom fi nici surprinși nici intimidați și, de vom fi constrînși prin violență, vom ști să reluăm atitudinea ostilă pe care de bunăvoie am părăsit-o. Pe de altă parte, capitularea noastră fiind dictată de comandantul fortului Sant-Elmo, cerem o escortă pentru a-l însoți pe solul nostru, care va discuta propunerea dumneavoastră cu comandantul francez, convorbire după care vă vom da un răspuns mai precis.

Massa"

Cardinalul, deznădăjduit că-şi vede intenţiile atît de rău interpretate, trimise îndată escorta cerută, însărcinînd pe de Cesare, şeful ei, să-i asigure pe patrioţi, pe onoarea lui, că mergeau la pieire neurmînd sfatul pe care li-l dădea.

Salvato fu ales pentru a se duce să discute cu Mejean ce-i mai bine de făcut în grava împrejurare.

Pentru a treia oară, Salvato şi Mejean se găseau faţă-n faţă.

Numai că Salvato nu-l mai văzuse din ziua cînd Mejean deschisese sincer cu el vorba de a-şi vinde napolitanilor protecţia cu cinci sute de mii de franci, propunere, vă mai amintiţi, atît de mărinimos sprijinită de Salvato, dar pe care, dintr-un fals sentiment al onoarei, directoratul o respinsese.

Mejean, în toate convorbirile ce avuseseră loc în vederea iscălirii tratatului, se arătă că uitase ruşinosul refuz pe care-l primise. Discutase îndelung şi cu îndărătnicie fiecare articol, şi patrioţii recunoşteau că, datorită răbdătoarei lui stăruinţe, avuseseră norocul să obţină condiţii, pe care cei mai optimişti dintre ei erau departe de a le spera.

Ajutorul dat cu atîta bunăvoinţă, cel puţin nimic nu trezea vreo bănuială, redase colonelului Mejean încrederea patrioţilor.

Dealtminteri, interesul lor cerea să nu se certe cu el. Luîndu-le partea, putea să-i scape ; luptînd împotriva lor, să-i nimicească.

Mejean, aflînd că-i fusese trimis Salvato, îi scoase pe toţi afară ; nu voia ca vreunul să-i audă cumva aluziile pe care tînărul le-ar putea face la condiţiile, pe care le hotărîse pentru protecţia lui.

Îl salută pe tînăr cu o binevoitoare politeţe şi-l întrebă cărui fericit prilej îi datora plăcerea vizitei sale.

Salvato îi răspunse înmînîndu-i biletul cardinalului, şi-l rugă, în numele patrioţilor, să le dea un sfat, aceştia făgăduind să i se conformeze.

Colonelul citi şi reciti cu cea mai mare atenţie biletul cardinalului ; apoi, luînd o pană, scrise sub iscălitura lui un fragment din versul latin atît de semnificativ şi atît de cunoscut :

Timeo Danaos et dona ferentes.

Ceea ce înseamnă : „Mă tem de greci, chiar cînd fac daruri".

Salvato citi cele cinci cuvinte scrise de colonelul Mejean.

— Colonele, îi zise el, sînt de-o părere cu totul opusă părerii dumitale ; şi mi-e cu atît mai îngăduit cu cît, numai eu şi Dominico Cirillo, ţi-am susţinut propunerea de a-ţi lua, în serviciul nostru, cei cinci sute de oameni şi de a-i plăti cîte o mie de franci de fiecare om.

— Cinci sute de franci, generale ; fiindcă mă angajam să aduc cinci sute de alţi francezi de la Capua. Vezi bine că nu v-ar fi fost de prisos.

— Era într-adevăr şi părerea mea, încît am oferit cinci sute de mii de franci din propria-mi avere.

— Ohoo ! eşti dar milionar, iubite generale ?

— Da ; dar, din păcate, averea mea e în moşii. Deocamdată, trebuie să împrumut de voie de nevoie pe această garanţie, dar să aştept sfîrşitul războiului pentru a-i înapoia.

— De ce ? făcu în zeflemea Mejean. Oare Roma n-a scos în vînzare şi n-a vîndut cu o treime mai mult decît valoarea ei cîmpia pe care-şi aşezase tabăra Hanibal ?

— Uiţi că sîntem napolitani din vremea lui Ferdinand, şi nu romani de pe vremea lui Fabius.

— Aşa că ai rămas stăpîn pe fermele, pe pădurile, pe viile şi pe turmele dumitale ?

— Vai ! Da !

— O *fortunatos nimium, sua si bona norint, agricolas !* [1] urmă colonelul în zeflemea.

— Totuşi, domnule colonel, mai am încă destui bani lichizi, pentru a te întreba ce sumă ai vrea de fiecare persoană care, neîncrezîndu-se în Nelson, ţi-ar cere ospitalitate garantată pe onoarea dumitale ?

— Douăzeci de mii de franci ; e prea mult, generale ?

---

[1] „Preafericiţi oamenii de la ţară, de şi-ar cunoaşte norocul !" Vers din Virgiliu (*Georgice*, II 458—459), de unde se citează adesea numai prima parte, cu privire la cei ce se bucură de o fericire pe care nu ştiu s-o preţuiască.

— Atunci patruzeci de mii de franci pentru două persoane ?

— Eşti liber să te tocmeşti de găseşti că-i prea scump.

— Nu : cele două persoane pentru care negociez această afacere cu dumneata... căci, e o afacere ?

— Un fel de contract sinalagmatic [1], cum spunem noi contabilii ; fiindcă trebuie să-ţi spun că sînt un foarte bun contabil, generale.

— Mi-am dat seama, colonele, zise rîzînd Salvato.

— Este deci, după cum aveam onoarea să-ţi spun, un fel de contract sinalagmatic în care cel ce se execută îl obligă pe celălalt să-l respecte, dar în caz de neexecutare, contractul se desface.

— Bineînţeles.

— Atunci, nu găseşti că-i prea scump ?

— Nu, dat fiind că cele două persoane de care-ţi vorbesc pot să-şi răscumpere viaţa cu preţul ăsta.

— Ei bine, iubite generale, cînd cele două persoane ale dumitale vor vrea să vină, vor fi binevenite.

— Şi, odată aici, nu-ţi vor cere decît douăzeci şi patru de ore pentru a achita suma.

— Le voi da patruzeci şi opt. Vezi că sînt om de înţeles ?

— S-a făcut, colonele.

— La revedere, generale.

Salvato, mereu urmat de escorta lui, coborî iar spre Castello-Nuovo. Arătă acel *Timeo Danaos* al lui Mejean lui Massa şi consiliului, care se întrunise pentru a hotărî asupra importantei chestiuni. Cum părerea lui Mejean era aceeaşi cu a majorităţii, nu mai fu nici o discuţie ; dar Salvato ceru să-l însoţească pe de Cesare şi să raporteze el însuşi cardinalului răspunsul lui Massa, pentru a judeca situaţia cu proprii lui ochi.

Lucrul i se admise pe loc, şi cei doi tineri care, de s-ar fi întîlnit pe cîmpul de bătălie cu cincisprezece zile în urmă, s-ar fi luptat pînă la ultima suflare, porniră alături de-a lungul cheiului potrivindu-şi unul după altul pasul calului.

---

[1] Cu îndatoriri reciproce pentru părţile interesate.

24

UNDE RUFFO ÎȘI FACE DATORIA DE OM CINSTIT, ȘI SIR WILLIAM HAMILTON MESERIA DE DIPLOMAT

În mai puțin de douăzeci de minute, tinerii fură la ușa căsuței unde locuia cardinalul, lîngă podul Magdalena.

De Cesare îl introduse pe Salvato, care ajunse astfel fără nici o greutate la Ruffo.

Cardinalul îl recunoscu. Zărindu-l, se ridică și făcu un pas spre el.

— Fericit să te revăd, generale.

— Și eu de asemenea, răspunse Salvato, dar deznădăjduit că aduc Eminenței Voastre, un refuz absolut.

Și-i înmînă propria-i scrisoare cu apostila[1] lui Mejean.

Ruffo o citi și dădu din umeri.

— Ticălosul ! făcu el.

— Eminența Voastră îl cunoaște deci ? întrebă Salvato.

— Mi-a oferit să-mi predea fortul Sant-Elmo cu cinci sute de mii de franci, și am refuzat.

— Cinci sute de mii de franci ! repetă rîzînd Salvato, pare-se că-i cifra lui.

— A ! Ai avut de-a face cu el ?

— Da ! Pentru aceeași sumă mi-a oferit să lupte împotriva Voastră.

— Și... ?

— Și noi am refuzat.

— Să nu mai vorbim de pungașii ăștia — nu merită ca oameni cinstiți să se ocupe de ei — și să ne întoarcem la prietenii dumitale, pe care aș vrea să-i pot convinge că sînt și ai mei.

— Cu mare părere de rău mărturisesc, răspunse zîmbind Salvato, că va fi lucru greu.

— Poate nu atîta pe cît crezi, dacă vrei să fii interpretul meu pe lîngă ei, cu atît mai mult cu cît mă voi purta față de dumneata ca și la prima noastră întrevedere. Voi face chiar mai mult. Atunci am afirmat numai ; astăzi, îți voi da dovezi.

---

[1] Observație pusă pe un act oficial.

— V-am crezut pe cuvînt, domnule cardinal.

— Nu-i nimic ? Dovezile nu strică dacă-i în joc capul şi onoarea. Şezi lîngă mine, generale, şi cumpăneşte însemnătatea celor pe care le voi face. Pentru a-mi ţine cuvîntul, trădez, nu spun interesele — cred dimpotrivă că tocmai le servesc — ci ordinele regelui meu.

Salvato se înclină şi, urmînd invitaţia lui Ruffo, se aşează lîngă el.

Cardinalul scoase o cheie din buzunar şi, punîndu-şi mîna pe braţul lui Salvato zise :

— Dovezile pe care le vei vedea, nu eu ţi le-am arătat ; ţi-au fost aduse la cunoştinţă n-are a face cum ; vei născoci o poveste oarecare şi, de nu găseşti nici una, vei recurge la trestiile legendarului rege Midas.

Şi, deschizîndu-şi sertarul şi prezentînd lui Salvato scrisoarea lui sir William Hamilton :

— Citeşte-o întîi pe aceasta ; e scrisă toată de mîna ambasadorului Angliei.

— O ! făcu Salvato după ce-o citi. Recunosc, într-adevăr, aici reaua credinţă punică. „Să numărăm întîi tunurile, şi, dacă sîntem cei mai puternici, nu mai sînt tratate.“ Ei, şi pe urmă ?

— Pe urmă ? Nevoind să discut o chestiune atît de importantă cu nişte simpli căpitani de vase, m-am dus personal pe bordul bastimentului *Foudroyant,* unde am avut o discuţie de-o oră cu sir William şi lord Nelson. Rezultatul discuţiei în care am respins orice tranzacţie — ceea ce cred că-i datoria mea — a fost acest act, după cum vezi, scris pe de-a-ntregul de mîna lui lord Nelson.

Şi dădu lui Salvato actul care începe cu aceste cuvinte : „Marele amiral Nelson a sosit la 24 iunie“, şi se termină cu „Tratat care, după părerea sa, nu poate avea loc fără ratificarea Maiestăţilor Lor Siciliene.“

— Eminenţa Voastră are dreptate, zise Salvato înapoind cardinalului hîrtia, şi iată, într-adevăr, dovezi de-o mare importanţă istorică.

— Acum, ce aveam de făcut şi ce-ai fi făcut în locul meu ? Ceea ce am făcut, fiindcă oamenii cinstiţi n-au două moduri de-a proceda. Ai fi scris comandanţilor din forturi, nu-i aşa ? adică inamicilor tăi, pentru a-i înştiinţa de ceea ce se întîmplă. Iată scrisoarea mea ! Este ea lim-

pede ? Cuprinde mai mult sau mai puțin decît ceea ce, în locul meu, ai fi scris dumneata însuți ? Este ce trebuie să fie ; adică un sfat bun dat de un inamic leal.

— Trebuie să spun, domnule cardinal, fiindcă binevoiți a mă lua drept judecător că, pînă aici purtarea Voastră e tot atît de demnă pe cît este cea a milordului Nelson...

— De neînțeles, întrerupse Ruffo.

— Nu chiar *de neînțeles,* era să spun reluă Salvato surîzînd.

— Și eu, iubite generale — zise Ruffo cu deplina încredere ce era o parte din farmecul acestei ciudate puternice — eu am spus *de neînțeles* fiindcă, într-adevăr, de neînțeles pentru dumneata care nu-l cunoști pe amiral, e totuși lesne de înțeles pentru mine. Ascultă-mă ca un *filozof,* adică un om căruia-i *place înțelepciunea ;* căci înțelepciunea nu-i nimic altceva decît adevărul, și adevărul ți-l voi spune despre Nelson. Fie ca, pentru onoarea lui, judecata mea să fie și a posterității !

— Ascult, Eminența Voastră, zise Salvato, și n-am nevoie să spun cu ce mare interes.

Cardinalul urmă :

— Nelson nu-i, iubite generale, un om de curte ca mine, nici un om cu educație ca dumneata. Afară de marină, nu cunoaște nimic pe lume ; numai că are geniul mării. Nu! Nelson e un țăran, un buldog din vechea Anglie, un marinar grosolan, fiul unui simplu pastor de țară care, totdeauna izolat de lume pe bastimentul său, n-a intrat niciodată sau mai degrabă nu intrase niciodată, înainte de Abukir, într-un palat, nu salutase niciodată un rege, nu-și plecase un genunchi în pămînt înaintea unei regine. A sosit la Neapole, el, navigatorul țărilor dinspre polul Sud, obișnuit să lupte cu urșii albi pentru peșterile lor de gheață ; a fost amețit de strălucirea soarelui, orbit de focul diamantelor. El, soțul unei burgheze, unei oarecare mistress Nisbeth, a văzut că regina-i dă mîna și o ambasadoare buzele — și nu o regină și o ambasadoare, mă înșel ; nu două femei, două sirene ! — atunci, a devenit pur și simplu sclavul uneia și servitorul celeilalte. Toate noțiunile despre bine și despre rău s-au încurcat în bietu-i creier ; interesele popoarelor au dispărut în fața drepturilor fictive sau reale ale suveranilor. S-a făcut apostolul

despotismului, adeptul fanatic al regalității. Să-l fi văzut ieri, în timpul convorbirii unde regalitatea era reprezentată prin ceea ce *Ecleziastul* numește Străina, prin acea Venus Astarté, prin acea desfrînată favorită ! N-o slăbea din ochi sau mai bine zis din singurul său ochi ; ura și răzbunarea vorbeau prin gura mută a ambasadoarei morții. Mi-era milă, ți-o jur, de acest nou Adamastor, punîndu-și de bună voie capul sub papucul unei femei. Dealtfel, toți oamenii mari — și, orice ar fi, Nelson e un om mare — toți oamenii mari au slăbiciuni din astea, de la Hercule la Samson și de la Samson la Marc-Antoniu. Am spus.

— Dar, răspunse Salvato, oricare ar fi simțămîntul care-l conduce pe Nelson, nu-i mai puțin un adversar de moarte al nostru. Ce socoate să facă Eminența Voastră pentru a zădărnici această putere brutală ce nu înțelege de vorbă ?

— Ce socot să fac, iubite generale ? O să vezi.

Cardinalul luă o foaie de hîrtie, trăgînd-o înaintea lui, o pană, muind-o în cerneală, și scrise.

„Dacă milord Nelson nu vrea să recunoască tratatul iscălit de cardinalul Ruffo cu comandanții forturilor din Neapole, tratat în care a intervenit, în numele regelui Marei Britanii, un ofițer englez, toată răspunderea rupturii va cădea asupra lui. În consecință, pentru a împiedica pe cît va putea ruptura acestui tratat, cardinalul Fabrizzio Ruffo previne pe milord Nelson, că va repune inamicul în starea în care se găsea înainte de iscălirea tratatului ; ceea ce înseamnă că își va retrage trupele de pe pozițiile ocupate după capitulare și se va întări într-o tabără împreună cu toată armata lui, lăsîndu-i pe englezi să combată și să învingă inamicul cu propriile lor forțe."

Și iscăli.

Apoi dădu hîrtia lui Salvato, îmbiindu-l s-o citească.

Urmărea cu ochii pe fața tînărului impresia produsă de lectură.

Apoi, cînd o isprăvi :

— Ei ? întrebă el.

— Cardinalul de Richelieu[1] n-ar fi procedat atît de bine ; Bayard[2] n-ar fi procedat mai bine, răspunse Salvato.

Și înapoie hîrtia cardinalului, înclinîndu-se înaintea lui.

Cardinalul sună ; valetul său intră.

— Cheamă-l pe Micheroux, zise el.

După cinci minute, Micheroux se prezentă.

— Uite, iubite cavaler, începu el, Nelson mi-a dat ultimatumul său : iată-l și pe al meu. Du-te pentru a zecea oară pe *Foudroyant ;* dar îți pot făgădui că această călătorie va fi ultima.

Micheroux luă depeșa deschisă, o citi cu autorizația lui Ruffo, salută și ieși.

— Ia vino cu mine, generale, pe terasa casei, zise Ruffo ; de acolo-i o vedere minunată.

Salvato îl urmă ; căci se gîndea că nu fără vreo pricină îl poftea cardinalul să contemple o vedere, pe care trebuia s-o cunoască foarte bine.

Odată ajuns pe terasa casei, desluși într-adevăr, la dreapta lui, cheiul Marinella, strada Nuova, strada del Pilieri și zăgazul ; la stînga, Portici, Torre-del-Greco, Castellamare, capul Campana și Capri ; în fața lui, limba de pămînt de la Procida și de la Ischia și, în intervalul dintre insulele acestea, Capri și țărmul pe care era clădită casa locuită de cardinal, toată flota engleză, cu pavilioanele filfiind în vînt și artileriștii plimbîndu-se cu fitilurile aprinse în urma tunurilor.

În mijlocul bastimentelor engleze, ca un monarh în mijlocul supușilor săi, se înălța *Foudroyant,* gigant cu nouăzeci de tunuri, ce le depășea pe celelalte cu întreaga înălțime a catargelor lui de papagal, pe unul din ele ridicîndu-se pavilionul amiral.

În fața măreței și solemnei priveliști, amănuntele nu scăpau ochiului exercitat al lui Salvato. Așa că văzu o barcă, desprinzîndu-se de pe plajă și înaintînd repede, cîrmuită de patru vîslași puternici.

Barca, ce-l ducea pe cavalerul Micheroux, se îndrepta glonț spre *Foudroyant,* la care ajunse în mai puțin de

[1] Cardinalul de Richelieu (1585—1642), om de stat francez sub Ludovic al XIII-lea. A fondat Academia Franceză.

[2] Bayard — căpitan francez (1476—1524). Pentru bravura lui i s-a dat porecla de : „Chevalier sans peur et sans reproche".

douăzeci de minute. Dealtfel, dintre toate bastimentele, *Foudroyant* era cel mai aproape de Castello-Nuovo. Presupunînd că ostilităţile ar reîncepe, putea deschide îndată focul, fiind numai la trei sferturi de bătaia tunului.

Salvato văzu barca învîrtindu-se în jurul prorei pentru a se opri lîngă urias la scara de tribord.

Atunci cardinalul se întoarse către Salvato :

— Dacă *vederea* ţi-a fost pe plac, generale, zise el, raportează tovarăşilor dumitale, *ce ai văzut,* şi caută să-i faci a-mi urma sfatul. Ca să izbuteşti, sper că vei avea elocvenţa convingerii.

Salvato salută pe cardinal, şi-i strînse cu deosebit respect mîna pe care i-o întindea.

Dar, deodată, în clipa cînd să plece zise :

— A ! Iertaţi-mă, uitam să raportez Eminenţei Voastre de o importantă însărcinare pe care mi-a încredinţat-o.

— Care anume ?

— Amiralul Caracciolo...

— A ! E adevărat ! întrerupse Ruffo cu o vioiciune dovedindu-i interesul pentru ce avea să-i zică Salvato. Vorbeşte ! Te ascult.

— Amiralul Caracciolo, reluă Salvato, nu era nici pe flotilă, nici în vreun fort ; de dimineaţă, dispăruse travestit în marinar, spunînd că avea un adăpost sigur la unul din servitorii lui.

— Fie să i se adevereasca vorbele ! reluă cardinalul ; că de cumva cade în mîinile duşmanilor săi, moartea-i este hotărîtă de mai înainte ; ceea ce înseamnă, iubite generale, că de ai vreun mijloc de comunicare cu el...

— N-am nici unul.

— Atunci, Dumnezeu să-l aibă în pază !

De astă dată, Salvato îşi luă rămas bun de la cardinal şi, mereu escortat de Cesare, apucă iar pe drumul spre Castello-Nuovo unde, cum se înţelege de la sine, camarazii îl aşteptau cu nerăbdare.

Ultimatumul lui Ruffo îl punea pe Nelson într-o nespus de mare încurcătură. Amiralul nu dispunea decît de puţine trupe de debarcare. Dacă se retrăgea cardinalul, după cum ameninţase, Nelson decădea fără putere şi cu atît mai ridicol cu cît vorbise cu mai multă autoritate. Luînd cunoştinţă de depeşa cardinalului, se mulţumi deci

să răspundă că va aviza, și dădu drumul cavalerului Micheroux fără a-i spune nimic pozitiv.

Nelson, mai repetăm, afară de geniul său într-adevăr minunat de-a comanda o flotă în luptă, era din toate celelalte puncte de vedere un om mediocru. Răspunsul: „Voi aviza", însemna de fapt: „Voi consulta pe Pitia mea Emma, și pe oracolul meu Hamilton".

Încît, abia pusese Micheroux piciorul în barca ce-l readucea pe uscat, Nelson trimitea să-i roage pe sir William și pe lady Hamilton să treacă pe la el.

Peste cinci minute, *trium-feminavirat*-ul era reunit în cabina amiralului.

O ultimă speranță rămînea lui Nelson: cum depeșa era în franceză și că, pentru a o pricepe, Micheroux fusese nevoit să i-o citească în engleză, traducătorul ori nu dăduse cuvintelor adevăratul lor înțeles, ori făcuse vreo greșeală importantă.

Înmînă dar lui sir William depeșa cardinalului, rugîndu-l s-o citească și să i-o traducă din nou.

Micheroux, contrar obiceiului traducătorilor, fusese de-o exactitate desăvîrșită. Rezultă că situația se arată soților Hamilton tot atît de gravă ca și amiralului.

Amîndoi bărbații se întoarseră deodată și cu aceeași mișcare înspre lady Hamilton, depozitara voinței hotărîtoare a reginei; după ce Nelson își dăduse ultimatumul și cardinalul pe al său, trebuia să se știe care era ultimul cuvînt al reginei.

Emma Lyonna înțelese întrebarea, oricît de mută ar fi fost.

— Să se anuleze tratatul încheiat, rosti ea, și, după ce va fi anulat, răzvrătiții să fie constrînși cu sila, dacă nu se supun de bună voie.

— Sînt gata să dau ascultare, zise Nelson, dar, rămas numai cu propriile mele mijloace, nu pot răspunde decît de devotamentul meu, fără a fi în măsură să afirm că devotamentul acesta ne va duce la scopul pe care și-l propune regina.

— Milord! Milord! făcu Emma cu ton de imputare.

— Găsiți mijlocul, răspunse amiralul, și mă însărcinez să-l execut.

Sir William se gîndi cîteva clipe. Fața lui întunecată se lumină încetul cu încetul: găsise mijlocul.

Lăsăm posterității datoria de a-i judeca pe amiral, pe ministru și pe favorită, care nu se temură, fie pentru răzbunările lor personale, fie pentru a satisface urile regale, să întrebuințeze vicleșugul pe care-l vom istorisi.

După ce sir William își expuse planul, pe care Emma îl susținu, iar Nelson și-l însuși, iată cuvînt cu cuvînt scrisoarea trimisă de sir William cardinalului.

Nu ne temem să facem vreo greșeală de transcriere, scrisoarea fiind în franceză.

Iat-o, scrisă pesemne în noaptea de după vizita lui Micheroux, poartă data de a doua zi :

Pe bordul Foudroyant, *în golful Neapole.*

„Eminență,

Milord Nelson mă roagă să asigur pe Eminența Voastră că este hotărît să nu facă nimic ce ar putea rupe armistițiul pe care Eminența Voastră l-a acordat forturilor din Neapole.

Am onoarea etc.

W. Hamilton."

Ca totdeauna, scrisoarea fu dusă cardinalului de domnii căpitani Troubridge și Ball, ambasadorii obișnuiți ai lui Nelson.

Cardinalul o citi, și-n clipa dintîi, păru încîntat că repurta victoria ; dar, temîndu-se de vreun înțeles ascuns, de vreo omisiune voită, în sfîrșit de vreo cursă, întrebă pe cei doi ofițeri dacă n-aveau a-i face vreo comunicare personală.

— Sîntem autorizați, răspunse Troubridge, să confirmăm, în numele amiralului, cele scrise de ambasador.

— Îmi veți da o lămurire scrisă despre ceea ce înseamnă textul scrisorii și despre limpezimea ei care, de n-ar fi vorba decît de propria-mi scăpare, ar părea de ajuns, veți adăuga cîteva cuvinte care să mă liniștească în privința scăpării patrioților ?

— În numele milordului Nelson, afirmăm Eminenței Voastre că nu se va opune în nici un fel la îmbarcarea răzvrătiților.

— Ați avea, zise cardinalul care, după părerea lui, nu putea lua prea multe măsuri, ați avea vreo împotrivire

să-mi reînnoiți prin scris asigurarea pe care mi-ați dat-o acum prin viu grai ?

Fără nici o greutate, Ball luă pana și scrise pe o bucată de hîrtie, următoarele rînduri :

Căpitanii Troubridge și Ball sînt autorizați de milord Nelson să declare Eminenței Sale că milord nu se va opune la îmbarcarea răzvrătiților și a oamenilor care alcătuiesc garnizoana din Castello-Nuovo și din Castello-del-Ovo.

Nimic nu era mai limpede, sau cel puțin nu părea mai limpede decît această notă. Și, cum cardinalul nu cerea nimic mai mult, îi rugă pe domni să iscălească sub ultimul rînd.

Dar Troubridge refuză, spunînd că nu-i în puterea lui.

Ruffo îi puse sub ochi scrisoarea trimisă la 24 iunie, adică în ziua dinaintea ajunului, de sir William, și într-o frază părea, dimpotrivă, că dă celor doi ambasadori depline puteri.

Troubridge însă răspunse :

— Într-adevăr, avem puterea de a trata afacerile militare, dar nu și afacerile diplomatice. Acum, ce nevoie mai este să iscălim, deoarece nota e scrisă de mîna noastră ?

Ruffo nu stărui mai mult ; credea că-și luase toate măsurile.

În consecință, încrezător în scrisoarea ambasadorului, care spunea *că milord era hotărît să nu facă nimic ce-ar putea rupe armistițiul*, încrezător în nota căpitanilor Troubridge și Ball, care *declarau Eminenței Sale că milord nu se va opune la îmbarcarea răzvrătiților*, dar voind totuși, cu toată dubla asigurare, să scape de orice răspundere, însărcină pe Micheroux să-i însoțească pe cei doi căpitani la forturi, și să aducă la cunoștința comandanților scrisoarea abia primită și nota pe care o pretinsese și, dacă le ajung aceste două asigurări, să se înțeleagă îndată cu ei pentru executarea articolelor din capitulare.

După două ore, Micheroux se întoarse și spuse cardinalului că, slavă Domnului, totul se isprăvise prietenește și de comun acord.

REA CREDINȚĂ PUNICĂ

Cardinalul fu atît de fericit de soluția aceasta, la care era departe de-a se aștepta, încît, în dimineața de 27 iunie, oficie un *Te Deum* la biserica del Carmine, cu o pompă demnă de măreția evenimentelor.

Înainte de a se duce la biserică, trimisese o scrisoare lui lord Nelson și lui sir William Hamilton, prezentîndu-le cele mai sincere mulțumiri de-a fi binevoit să redea liniștea orașului, și mai cu seamă conștiinței sale, ratificînd tratatul.

Hamilton, tot în franceză, răspunse următoarea scrisoare :

Pe bordul Foudroyant, *27 iunie 1799*

„Eminență,

Cu cea mai mare plăcere am primit biletul pe care mi-ați făcut onoarea să mi-l scrieți. Am lucrat cu toții deopotrivă în slujba regelui și a cauzei drepte ; numai că, după caracter, sînt diferite feluri de a-și dovedi devotamentul. Slavă Domnului, totul merge bine, și pot afirma Eminenței Voastre că milord Nelson e foarte mulțumit de hotărîrea pe care a luat-o de a nu întrerupe operațiile Eminenței Voastre ci, dimpotrivă, de a vă ajuta cu toată puterea lui pentru a termina lupta pe care Eminența Voastră a dus-o pînă acum atît de bine, în toiul împrejurărilor critice în care s-a găsit.

Milord și cu mine vom fi prea fericiți dacă am putut contribui cîtuși de puțin să servim Maiestățile Lor Siciliene și să redăm Eminenței Voastre liniștea, o clipă tulburată.

Milord mă roagă să mulțumesc Eminenței Voastre pentru bilet, și să-i spun că, la timpul potrivit, va lua toate măsurile necesare.

Am onoarea de a fi, etc.

W. Hamilton.“

Acum, s-a văzut, în cele cîteva scrisori ale lui Ferdinand și ale Carolinei către cardinalul Ruffo, cu ce asigurări de neclintită stimă și veșnică recunoștință se isprăveau, precedînd numele celor doi monarhi care-i datorau regatul lor.

Cititorii noștri doresc să știe în ce mod se exprimau aceste asigurări de recunoștință ?

Atunci, să binevoiască a-și da osteneala de a citi următoarea scrisoare, cu data aceleiași zile, trimisă de sir William Hamilton căpitanului general Acton :

Pe bordul Foudroyant, *golful Neapole,*
29 iunie, 1799

„Iubite seniore,

Excelența Voastră va fi văzut în ultima mea scrisoare că lord Nelson și cardinalul sînt departe de a se înțelege. Dar, după o *matură gîndire,* lord Nelson m-a autorizat să scriu Eminenței Sale, ieri dimineața, *că nu va mai face* nimic pentru a rupe armistițiul pe care Eminența Sa crezuse de cuviință să-l încheie cu răzvrătiții închiși la Castello-Nuovo și la Castello-del-Ovo, și că *Înălțimea Sa era gata să dea tot sprijinul de care era în stare flota pusă sub comanda lui, și pe care Eminența Sa l-ar crede necesar pentru buna servire a Maiestății Sale Siciliene.* Aceasta produce cea mai bună impresie cu putință. Neapole era într-un hal fără de hal, de teamă ca lord Nelson să nu rupă armistițiul, pe cînd astăzi totu-i liniștit. Cardinalul s-a înțeles cu căpitanii Troubridge și Ball că răzvrătiții din Castello-Nuovo și Castello-del-Ovo vor fi îmbarcați seara, în timp ce cinci sute de marinari vor fi coborîți pe uscat pentru a ocupa cele două forturi, deasupra cărora, slavă Domnului ! filfîie în sfîrșit steagul Maiestății Sale Siciliene, pe cînd steagurile Republicii (scurtă le-a fost viața !) sînt într-o cabină de pe *Foudroyant,* unde, sper, steagul francez care mai filfîie încă peste Sant-Elmo nu va întîrzia să li se adauge...

Am toată speranța că venirea lordului Nelson în golful Neapole va fi de mare folos pentru interesele și gloria Maiestăților Lor Siciliene. Dar, într-adevăr, era timpul să *intervin* între cardinal și lord Nelson ; de nu, totul se

înrăutățea, chiar din prima zi. Ieri, cardinalul ăsta de treabă mi-a scris pentru a-mi mulțumi, ca și lui lady Hamilton. Arborele nelegiuirii ce se înălța în fața palatului regal a fost tăiat, și scufia roșie smulsă de pe capul uriașului.

Acum, o veste bună ! Caracciolo și vreo doisprezece alți răzvrătiți ca el vor fi curînd în mîinile lordului Nelson. Dacă nu mă înșel, vor fi trimiși de-a dreptul la Procida, unde vor fi judecați și, pe măsura judecății lor, retrimiși aici spre a fi executați. *Caracciolo va fi probabil spînzurat de pînza triunghiulară a catargului din față a Minervei,* unde *va rămîne expus din zori pînă la apusul soarelui.* Un asemenea exemplu e necesar pentru viitoarea guvernare a Maiestății Sale Siciliene, în regatul căreia iacobinismul a făcut atît de mari progrese.

W. Hamilton.

Ora opt seara. — Răzvrătiții sînt în vasele lor, și nu se pot mișca fără un pașaport de la lord Nelson."

Într-adevăr, după cum spunea Excelența Sa ambasadorul Marei Britanii, în scrisoarea pe care noi abia am citit-o, republicanii, în baza tratatului, și liniștiți de făgăduiala lui Nelson *de a nu se opune îmbarcării patrioților,* nu făcuseră nici o greutate pentru a preda forturile celor cinci sute de marinari englezi care se prezentară pentru a le ocupa, și pentru a coborî în felucele, tartanele și balancelele ce trebuiau să-i ducă la Toulon.

Englezii luară deci în stăpînire mai întîi Castello-Nuovo, bazinul neînchis al portului și palatul regal.

Apoi predarea fortului Castello-del-Ovo se făcu cu aceleași formalități.

Se formulă un proces-verbal de predarea forturilor, iscălit de comandanții lor din partea patrioților, și de brigadierul Mimichini pentru regele Ferdinand.

Numai două persoane se folosiră de alegerea la care le dădea dreptul capitularea de-a se adăposti pe uscat, ori de a se îmbarca, și cerură adăpost la fortul Sant-Elmo.

Cele două persoane erau Salvato și Luiza San-Felice.

Vom reveni mai tîrziu, pentru a nu-i mai părăsi, la eroii cărții noastre. Dar acest capitol, am arătat-o chiar

prin titlul său, e pe de-a întregul destinat unei mari lămuriri istorice.

Cum vom pune pe memoria unuia din cei mai mari căpitani ai Angliei, o pată care după secole nu se poate șterge, vrem ca, trecînd pe rînd sub ochii cititorilor noștri dovezile acestei mari infamii, să arătăm pînă la capăt că nu sîntem nici rătăciți de ignoranță, nici orbiți de ură.

Sîntem, pur și simplu, făclia care luminează un punct al istoriei rămas întunecat pînă la noi.

Se întîmpla cardinalului ceea ce se întîmplă oricărui om curajos, care începe o luptă socotită cu neputință de sfioși și de mediocri.

Lăsase în jurul regelui o cabală care, neîndurînd nici o oboseală, neexpunîndu-se niciunei primejdii, trebuiau firește să-l atace pe cel ce îndeplinise opera pe care ei o găsiseră cu neputință.

Cardinalul, lucru aproape de necrezut, dacă nu s-ar ști pînă unde poate merge vipera curților numită calomnie, cardinalul era învinuit că, cucerind regatul Neapolelui, nu lucra pentru rege, ci pentru el însuși.

Se spunea chiar că, cu ajutorul armatei pe care o adunase și-i era cu totul devotată, voia să-l proclame rege al Neapolului pe fratele său don Francesco Ruffo !

Nelson, înainte de-a pleca din Palermo, primise instrucțiuni în privința aceasta și, la prima dovadă ce ar adeveri bănuielile lui Ferdinand și ale reginei, amiralul trebuia să-l atragă pe cardinal pe bordul *Foudroyant* și să-l rețină ca prizonier.

Se va vedea cît de puțin a lipsit ca actul acesta de „recunoștință", să nu se îndeplinească și, cît despre noi, ne mărturisim părerea de rău că n-a avut loc, spre a rămîne drept pildă celor care se devotează regilor.

Următoarele scrisori le copiem după originale.

Pe bordul Foudroyant, *golful Neapole*,
27 iunie 1799

„Iubite Seniore,

Deși prietenul nostru comun, sir William, vă scrie amănunțit despre toate evenimentele ce ni se întîmplă, nu mă pot stăpîni de a lua pana pentru a vă spune deslu-

şit că nu aprob nici unul din lucrurile ce s-au făcut sau sînt pe cale de-a se face. Pe scurt, trebuie să vă spun că, de-ar fi cardinalul chiar un înger, vocea întregului popor se ridică împotriva purtării lui. Aici sîntem înconjuraţi de *mici şi meschine cabale şi de plîngeri prosteşti* [1] pe care, după părerea mea, prezenţa regelui, a reginei şi a ministerului napolitan poate singură să le înăbuşe şi să le potolească : aşa încît să se numească un guvern care să folosească un sistem cu totul opus celui practicat acum. Ce-i drept că, de mi-aş fi urmat pornirea, starea capitalei ar fi şi mai rea decît este, încît, despre partea cardinalului, *ar fi fost mai rău dacă ar fi făcut ceva.* Iată de ce sper şi implor ca Maiestăţile Lor să vină, răspunzînd cu capul meu de siguranţa lor. Voi fi poate silit să mă îndepărtez de portul acesta, pe *Foudroyant ;* dar, de sînt nevoit să-l părăsesc, mă tem ca urmările plecării mele să nu fie fatale.

Sea-Horse e de asemenea un adăpost sigur pentru Maiestăţile Lor ; vor fi acolo în siguranţă, atît cît poţi fi pe un vas.

Sînt, pentru totdeauna, al dumneavoastră

Nelson".

Către sir John Acton

(Ca şi cea dintîi, a doua scrisoare e din aceeaşi zi şi adresată lui Acton. Ingratitudinea celor doi iluştri îndatoraţi e aici şi mai vădită şi, după părerea noastră, nu lasă, de astă dată, nimic de dorit.)

29 iunie, dimineaţa

„*Scumpul meu domn,*

Nu vă pot spune cît sînt de fericit văzînd că sosesc regele, regina şi Excelenţa Voastră. Vă trimit copia unei proclamaţii pentru a cărei publicare îl însărcinam pe car-

[1] Nelson numeşte *mici şi meschine cabale*, stăruinţa cardinalului de-a se respecta tratatul, şi *plîngeri prosteşti*, reclamaţiile patrioţilor ! Aceasta dovedeşte ce preţ punea Nelson pe *cuvîntul* regilor şi cît pe *viaţa* oamenilor. (n.a.)

dinal, ceea ce Eminența Sa a refuzat fără înconjur, spunînd că-i de prisos să i se mai trimită ceva, dat fiind, că nu va tipări nimic. Căpitanul Troubridge va debarca deseară pe uscat cu o mie trei sute de oameni din trupe engleze, și voi face tot ce voi putea pentru a rămîne de acord cu cardinalul pînă la sosirea Maiestăților Lor. Ultima hotărîre a cardinalului oprește de-a închide pe oricine ar fi fără ordinul său : asta înseamnă a voi limpede să salvezi răzvrătiții. Pe scurt, ieri am deliberat pentru a ști dacă însuși cardinalul nu va fi arestat. Fratele său e grav compromis ; dar e zadarnic să plictisesc mai mult pe Excelența Voastră. Voi lua măsuri ca să fac cum va fi mai bine, și voi răspunde cu capul de siguranța Maiestăților Lor. Fie ca Dumnezeu să pună capăt, repede și cu noroc, tuturor acestor evenimente, și binevoiască Excelența Voastră să mă creadă, etc.

Horațiu Nelson".

Excelenței Sale sir John Acton

În vremea aceasta, cardinalul, care-și trimisese fratele pe bordul *Foudroyant,* se miră mult primind de la el un bilet ce-l înștiința că amiralul îl trimite la Palermo să ducă reginei vestea că Neapole era predat *după voința ei.*

Scrisoarea care dădea această veste se isprăvea cu fraza :

„Trimit totodată Maiestății Voastre, un mesager și un ostatic."

După cum se vede, răsplata devotamentului nu întîrziase.

Acum, ce căuta fratele cardinalului pe bordul *Foudroyant ?*

Venea să înapoieze, împreună cu refuzul de-a o tipări și afișa, această notă a lui Nelson, din care, în situația de față și după făgăduielile date, cardinalul nu înțelesese nimic.

Iată *nota* sau mai degrabă această *notificare :*

Pe bordul Foudroyant,
29 iunie 1799, dimineața.

Notificare

„Horațiu Nelson, amiral al flotei britanice, în rada Neapole, înștiințează pe toți cei care au servit, ca ofițeri

în armată, sau ca funcționari în slujbele civile, infama așa-zisă republică napolitană, că, de se găsesc în orașul Neapole, trebuie, în termen de douăzeci și patru de ore, fără întîrziere, să se prezinte comandanților de la Castello-Nuovo și Castello-del-Ovo, încrezîndu-se cu totul în clemența Maiestății Sale Siciliene ; iar, de sînt afară din oraș la distanța de cinci mile, trebuie de asemenea să se prezinte sus-numiților comandanți ; numai acestora li se acordă termenul de patruzeci și opt de ore ; de nu, vor fi considerați drept răzvrătiți și inamici ai susnumitei Maiestăți Siciliene.

Horațiu Nelson".

Dar, oricît de mirat fu cardinalul de biletul fratelui său, care-l înștiința că milord Nelson îl trimite la Palermo fără să-l întrebe dacă-i și bunul său plac să meargă, fu și mai mirat primind această scrisoare de la patrioți.

Către Eminentissimul cardinal Ruffo,
vicar general al regatului Neapole

„Toată partea garnizoanei care, conform tratatului, a fost îmbarcată pentru a porni spre Toulon, se găsește în clipa de față în cea mai mare nedumerire. În buna ei credință, aștepta executarea tratatului, deși poate că, în graba ei de-a ieși din fort, toate clauzele capitulării n-au fost strict respectate. Acum, iată două zile de cînd timpul e prielnic pentru a întinde pînzele și a pleca, dar încă nu s-a făcut aprovizionarea pentru călătorie. Afară de aceasta, ieri pe la șapte seara, am văzut cu adîncă durere, că au fost ridicați din tartane generalii Manthonnet, Massa și Bassetti, — președinții comisiei executive, Ercole și d'Agnese, — ai comisiei legislative, Dominico Cirillo, — și mai mulți alții dintre tovarășii noștri, printre care Emmanuele Borgo și Piati. Toți au fost duși pe bastimentul amiralului Nelson și opriți toată noaptea ; în sfîrșit, acolo se mai găsesc și acum, adică la ora șapte dimineața.

Garnizoana aşteaptă de la lealitatea voastră lămurirea acestui fapt şi îndeplinirea leală a tratatului.

Albanese.

Din rada Neapole,

29 iunie 1799, ora şase dimineaţa"

După un sfert de oră, căpitanul Baillie şi cavalerul Micheroux erau la cardinal ; acesta îl trimitea pe Micheroux la Nelson, invitîndu-l să-i lămurească purtarea sa, din care mărturisea că nu înţelege nimic, şi implorîndu-l, dacă intenţia lui era aceea pe care se temea s-o bănuiască, să nu-şi păteze astfel, nu numai numele său, ci şi drapelul englez.

Nelson se mulţumi să rîdă de reclamaţia cavalerului Micheroux, zicînd :

— De ce se plînge cardinalul ? *Am făgăduit să nu mă opun la îmbarcarea garnizoanei : mi-am ţinut cuvîntul, deoarece garnizoana e îmbarcată. Acum că este, sînt dezlegat de cuvîntul dat şi pot să fac ce vreau.*

Şi, cum cavalerul Micheroux îi punea în vedere că echivocul pe care-l invoca e nedemn de el, îi sări ţandăra şi adăugă :

— Dealtfel, mă port aşa cum îmi dictează conştiinţa, şi am depline puteri de la rege.

— Aveţi aceleaşi puteri de la Dumnezeu ? întrebă Micheroux. Mă îndoiesc.

— Asta nu te priveşte, răspunse Nelson ; eu dispun, şi sînt gata să dau socoteală de faptele mele regelui şi lui Dumnezeu. Puteţi pleca.

Şi-l trimise înapoi pe mesager la cardinal, fără a se mai osteni să-i dea alt răspuns şi să-şi ascundă reaua credinţă sub vreun pretext oarecare.

Ce-i drept, pană cade din mîinile oricărui om cinstit, constrîns de adevăr să scrie asemenea lucruri.

Primind răspunsul prin cavalerul Micheroux, cardinalul Ruffo ridică o privire grăitoare spre cer, luă o pană, scrise cîteva rînduri, le iscăli şi le expedie la Palermo printr-un curier special.

Îşi trimitea demisia, regelui Ferdinand şi reginei Caroline.

26

DOI TOVARAȘI CINSTIȚI

Să reluăm pana căzută din degetele noastre. N-am ajuns la sfîrșitul povestirii, și ne rămîne de istorisit lucrul cel mai rău.

Vă mai amintiți că, pe cînd Nelson îl însoțea pe cardinal, după vizita pe *Foudroyant,* și schimba cu el un salut rece, urmare a divergenței ce se iscase între părerile lor cu privire la tratat, Emma Lyonna, punîndu-și mîna pe umărul lui Nelson, venise să-i spună că Scipion Lamarra, același care adusese cardinalului steagul brodat de regină și de fiicele ei, era pe bord și-l aștepta la sir William Hamilton.

După cum prevăzuse Nelson, Scipion Lamarra sosea să se întrețină cu el despre mijlocul de a-l prinde pe Caracciolo, care-și părăsise flotila chiar în ziua ivirii în radă a flotei Marei Britanii.

N-ați uitat că regina recomandase prin viu grai Emmei Lyonna, și prin scris cardinalului, să nu-l ierte cumva pe amiralul Caracciolo, sortit de ea morții.

În aceeași termeni, scrisese și lui Scipion Lamarra, unul din agenții ei cei mai devotați și mai activi, să se înțeleagă cu Nelson în ce chip să pună mîna pe amiralul Caracciolo, dacă el ar fi fugit cînd Nelson intra în port.

Iar Caracciolo fugise, după cum s-a văzut din răspunsul subofițerului de pe șalupa canonieră comandată de amiral în lupta din 13, cînd Salvato, prevenit de Ruffo de primejdia ce-l amenința pe amiral, era în căutarea lui și se dusese după știri în portul militar.

Dintr-o pricină cu totul opusă, spionul Lamarra făcuse aceleași demersuri ca Salvato și ajunsese la același rezultat, adică aflase că amiralul părăsise Neapolul și se refugiase la unul din servitorii lui.

Venea să-i aducă vestea lui Nelson și să-l întrebe dacă voia ca el să înceapă a-l căuta pe fugar.

Nelson, nu numai că-l îndemnă, dar îl mai și înștiință că o primă de 4000 de ducați era făgăduită aceluia care-l va preda pe amiral.

De atunci, Scipion jură că el va încasa prima, sau măcar cea mai mare parte din ea.

Prezentîndu-se drept prieten, află de la marinari tot ce știau ei înșiși despre Caracciolo, și anume că amiralul se adăpostise la unul din servitorii lui de devotamentul căruia credea că-i sigur.

După cît se părea, servitorul nu locuia în oraș ; amiralul era un om prea iscusit pentru a rămîne atît de aproape de gheara leului.

Așa că Scipion nici măcar nu-și dădu osteneala să cerceteze la cele două case pe care amiralul le avea la Neapole, una la Santa-Lucia aproape învecinată cu biserica — și acolo locuia — alta, pe strada Toledo.

Nu, pesemne că amiralul se retrăsese la vreuna din fermele lui, ca să aibă înaintea sa cîmpul liber, de-ar fi nevoit să fugă de primejdie.

Una din ferme era la Calvezzano, adică la poalele munților.

Ca om priceput ce era, Scipion socoti că acolo trebuie să se fi refugiat Caracciolo. Acolo, după cum am spus, avea, într-adevăr, nu numai cîmpia, ci și muntele, adăpostul firesc al proscrisului.

Scipion ceru să i se dea un bilet de liberă trecere de la Nelson, se îmbrăcă în haine țărănești și porni cu gîndul de a se înfățișa la ferma din Calvezzano drept un patriot care, fugind de proscripție, istovit de foame, frînt de oboseală, mai degrabă își primejduia viața decît să încerce a merge mai departe.

Intră deci cu îndrăzneală la fermă și, prefăcîndu-se că-i încrezător ca orice deznădăjduit, ceru fermierului o bucată de pîine și puține paie într-o șură.

Așa-zisul fugar își jucă atît de bine rolul, încît fermierul n-avu nici o bănuială ; ba, dimpotrivă, sub cuvînt de a se asigura că nimeni nu-l văzuse intrînd, îl ascunse într-un fel de cuptor, spunînd că pentru siguranța amîndurora, se ducea să dea o raită în jurul fermei.

Într-adevăr, după zece minute, se întoarse cu fața mai liniștită, îl scoase din ascunzătoare, și, așezîndu-l la masa din bucătărie, îi dădu o bucată de pîine, un sfert de brînză și un fiasco de vin.

Scipion Lamarra se aruncă asupra pîinii ca un om lihnit de foame, mîncînd și bînd cu atîta lăcomie, încît fer-

mierul, ca o gazdă compătimitoare, se crezu nevoit să-l îndemne a fi cumpătat, zicîndu-i că nici pîinea nici vinul nu-i vor lipsi ; că putea deci bea şi mînca pe îndelete.

Cum Lamarra începea să-i urmeze sfatul, mai intră şi alt ţăran, care purta acelaşi costum ca fermierul, dar părea ceva mai în vîrstă decît el.

Scipion vru să se ridice şi să iasă.

— Nu te teme, zise fermierul : e frate-meu.

Într-adevăr, noul venit, după ce-l salută ca un om care-i la el acasă, luă un scăunel şi se aşeză într-un colţ al căminului.

Presupusul patriot băgă de seamă că fratele fermierului alegea partea unde era mai întuneric.

Scipion Lamarra, care-l văzuse pe amiralul Caracciolo la Palermo, n-avu decît să-şi arunce o pivire asupra aşazisului frate al fermierului ca să-l recunoască.

Era Francesco Caracciolo.

Atunci, Scipion înţelese toată mişcarea. Fermierul nu îndrăznise să-l primească fără îngăduirea stăpînului său ; sub cuvînt de-a vedea dacă străinul nu-i urmărit, ieşise pentru a-i cere voie lui Caracciolo ; şi Caracciolo, curios să afle ştiri de la Neapole, intrase în sală şi se aşezase lîngă vatră, temîndu-se cu atît mai puţin de oaspetele său cu cît, după cum i se raportase, era un proscris.

Aşa că, după cîteva clipe îl întrebă pe Scipion cu o nepăsare prefăcută :

— Vii de la Neapole ?

— Vai ! Da, răspunse acesta.

— Oare ce se mai întîmplă ?

Scipion nu voia să-l sperie prea mult pe Caracciolo, de teamă ca, după plecarea lui, să nu-şi caute alt adăpost.

— Îi îmbarcă pe patrioţi spre Toulon, zise el.

— Şi de ce nu te-ai îmbarcat împreună cu ei spre Toulon ?

— Fiindcă nu cunosc pe nimeni în Franţa ; în schimb, am un frate la Corfu. O să încerc deci să ajung la Manfredonia şi să mă îmbarc acolo.

Vorba se opri aici. Fugarul părea atît de obosit, că ţi-era milă să-l faci să vegheze mai multă vreme ; Caracciolo zise fermierului să-l ducă la camera lui, Scipion îşi luă rămas bun de la el încredinţîndu-l de recunoştinţa lui

și, odată ajuns, își rugă gazda să-l trezească înainte de-a se lumina de ziuă, ca să-și poată urma drumul spre Manfredonia.

— Îmi va fi cu atît mai ușor, răspunse celălalt, cu cît și cu trebuie să mă scol cu noaptea-n cap ca să merg la Neapole.

Scipion nu întrebă nimic, nu se încumetă să facă vreo observație ; știa tot ce voia să știe, și întîmplarea, care uneori e părtașă la mari crime, îl slujea peste așteptări.

A doua zi, la ora două, fermierul intră în cameră. Într-o clipă, fu în picioare, îmbrăcat și gata de plecare. Fermierul îi dădu un pachet pregătit de mai înainte : era o pîine, o bucată de șuncă și o sticlă de vin.

— Frate-meu m-a însărcinat să te întreb dacă n-ai nevoie de bani, adăugă fermierul.

Scipion se ruși nă. Își scoase punga, în care erau cîteva monede de aur, și i-o arătă ; apoi ceru să-i spună un drum mai scurt, își luă rămas bun de la el, însărcinîndu-l să-i mulțumească fratelui său, și plecă.

Dar abia făcu o sută de pași, că-și schimbă direcția, ocoli ferma, și într-un loc unde calea se strîmta între două colnice, se opri să-l aștepte pe fermier care trebuia să treacă pe acolo, ducîndu-se la Neapole.

Într-adevăr, după o jumătate de ceas, deslușI prin bezna ce începea să se împrăștie, un om mergînd pe drumul de la Calvezzano la Neapole, pe care-l recunoscu aproape îndată. Era fermierul.

Merse de-a dreptul spre el ; celălalt îl recunoscu la rîndul său și se opri mirat.

Era vădit că nu se aștepta la asemenea întîlnire.

— Dumneata ești ? întrebă el.

— După cum vezi, răspunse Scipion.

— Ce faci aici, în loc să fii pe drumul spre Manfredonia ?

— Te aștept.

— Și pentru ce ?

— Ca să-ți spun că, prin ordonanța lordului Nelson, se pedepsește cu moartea oricine ascunde un răzvrătit.

— Și întrucît acest lucru poate să mă privească ? întrebă fermierul.

— Întrucît îl ascunzi pe amiralul Caracciolo.

Fermierul încercă să tăgăduiască.

— Zadarnic, zise Scipion, l-am recunoscut : e omul pe care vrei să-l dai drept fratele dumitale.

— Asta-i tot ce ai să-mi spui ? mai întrebă fermierul cu un zîmbet a cărui expresie nu putea înșela.

Era zîmbetul unui trădător.

— Bine, făcu Scipion, văd că o să ne înțelegem.

— Cît ți s-a făgăduit, urmă fermierul, dacă-l predai pe amiralul Caracciolo ?

— Patru mii de ducați, răspunse Scipion.

— Sînt două mii pentru mine ?

— Ai gura cam largă, nene !

— Și totuși n-o deschid decît pe jumătate.

— O să te mulțumești cu două mii de ducați ?

— Da, de nu se mai cercetează prea mult cîți bani poate să aibă amiralul la mine.

— Și dacă nu mă învoiesc cu ceea ce vrei ?

Fermierul sări îndărăt și, totodată, își scoase un pistol din fiecare buzunar.

— Dacă nu te învoiești cu ceea ce vreau, zise el, îl înștiințeze pe amiral și, înainte să fii la Neapole, noi vom fi destul de departe ca să nu ne poți ajunge niciodată.

— Bate palma, camarade ! Nu pot și mai cu seamă nu vreau să fac nimic fără dumneata.

— Va să zică, ne-am înțeles ?

— Cît mă privește, da ; dar, de vrei să te încrezi în mine, te voi duce la cineva cu care-ți vei putea discuta interesele, și te asigur că va fi darnic cu dumneata !

— Și cum îl cheamă ?

— Milord Nelson.

— Oho-o ! L-am auzit spunînd pe amiralul Caracciolo că milord Nelson e cel mai mare dușman al său.

— Nu se înșela. Iată de ce pot să te asigur că milord nu se va tocmi cu dumneata.

— Atunci, vii din partea amiralului Nelson ?

— Vin de mai sus.

— Haide, haide, făcu fermierul, după cum ai spus, o să ne înțelegem de minune. Vino !

Și cei doi tovarăși cinstiți își văzură de drum spre Neapole.

27

DIN ORDINUL AMIRALULUI HORAȚIU NELSON

După întrevederea pe care fermierul și Scipion Lamarra o avuseseră cu milord Nelson, sir William Hamilton scrisese lui sir John Acton :

„Caracciolo și *doisprezece dintre nemernicii răzvrătiți* vor fi curînd în mîinile milordului Nelson."

Cei doisprezece nemernici răzvrătiți am văzut din scrisoarea lui d'Albanese către cardinal, fuseseră expediați pe bordul *Foudroyant.*

Erau Manthonnet, Massa, Bassetti, Dominico Cirillo, Ercole, d'Agnese, Borgo, Piati, Mario Pagano, Conforti, Bassi și Velasco.

Cît despre Caracciolo, urma să fie predat în dimineața de 29 iunie.

Într-adevăr, peste noapte, șase marinari, travestiți în țărani înarmați pînă-n dinți, trăseseră la mal la Granatello, coboriseră pe uscat și, călăuziți de Scipion Lamarra, apucaseră pe drumul spre Calvezzano, unde ajunseseră pe la trei dimineața.

Fermierul sta de veghe, în timp ce Caracciolo, căruia-i adusese din Neapole știrile cele mai liniștitoare, se culcase și dormea orbit de încrederea pe care oamenii cinstiți o au, din păcate, aproape totdeauna, în ticăloși.

Caracciolo își avea sabia sub perna de căpătîi și două pistoale pe măsuța de noapte ; dar, cunoscînd prin fermier măsurile acestea de prevedere, marinarii, repezindu-se în odaie, puseseră de la început mîna pe arme.

Atunci, văzînd că era prins și că orice împotrivire era de prisos, ridicase capul întinzîndu-și el însuși mîinile spre fringhiile, cu care se pregăteau să-l lege.

Voise într-adevăr să fugă de moarte, atîta vreme cît moartea nu era acolo ; dar, simțind-o pe urmele lui, se întorcea și o înfrunta.

Un fel de căruță de nuiele, înhămată cu doi cai aștepta la poartă. Acolo îl duseră pe Caracciolo. Soldații se așezară în jurul lui ; Scipion luă hățurile.

Trădătorul se ținu deoparte și nu se arătă.

Discutase prețul trădării lui, luase o parte și trebuia să primească restul după ce stăpînul său va fi predat.

La ora şapte dimineaţa ajunseră la Granatello ; prizonierul fu trecut din căruţă în barcă ; cei şase ţărani deveniră iar marinari, îşi apucară vîslele şi porniră spre *Foudroyant.*

De la ora zece dimineaţa, Nelson era pe puntea bastimentului, cu luneta în mînă, şi ochiul întors spre Granatello, adică între Torre-del-Greco şi Castellamare.

Văzu o barcă desprinzîndu-se de ţărm ; dar, la şapte-opt mile depărtare, nu puteai s-o recunoşti. Totuşi, cum era singura care brăzda faţa netedă şi liniştită a mării, nu-şi întoarse ochiul de la ea.

După o clipă, frumoasa făptură pe care o avea la bord, zîmbind de parcă era o zi de sărbătoare, îşi arătă capul deasupra scării de pe puntea cea mai înaltă şi veni să se reazeme de braţul său.

În ciuda plăcutului ei obicei de a lenevi, care adesea o făcea să-şi înceapă ziua cînd mai mult de jumătatea ei trecuse, se sculase atunci devreme, în aşteptarea marilor evenimente ce trebuiau să se îndeplinească.

— Ei ? întrebă ea pe Nelson.

Nelson îi arătă în tăcere cu degetul barca ce se apropia, neîndrăznind încă s-o asigure că ar fi barca aşteptată, dar socotind, după linia dreaptă pe care o urma de cînd părăsise ţărmul înaintînd spre *Foudroyant,* că ea trebuia să fie.

— Unde-i sir William ? întrebă Nelson.

— Pe mine mă întrebi ? rîse Emma.

Nelson rîse la rîndul său ; apoi, întorcîndu-se :

— Parkenson, zise el tînărului ofiţer ce se găsea mai în preajma lui, şi căruia dealtfel, fie din simpatie, fie pentru siguranţa că-i ascultat cu mai multă agerime, îi dădea mai bucuros ordinele — Parkenson, ia încearcă să-l descoperi pe sir William, şi spune-i că am toate motivele să cred că se vede barca pe care o aşteptăm.

Tînărul salută şi plecă în căutarea ambasadorului.

În timpul celor cîteva minute cît tînărul locotenent îl găsi şi-l aduse pe sir William, barca se tot apropia, şi îndoielile lui Nelson începeau să se risipească. Vislaşii, după cum am spus, travestiţi în ţărani, vîsleau într-un fel prea ritmic pentru a fi ţărani şi, dealtminteri, în picioare la proră, sta făcînd semne de biruinţă un om pe care, pînă la urmă, Nelson îl recunoscu drept Scipion Lamarra.

Parkenson îl găsise pe sir William Hamilton pe cînd scria căpitanului general Acton, și își întrerupsese scrisoarea, abia începută, pentru a se alătura în grabă lui Nelson și Emmei Lyonna pe punte.

Scrisoarea întreruptă era pe biroul său, și vom da o nouă dovadă de conștiinciozitatea cu care ne-am făcut cercetările, punînd sub ochii cititorilor noștri începutul scrisorii, a cărei urmare le-o vom da mai tîrziu.

Iată începutul :

Pe bordul Foudroyant, *29 iunie 1799*

„*Domnule*,

Am primit de la Excelența Voastră trei scrisori, două cu data de 25, și alta cu data de 26, și sînt încîntat să văd că tot ce lord Nelson și cu mine am făcut, a obținut aprobarea Maiestăților Lor Siciliene. Cardinalul se îndărătnicește să se despartă de noi și nu vrea să se amestece în predarea fortului Sant-Elmo. A trimis pe ducele de Salandra pentru a-l înlocui și a se înțelege cu lord Nelson asupra mijloacelor de atac. Căpitanul Troubridge va comanda milițiile engleze și soldații ruși ; veți sosi cu cîteva tunuri bune, și atunci ducele de Salandra va fi comandantul șef. Troubridge nu s-a împotrivit acestei dispoziții.

Într-un cuvînt, îmi place să cred că această însemnată chestiune se va termina repede și că steagul regelui va fîlfîi peste cîteva zile pe Sant-Elmo, după cum și fîlfîie pe celelalte forturi...“

Aici ajunsese sir William, cînd tînărul ofițer venise să-l întrerupă.

Se suise pe punte, după cum am spus, și se alăturase grupului alcătuit de Nelson și de Emma Lyonna.

După cîteva clipe, nu mai era nici o îndoială : Nelson îl recunoscuse pe Scipion Lamara, și semnele acestuia îl înștiințaseră că amiralul Caracciolo era prizonier și că i-l aduceau.

Ce se petrecu în inima amiralului englez cînd află vestea atît de dorită ? Nici istoricul, nici romancierul n-au privirea destul de pătrunzătoare pentru a vedea dincolo de vălul de nepăsare ce se lăsă pe fața lui.

Curînd, cele trei persoane interesate de această captură, privind în adîncul bărcii, putură să-l vadă pe amiral culcat și legat burduf. Trupul său, așezat de-a curmezișul, slujise pesemne drept proptea celor doi vîslași din mijloc.

Fără îndoială, nu găsiră de cuviință să-și dea osteneala de a face ocolul bastimentului ca să acosteze la scara de onoare, sau poate că se și rușinară să împingă batjocura pînă într-atîta. Dar oricum ar fi fost, cangea celor doi dintîi marinari se prinse de scara de la babord. și Scipion Lamarra se repezi să vestească primul, prin viu grai, lui Nelson izbînda urmăririi.

Între timp, marinarii dezlegară picioarele amiralului ca să poată urca pe bord ; dar mîinile i le lăsară legate la spate atît de strîns, încît atunci cînd lanțurile căzură, rămaseră pe încheieturi urme însîngerate a numeroaselor verigi.

Caracciolo trecu pe dinaintea grupului dușman, a cărui bucurie îi insulta nenorocirea, și fu dus într-o cabină dintre două punți, lăsîndu-se ușa deschisă și păzită cu două santinele.

Abia își făcuse Caracciolo scurta apariție, că sir William, dornic să anunțe primul vestea bună regelui și reginei, se grăbi spre cabina lui, reluă pana și urmă :

„Chiar acum noi l-am văzut pe Caracciolo, *palid, cu o barbă lungă, pe jumătate mort, cu ochii plecați și mîinile legate*. A trecut pe bordul vasului *Foudroyant*, unde se și găsesc, nu numai cei pe care vi i-am numit, ci și fiul lui Cassano [1], don Julio, preotul Pacifico și alți nemernici trădători. Presupun că cei mai vinovați vor fi executați repede. Într-adevăr, e ceva groaznic ; dar eu, care le cunosc ingratitudinea și crimele, sînt mai puțin impresionat de pedeapsă decît numeroasele persoane ce au asistat la acest spectacol. Dealtfel, cred că-i foarte bine pentru noi că avem pe bordul *Foudroyant* pe cei mai vinovați, în clipa cînd se va ataca Sant-Elmo, dat fiind că vom putea tăia

[1] Un cuvînt despre tînărul acesta care nu joacă nici un rol în povestirea noastră, dar ne va arăta în treacăt, în ce măsură se înjosiseră unele suflete la acea epocă. I se tăie capul, deși avea numai șaisprezece ani. Opt zile după execuție, tatăl său dădea o masă mare judecătorilor lui. (n.a.)

un cap de fiecare ghiulea pe care francezii o vor trage asupra orașului Neapole.

Adio, prea scumpul meu domn, etc.

W. Hamilton.

P.S. — Veniți, dacă-i cu putință pentru a cumpăni toate lucrurile. Sper că vom fi terminat, înainte de sosirea voastră, cîteva chestiuni care ar putea mîhni pe Majestățile Voastre. Procesul lui Caracciolo va fi judecat de ofițerii Maiestăților Voastre Siciliene. Dacă-i condamnat, cum e probabil, sentința va fi executată imediat. Pare chiar pe jumătate mort de abătut ce este. Cere să fie judecat de ofițeri englezi.

Bastimenul care vă va aduce scrisoarea plecînd chiar acum la Palermo, nu vă pot spune nimic mai mult."

De astă dată, sir William Hamilton putea, fără teamă de a se înșela, să anunțe că procesul nu va ține vreme îndelungată.

Iată ordinele lui Nelson ; nu va fi învinovățit că l-a făcut pe acuzat să aștepte :

Către căpitanul conte de Thurn, comandantul fregatei „Minerva" a Majestății Sale.

Din ordinul amiralului Horațiu Nelson :

„Întrucît Francesco Caracciolo, comodor [1] al Maiestății Sale Siciliene, a fost făcut prizonier și este acuzat de răzvrătire împotriva legitimului său suveran, pentru a fi tras asupra steagului regal înălțat pe fregata *Minerva,* ce se găsea sub ordinele dumneavoastră.

Sînteți somat și, în baza prezentei, vi se ordonă a întruni cinci din cei mai vechi ofițeri pe care-i aveți sub comandă, oprindu-vă președenția, și a cerceta pentru a ști dacă delictul de care este acuzat numitul Caracciolo poate fi dovedit ; iar, dacă dovada delictului reiese din instrucție, *trebuie să recurgeți la mine pentru a ști ce pedeapsă va suferi.*

Pe bordul Foudroyant,
golful Neapole, 29 iunie, 1799.

Horațiu Nelson."

[1] În marina engleză și americană, ofițer cu grad superior căpitanului de vas și inferior contraamiralului.

Vedeți astfel, din puținele cuvinte pe care le-am subliniat, că nu consiliul de război făcea procesul, că nu judecătorii care recunoscuseră culpabilitatea trebuiau să aplice pedeapsa după conștiința lor ; nu, ci Nelson care nu asista nici la instrucție, nici la interogator și, poate că, în timpul acela, spunea vorbe de dragoste Emmei Lyonna ; Nelson, care nici măcar nu luase cunoștință de proces, se însărcina să pronunțe sentința și să hotărască pedeapsa !

Învinuirea e atît de gravă, încît odată mai mult, după cum ni s-a întîmplat adesea în cursul acestei povestiri, romancierul de teamă să nu fie învinuit de prea multă imaginație, trece pana istoricului și-i zice : „ E rîndul tău, frate ; fantezia n-are dreptul să născocească, numai istoria are dreptul să spună ceea ce vei spune."

Afirmăm, deci, că nu-i nici un cuvînt din ceea ce s-a citit de la începutul acestui capitol, afirmăm deci că nu-i nici un cuvînt din ceea ce se va citi pînă la sfîrșitul capitolului, care să nu fie adevărul adevărat ; nu-i vina noastră dacă, în goliciunea lui, adevărul nu-i mai puțin groaznic.

Nelson, fără să-i pese de judecata posterității și chiar de-a contemporanilor, hotărîse că procesul lui Caracciolo va avea loc pe propriul său bastiment, dat fiind, după cum spun domnii Clarke și Marc Arthur în *Viața lui Nelson*, că amiralul se temea că, de se va judeca procesul pe bordul unui vas napolitan, să nu se revolte echipajul, adăugînd *atît era de iubit Caracciolo de marinari !*

Așa că, procesul începu îndată după publicarea hotărîrii lui Nelson, acestuia nepăsîndu-i în servilismul său față de regina Caroline și de regele Ferdinand, poate chiar și din orgoliul său personal, atît de adînc jignit de Caracciolo, acestuia nepăsîndu-i, spunem noi, să calce în picioare toate legile internaționale ; fiindcă n-avea dreptul de-a judeca pe egalul său în rang, pe superiorul său ca poziție socială care, dacă era vinovat, nu era vinovat decît față de regele celor Două-Sicilii, și nu față de regele Angliei.

Și acum, ca să nu fim învinuiți de simpatie pentru Caracciolo și de nedreptate în privința lui Nelson, vom scoate pur și simplu din cartea panegiriștilor amiralului englez procesul-verbal al judecății. În simplicitatea lui, acest proces-verbal ne pare cu mult mai emoționant decît romanul născocit de Cuoco sau ticluit de Coletta.

Ofițerii napolitani ce alcătuiau consiliul de război, sub președinția contelui de Thurn, se întruniră îndată în careul [1] ofițerilor.

La ordinul contelui de Thurn, doi marinari englezi se duseră în camera unde era închis Caracciolo, îi dezlegară frînghiile care-l legau și-l însoțiră în fața consiliului de război.

Sala unde se întrunise rămase deschisă, după obicei, și toți putură să intre.

Caracciolo, recunoscînd în judecătorii lui, afară de contele de Thurn, pe toți ofițerii care serviseră sub comanda lui, zîmbi și clătină din cap.

Era clar că nici unul din oamenii aceștia nu va îndrăzni să-l achite.

În spusele lui sir William era și adevăr. Deși, abia în vîrstă de patruzeci și nouă de ani, datorită bărbii sale neîngrijite și părului în neorînduială, Caracciolo părea de șaptezeci.

Totuși, ajungînd înaintea judecătorilor săi, se îndreptă din șale cît era de înalt și își regăsi siguranța, tăria, privirea unui om deprins să comande, iar fața-i, tulburată de mînie, luă o expresie mîndră, de liniște.

Interogatoriul începu. Caracciolo răspunse fără dispreț, și iată rezumatul vorbelor sale :

„N-am servit Republica, ci orașul Neapole ; n-am combătut regalitatea, și omorul, jaful și incendiul. De multă vreme, serveam ca simplu soldat, cînd am fost oarecum constrîns să iau comanda marinei republicane, comandament pe care mi-era cu neputință să-l refuz."

Dacă Nelson ar fi asistat la interogatoriu, ar fi putut întări afirmația lui Caracciolo, căci nu trecuseră trei luni de cînd Troubridge îi scrisese, vă mai amintiți :

„Aflu că acum Caracciolo are onoarea de a schimba garda ca simplu soldat. Ieri a fost văzut stînd de santinelă la palat. *Refuzase să intre în armată ;* dar se pare că iacobinii silesc pe toată lumea."

Atunci îl întrebară de ce, fiindcă fusese silit să servească, nu folosise numeroasele prilejuri pe care le avusese de a fugi.

---

[1] Cameră pe o navă, servind de salon și de sală de mîncare a ofițerilor.

Răspunse că a fugi era tot a fugi ; că poate fusese oprit de un greşit punct de onoare, dar că, în sfîrşit, fusese oprit. Dacă era o crimă, o mărturisea.

Interogatoriul încetă aici. Voiau de la Caracciolo o simplă mărturisire : mărturisirea aceasta o făcuse şi, deşi făcută cu multă linişte şi demnitate, deşi modul cum răspunsese Caracciolo *îi atrăsese,* spune procesul-verbal, *simpatia ofiţerilor englezi vorbind italiana care asistaseră la şedinţă,* procesul fu încheiat : crima era dovedită.

Caracciolo fu însoţit din nou în camera lui şi păzit iarăşi de două sentinele.

Cît despre proces-verbal, contele de Thurn îl duse lui Nelson care-l citi cu nesaţ ; o expresie de bucurie sălbatică îi trecu pe faţă. Luă o pană şi scrise :

Către comodorul conte de Thurn.

„Din ordinul amiralului Horaţiu Nelson :

Avînd în vedere că consiliul de război, alcătuit din ofiţeri în serviciul Maiestăţii Sale Siciliene, s-a întrunit spre a-l judeca pe Francesco Caracciolo pentru crima de rebeliune împotriva suveranului său ;

Avînd în vedere că numitul consiliu de război a constatat pe deplin dovada acestei crime şi, în consecinţă, cu această convingere, a dat împotriva numitului Caracciolo o hotărîre a cărei urmare este pedeapsa cu moartea ;

Prin prezenta, sînteţi somat şi vi se ordonă să dispuneţi executarea numitei sentinţe de moarte împotriva numitului Caracciolo, prin spînzurătoare de varga pînzei triunghiulare a catargului de dinainte a fregatei *Minerva,* aparţinînd Maiestăţii Sale Siciliene, fregată care se găseşte sub ordinele voastre. Numita sentinţă trebuie executată astăzi, la ora cinci după-amiază ; iar după ce condamnatul va fi rămas spînzurat, de la ora cinci pînă la apusul soarelui, frînghia va fi tăiată şi cadavrul aruncat în mare.

Pe bordul Foudroyant, *Neapole, 29 iunie 1799*

Horaţiu Nelson

Două persoane erau în cabina lui Nelson, în clipa cînd dădu această sentinţă. Credincioasă jurămîntului făcut reginei, Emma rămase nepăsătoare şi nu scoase o vorbă în favoarea condamnatului. Sir William Hamilton, deşi prea puţin duios în privinţa acestuia, după ce citi sentinţa pe

care abia o scrisese Nelson, nu se putu stăpîni să nu-i spună :

— Mila vrea să se acorde douăzeci și patru de ore condamnaților pentru a se pregăti de moarte.

— N-am nici o milă pentru trădători, răspunse Nelson.

— Atunci, dacă nu mila, cel puțin religia.

Dar, fără să răspundă lui sir William, Nelson îi luă sentința din mîini și, întinzînd-o contelui de Thurn zise :

— Dispuneți executarea,

28

EXECUȚIA

Am spus și mai repetăm, în această funebră povestire — ce aruncă o pată atît de întunecată pe memoria unuia din cei mai mari oameni de război care au existat — n-am vrut să recurgem și la imaginație, deși e cu putință ca, prin măiestria artei să fi avut speranța de-a produce asupra cititorilor noștri o impresie mai adîncă decît prin simpla lectură a dovezilor oficiale. Dar însemna să ne luăm o prea gravă răspundere și, fiindcă apelăm din oficiu la posteritate pentru judecata lui Nelson, fiindcă îl judecăm pe judecător, vrem ca, spre deosebire de prima judecată, rod al mîniei și al urii, apelul acesta să aibă toată liniștea și toată solemnitatea unei cauze leale și sigure de succes.

Vom renunța deci la aceste mijloace ce ne-au dat atît de adesea puternicul lor ajutor, și ne vom mulțumi cu relatarea engleză care, firește, trebuie să fie binevoitoare lui Nelson și potrivnică lui Caracciolo.

Copiem.

În timpul orelor solemne ce trecură între judecată și executarea sentinței, Caracciolo ceru să-l cheme de două ori pe locotenentul Parkenson, și de două ori îl rugă să intervină pentru el pe lîngă Nelson.

Întîia dată pentru a obține revizuirea judecății lui.

A doua, ca să i se facă favoarea de-a fi împușcat în loc de-a fi spînzurat.

Într-adevăr, Caracciolo se aştepta desigur la moarte, dar la moartea prin secure sau prin împuşcare.

Titlul său de prinţ îi dădea dreptul la moartea nobilimii ; titlul său de amiral îi dădea dreptul la moartea soldatului.

Amîndouă i se refuzau pentru a face loc morţii ucigaşilor şi a hoţilor, unei morţi dezonorante.

Numai că Nelson îşi depăşea puterile condamnînd la moarte pe egalul său în rang, pe superiorul său ca poziţie socială, dar mai şi alegea o moarte care, în ochii lui Caracciolo, trebuia să mărească de două ori grozăvia supliciului.

Aşa că, pentru a salva de la o moarte dezonorantă, Caracciolo nu şovăi să coboare pînă la rugăminte.

— Sînt bătrîn, domnule, zise el locotenentului Parkenson ; nu las în urma mea familie pentru a-mi plînge moartea, şi nu se va bănui că la vîrsta mea, şi izolat cum sînt, mi-e greu să părăsesc viaţa ; dar ruşinea de-a muri ca un pirat mi-e nesuferită şi, mărturisesc, îmi frînge inima.

Tot timpul cît lipsi tînărul locotenent, Caracciolo păru foarte zbuciumat şi foarte îngrijorat.

Tînărul ofiţer se întoarse ; era vădit că aducea un refuz.

— Ei ? întrebă cu înfocare Caracciolo.

— Iată, cuvînt cu cuvînt, răspunsul milordului Nelson, zise tînărul : „Caracciolo a fost judecat fără părtinire de ofiţerii naţiunii sale : eu, care sînt străin, nu pot interveni pentru a-l graţia."

Caracciolo, zîmbi cu amărăciune.

— Aşa că, zise el, milord Nelson a avut dreptul de-a interveni ca să fiu condamnat la spînzurătoare, şi n-are dreptul de-a interveni ca să fiu împuşcat, în loc de-a fi spînzurat !

Apoi întorcîndu-se către trimis, rosti :

— Tînărul meu prieten, poate că n-ai stăruit pe lîngă milord cum ar fi trebuit.

Parkenson avea ochii în lacrimi.

— Am stăruit atîta, principe, răspunse el, încît milord Nelson mi-a spus să plec, cu un gest de ameninţare, şi adăugînd : „Locotenente, dacă am a-ţi da un sfat, e să-ţi vezi de treabă". Dar nu-i nimic, urmă el, dacă Ex-

celența Voastră mai are vreo altă misiune, chiar de m-ar face să cad în dizgrație, o voi îndeplini din toată inima.

Caracciolo surîse văzîndu-i lacrimile și, întinzîndu-i mîna îi zise :

— M-am adresat dumitale, fiindcă ești cel mai tînăr ofițer și, la vîrsta aceasta, e rar să fii rău la inimă. Ei bine, sfătuiește-mă : crezi că îndreptîndu-mă către lady Hamilton, ar obține ceva pentru mine de la lord Nelson ?

— Are mare influență asupra milordului, răspunse tînărul, să încercăm.

— Atunci, du-te s-o implori. Poate că, în timpuri mai fericite, voi fi fost nedrept față de ea ; să uite și, comandînd focul ce se va trage asupra mea, o voi binecuvînta.

Parkenson ieși, urcă pe puntea cea mai înaltă și, văzînd că nu-i acolo, încercă să pătrundă la ea ; dar, fără a ține seamă de rugămințile lui, ușa rămase închisă.

La răspunsul acesta, Caracciolo înțelese că trebuia să piardă orice speranță și, nevoind să se umilească și mai mult, strînse mîna tînărului ofițer și se hotărî să nu mai scoată o vorbă.

La ora unu, doi marinari intrară la el, în timp ce contele de Thurn îl înștiința că părăsesc bastimentul *Foudrayant,* trecînd pe bordul fregatei *Minerva.*

Caracciolo își întinse mîinile :

— Nu în față, ci la spate se leagă mîinile, zise contele de Thurn.

Caracciolo și le trecu îndărăt.

Lăsară să atîrne o bucată lungă de frînghie și un marinar englez îi ținu capătul. Fără îndoială se temeau, că de i-ar fi lăsat mîinile libere, să nu se repeadă în mare și să scape de supliciu prin sinucidere. Datorită frînghiei și măsurii luate de a-i încredința capătul în mîinile unui marinar, teama aceasta era înlăturată.

Așadar, legat burduf ca și cel din urmă criminal, Caracciolo, un amiral, un prinț, unul din oamenii cei mai de seamă ai Neapolului, părăsi vasul *Foudroyant,* străbătînd toată puntea între două șiruri de marinari.

Dar, cînd batjocura e împinsă atît de departe, ea se întoarce asupra celuia care o face, și nu asupra celui care o îndură.

Două bărci, înarmate ca de război, însoțeau la babord și la tribord barca ce-l ducea pe Caracciolo.

Acostară la *Minerva*. Revăzînd de aproape frumosul bastiment, unde domnise și fusese ascultat cu atîta supunere în timpul călătoriei de la Neapole la Palermo, Caracciolo oftă și două lacrimi îi luciră în colțul ochilor.

Urcă pe scara de babord, adică pe scara inferiorilor.

Ofițerii și soldații erau înșirați pe punte.

Clopotul bătea ora unu și jumătate.

Capelanul aștepta.

Caracciolo fu întrebat dacă dorește să întrebuințeze timpul ce-i mai rămîne într-o sfîntă convorbire cu preotul.

— Tot don Severo e capelanul *Minervei*? întrebă el.

— Da, Excelență, i se răspunse.

— Atunci, duceți-mă la el.

Omul ăsta de treabă ridicase în grabă un mic altar.

— M-am gîndit, zise el lui Caracciolo, că în ceasul din urmă ați avea poate dorința de a vă împărtăși.

— Nu cred că păcatele-mi sînt atît de mari ca să nu poată fi iertate decît prin cuminecătură; de-ar fi însă și mai mari, felul rușinos în care mă voi sfîrși, mi-ar părea de ajuns pentru ispășirea lor.

— Nu vreți să primiți trupul sfînt al Domnului Nostru Isus Cristos? întrebă preotul.

— Nu, ferească Dumnezeu! răspunse Caracciolo îngenunchind.

Preotul rosti cuvintele sacre care consfințesc ostia[1], și Caracciolo primi cuvios împărtășania.

— Aveai dreptate, părinte, zise el; mă simt mai puternic și mai cu seamă mai împăcat decît înainte.

Clopotul sună pe rînd ora două, ora trei, ora patru, ora cinci.

Ușa se deschise.

Caracciolo îmbrățișă preotul și, fără să scoată o vorbă, urmă pichetul ce venea să-l ia.

Ajungînd pe punte, văzu un marinar care plîngea.

— De ce plîngi? îl întrebă el.

Fără să-i răspundă, dar hohotind de plîns, îi arătă frînghia pe care o avea în mîini.

---

[1] Pîine nedospită care servește la cuminecătură în cultul catolic și luteran.

— Cum nimeni nu știe că o să mor, zise Caracciolo, nimeni nu mă plînge afară de tine, vechi tovarăș de arme. Îmbrățișează-mă deci pentru familia mea și prietenii mei.

Apoi, întorcîndu-se înspre *Foudroyant,* zări pe dunetă [1] un grup de trei persoane care priveau.

Una din ele ținea o lunetă.

— Ia dați-vă mai la o parte, prieteni, zise Caracciolo marinarilor care erau înșiruiți ; îl împiedicați pe milord Nelson să vadă.

Marinarii se îndepărtară.

Frînghia fusese aruncată peste vărga de vîntreală a mizenei [2] ; atîrna deasupra capului lui Caracciolo.

Contele de Thurn făcu un semn.

Șireangul fu trecut de gîtul amiralului, și doisprezece oameni, trăgînd de cablu, ridicară trupul la vreo zece picioare înălțime.

În același timp, se auzi o detunătură, și fumul ei urcă în toate aparatele de manevrare ale bastimentului.

Ordinele milordului Nelson fuseseră executate.

Dar, deși amiralului englez nu-i scăpase nici cel mai mic amănunt al supliciului, îndată după ce se trase detunătura, contele de Thurn se întoarse în cabina lui și scrise :

„Se aduce la cunoștința Excelenței Sale amiralul lord Nelson că sentința împotriva lui Francesco Caracciolo a fost executată în modul cum fusese ordonată.

Pe bordul fregatei Maiestății Sale Siciliene *Minerva,* 29 iunie 1799.

Conte de Thurn"

O barcă porni îndată să ducă lui Nelson înștiințarea.

Nelson n-avea nevoie de ea pentru a ști că murise Caracciolo. După cum am spus, nu-i scăpase nici un amănunt din execuție și, dealtfel, întorcîndu-și privirile spre *Minerva,* putea să vadă cadavrul legănîndu-se sub vergă și plutind în spațiu.

Încît, înainte chiar ca șalupa să fi ajuns la bastiment, el și scrisese lui Acton următoarele rînduri :

[1] Punte deasupra cabinei căpitanului.

[2] Catargul de dinainte al vasului.

„Domnule, n-am timp să trimit Excelenței Voastre procesul făcut mizerabilului Caracciolo ; pot numai să vă spun că a fost judecat azi-dimineață și că s-a supus dreptei sentințe pronunțate împotriva lui.

Trimit Excelenței Voastre aprobarea mea așa cum am dat-o :

Aprob sentința de moarte pronunțată împotriva lui Francesco Caracciolo, care sentință va fi executată astăzi, pe bordul fregatei *Minerva,* la ora cinci.

Am onoarea, etc.

Horațiu Nelson"

În aceeași zi, și prin același curier, sir William Hamilton trimitea următoarea scrisoare, care dovedește cu ce înverșunare urmase Nelson instrucțiunile regelui și ale reginei, cu privire la amiralul napolitan :

Pe bordul Foudroyant. *29 iunie 1799.*

„Scumpul meu domn,

Abia am timp să adaug la scrisoarea milordului Nelson, că Francesco Caracciolo a fost condamnat de majoritatea curții marțiale, iar milord Nelson a ordonat că executarea sentinței va avea loc astăzi, la ora cinci după-amiază, la varga de vîntrele a *Minervei,* și că trupul va fi apoi aruncat în mare. Thurn a pus în vedere că, de obicei, în asemenea împrejurări, se acordă condamnatului douăzeci și patru de ore ca să se îngrijească de mîntuirea sufletului său ; dar ordinele milordului Nelson au fost menținute, deși am sprijinit părerea lui Thurn.

Ceilalți vinovați au rămas la dispoziția Maiestății Sale Siciliene pe bordul tartanelor, împresurate de întreaga noastră flotă.

Tot ce face lord Nelson îi este dictat de conștiința și de onoarea lui, și cred că, mai tîrziu, dispozițiile sale vor fi recunoscute drept cele mai înțelepte ce s-ar fi putut lua. Dar, deocamdată, pentru numele lui Dumnezeu faceți ca regele să vină pe bordul *Foudroyant* și să-și înalțe stindardul regal.

Mîine, vom ataca Sant-Elmo ; zarurile au fost aruncate. Dumnezeu va ocroti cauza cea dreaptă ! Să nu ne dezmințim puterea și să stăruim pînă la capăt.

W. Hamilton".

Se vede că, deși convins că hotărîrile lui Nelson sînt cele mai bune care se puteau lua, sir William Hamilton și cei al căror interpret este, cheamă regele, cu un fel de frenezie pe *Foudroyant*. Sînt nerăbdători ca prezența regală să consfințească cumplita dramă ce abia se desfășurase acolo.

Această sentință și executarea ei sînt astfel consemnate în cartea de bord a lui Nelson, de unde le copiem cuvînt cu cuvînt. Se va vedea că nu ocupă mult loc :

„Sîmbătă, 29 iunie, timpul fiind liniștit dar noros, a sosit vasul Maiestății Sale *Rainha* și bricul *Balloone*. O curte marțială a fost întrunită, a judecat, condamnat și spînzurat pe Francesco Caracciolo pe bordul fregatei napolitane *Minerva*."

Și, prin aceste trei rînduri, regele Ferdinand fu liniștit, regina Caroline mulțumită, Emma Lyonna blestemată, și Nelson dezonorat !

29

RECUNOȘTINȚĂ REGALĂ

Execuția lui Caracciolo răspîndi la Neapole o adîncă și dureroasă nedumerire. Din orice partid ar fi făcut parte, fiecare recunoștea în amiral un om cu vază atît prin naștere cît și prin marea-i destoinicie ; viața-i fusese ireproșabilă și lipsită de toate petele morale, de care-i atît de rar scutită viața unui om de curte. Ce-i drept, Caracciolo nu fusese curtean decît în clipele lui libere, și atunci, după cum s-a văzut, încercase să apere regalitatea cu tot atîta sinceritate și curaj cu care apărase apoi patria.

Execuția fu, mai ales pentru prizonierii sub ochii cărora avusese loc, un spectacol îngrozitor. Își văzură propria lor sentință și, cînd la apusul soarelui, așa cum hotăra judecata,

funia fu tăiată și cadavrul, asupra căruia se aținteau toți ochii, nemaifiind susținut de nimic, se scufundă în mare, tîrît repede de ghiulelele ce i se legaseră de picioare, un strigăt înfiorător, ieșit din gura prizonierilor, izbucni din toate navele și, alergînd pe fața valurilor, ca plîngerea duhului mării, răsună chiar pe însăși flancurile bastimentului *Foudroyant*.

Cardinalul nu știa nimic din tot ce abia se întîmplase în ziua aceea cumplită, nu numai procesul, dar nici chiar arestarea lui Caracciolo.

Nelson, s-a văzut, avusese mare grijă ca prizonierul să-i fie adus prin Granatello, oprind formal să-l treacă prin lagărul lui Ruffo ; căci, negreșit, cardinalul n-ar fi îngăduit ca un ofițer englez cu care, dealtfel, era de cîteva zile în deplin dezacord asupra unui punct de onoare atît de important cum sînt tratatele, să pună mîna pe un prinț napolitan, chiar de i-ar fi fost dușman ; și cu atît mai mult pe Caracciolo, cu care încheiase un fel de alianță dacă nu ofensivă, cel puțin defensivă.

Într-adevăr, vă amintiți că, despărțindu-se pe plaja Cotona, cardinalul și prințul își făgăduiseră să se salveze unul pe altul și, la epoca aceea cînd nu se putea întrezări nimic din viitor, decît dacă aveai darul profeției, puteai tot atît de bine gîndi că prințul îl va salva pe Ruffo, sau că Ruffo îl va salva pe prinț.

Totuși, la detunăturile trase pe bordul *Foudroyant*, și la vederea unui cadavru atîrnat de catargul din față, se vestise în grabă cardinalului că, fără îndoială, avusese loc o execuție pe bordul fregatei *Minerva*. Atunci atras de o simplă curiozitate, cardinalul urcă pe terasa casei lui. Într-adevăr, văzu cu ochiul liber, un cadavru ce se legăna în aer și trimise după o lunetă. Dar, de cînd cardinalul îl părăsise pe Caracciolo, acesta lăsase să-i crească părul și barba, așa că, mai cu seamă la atîta depărtare, părea de nerecunoscut. Ba mai mult, Caracciolo, spînzurat în hainele cu care fusese arestat, era îmbrăcat țărănește. Cardinalul gîndi deci că-i cadavrul vreunui spion ce se lăsase prins ; și, fără să se mai preocupe de întîmplare, era gata să coboare din nou în biroul său, cînd zări o barcă desprinzîndu-se din flancurile *Minervei* și înaintînd de-a dreptul spre el.

Faptul îl opri pe locul său.

Pe măsură ce barca se apropia, era convins că ofițerul pe care-l aducea avea treabă cu el. Purta uniforma marinei napolitane și, deși i-ar fi fost greu să pună un nume pe chipul lui, nu-i era însă cu totul necunoscut.

Ajuns la cîțiva pași de plajă, ofițerul recunoscîndu-l de mult pe cardinal, îl salută respectuos și-i arătă plicul pe care-l aducea.

Cardinalul coborî și se găsi, în același timp cu trimisul, la ușa biroului său.

Trimisul se înclină și, prezentîndu-i hîrtia zise :

— Eminenței Voastre, din partea Excelenței Sale contele de Thurn, căpitanul fregatei *Minerva.*

— Așteptați răspuns, domnule ? întrebă cardinalul.

— Nu, Eminența Voastră, făcu ofițerul.

Și înclinîndu-se se retrase.

Cardinalul rămase destul de mirat, cu hîrtia în mînă. Vederea-i slabă îl silea să intre în birou ca s-o citească. Ar fi putut să-l recheme pe ofițer și să-l întrebe ; dar acesta-i răspunsese cu vădita dorință de a se retrage : „Nu aștept răspuns." Îl lăsă deci să-și vadă de drum, se întoarse în birou, luă ochelarii în ajutorul ochilor săi slăbiți, deschise scrisoarea și citi.

Raport Eminenței Sale cardinalul Ruffo despre arestarea, judecata, condamnarea și moartea lui Francesco Caracciolo.

Cardinalul nu-și putu stăpîni un strigăt în care era mai multă uimire decît durere. Credea că nu citise bine.

Mai citi o dată ; îi veni atunci gîndul că ceea ce văzuse legănîndu-se, în vîrful vergii de vîntrele, la capătul unei funii, era chiar cadavrul amiralului Caracciolo.

— O ! murmură el, lăsîndu-și brațele să-i cadă fără vlagă de-a lungul trupului ; unde am ajuns, dacă englezii vin să spînzure prinții napolitani pînă în portul Neapole ?

Apoi, după o clipă, așezîndu-se la birou și reluînd scrisoarea sub ochi, citi :

„Eminență,

Trebuie să aduc la cunoștința Eminenței Voastre că azi-dimineață am primit de la amiralul Nelson ordinul de a mă prezenta imediat pe bordul bastimentului său, însoțit de cinci ofițeri de pe bordul meu. Am îndeplinit numaidecît ordinul și, ajungînd pe *Foudroyant,* am primit invi-

taţia prin scris de a întruni chiar pe vas un consiliu de război pentru a-l judeca pe cavalerul don Francesco Caracciolo, acuzat de răzvrătire împotriva Maiestăţii Sale, augustul nostru suveran, şi de a da sentinţa asupra pedepsei cuvenită pentru delictul său. M-am conformat imediat invitaţiei, şi un consiliu de război a fost întrunit în careul ofiţerilor din numitul vas. În acelaşi timp, am pus să-l aducă pe vinovat. Mai întîi am dispus să fie recunoscut de toţi ofiţerii ca fiind într-adevăr amiralul ; apoi i s-au citit acuzările strînse împotriva lui şi l-am întrebat dacă are ceva de spus pentru apărarea lui. A răspuns că *da ;* şi, dîndu-i-se toată libertatea de a se apăra, apărările lui s-au mărginit la denegarea de a fi servit de bunăvoie nemernica Republică şi la afirmaţia că n-a făcut-o decît constrîns şi silit sub ameninţarea certă de-a fi împuşcat. I-am mai adresat pe urmă şi alte întrebări, şi în răspunsurile lui n-a putut tăgădui că a luptat în folosul aşa-zisei Republici împotriva armatelor Maiestăţii Sale. A mai mărturisit a fi condus atacul şalupelor canoniere cu care s-a opus intrării trupelor Maiestăţii Sale la Neapole ; dar a declarat că nu ştia că trupele erau comandate de cardinal, ci că le socotea drept simple hoarde de răzvrătiţi. Afară de aceasta, a mai mărturisit a fi dat prin scris ordine tinzînd a se opune înaintării armatei regale. În sfîrşit, interogat pentru ce, devreme ce servea împotriva voinţei lui, nu încercase să se refugieze la Procida, ceea ce era, în acelaşi timp, un mijloc de a se ralia cu guvernul legitim şi de a scăpa de guvernul uzurpator, a răspuns că nu luase această hotărîre de teama de a fi rău primit.

Lămurit asupra acestor diferite puncte, consiliul de război, cu majoritatea voturilor, a condamnat pe Francesco Caracciolo, nu numai la pedeapsa cu moarte, ci şi la o moarte ruşinoasă.

Numita sentinţă a fost prezentată milordului Nelson, care a aprobat condamnarea şi a ordonat ca la ora cinci, din aceeaşi zi, sentinţa să fie executată, spînzurîndu-l pe condamnat de varga de vîntrele a mizenei şi lăsîndu-l spînzurat pînă la apusul soarelui, oră la care frînghia va fi tăiată şi trupul aruncat în mare.

Azi dimineaţă, la douăsprezece, am primit acest ordin ; la ora unu şi jumătate, condamnatul era transportat pe bordul *Minervei* şi dus la capelă, iar la ora cinci seara, sentinţa era executată, conform ordinului dat.

Pentru a-mi îndeplini datoria, mă grăbesc să vă fac această comunicare și, cu adîncul respect pe care vi-l port, am onoarea de a fi,

Al Eminenței Voastre, Prea supus servitor,

Conte de Thurn"

Ruffo, doborît, reciti de două ori ultima frază. Această comunicare era îndeplinirea unei datorii sau numai o insultă.

În tot cazul, era o sfidare.

Cardinalul găsi că-i o insultă.

Într-adevăr, numai el, Ruffo, ca vicar general, numai el, ca *alter ego* al regelui, avea dreptul de viață și de moarte în regatul celor Două-Sicilii. Cum se făcea deci că acest intrus, acest străin, acest englez, în portul Neapole, sub ochii lui, pentru a-l sfida fără îndoială — după ce rupsese capitularea, după ce, cu ajutorul unui echivoc nedemn de un ostaș leal, pusese să fie aduși sub focul navelor tartanele în care se aflau prizonierii — condamna la moarte, și la o moarte dezonorantă, pe un prinț napolitan mai mare decît el prin naștere, egalul său prin înalta-i funcție ?

Cine dăduse asemenea puteri acestui judecător improvizat ?

În tot cazul, dacă puterile acestea fuseseră date altuia, ale lui erau anulate.

Ce-i drept că spînzurătorile erau înălțate la Ischia ; dar el, Ruffo, n-avea nimic de-a face cu insulele. Insulele nu fuseseră, ca Neapole, recucerite de el, ci de englezi. Nu era nici un tratat cu insulele. În sfîrșit, călăul din Procida, Speciale, era un judecător sicilian, trimis de rege și, deci, condamna legal în numele regelui.

Dar Nelson, supus al Maiestății Sale Britanice George al III-lea, cum putea el condamna în numele Maiestății Sale Siciliene Ferdinand I ?

Ruffo își lăsă capul în mîini. O clipă, tot ce am spus pînă acum se frămîntă și clocoti în creierul său ; în sfîrșit, se hotărî. Luă o pană, și scrise regelui următoarele :

Maiestății Sale regele celor Două-Sicilii.

„Sire,

Opera de restaurație a Maiestății Voastre e îndeplinită, slavă Domnului.

Dar această restaurație s-a îndeplinit după multe suferințe și mari osteneli.

Pricina care mă făcuse să iau crucea într-o mînă și spada în cealaltă nu mai există.

Pot deci — voi spune mai mult — trebuie deci să reintru în umbra din care n-am ieșit decît cu convingerea de a servi voia lui Dumnezeu și cu speranța de a fi folositor regelui meu.

Dealtfel, slăbirea facultăților mele fizice și morale mă silește s-o fac, chiar de conștiința mea nu mi-ar impune-o ca pe o datorie.

Am deci onoarea de a implora pe Maiestatea Voastră să binevoiască a-mi primi demisia.

Am onoarea de a fi cu profund respect, etc.

F. cardinal Ruffo."

Abia plecase scrisoarea la Palermo printr-un trimis sigur și autorizat de a rechiziționa, la nevoie, întîia barcă întîlnită pentru a trece în Sicilia, că se aduse la cunoștința cardinalului publicarea notei lui Nelson, în care amiralul englez acorda douăzeci și patru de ore republicanilor din oraș, și patruzeci și opt celor din împrejurimile capitalei, pentru a se supune regelui Ferdinand.

La prima privire aruncată asupra textului, recunoscu nota pe care nu-i îngăduise lui Nelson s-o trimită la tipar. Ca tot ce ieșea din pana amiralului englez, nota aceasta se caracteriza prin violență și brutalitate.

Citind-o și văzînd puterea pe care și-o atribuia Nelson, cardinalul, fu cu atît mai fericit de a-și fi trimis demisia.

Dar la 3 iulie, scrisoarea aceasta a reginei îl înștiința că i se respinge demisia :

„Am primit și citit cu cel mai mare interes și cea mai profundă atenție preaînțeleapta scrisoare a Eminenței Voastre, cu data de 29 iunie.

Tot ce aș putea spune Eminenței Voastre despre sentimentele de gratitudine de care inima mea va fi veșnic plină față de ea, ar rămîne cu mult mai prejos decît adevărul. Apreciez apoi ce-mi scrie Eminența Voastră cu privire la demisia sa și la dorința-i de odihnă. Mai mult ca oricine, știu cît e de dorită liniștea și cît de prețios devine calmul, după ce ai trăit în toiul frămîntărilor și a ingratitudinii pe care o aduce cu sine binele făcut.

„Eminența Voastră o încearcă numai de cîteva luni, să știe deci cît mai obosită trebuie să fiu eu, care o încerc de douăzeci și doi de ani ! Nu, orice-ar spune Eminența Voastră nu pot să-i admit istovirea căci, oricare i-ar fi dezgustul, admirabilele acțiuni îndeplinite și seria de misive scrise mie cu atîta finețe și talent dovedesc, dimpotrivă, toată puterea facultăților sale. Așa că, în loc să primesc fatala demisie dată de Eminența Voastră într-o clipă de oboseală, dimpotrivă, eu trebuie să vă stimulez zelul, inteligența și inima pentru a termina și a consolida opera atît de glorios începută și a o continua, restabilind ordinea la Neapole pe o bază atît de sigură și de solidă, încît, din groaznica nenorocire ce ne-a lovit să se ivească un bine și o îmbunătățire pentru viitor, și sper aceasta datorită marii destoinicii active a Eminenței Voastre.

Regele pleacă mîine seară cu puținele trupe pe care le-a putut aduna. Prin viu grai, se vor lămuri multe lucruri greu de înțeles prin scris. Cît despre mine, sînt cumplit de mîhnită că nu-l pot însoți. Mi s-ar fi bucurat inima să-i văd intrarea la Neapole. Aclamațiile părții din poporul său care i-a rămas credincioasă ar fi un balsam nespus pentru inima mea și ar alina cumplita rană de care nu mă voi vindeca niciodată. Dar mii de gînduri m-au oprit și rămîn aici, plîngînd și rugîndu-mă ca Dumnezeu să-l lumineze și să-l întărească pe rege în această mare acțiune. Mulți din cei ce-l însoțesc vă vor transmite din parte-mi expresia adevăratei și profundei mele recunoștințe, ca și sincera mea admirație pentru toată miraculoasa acțiune pe care ați îndeplinit-o.

Totuși, sînt prea sinceră ca să nu spun Eminenței Voastre că acea capitulare cu răzvrătiții mi-a displăcut cu desăvîrșire, mai cu seamă după ceea ce vă scrisesem și după ceea ce vă spusesem. Așa că am tăcut în privința aceasta, sinceritatea mea nepermițîndu-mi să vă felicit. Dar, astăzi, totul s-a isprăvit cît mai bine și, după cum am mai spus Eminenței Voastre, totul se va lămuri prin viu grai și sper că va fi dus la bun sfîrșit, căci totul a fost făcut pentru cel mai mare bine și cea mai mare glorie a Statului.

Voi îndrăzni acum, cînd Eminența Voastră are ceva mai puțin de lucru, s-o rog să mă întrețină cu regularitate despre toate chestiunile importante ce se vor ivi, și poate să se bizuie pe sinceritatea cu care-i voi spune părerea mea.

Un singur lucru mă mîhneşte : că nu vă pot asigura prin viu grai de adevărata, profunda şi veşnica recunoştinţă şi stimă cu care sînt a Eminenţei Voastre,

Sincera prietenă,

Caroline."

După ceea ce am dovedit cititorilor noştri, prin toate amănuntele precedente, prin scrisorile augustilor soţi ce s-au mai citit, prin a reginei abia citită, se vede uşor cum cardinalul Ruffo, cu care un simţămînt de lealitate ne sileşte să fim drepţi, a fost, în groaznica reacţiune din 1799, ţapul ispăşitor al regalităţii. Romancierul a şi îndreptat cîteva din erorile istoricilor; *erori interesate* din partea scriitorilor regalişti, care au vrut să-l facă răspunzător în ochii posterităţii de masacrele săvîrşite la imboldul unui rege fără inimă şi a unei regine răzbunătoare ; *erori nevinovate* din partea scriitorilor patrioţi care, neavînd documentele pe care numai căderea unui tron putea să le pună în mîinile unui scriitor nepărtinitor, n-au îndrăznit să arunce o atît de cumplită învinuire pe două capete încoronate, şi le-au căutat nu numai un complice, ci şi un instigator.

Acum, să ne reluăm povestirea. Nu numai că n-am ajuns la sfîrşit, ba chiar, abia sîntem la începutul ruşinii şi al vărsării de sînge.

30

CE-L ÎMPIEDICA PE COLONELUL MEJEAN SĂ IASĂ DIN FORTUL SANT-ELMO ÎMPREUNĂ CU SALVATO, ÎN NOAPTEA DE 27 SPRE 28 IUNIE

Vă amintiţi că, neîncrezători, nu în cuvîntul lui Ruffo, ci în consimţămîntul lui Nelson, Salvato şi Luiza îşi căutaseră adăpost la castelul Sant-Elmo, şi n-aţi uitat că adăpostul le fusese dat de contabilul Mejean, în schimbul sumei de douăzeci de mii de franci de persoană.

Salvato, vă mai amintiți, într-o scurtă călătorie la Molisa, adunase suma de două sute de mii de franci.

Din suma aceasta, vreo cincizeci de mii de franci îi întrebuințase pentru organizarea voluntarilor săi calabrezi, pentru cheltuielile cerute de nevoile celor mai săraci, pentru ajutorul dat răniților și răsplata servitorilor care-i serviseră în timpul șederii lor la Castello-Nuovo.

O sută douăzeci și cinci de mii de franci, după cum scrisese Salvato tatălui său, fuseseră îngropați într-o casetă, la picioarele laurului lui Virgiliu, lîngă grota din Puzzuoli.

În clipa cînd se despărți de Michele, care urmase soarta tovarășilor săi și se îmbarcase pe bordul tartanelor, Salvato îl convinse pe tînărul lazzarone să primească suma de trei mii de franci ca să nu rămînă fără un ban, în țară străină.

Îi rămîneau deci, cînd se refugie la Sant-Elmo cam douăzeci și două pînă la douăzeci și trei de mii de franci.

Cerînd, cu prețul de patruzeci de mii de franci, ospitalitatea asupra căreia se înțelesese cu comandantul fortului Sant-Elmo, înainte de toate, înmînă colonelului Mejean jumătate din suma hotărîtă, adică douăzeci de mii de franci, făgăduindu-i restul chiar în aceeași noapte.

Colonelul Mejean numără banii cu cea mai mare grijă și, cum socoteala era exactă, dădu lui Salvato și Luizei cele două camere mai bune din castel, după ce-și închise cei douăzeci de mii de franci în sertarul biroului său.

Seara, Salvato înștiință pe colonelul Mejean că va fi nevoit să facă un drum peste noapte. Îl ruga deci, să-i dea parola, ca să se poată întoarce la castel, cînd va fi îndeplinit scopul drumului.

Mejean răspunse că Salvato, ca militar, trebuia să cunoască, mai bine decît oricare altul, asprimea regulamentelor militare ; că-i era cu neputință să încredințeze nimănui o parolă care, auzită de o ureche necinstită, putea primejdui siguranța fortului ; dar, ghicind de ce Salvato cerea să părăsească momentan fortul, adăugă că îl putea însoți unul din ofițerii săi sau el însuși, dacă-i plăcea mai mult tovărășia lui.

Salvato declară că tovărășia colonelului Mejean îi este cum nu se poate mai plăcută și, de-i liber, drumul l-ar face chiar în noaptea aceea.

Era cu neputință ; locotenent-colonelul căruia trebuia să i se încredințeze paza fortului neîntorcîndu-se decît a treia zi.

Dealtfel, colonelul adăugă foarte curtenitor că, de era neliniștit pentru plata celor douăzeci de mii de franci, putea să aștepte cîteva zile, avînd un zălog viu în mînă și jumătatea prețului stabilit fiind dată de mai înainte.

Salvato obiectă că datoriile strică prietenia, și cu cît mai devreme va da colonelului restul de douăzeci de mii de franci, cu atît mai bine va fi pentru amîndoi.

Adevărul era că Mejean își rezervase noaptea următoare pentru o negociere personală.

Voia să încerce o a doua propunere la cardinalul Ruffo, așa că pusese să i se ceară un bilet de liberă trecere pentru unul din ofițerii lui, însărcinat cu noile tratative pentru predarea fortului.

Ofițerul acesta, era chiar el.

Nu vom fi învinuiți de a ne cruța compatrioții. În toată lupta pentru cucerirea Neapolului, s-au găsit, de la comisarul Feypoult pînă la colonelul Mejean, cîțiva nemernici, de care-s totdeauna pline birourile din urma armatelor ; și, după cum i-am preamărit pe cei ce aveau drept la glorie, trebuie să aruncăm rușinea în obrazul acelora care n-au dreptul decît la rușine.

Datoria cardinalului Ruffo era de-a primi toate propunerile ce aveau scopul de a cruța vărsarea de sînge. Trimise dar, la ora hotărîtă, adică la zece seara, pe marchizul Malaspino, aducătorul biletului de liberă trecere, și-i dădu o escortă de zece oameni pentru a se face respectat.

Colonelul Mejean se îmbrăcă civil, își dădu lui însuși depline puteri de-a trata și, în calitate de secretar al comandantului din fort, urmă pe marchizul Malaspino și pe cei zece oameni ai lui.

La ora unsprezece, după ce coborîse prin Infrascata, pe strada Floria și pe drumul Arenaccia, pînă la podul Magdalena, așa zisul secretar ajungea la casa cardinalului și era introdus la Eminența Sa.

Întrevederea avea loc — siliți cum sîntem de-a ne întoarce îndărăt din pricina diferitelor subîmpărțiri ale numeroaselor episoade din povestirea noastră — în noaptea de 27 spre 28 iunie, înainte ca Ruffo să fi cunoscut reaua credință a lui Nelson, ci cînd, dimpotrivă, primind în

timpul zilei, de la căpitanii Troubridge și Ball, asigurarea că amiralul nu se opune la îmbarcare, mai credea încă în exacta respectare a tratatelor.

Dar, am spus-o, colonelul Mejean mai făcuse o primă încercare pe lîngă cardinal, încercare ce fusese respinsă cu răspunsul scurt : „Port război cu fier și nu cu aur !"

Cardinalul Ruffo, gata prevenit împotriva lui Mejean, îl primi destul de rece pe secretarul acestuia, sau mai bine zis, fără să bănuiască nimic pe însuși Mejean.

— Ei bine, domnule, începu el, ești împuternicit să-mi faci prin viu grai propuneri, nu voi spune mai juste, ci mai militare decît acelea ce mi se făcuseră prin scris, și la care cunoști fără îndoială răspunsul meu ?

Mejean își mușcă buzele.

— Propunerile mele, adică ale colonelului Mejean, pe care am onoarea de a-l reprezenta pe lîngă Eminența Voastră, zise el, au două fețe : una specifică, și cu care omenia îmi ordonă să încep ; alta militară, la care colonelul nu va recurge decît în ultima instanță, dar va recurge dacă Eminența Voastră îl silește.

— Ascult, domnule.

— Colegii mei, sau mai degrabă colegii colonelului Mejean, comandantul Massa și comandantul L'Aurora, au tratat și au pus și obținut condițiile pe care niște răzvrătiți puteau să le pună și trebuie să fie prea mulțumiți de a le fi obținut. Dar nu-i tot astfel cu colonelul Mejean : el nu-i un răzvrătit, ci un inamic, și un inamic puternic deoarece reprezintă Franța. Dacă tratează, are deci dreptul la o mai bună capitulare decît a domnilor L'Aurora și Massa.

— E foarte adevărat, răspunse cardinalul, și iată cea pe care-o ofer : francezii vor ieși din fortul Sant-Elmo în bătaia tobelor, cu fitilurile tunurilor aprinse, cu toate onorurile războiului și se vor reuni cu compatrioții lor, rămași în garnizoană la Capua și la Gaete, fără nici un angajament care să le înlănțuie liberul-arbitru.

— Nu văd aici o prea mare îmbunătățire a tratatului dintre Eminența Voastră și comandanții Massa și L'Aurora; și ei ieșeau în bătaia tobelor, cu fitilurile aprinse și aveau dreptul să rămînă la Neapole sau să se retragă în Franța.

— Da ; dar pe plajă, înainte de-a se îmbarca, își depuneau armele.

— Simplă formalitate, Eminența Voastră o va recunoaște. Ce-ar fi făcut cu armele lor. niște burghezi răzvrătiți plecînd în exil sau rămînînd la ei acasă ?

— Atunci, domnule, cel puțin așa mi se pare, obiectă cardinalul, chestiunea mîndriei militare o dai cu totul la o parte ?

— E chestiunea cu care sînt conduși fanaticii și proștii. Oamenii inteligenți — și Eminența Voastră nu va lua în nume de rău dacă-l așez în această ultimă categorie — oamenii inteligenți văd dincolo de fumul ce se numește vanitate.

— Și ce vezi, domnule, sau mai degrabă ce vede comandantul Mejean dincolo de fumul ce se numește vanitate ?

— Vede o afacere, și chiar o afacere bună, pentru Eminența Voastră și pentru el.

— O afacere bună ? Nu mă pricep la afaceri, domnule, te previn. Nu-i nimic, fii mai lămurit.

— Ce-i drept, iată două forturi predate din trei ; dar al treilea, atît prin poziția cît și prin oamenii care-l apără, e aproape cu neputință de luat, sau va fi nevoie de un lung asediu. Unde vă sînt inginerii, unde vă sînt tunurile de mare calibru, unde vă este armata pentru a împresura o citadelă ca aceea pe care o comandă colonelul Mejean ? Nu veți izbuti, tocmai ajungînd la țel și, neizbutind, Eminența Voastră va pierde tot meritul unei campanii minunate, în timp ce, cu cîteva păcătoase sute de mii de livre [1] pe care, presupunînd că nu le aveți, le puteți ridica la Neapole în două ore, încununați edificiul restaurării și puteți spune regelui : „Sire, generalul Mack, cu o armată de șaizeci de mii de soldați, cu o sută de tunuri, cu o vistierie de douăzeci de milioane, a pierdut Statele romane, Neapolul, Calabria, în sfîrșit regatul ; eu, cu cîțiva țărani, am recucerit tot ce pierduse generalul Mack. Într-adevăr, m-a costat cinci sute de mii de franci sau un milion ca să ocup fortul Sant-Elmo ; dar ce-i un milion față de pagubele pe care le putea face ? Căci, în sfîrșit, sire, știți mai bine decît oricine, veți putea adăuga, că fortul Sant-Elmo a fost construit, nu pentru a apăra Neapolul, ci pentru a-l amenința și, drept dovadă, este o lege dată de augustul vostru tată care oprește să se ridice case mai sus de-o anu-

[1] O livră este aproximativ egală cu un franc.

mită înălțime, întrucît ar putea astfel stingheri jocul ghiulelelor și al obuzelor. Or, Neapole bombardat, nu era o pierdere de cinci sute de mii de franci sau de un milion, ci era o pierdere cu neputință de calculat." Și, față de explicarea purtării voastre, regele, credeți-mă, e un om cu prea mult bun simț pentru a nu vă da dreptate.

— Atunci, în caz de asediu, reluă cardinalul, colonelul Mejean socoate să bombardeze Neapolul ?

— Dar, bineînțeles.

— Va fi o infamie zadarnică.

— Iertați-mă, Eminență, va fi un caz de legitimă apărare : sîntem atacați, ripostăm.

— Da, dar ripostați în partea de unde sînteți atacați și, cum veți fi atacați din partea opusă orașului, nu veți putea riposta în partea orașului.

— Bine ! Cine poate ști unde cad ghiulelele și bombele?

— Cad în partea unde le îndrepți, domnule, dimpotrivă lucrul e prea bine cunoscut.

— Ei bine, în cazul acesta, se vor îndrepta înspre oraș.

— Iartă-mă, domnule ; dar dacă ai purta uniforma militară, în loc de haine civile, ai ști că una din primele legi ale războiului oprește pe asediați să tragă asupra caselor situate într-un punct de unde nu pornește atacul. Or, bateriile ce vor fi îndreptate împotriva fortului Sant-Elmo fiind așezate în partea opusă orașului, focul castelului Sant-Elmo, sub pedeapsa de-a călca toate convențiile care cîrmuiesc popoarele civilizate, nu va putea arunca fie numai o singură ghiulea, un singur obuz sau o singură bombă în partea opusă bateriilor care-l vor ataca. Nu vă îndărătniciți deci într-o eroare pe care cu siguranță că n-ar săvîrși-o colonelul Mejean, de-aș avea onoarea să discut cu el, în loc de-a discuta cu dumneata.

— Și dacă, totuși, ar săvîrși eroarea aceasta și, în loc s-o recunoască, ar stărui în ea, ce-ar zice Eminența Voastră ?

— Aș spune, domnule, că îndepărtîndu-se de legile recunoscute de toate popoarele civilizate, legi pe care Franța, ce se pretinde a fi în fruntea civilizației, trebuie să le cunoască mai bine decît oricare altă țară, colonelul trebuie să se aștepte a fi tratat el însuși ca un barbar. Și, cum nu există fortăreață care să nu poată fi cucerită și că, prin urmare, fortul Sant-Elmo va fi luat într-o zi sau

alta, în ziua aceea, el și garnizoana lui vor fi spînzurați de crenelurile citadelei.

— Drace ! dar știu că nu vă sfiiți, monseniore ! exclamă așa-zisul secretar cu o veselie prefăcută.

— Și nu numai atit ! rosti cardinalul și se ridică, sprijinindu-se cu mîinile pe masă și privindu-l țintă pe ambasador.

— Cum, nu numai atît ? I s-ar mai întîmpla deci încă ceva, după ce va fi fost spînzurat ?

— Nu, dar înainte de-a fi, domnule.

— Și ce i s-ar întîmpla, monseniore ?

— I s-ar întîmpla ca acum cardinalul Ruffo, socotind ca nedemn de caracterul și de rangul său să mai discute interesele regilor și viața oamenilor, cu un ticălos de felul său, l-ar pofti să iasă din casa lui și, de nu s-ar supune pe loc, ar pune să fie aruncat pe fereastră.

Plenipotențiarul tresări.

— Dar, urmă Ruffo, îmblînzindu-și glasul pînă la curtenie și fața pînă la zîmbet, cum nu ești comandantul fortului Sant-Elmo, ci numai trimisul său, mă voi mulțumi să te rog, domnule, să-i raportezi cuvînt cu cuvînt convorbirea pe care am avut-o împreună, asigurîndu-l foarte hotărît că-i cu totul de prisos să mai încerce în viitor vreo nouă negociere cu mine.

Apoi, cardinalul se înclină și, cu un gest pe jumătate politicos, pe jumătate poruncitor, arătă ușa colonelului, care ieși, mai furios încă de a vedea că nu-i izbutise afacerea, decît umilit de jignirea ce i se adusese.

31

UNDE SE DOVEDEȘTE CĂ FRATELE JOSEPH VEGHEA ASUPRA LUI SALVATO

În dimineața zilei de 27, Salvato și Luiza părăsiseră Castello-Nuovo ducîndu-se la fortul Sant-Elmo ; în aceeași zi, forturile trebuiau predate englezilor, și patrioții îmbarcați.

Din înălțimea meterezurilor, Salvato și Luiza putuseră vedea pe englezi luînd în stăpînire forturile și pe patrioți coborînd în tartane.

Deși se părea că totul se îndeplinește cinstit și după condițiile tratatului, Salvato rămase cu îndoielile lui cu privire la deplina-i executare.

Ce-i drept că, toată ziua și toată seara din 27, vîntul bătuse de la vest și se împotrivise ca tartanele să întindă pînzele pentru a porni.

Dar, în timpul nopții de 27 spre 28, vîntul se schimbase spre nord-nord-vest și, prin urmare, ajunsese cu totul prielnic plecării ; totuși tartanele nu se mișcau.

Salvato, împreună cu Luiza sprijinită de brațul său, le privea îngrijorat din înălțimea meterezelor, cînd îi ajunse colonelul Mejean înștiințîndu-l că, împotriva așteptării lui, locotenent-colonelul se întorsese la fort cu douăzeci și patru de ore mai devreme decît credea, încît nimic nu-l mai împiedica să-l însoțească în drumul pe care socotea să-l facă în noaptea următoare.

Lucrul fu deci hotărît.

Ziua trecu în presupuneri. Vîntul nu înceta să fie prielnic, și Salvato nu-și dădea seama că se face vreo pregătire de plecare. Convingerea lui era că se pregătea o catastrofă.

Din punctul înalt unde se găsea, domina întregul golf și, cu ajutorul unei lunete, vedea tot ce se petrecea în tartane și chiar pe navele de război.

Pe la ora cinci, o barcă, în care se aflau un ofițer și cîțiva marinari, se desprinse din flancurile bastimentului *Foudroyant* și înaintă spre una din tartane.

Atunci, se făcu o mare mișcare pe bordul tartanei de care se apropiase barca ; douăsprezece persoane fură scoase din tartană și coborîră în barcă ; apoi barca își schimbă direcția și porni din nou spre *Foudroyant,* pe puntea căruia urcară cei doisprezece patrioți și curînd se înfundară în flancurile vasului pentru a nu se mai ivi.

Faptul, a cărui lămurire Salvato o căuta zadarnic, îl puse pe gînduri.

Se înnoptă. Luiza se îngrijora de drumul ce avea să-l facă împreună cu Mejean. Salvato îi lămuri pricina, înștiințînd-o de tîrgul încheiat cu colonelul și în schimbul căruia cumpărase scăparea lor laolaltă.

Ea îi strînse mîna, zicîndu-i :

— Nu uita că, la nevoie, am o adevărată avere la bieții Backeri.

— Dar, de averea aceasta, care nu-i toată a ta, răspunse zîmbind. Salvato, parcă ne înțelesesem să nu ne atingem decît la cea mai mare ananghie ?

Luiza făcu un semn afirmativ.

Un ceas înainte de-a ieși din fort, adică pe la ora unsprezece, Salvato și Mejean discutară dacă vor porni la mormîntul lui Virgiliu, aflat cam la un sfert de leghe de Sant-Elmo, cu o mică escortă, ca și cum ar merge în patrulă sau dacă se vor duce singuri și travestiți.

Aleseră travestirea.

Făcură rost de straie țărănești. Se înțeleseră că, la vreo întîlnire neașteptată, Salvato va lua cuvîntul. Vorbea în așa fel dialectul napolitan, încît era cu neputință să-l recunoști drept cine era.

Unul luă o cazma, celălalt o sapă și, la douăsprezece noaptea, amîndoi ieșiră din fort. Păreau doi muncitori, întorcîndu-se de la lucru și mergînd acasă.

Noaptea, fără a fi întunecată, era noroasă. Luna se ascundea, din cînd în cînd, după o perdea de nori, străbătînd anevoie prin desimea ei.

Ieșiră pe o portiță tainică din fața satului Antiguano, dar apucară aproape îndată pe o cărăruie ce cotea la stînga spre Pietra-Catella ; apoi intrară de-a dreptul în Vomero, o luară pe o ulicioară ce-i scoase afară din sat, lăsară la stînga Carone-del-Cielo și, prin cărăruia ce duce la povîrnișul Pausilippe, ajunseră la monumentul funerar desemnat călătorului sub numele de mormîntul lui Virgiliu.

— De prisos, iubite colonele, zise Salvato, să te mai înștiințez ce căutăm aici.

— Hei ! Vreo comoară îngropată după cît presupun ?

— Ai ghicit. Numai că suma nu face să fie numită comoară. Totuși, fii liniștit, adăugă el zîmbind, e destul de mare ca să mă achit față de dumneata.

Salvato înaintă spre laur și începu să scormonească pămîntul cu cazmaua.

Mejean îl urmărea cu ochi lacomi.

După cinci minute, fierul cazmalei răsună pe un corp tare.

— Ahaa ! făcu Mejean care urmărea operația cu o luare aminte aidoma cu îngrijorarea.

— N-ai auzit povestindu-se, colonele, zise surîzînd Salvato, că cei doi mani [1] sînt paznicii fireşti ai comorilor ?

— Ba da, răspunse Mejean ; numai că nu cred tot ce mi se povesteşte... Dar sst ! N-auzi zgomot ?

Amîndoi ascultară.

— E o căruţă ce trece prin peştera de la Puzzuoli, rosti Salvato după cîteva clipe.

Apoi, îngenunchind, dădu la o parte pămîntul cu mîinile.

— Ciudat ! zise el, mi se pare că pămîntul ăsta a mai fost răscolit de curînd.

— Aida de ! exclamă Mejean, nu fă glume proaste, dragul meu oaspete.

— Nu-i o glumă, răspunse Salvato trăgînd cufăraşul din pămînt. Caseta e goală.

Şi simţi că se înfioară fără voie. Îl cunoştea prea bine pe Mejean ca să ştie că nu-l va scuti şi, dealtfel, nici nu voia să-i ceară bunăvoinţa.

— E ciudat, urmă Mejean, că au luat banii, şi au lăsat caseta. Ia scutur-o ; poate că vom auzi sunînd ceva.

— Zadarnic ! Simt bine, după greutate, că-i goală. Dealtminteri, să intrăm în columbar şi s-o deschidem.

— Ai cheia ? .

— Se deschide cu o încuietoare secretă.

Intrară în columbar. Mejean scoase din buzunar o mică lanternă cu care vedeai fără a fi văzut, bătu amnarul şi o aprinse.

Salvato apăsă pe arcul casetei : se deschise.

Într-adevăr, era goală ; dar în locul aurului, conţinea un bilet.

Salvato şi Mejean exclamară în acelaşi timp :

— Un bilet !

— Înţeleg, spuse Salvato.

— Bine ! Aurul e regăsit ? întrebă cu aprindere colonelul.

— Nu, dar nu-i pierdut, răspunse tînărul.

Şi, despăturind biletul, la licăreala lanternei, citi ;

---

[1] În mitologia romană, sufletele celor morţi, considerate drept divinităţi.

„Urmîndu-ți instrucțiunile, am venit în noaptea de 27 spre 28 să iau aurul ce era în casetă, pe care o pun în același loc, împreună cu prezentul bilet.

Fratele Joseph."

— În noaptea de 27 spre 28 ! strigă Mejean.

— Da, așa că, de-am fi venit noaptea trecută, și nu acum, am fi sosit la timp.

— Nu vei spune cumva că-i vina mea ? întrebă repede Mejean.

— Nu, că, la urma urmelor, răul nu-i atît de mare pe cît crezi, și poate chiar că nu-i nici un rău.

— Îl cunoști pe fratele ăsta Joseph ?

— Da.

— Ești sigur de el ?

— Ceva mai mult decît de mine însumi.

— Și știi unde să-l găsești ?

— Nici măcar nu-l voi căuta.

— Atunci, cum facem ?

— Dar păstrăm convenția în aceeași termeni.

— Și cei douăzeci de mii de franci ?

— Îi vom lua din altă parte decît unde am crezut că-i găsim : atita tot.

— Cînd ?

— Mîine.

— Ești sigur ?

— Sper.

— Și dacă te-ai înșela ?

— Atunci, ți-aș spune ca partizanii Profetului : „Dumnezeu e mare !"

Mejean își trecu mîna pe fruntea-i nădușită.

— Salvato văzu marea îngrijorare a colonelului, el a cărui seninătate abia fusese tulburată o clipă.

— Și acum, zise el, trebuie să punem caseta la locul ei și să ne întoarcem la fort.

— Cu mîinile goale ? făcu jalnic Mejean.

— Nu mă întorc cu mîinile goale, fiindcă mă întorc cu biletul ăsta.

— Ce sumă era în casetă ? întrebă colonelul.

— O sută douăzeci și cinci de mii de franci, răspunse Salvato, punînd caseta la loc și trăgînd deasupra-i pămîntul cu picioarele.

— Așa că, după părerea dumitale, biletul ăsta prețuiește o sută douăzeci și cinci de mii de franci ?

— Prețuiește cît prețuiește pentru un fiu siguranța că-l iubește tatăl său... Dar, cum spuneam, iubite colonele, să ne întoarcem la castel și mîine, la ora zece, vino la mine.

— Pentru ce ?

— Pentru a primi de la Luiza o poliță de douăzeci de mii de franci la vedere, la cea mai mare bancă din Neapole.

— Crezi că este acum la Neapole o bancă ce va plăti la vedere o poliță de douăzeci de mii de franci ?

— Sînt sigur.

— Ei bine, eu mă îndoiesc. Bancherii nu-s atît de proști să plătească în timp de revoluție.

— Vei vedea că aceștia vor fi atît de proști să achite chiar în timp de revoluție, din două pricini : întîia, fiindcă erau oameni cinstiți...

— Și a doua ?

— Fiindcă au murit.

— Aha ! Atunci e la Backeri ?

— Tocmai la ei.

— În cazul ăsta, e altceva.

— Ai încredere ?

— Da.

— Foarte bine !

Mojean își stinse lanterna. Găsise un bancher care, în timp de revoluție, plătea la vedere o poliță. Era mai mult decît căuta Diogene la Atena.

Salvato călcă cu picioarele pămîntul ce acoperea cufărașul. De s-ar mai întoarce tatăl său, lipsa biletului trebuia să-i spună că venise.

Amîndoi o luară pe același drum pe care-l mai urmaseră și se înapoiară la castelul Sant-Elmo la primele licăriri ale zorilor. Se știe că, în luna iunie, nopțile sînt cele mai scurte din tot anul.

Luiza aștepta în picioare și îmbrăcată întoarcerea lui Salvato. Îngrijorarea nu-i îngăduise să se culce.

El îi istorisi tot ce se întîmplase.

Luiza luă o hîrtie și scrise băncii Backer o poliță de douăzeci de mii de franci, în debitul ei și la vedere.

Apoi întinzînd lui Salvato hîrtia zise :

— Uite, dragul meu, du-o colonelului ; bietul om va dormi mai liniştit cu poliţa asta sub pernă. Ştiu bine, adăugă ea rîzînd că, în lipsa celor douăzeci de mii de franci, îi rămîne capul nostru ; dar mă îndoiesc dacă, amîndouă la un loc, odată tăiate, le-ar preţui douăzeci de mii de franci.

Speranţa Luizei fu înşelată, după cum fusese şi a lui Salvato. Judecătorul Speciale sosise în ajun din Procida, unde ordonase să fie spînzurate treizeci şi şapte de persoane şi; în numele regelui, pusese sechestru pe banca Backer.

Din ajun, plăţile încetaseră.

32

BUN VENIT MAIESTĂŢII SALE

La 25 iunie, înainte să fi aflat chiar din gura lui Ruffo că acesta se despărţea de coaliţie, Nelson trimisese colonelului Mejean următoarea somaţie :

„Domnule, Eminenţa Sa cardinalul Ruffo şi comandantul şef al armatei ruse v-au somat ieri să vă predaţi : vă previn că, dacă termenul ce vi s-a acordat e depăşit cu două ore, veţi suferi consecinţele, şi că nu voi mai acorda nimic din ceea ce vi s-a oferit.

Nelson."

În zilele ce urmară, adică de la 26 la 29 iunie, Nelson fu ocupat cu arestarea patrioţilor, să cumpere trădarea fermierului şi să-l spînzure pe Caracciolo ; dar, odată isprăvită această faptă ruşinoasă, putu să se îngrijească de arestarea patrioţilor ce nu erau încă în mîinile lui şi de asediul castelului Sant-Elmo.

În consecinţă, ordonă lui Troubridge să debarce pe uscat cu o mie trei sute de englezi, în timp ce căpitanul Baillie i se alătura cu cinci sute de ruşi.

În primele şase zile, Troubridge fu ajutat de prietenul său căpitanul Ball ; dar acesta, fiind trimis la Malta, fu înlocuit cu căpitanul Benjamin Halowel, tocmai cel

care-i dăruise lui Nelson un sicriu cioplit din catargul cel mare de pe vasul francez *l'Orient.*

Orice-ar fi zis istoricii italieni, odată încolțit, Mejean care, prin negocierile lui, compromisese onoarea națională, voi să salveze onoarea franceză.

Se apără vitejește, și raportul către lordul Keith, al lui Nelson care se pricepea la vitejie, raport ce începe cu cuvintele : *„În timpul unei lupte înverșunate de o săptămînă,* în care artileria noastră a înaintat la o sută optzeci de iarzi [1] de șanțuri..." e o strălucită mărturie.

Toată săptămîna aceea, cardinalul rămăsese cu brațele încrucișate sub cortul său.

În noaptea de 8 spre 9 iulie, se semnalară două bastimente ce păreau a fi unul englez, iar celălalt napolitan, și care, trecînd pe la vest de flota engleză, navigau spre Procida.

Într-adevăr, în dimineața de 9 iulie, se văzură în portul acelei insule două vase, dintre care unul, *Sea-Horse,* înălța pavilionul englez, iar celălalt, *Sirena,* nu numai pavilionul napolitan, ci și stindardul regal.

La 9 iulie, dimineața, cardinalul primea de la rege această scrisoare, fără mare însemnătate pentru povestirea noastră, dar care cel puțin va dovedi că n-am lăsat să ne scape nici un document fără a-l fi citit și întrebuința.

Procida, 9 iulie 1799.

„Eminentissime,

Vă expediez o mulțime de exemplare a unei scrisori pe care am adresat-o popoarelor mele. Aduceți-o îndată la cunoștința lor și dați-mi seamă de executarea ordinelor mele trimise prin Simonetti, cu care am vorbit îndelung azi-dimineață. Veți înțelege hotărîrea mea cu privire la funcționarii din barou.

Dumnezeu să vă păzească după cum doresc.

Al vostru afectuos,

Ferdinand B."

[1] Măsură engleză egală cu 0,914 metri.

Regele era așteptat din zi în zi. La 2 iulie, primise scrisorile lui Nelson și Hamilton care-l înștiințau de moartea lui Caracciolo și-l zoreau să vină.

În aceeași zi, scria cardinalului, a cărui demisie nu-i ajunsese încă :

Palermo, 2 iulie 1799

„Eminentissime,

Scrisorile pe care le primesc astăzi, și mai cu seamă cea din seara de 20, m-au mîngîiat într-adevăr, arătîndu-mi că lucrurile *iau o întorsătură bună*, cea pe care o doream și mi-o hotărîsem de mai înainte, pentru a împăca treburile pămîntești cu ajutorul divin și a vă da putința de a mă servi mai bine.

Mîine, la invitația amiralului Nelson și a voastră, și mai ales pentru a-mi ține cuvîntul, voi porni cu un convoi de trupe spre Procida, unde vă voi revedea, vă voi comunica ordinele mele și voi lua toate dispozițiile necesare pentru binele, liniștea și fericirea tuturor supușilor care mi-au rămas credincioși.

Vă înștiințez dinainte, încredințîndu-vă că veți regăsi în mine pe

Al vostru mereu afectuos,

Ferdinand B."

Într-adevăr, a doua zi, 3 iulie, regele se îmbarca, nu pe *Sea-Horse*, cum îl invitase Nelson, ci pe fregata *Sirena*. Se temea ca, dînd la întoarcere același semn de întâietate englezilor ca la plecare — se temea, spunem noi, să nu pună vîrf nemulțumirii marinei napolitane, încă de pe atunci mare după condamnarea și moartea lui Caracciolo.

Am spus că abia sosit, regele scrisese cardinalului ; dar se poate vedea că, deși scrisoarea se isprăvește cu o încredințare de prietenie, sau mai degrabă chiar prin încredințarea aceasta, că este o răceală vădită între cele două ilustre personaje.

Ferdinand adusese cu el pe Acton și pe Castelcicala. Regina voise să rămînă la Palermo ; știa cît era de nepopulară la Neapole și se temea ca prezența ei să nu dăuneze triumfului regelui.

Toată ziua de 9 iulie, regele rămase la Procida, ascultînd raportul lui Speciale şi, cu tot dezgustul său pentru lucru, întocmi el însuşi lista membrilor din noua juntă de Stat pe care trebuia s-o instituie, şi cea a vinovaţilor ce urmau să fie judecaţi acolo.

Nu se poate tăgădui că — în împrejurarea de faţă, regele Ferdinand a binevoit să-şi dea osteneală — dubla listă, pe care am avut-o în mîini şi am retrimis-o de la arhivele din Neapole la cele din Torino, fiind scrisă toată de mîna Maiestăţii Sale.

Să punem întîi sub ochii cititorilor noştri lista călăilor : fiecăruia după cum i se cuvine !

Apoi o vom pune şi pe a victimelor.

Junta de Stat numită de rege era astfel alcătuită :

Preşedinte : Felice Ramani ;

Procuror fiscal : Guidobaldi ;

Judecători : consilierii Antonio della Rocca, don Angelo di Fiore, don Gaetano Sambuti, don Vicenzo Speciale.

Judecători de vicariat : don Salvatore di Giovanni.

Procurorul acuzaţilor : don Alessandro Nara.

Apărătorii acuzaţilor : consilierii Vanvitelli şi Mules.

Cei doi din urmă, după cum se înţelege de la sine, nu erau decît o ficţiune de legalitate.

Această juntă de Stat avu însărcinarea să judece, adică să condamne în mod extraordinar şi fără apel,

La moarte pe :

Toţi cei care luaseră din mîinile guvernatorului Ricciardo Brandi, castelul Sant-Elmo, — cu Nicolino Caracciolo în frunte, bineînţeles.

(Din fericire, Nicolino Caracciolo, care primise de la Salvato misiunea de a-l scăpa pe amiralul Caracciolo, sosind la fermă chiar în ziua arestării lui, şi aflînd trădarea fermierului, nu pierduse o clipă, străbătuse cîmpia şi venise să se pună sub protecţia comandantului francez din Capua, colonelul Giraldon.)

Toţi cei care ajutaseră pe francezi să intre în Neapole ;

Toţi cei care luptaseră împotriva lazzaronilor ;

Toţi cei care, după armistiţiu, păstraseră relaţii cu francezii ;

Toţi magistraţii Republicii ;

Toţi reprezentanţi guvernului ;

Toţi reprezentanţii poporului ;

Toţi miniştrii ;

Toți generalii ;
Toți judecătorii din înalta comisie militară ;
Toți judecătorii tribunalului revoluționar ;
Toți cei care luptaseră împotriva armatelor regelui ;
Toți cei care dăduseră jos statuia lui Carol al III-lea ;
Toți cei care, în locul acelei statui, slăviseră arborele libertății.

Toți cei care, în Piața Palatului, cooperaseră sau chiar numai fuseseră de față la nimicirea emblemelor regalității și ale steagurilor burboniene sau engleze ;

În sfîrșit, toți cei care, prin scrierile sau discursurile lor, întrebuințaseră termeni jignitori la adresa persoanei regelui, a reginei ori a membrilor familiei regale.

Erau aproape patruzeci de mii de cetățeni amenințați cu moartea printr-una și aceeași ordonanță.

Dispoziții mai blînde, care nu atrăgeau decît condamnarea la exil, amenințau aproape șaizeci de mii de persoane.

Era mai mult decît un sfert din populația Neapolului.

Îndeletnicirea aceasta pe care regele o socotea mai urgentă decît toate, îi luă întreaga zi de 9 iulie.

În dimineața de 10 iulie, fregata *Sirena* părăsi portul Procida și navigă spre *Foudroyant.*

Abia puse regele piciorul pe punte, că *Foudroyant,* la șuierătura subofițerului, se pavoază ca de sărbătoare, și se auziră primele bubuituri ale unei salve de treizeci și una de detunături.

Se și răspîndise zvonul că regele era la Procida ; canonada pornită din flancurile bastimentului *Foudroyant* înștiință poporul că se afla pe bordul vasului amiral.

Îndată, o imensă mulțime alergă pe plaja din Chiaia, din Santa-Lucia și din Marinella. Sumedenie de bărci, împodobite cu drapele de toate culorile, ieșiră din port, sau mai degrabă se desprinseră de la țărm și vîsliră spre escadra engleză pentru a-l saluta pe rege și a-i ura bun venit. Atunci, și pe cînd regele era pe punte, privind cu o lunetă castelul Sant-Elmo, împotriva căruia, în onoarea lui, fără îndoială, tunurile engleze băteau cu turbare, o ghiulea engleză tăie din întîmplare bățul drapelului francez înălțat pe fort, ca și cum asediatorii ar fi calculat clipa pentru a da regelui acest spectacol, pe care el îl socoti drept semn bun.

Într-adevăr, în loc să reapară steagul tricolor, se arată steagul alb, adică drapelul parlamentar.

Ivirea neașteptată a simbolului păcii, care părea pregătită pentru sosirea regelui, făcu o impresie magică asupra tuturor celor de față, care izbucniră în urale și-n aplauze, în timp ce tunurile din Castello-del-Ovo, din Castello-Nuovo și din Castello-del-Carmine răspundeau cu voioșie salvelor pornite din flancurile vasului amiral englez.

Și, fiindcă veni vorba de căderea acestui steag, să ni se îngăduie a împrumuta cîteva rînduri de la Dominico Sacchinelli, istoricul cardinalului : sînt destul de ciudate pentru a-și găsi loc aici, dealtfel, fără să ne întrerupă intru nimic povestirea.

„Să dedicăm, zise el, un paragraf neobișnuitelor fapte ale întîmplării, de pe vremea acestei revoluții.

La 23 ianuarie, o ghiulea aruncată de iacobinii din Sant-Elmo, tăie brațul steagului regal ce fîlfiia peste Castello-Nuovo, și căderea lui pricinui intrarea trupelor franceze la Neapole.

La 22 martie, un obuz doboară steagul republican de pe castelul Cotrone, și această întîmplare, socotită drept o minune, dezlănțuie răzvrătirea garnizoanei împotriva patrioților și înlesnește regaliștilor ocuparea castelului.

În sfîrșit, la 10 iulie, căderea steagului francez, desfășurat deasupra castelului Sant-Elmo, aduce capitularea fortului.

Și, adaugă istoricul, cine ar vrea să confrunte datele, ar vedea că toate întîmplărilea acestea, ca și cele mai însemnate din timpul acțiunii cardinalului Ruffo, avură loc vinerea."

Să ne întoarcem ochii de la castelul Sant-Elmo, unde vom avea încă de multe ori prilejul de a-i îndrepta, pentru a urmări cu privirea o barcă ce se desprinde de la țărm ceva mai sus de podul Magdalena, și înaintează, fără pavilion, tăcută și neîmpodobită, în mijlocul tuturor bărcilor zgomotoase și pavoazate.

Îl duce pe cardinalul Ruffo care, în schimbul omagiului pe care-l va face regelui dîndu-i regatul său recucerit, vine să-i ceară, drept singură mulțumire, să mențină tratatele pe care le-a iscălit în numele său, și să nu-și păteze rușinos onoarea regală călcîndu-și cuvîntul.

Iată încă un prilej cînd romancierul e silit să dea istoricului pana, și iată fapte unde imaginația n-are dreptul să adauge o vorbă textului neînduplecat al cercetătorului.

Și binevoiască cititorul a-și aminti că rîndurile, pe care i le vom pune sub ochi, sînt scoase dintr-o carte publicată de Dominico Sacchinelli în 1836, adică în plină domnie a lui Ferdinand al II-lea, marele sugrumător al presei, și apărută cu încuviințarea cenzurii.

Iată propriile cuvinte ale onorabilului istoric.

„În timp ce se trata cu comandantul francez predarea fortului Sant-Elmo, cardinalul se duse pe bordul bastimentului *Foudroyant*, pentru a-l informa prin viu grai pe regele Ferdinand despre ceea ce se întîmplase cu englezii, privitor la capitularea forturilor Castello-Nuovo și Castello-del-Ovo, și la scandalul pe care-l stîrnea călcarea acestor tratate. La început, Maiestatea Sa se arătă dispus să țină seamă și să se conformeze capitulării ; totuși nu voi să hotărască nimic, fără să-i fi auzit pe Nelson și pe Hamilton.

Amîndoi fură chemați să-și dea părerea.

Hamilton susținu doctrina diplomatică, cum că suveranii nu tratează cu răzvrătiții, și declară că tratatul trebuia să fie nul și neavenit.

Nelson nu căută pretexte. Își manifestă ura adîncă față de orice revoluționar de tip francez, spunînd că răul trebuie stîrpit din rădăcină pentru a împiedica noi nenorociri, deoarece republicanii fiind înverșunați în păcat și fără putință de a se căi, ar săvîrși, îndată ce s-ar mai ivi prilejul, samavolnicii și mai cumplite și mai funeste și că, în sfîrșit, pilda nepedepsirii lor i-ar încuraja pe toți cei cu gînduri rele.

Și după cum Nelson zădărnicise mustrările cardinalului Ruffo pe cînd se purtau tratative, tot așa izbuti prin intrigile lui să împiedice aceleași intenții ale regelui și dorința de clemență pe care o clipă și-o arătase."

Cu toate stăruințele pe care cardinalul Ruffo le împinse pînă la ruga smerită, regele hotărî deci — după ce-i ascultase pe Nelson și pe Hamilton, aceste spirite rele ale onoarei lui — că tratatele de capitulare ale forturilor Castello-del-Ovo și Castello-Nuovo vor fi socotite drept nule și neavenite.

Abia se luă această hotărîre, că Ruffo, acoperindu-şi faţa cu pulpana veşmîntului său de purpură, coborî în barca ce-l adusese şi se întoarse în casa unde se iscăliseră tratatele, menind monarhia pe care o restabilise răzbunării, poate tîrzie, dar sigure a dreptăţii divine.

În aceeaşi zi, prizonierii deţinuţi pe bordul *Foudroyant* şi al felucelor care trebuiau să-i ducă în Franţa, fură debarcaţi şi duşi în lanţuri, doi cîte doi, în temniţele din Castello-del-Ovo, din Castello-Nuovo, din Castello-del-Carmine şi din Vicaria. Şi, cum nu ajungeau închisorile — înseşi scriscrile regelui mărturisesc opt mii de captivi — cei care nu încăpură în cele patru castele fură duşi la Granili, preschimbaţi în temniţe suplimentare.

Văzînd aceasta, lazzaronii gîndiră că, odată cu regele Nasone, se întorseseră zilele de serbări sîngeroase, aşa că iar începură să jefuiască, să ardă şi să ucidă cu mai mult avînt ca oricînd.

După cum ne-am obişnuit, de la începutul acestei cărţi, să nu afirmăm nimic din grozăviile săvîrşite în epoca aceea, de oricît de sus ori de jos ar fi venit, fără a ne sprijini spusele pe documente autentice, vom cita următoarele rînduri din autorul volumului *Memorii pentru a servi la istoria revoluţiilor din Neapole.*

„Zilele de 9 şi 10 iulie fură semnalate prin crimele şi ticăloşiile de tot felul ce se săvîrşiră şi al căror tablou pana mea refuză a-l înfăţişa. Aprinzînd un foc mare în faţa palatului regal, lazzaronii aruncară în flăcări şapte nenorociţi arestaţi cu cîteva zile în urmă. Nemernicul protopop Rinaldi se fălea că a luat parte la acest dezgustător ospăţ".

Afară de protopopul Rinaldi, alt om se mai distingea la această orgie de antropofagi : după cum Satana prezidează sabatul [1], el prezida groaznica nimicire a tuturor legilor umanităţii.

Omul acesta era Gaetano Mammone.

Rinaldi mînca cărnurile pe jumătate fripte ; Mammone bea sîngele din răni. Hîdul vampir a lăsat o asemenea impresie de groază în mintea napolitanilor, încît pînă şi astăzi, cînd a murit de mai bine de patruzeci şi cinci

[1] Adunare de noapte a vrăjitorilor.

de ani, nici un locuitor din Sora, adică din provincia în care se născuse, n-a îndrăznit să răspundă la întrebările mele și să-mi dea lămuriri despre el. „Bea sîngele așa cum beţivul bea vin !" iată ce i-am auzit spunînd pe zece moșnegi care-l cunoscuseră, și de fapt e singurul răspuns ce mi s-a dat de către douăzeci de persoane diferite.

Dar un bărbat pe care lumea s-ar fi așteptat să-l vadă luînd parte cu patimă nebună la reacţiune, și care, spre marea mirare a tuturor, părea, dimpotrivă, că-i privește cu groază îndeplinirea, era fra Pacifico.

De la uciderea amiralului Francesco Caracciolo, pentru care avea un cult, fra Pacifico simţise că-l părăsesc toate convingerile. Cum de spînzurau, drept trădător și drept iacobin, pe un om, pe care-l văzuse servindu-și regele, cu atîta credinţă și luptînd cu atîta curaj ?

Apoi, alt fapt îi mai tulbura mintea, mărginită dar cinstită : cum, după ce făcuse atîtea — și fra Pacifico știa mai bine decît oricine ce făcuse — cum, după ce făcuse atîta, cardinalul era nu numai fără putere, ci aproape disgraţiat ? Și cum de Nelson, un englez — pe care, ca bun creștin, îl ura aproape tot atîta ca pe eretic, după cum, ca bun regalist, îi ura pe iacobini — cum de Nelson avea acum toată puterea, tăia și spînzura ?

Trebuie să mărturisim că cele două fapte puteau stîrni îndoiala chiar într-o minte mai tare decît a lui fra Pacifico.

Așa că, după cum am spus, bietul călugăr era văzut ca simplu spectator la isprăvile lui Rinaldi, lui Mammone și ale lazzaronilor care le urmau pilda. Cînd cruzimea hoardelor de canibali ajungea prea mare, întorcea capul și se îndepărta, fără a-l mai lovi cu bățul, ca de obicei, pe sărmanul Giacobino ; și, dacă hoinărea pe jos astfel pe străzi, urmărit de un gînd tainic, faimoasa tulpină de laur, odinioară măciucă, ajunsese un toiag de pelerin, pe care, ca și cum ar fi fost obosit de-o călătorie lungă, își rezema, în popasuri dese și gînditoare, amîndouă mîinile și fața.

Cîteva persoane, care cu îngrijorare observaseră schimbarea aceasta, susţineau chiar că-l zăriseră pe fra Pacifico intrînd în biserici, îngenunchind și rugîndu-se.

Un capucin rugîndu-se ! Cei cărora li se spunea nu voiau să creadă.

33

APARIȚIA

În timp ce se înjunghia pe străzile Neapolului, era mare serbare în port.

Mai întîi, după cum arătase steagul alb înălțat deasupra fortului Sant-Elmo, în locul steagului tricolor, castelul Sant-Elmo cerea să capituleze, și chiar atunci începură tratative între colonelul Mejean și căpitanul Troubridge. Principalele puncte erau hotărîte ; așa că regele care ținea, dacă nu să aibă, cel puțin să pară că păstrează oarecare considerație față de cardinal, putea să-i scrie, pe la ora trei după-amiază, următorul bilet:

Pe bordul Foudroyant, *10 iulie 1799*

„Eminentissime, prin prezenta vă previn că, poate, deseară, Sant-Elmo va fi al nostru. Cred, deci, că fac ceva care să vă fie plăcut, trimițîndu-l pe fratele vostru Ciccio la Palermo cu această fericită veste. Totodată, îl voi răsplăti după cum merită pentru bunele lui servicii cît și ale voastre. Îngrijiți-vă dar să fie gata de plecare înainte de *Ave Maria*. Vă doresc multă sănătate, și credeți-mă mereu

Al vostru același afectuos,

Ferdinand B.[a]

Francesco Ruffo nu rămăsese vreme îndelungată la Neapole — sosit în dimineața de 9 iulie, pleca la 10 iulie, seara — dar regele care, în urma raporturilor lui Nelson și Hamilton, n-avea încredere în cardinal, voia mai bine să-l știe pe don Ciccio, cum îi zicea, la Palermo decît lîngă fratele său.

Don Ciccio, care nu conspira și n-avusese niciodată cîtuși de puțin gîndul acesta, fu gata la ora arătată, și plecă la Palermo fără nici o împotrivire.

Pornind la ora șapte seara, lăsase vasul amiral pregătit pentru o mare serbare. Regele ascultase raportul judecătorului său de încredere Speciale, și, dintre persoanele care veniseră să-l vadă și să-l felicite pe bord, făcuse o alegere, împărțindu-și invitațiile pentru seară.

Era bal și supeu pe bordul bastimentului *Foudroyant*.

Cît ai bate din palme, și cum se întîmplă la pregătirea de atac, despărțiturile dintre cele două punți fură scoase, fiecare tun ajunse un morman de flori sau un bufet cu răcoritoare și, la ora nouă seara, vasul iluminat de la marele vergi de vîntrele la cele mai mici pînze, era gata să-și primească invitații.

Atunci, se zări la licăreala făcliilor, și ca o iluminație mișcătoare, cum se desprindeau de la țărm sute de bărci, unele aducîndu-i pe alegii care aveau să urce pe bord, altele pe lingușitorii ce veneau, cu muzicanți, să cînte serenade; în sfîrșit, altele cu simpli curioși voind să vadă și mai cu seamă să fie văzuți.

Bărcile erau peste măsură de pline cu femei elegante, împodobite cu diamante și cu flori și de bărbați împestrițați cu cordoane și înstelați cu decorații. Toți aceștia se ascunseseră sub Republică, și păreau că ies din pămînt la soarele regalității.

Totuși, palid și trist soare care, în ziua aceea de 10 iulie, răsărise și apusese printr-un abur de sînge!

Balul începu; avea loc pe punte.

Trebuie să fi fost un spectacol magic fortăreața mișcătoare, iluminată de la bază pînă-n vîrf, care-și desfășura în vînt miile de pavilioane, iar toate frînghiile îi piereau sub ramuri de laur.

La 10 iulie 1799, Nelson întorcea regalității serbarea pe care regalitatea i-o dăduse la 22 septembrie 1798.

Ca și cealaltă, aceasta trebuia să-și aibă apariția, dar mai înspăimîntătoare, mai fatală, mai funebră încă, decît prima!

În jurul bastimentului, unde teama, mai mult decît dragostea, reunise o curte căreia nu-i lipseau decît cele cîteva persoane ce urmaseră regalitatea la Palermo, curte unde frumoasa curtezană era regină, se îmbulzeau, după cum am spus, mai mult de o sută de bărci încărcate cu muzicanți care, executînd aceleași melodii ca și orchestra vasului, așterneau, cum s-ar zice, peste golful luminat de o lună minunată, un văl de armonie.

În noaptea aceea, Neapole era într-adevăr Partenopa[1] antică, fiica molaticei Eubea, iar golful său era al sirenelor.

În cele mai voluptoase serbări date de Cleopatra lui Antoniu pe lacul Maréotis, cerul nu avusese o boltă cu

[1] Oraș din Italia antică, aflat pe locul unde se înalță astăzi **Neapole.**

atîta puzderie de stele, marea o mai limpede oglindă, văzduhul o briză mai înmiresmată.

Ce-i drept că, din cînd în cînd, cîte un strigăt de durere, al celor înjunghiați trecea prin aer, în toiul freamătului de harfe, de viori și de ghitare, aidoma cu un vaiet al duhului apelor; dar Alexandria, în zilele-i de sărbătoare, nu avusese și ea gemetele sclavilor asupra cărora se încercau otrăvurile?

La ora douăsprezece, o rachetă care explodă în adîncul azur al cerului napolitan, împrăștiindu-și scînteile de aur, dădu semnalul supeului. Balul încetă, fără ca muzica să se oprească, și dansatorii, ajunși comeseni, coborîră în spațiul dintre două punți, a cărui intrare fusese pînă atunci oprită de santinele.

Dacă am mai vorbi și astăzi limbajul la modă pe vremea aceea, am spune că Bachus, Comus [1], Flora [2] și „Pomona [3] își aduseseră, pe bordul *Foudroyant*, odoarele cele mai de preț. Vinurile din Franța, din Ungaria, din Portugalia, de Madera, din Cap, din Comanderia scînteiau în sticle de cel mai pur cristal din Anglia, și ar fi putut da nu numai gama tuturor culorilor, ci și a tuturor pietrelor scumpe, de la limpezimea diamantului pînă la roșul rubinului. Căpriori și mistreți fripți întregi, păuni rotindu-și coada de smaralde și de safire, fazani auriți ridicîndu-și afară din blid capul de purpură și de aur, pești cu spadă amenințînd comesenii cu tăișul lor, languste uriașe descinzînd în linie dreaptă din cele pe care Apicius punea să le aducă din Stromboli, fructe de tot felul, flori din toate anotimpurile, încărcau o masă ce se întindea de la prora la pupa uriașului bastiment, a cărui lungime devenea cu neputință de măsurat, însutită cum era de imense oglinzi înălțate la capetele lui. La babord și la tribord, adică la dreapta și la stînga bastimentului, toate sabordurile [4] erau deschise, iar la pupă, de-o parte și de alta a oglinzii, două uși mari dădeau într-o elegantă galerie ce servea de balcon amiralului.

---

[1] *Comus*, zeul ospețelor și al petrecerilor.

[2] *Flora*, zeiță italică a florilor și a grădinilor, iubită de Zefir și mama Primăverii.

[3] *Pomona*, divinitate romană a fructelor și a grădinilor.

[4] *Sabord*, deschizătură în pereții laterali ai unui vas, pentru aerisire, încărcarea și descărcarea mărfurilor.

Între fiecare sabord scînteiau — podoabe pitorești și războinice totodată — trofee de flinte, de săbii, de pistoale, de suliți și de securi de atac, ale căror lame, atît de adeseori înroșite de sînge francez, oglindeau și răsfrîngeau orbitor strălucirea a mii de lumînări, și păreau aștri de oțel.

Oricît ar fi fost de obișnuit Ferdinand cu luxoasele mese din palatul regal, de la Favorita și de la Caserte, nu putu, punînd piciorul pe podeaua acestei noi săli de mese, să-și stăpînească un strigăt de admirație.

Palatele Armidei [1], popularizate prin poezia lui Tasso [2], nu ofereau nimic mai feeric și mai minunat.

Regele luă loc la masă, și o desemnă pe Emma Lyonna să se așeze în dreapta lui, la stînga pe Nelson, iar în față-i pe sir William. Ceilalți luară loc, după dreptul pe care eticheta li-l dădea de a fi mai aproape sau mai departe de rege.

Cînd toată lumea se așeză, ochii lui Ferdinand rătăciră vag asupra celor două șiruri de comeseni. Poate gîndea că cel care avea primele drepturi la serbarea aceasta, era nu numai absent, ci exilat, și rostea încet numele cardinalului Ruffo.

Dar Ferdinand nu era omul care să păstreze multă vreme în minte un gînd bun, mai cu seamă dacă-i aducea și o învinuire de ingratitudine.

Dădu din cap, zîmbind cu șiretenie ca de obicei și, așa cum spusese, înapoindu-se la Caserte, după fuga lui din Roma: „Ne simțim mai bine aici decît pe drumul spre Albano!“ își frecă mîinile și zise, făcînd aluzie la furtuna ce-l apucase cînd fugea în Sicilia.

— Ne simțim mai bine aici decît pe drumul spre Palermo!

O roșeață trecu pe fruntea palidă și bolnăvicioasă a lui Nelson. Se gîndea la Caracciolo, la triumful amiralului napolitan în timpul acelei călătorii, la insulta pe care i-o făcuse venind, travestit în pilot, pe bordul său, și cîrmuind vasul *Van-Guard* prin mijlocul stîncilor ce acopăr intrarea portului Palermo, stînci printre care, cu-

---

[1] *Armida*, una din eroinele din *Ierusalim eliberat* de Tasso. În grădinile ei fermecate, îl opri pe Renaud, departe de armata cruciaților.

[2] *Torquato Tasso* (1544—1595), poet italian născut la Sorento.

noscînd mai puțin țărmurile acelea anevoioase, nu îndrăznise să se expună.

Singurul ochi al lui Nelson aruncă o flacără, apoi un surîs îi strînse buzele — pesemne surîsul răzbunării mulțumite.

Pilotul plecase pe oceanul unde nu mai era nici un port!

La sfîrșitul supeului, muzica intonă *God save the King*, și Nelson, cu neînduplecatul orgoliu englez ce nu ține seamă de nici o conveniență, se ridică și, fără să se gîndească, sau mai bine zis fără să-i pese că la masa lui avea alt suveran, închină în sănătatea regelui George.

Uralele furtunoase ale ofițerilor englezi de la masa lui Nelson și ale marinarilor așezați pe vergele de vîntrele răspunseră acestui toast; tunurile de la bateria a doua bubuiră.

Regele Ferdinand care, sub o înfățișare populară, ascundea o mare cunoaștere și mai ales un mare respect pentru etichetă, își mușcă buzele pînă la sînge.

După cinci minute, sir William Hamilton, la rîndul său, bău în sănătatea regelui Ferdinand. Aceleași urale izbucniră, și tunurile îi dădură aceleași onoruri.

Regele Ferdinand găsi totuși că se schimbase ordinea toasturilor și că lui i se cuvenea onoarea primei închinări.

Și cum, din bărcile ce înconjurau bastimentul și se îmbulzeau mai ales în partea dindărăt, se auziseră aclamații puternice, regele socoti că trebuie să-și împartă mulțumirile între comesenii prezenți și cei mai puțin norocoși, dar nu mai puțin devotați, din jurul bastimentului *Foudroyant*.

Făcu deci un semn ușor din cap pentru a-i mulțumi lui sir William, își goli paharul pe jumătate plin, apoi ieși pe galerie să-i salute pe cei care, de frică, din devotament sau din josnicie, veniseră să-i dea această dovadă de simpatie.

La vederea regelui, uralele, aplauzele și aclamațiile izbucniră; strigătele de „Trăiască regele!" parcă ieșeau din adîncul hăului spre a urca la cer.

Regele saluta și își ducea mîna la gură; dar, deodată, mîna i se opri, privirea i se aținti, ochii i se dilatară îngrozitor, părul i se ridică măciucă și un strigăt răgușit de mirare și de groază, în același timp îi zgîrie gîtul și-i ieși din piept.

Tot atunci o mare zarvă se iscă în bărcile, care se îndepărtară la dreapta și la stînga, lăsînd un mare spațiu gol.

În mijlocul spațiului, se înălța, înfiorător la vedere, ieșind din apă pînă la brîu, cadavrul unui om, în care, cu toate algele ce-i acopereau părul turtit pe tîmple, cu toată barba-i zbîrlită, cu toată fața-i vînătă, se putea recunoaște chipul amiralului Caracciolo.

Toate strigătele de „Trăiască regele!" parcă-l trăseseră din fundul mării, unde dormea de treisprezece zile, ca să vină să-și amestece strigătul de răzbunare cu strigătele de lingușire și de lașitate.

Regele îl recunoscuse din prima ochire; toată lumea îl recunoscuse. Iată de ce Ferdinand rămăsese cu brațul în sus, cu căutătură ațintită, ochii rătăciți, horcăind un răcnet de groază; iată de ce bărcile se dăduseră la o parte cu o mișcare unanimă și grăbită.

O clipă Ferdinand voi să se îndoiască dacă apariția era aevea, zadarnic însă: cadavrul, urmînd unduirea mării, se înclina și se ridica de parcă l-ar fi salutat pe cel care-l privea mut și nemișcat de spaimă.

Dar, încetul cu încetul, nervii încordați ai regelui se destinseră, mîna-i tremură, scăpînd paharul ce se sparse pe galerie, și se înapoie palid, îngrozit, gîfîind, ascunzîndu-și capul în mîini și strigînd?

— Ce vrea? Ce-mi cere?

La glasul regelui, la teroarea vădită ce i se citea pe față, toți comesenii se ridicară speriați și, bănuind că văzuse din galerie vreo priveliște ce-l înspăimîntase, alergară într-acolo.

În aceeași clipă, cuvintele acestea, ieșite din toate gurile ca un fior electric, trecură prin toate inimile.

— Amiralul Caracciolo!

Atunci, regele, prăbușindu-se într-un fotoliu, repetă:

— Ce vrea? Ce-mi cere?

— Să-l iertați pentru trădarea lui, sire, răspunse sir William, curtezan pînă și-n fața acestui rege pierit de spaimă și a cadavrului amenințător.

— Nu! exclamă regele, nu! Vrea altceva! Cere altceva!

— Un mormînt creștinesc, sire, murmură la urechea lui Ferdinand capelanul de pe *Foudroyant*.

— O să-l aibă! răspunse regele, o să-l aibă!

Apoi, poticnindu-se pe scări, izbindu-se de pereţii vasului, se repezi în cabina lui, închizînd uşa după el.

— Harry, ia o barcă şi pescuieşte hoitul ăsta, zise Nelson, cu acelaşi glas cu care ar fi spus: „Desfăşuraţi marea pînză pătrată", sau „Strîngeţi pînza mizenei".

34

REMUŞCĂRILE LUI FRA PACIFICO

Serbarea lui Nelson se isprăvise, ca visul lui Athalie, printr-o lovitură de trăsnet.

La început, Emma Lyonna voise să se ţină tare înaintea înfiorătoarei apariţii; dar, la mişcarea valurilor dinspre sud-vest, împingînd vădit cadavrul spre bastiment, ea se trăsese îndărăt şi căzuse pe jumătate leşinată într-un fotoliu.

Atunci Nelson, neclintit în curajul său, după cum era de neînduplecat în ură, dădu lui Harry ordinul pe care l-am auzit.

Harry îl executase numaidecît: o barcă a vasului lunecase pe macarale, şase oameni şi un subofiţer coborîseră în ea, şi căpitanul Harry îi urmase.

Ca un stol de păsări în mijlocul cărora se lasă un uliu, toate bărcile, am mai spus-o, se îndepărtaseră de cadavru; fără muzică, şi cu făclii stinse, lunecau pe faţa mării iar la fiecare lovitură de vîslă, ţîşnea un mănunchi de scîntei.

Bărcile pe care cadavrul le despărţea de ţărm făceau un mare ocol pentru a se feri de el, mînuindu-şi cu atît mai grăbit vîslele cu cît aveau de străbătut un cerc mai larg.

Pe bastiment, toţi comesenii, sculaţi de la masă, se dăduseră îndărăt şi se îmbulzeau în partea opusă apariţiei, fiecare chemîndu-şi luntraşii. Numai ofiţerii englezi şedeau în galerie şi, prin glume mai mult sau mai puţin grosolane, îşi băteau joc de cadavrul, spre care înaintau vîslind din răsputeri căpitanul Harry şi oamenii lui.

Ajuns lîngă el şi, văzînd că aceştia şovăiau să-l atingă, Harry îl apucă de păr şi încercă să-l ridice deasupra apei;

dar s-ar fi zis, de greu ce era trupul, că era ţinut în mare de o putere nevăzută, şi părul rămase în mîna căpitanului.

Trase o înjurătură ce-i trăda dezgustul, îşi spălă mîna în mare şi ordonă ca doi din oamenii lui să înhaţe cadavrul de funia rămasă la gîtul lui şi să-l tîrască în barcă.

Dar numai capul desprins de trup, a cărui greutate n-o putea susţine, se supuse sforţării lor şi veni să se rostogolească în barcă.

Harry bătu din picior.

— Eh ! diavole ! murmură el, degeaba te împotriveşti, că tot o să vii întreg, chiar de-ar trebui să-ţi smulg mădular cu mădular !

Regele se închina în cabina lui, ţinîndu-l pe capelan de guler şi scuturîndu-l cu un tremur nervos ; Nelson dădea să respire săruri frumoasei Emma Lyonna ; sir William încerca să lămurească apariţia cu ajutorul ştiinţei ; ofiţerii îşi băteau joc din ce în ce mai mult ; bărcile continuau acel du-te vino.

Marinarii, executînd ordinul căpitanului Harry, trecuseră frînghia ce strîngea gîtul lui Caracciolo, sub braţele sale, şi-l trăgeau la ei ; dar, deşi trupurile îşi pierd în apă aproape o treime din greutatea lor, sforţările celor patru oameni laolaltă izbutiră anevoie să treacă trunchiul peste marginea bărcii.

Ofiţerii englezi bătură din palme rîzînd în hohote şi strigînd :

— Ura, Harry !

Barca se întoarse la bastiment şi fu legată sub bompres [1].

Ofiţerii, curioşi să cunoască cauza acestui fenomen, se îndreptară de la capătul dindărăt al punţii spre cel din faţă, în timp ce comesenii părăseau pe furiş vasul pe scările de tribord şi de babord, grăbiţi cum erau să fugă de-o privelişte care, pentru cei mai mulţi dintre ei, avea ceva diabolic sau cel puţin supranatural.

Sir William spusese adevărat că trupurile înecaţilor, după oarecare timp, se umpleau cu aer şi cu apă, şi reveneau în mod firesc la suprafaţa mării ; dar lucru de mirare, neobişnuit şi miraculos, era că trupul amiralului executase această ascensiune, ce-l înspăimîntase atît de puternic pe rege, deşi i se legaseră ghiulele de picioare.

[1] Catargul înclinat de la prora unui vas.

Căpitanul Harry, din raportul căruia luăm aceste amănunte, cîntări amîndouă ghiulelele ; afirmă că aveau două sute cinzeci de livre [1].

Capelanul *Minervei* tocmai cel care-l pregătise pe Caracciolo pentru moarte, fu adus și consultat ce era de făcut cu cadavrul.

— Regele a fost înștiințat ? întrebă el.

— Regele e unul din primii care au văzut apariția, i se răspunse.

— Și ce-a spus ?

— În groaza lui, a îngăduit să aibă cadavrul un mormînt creștinesc.

— Atunci, zise capelanul, să se facă ce-a ordonat regele.

— Fă ce trebuie, i se răspunse.

Și nu se mai ocupară de Caracciolo, toată grija înmormîntării fiind lăsată pe seama capelanului.

Dar curînd îi veni un ajutor la care nu se aștepta.

Trupul amiralului, îmbrăcat tot cu hainele-i de țăran, mai puțin vesta ce i se scosese pentru execuție, rămăsese în fundul bărcii care-l primise. Capelanul se așezase în partea dindărăt a bărcii și, la licăreala unui felinar, citea rugăciunile morților pe care, în frumoasa noapte de iulie, le-ar fi putut citi numai la lumina lunii.

Spre revărsatul zorilor, văzu venind la el o barcă cîrmuită de doi vîslași și aducînd un singur călugăr. Era înalt și sta în picioare în partea dinainte, tot atît de sigur, pe locul cel mai îngust, de parcă ar fi fost și el marinar.

Cum ofițerul de serviciu recunoscu ușor că noii sosiți aveau treabă cu barca mortuară și nu cu bastimentul, iar Nelson ordonase, dacă nu să se facă cele cuvenite, cel puțin să nu le împiedice, nimeni nu se neliniști de luntrea în care, dealtfel, nu erau decît un călugăr și doi vîslași.

Într-adevăr, cei doi vîslași îndreptau luntrea chiar spre barcă, la marginea căreia o așezară.

Călugărul schimbă cîteva cuvinte cu capelanul, sări în barcă și privi o clipă cadavrul în tăcere, pe cînd lacrimi grele îi picurau din ochi.

---

[1] Unitate de măsură cam de o jumătate de kilogram.

Între timp, capelanul trecu pe luntrea ce-l adusese pe călugăr, și urcă pe *Foudroyant*.

Venea să întrebe care-s ultimele ordine ale lui Nelson.

Ultimele ordine erau să facă ce-or vrea din cadavru, regele îngăduind să aibă un mormînt creștinesc.

Capelanul raportă călugărului, care luă atunci cadavrul în brațele-i vînjoase și-l duse din barcă în luntre.

Capelanul îl urmă.

Apoi, la comanda călugărului, cei doi vîslași, care plecaseră de la cheiul del Piliere, apucară de-a dreptul spre Santa-Lucia, parohia lui Caracciolo.

Deși cartierul Santa-Lucia era mai cu seamă regalist, Caracciolo făcuse acolo atîta bine, încît era foarte iubit; dealtfel, din Santa-Lucia își recrutează marina napolitană cei mai buni marinari, și toți cei care serviseră sub amiral păstraseră o vie amintire despre cele trei însușiri ale unui om ce comandă altor oameni: curajul, bunătatea și dreptatea.

Iar Caracciolo întrunea, în cel mai înalt grad, aceste trei însușiri.

Așa că, la primele cuvinte pe care le schimbă călugărul cu cei cîțiva pescari întîlniți, și abia se răspîndi zvonul că trupul amiralului venea să-și găsească un mormînt în mijlocul vechilor săi prieteni, că tot cartierul se puse în mișcare, iar călugărul n-avu decît să aleagă casa unde trupul va aștepta clipa înmormîntării.

O alese pe cea care era mai apropiată de barcă.

Douăzeci de brațe se întinseră să transporte cadavrul; dar, după cum mai făcuse, călugărul îl luă în brațe, străbătu cheiul cu prețioasa-i povară, o culcă pe un pat, și se întoarse să ia capul pentru a-l aduce, la rîndul său, ca și trupul.

Ceru un cearșaf să-l înfășoare și, după cinci minute, douăzeci de femei se înapoiau, fiecare strigînd:

— A fost un martir! Luați-l pe al meu! O să ne aducă noroc casei.

Călugărul alese pe cel mai frumos, mai nou și mai de preț și, pe cînd capelanul citea mai departe rugăciunile, iar femeile, în genunchi, făceau cerc în jurul patului unde era depus amiralul, și bărbații, în picioare în urma lor, se îngrămădeau la ușă pînă în stradă, călugărul dezbrăcă

cuvios trupul, uni capul cu trunchiul şi-l înfăşură într-un dublu linţoliu.

În casa vecină a unui tîmplar, răsunau loviturile ciocanului : se băteau în grabă cuiele sicriului.

La ora nouă, fu adus. Călugărul depuse în el trupul ; apoi toate femeile din cartier veniră, fie cu o ramură din laurul ce creşte în toate grădinile, fie cu una din florile ce atîrnă la toate ferestrele, încît corpul fu acoperit pe de-a-ntregul.

Atunci, clopotele de la bisericuţa Santa-Lucia dăngăniră jalnic şi soborul se ivi în uşă.

Sicriul fu închis ; şase marinari îl luară pe umeri ; călugărul merse după cosciug ; toţi locuitorii din Santa-Lucia îl urmară.

O lespede era scoasă din strană, la stînga altarului ; cîntările de înmormîntare începură.

Depăşind măsura în toate, poporul napolitan care poate bătuse din palme văzînd că-l spînzură pe Caracciolo, izbucnea în lacrimi şi-n hohote de plîns la cîntările preoţilor ce se rugau lîngă sicriul său.

Bărbaţii se băteau cu pumnii în piept, femeile îşi zgîriau faţa cu unghiile.

S-ar fi zis că o nenorocire publică, o mare năpastă universală lovea regatul.

Dar acestea se întîmplau numai de la urcuşul Gigantului pînă la Castello-del-Ovo ; o sută de paşi mai departe, patrioţii erau înjunghiaţi şi arşi.

Corpul lui Caracciolo fu depus în cavoul pregătit în grabă pentru el, dar nu era al familiei lui ; piatra fu înţepenită peste corpul său şi nici o inscripţie nu arătă că acolo odihnea victima lui Nelson şi apărătorul libertăţii napolitane.

Cei din Santa-Lucia, bărbaţi şi femei, se rugară pînă-n amurg pe mormînt, şi călugărul împreună cu ei.

Cînd se înseră, el se ridică, îşi luă băţul de laur pe care-l lăsase după uşa casei unde Caracciolo fusese înfăşurat în giulgiu, sui iar urcuşul Gigantului, merse pe strada Toledo în mijlocul dovezilor de veneraţie ale întregului popor de jos, intră la mănăstirea Sant-Estreim, ieşi peste un sfert de ceas, împingînd înaintea lui un măgar, cu care apucă pe drumul spre podul Magdalena.

Ajungînd la avanposturile armatei cardinalului, fu primit cu şi mai multe mărturii de simpatie şi, mai cu seamă, mai zgomotoase decît cele din oraş iar, precedat de vîlva stîrnită la vederea lui, ajunse la căsuţa cardinalului, ce-şi deschise porţile înaintea lui ca înaintea unei vechi cunoştinţe.

Îşi legă măgarul de un inel al porţii şi urcă scara ce ducea la catul întîi. Cardinalul sta la răcoarea serii pe terasa lui ce dădea pe mare.

La zgomotul paşilor călugărului, se întoarse :

— A ! dumneata eşti, fra Pacifico, zise el.

Călugărul oftă.

— Chiar eu, Eminenţă, răspunse el.

— Aha ! Mă bucur să te mai văd. Ai fost un bun şi vrednic slujitor al regelui tot timpul campaniei. Vii să-mi ceri ceva ? Dacă ce-mi ceri e în puterea mea, s-a făcut. Dar îţi spun de mai înainte, adăugă el cu un zîmbet amar, că n-am mare putere.

Călugărul clătină din cap.

— Sper că ceea ce vin să vă cer, zise el, nu depăşeşte puterea voastră, monseniore.

— Atunci, vorbeşte.

— Vin să vă cer două lucruri, monseniore : liberarea mea, campania fiind isprăvită, şi să-mi spuneţi ce drum trebuie să iau pentru a merge la Ierusalim.

Cardinalul îl privi cu mirare.

— Liberarea dumitale ? repetă el. Mi se pare că ţi-ai luat-o fără să mi-o mai ceri.

— Monseniore, ce-i drept, mă înapoiasem la mănăstirea mea, dar rămîneam la ordinele Eminenţei Voastre.

Cardinalul făcu un semn de încuviinţare.

— Cît despre drumul la Ierusalim, zise el, nimic mai uşor decît să ţi-l arăt. Dar, mai înainte, dragă fra Pacifico, pot să te întreb, fără a-ţi cere destăinuiri, ce vrei să faci în Ţara Sfîntă ?

— Un pelerinaj la mormîntul lui Isus, monseniore.

— Te trimite acolo mănăstirea, sau e un canon la care singur te osîndeşti ?

— E un canon, o pedeapsă la care singur mă osîndesc.

Cardinalul rămase o clipă pe gînduri.

— Ai săvîrşit vreun mare păcat ? întrebă el.

— Mă tem că da ! răspunse călugărul.

— Știi, urmă cardinalul, că am fost investit cu mari puteri de biserică ?

Călugărul clătină din cap.

— Monseniore, zise el, cred că pedeapsa la care singur te osîndești, e mai plăcută Domnului decît pedeapsa ce ți se dă.

— Și cum socoți să faci călătoria aceasta ?

— Pe jos și cerînd de pomană.

— E o călătorie lungă și obositoare.

— Sînt voinic.

— E primejdioasă !

— Cu atît mai bine ! Nu mi-ar părea rău ca, pe drum să mai lovesc și altceva decît pe bietul Giacobino.

— Vei fi nevoit, ca să nu țină prea multă vreme călătoria, să ceri din cînd în cînd unor căpitani de vase să te ia cu ei.

— Voi vorbi cu creștini și, cînd le voi spune că mă duc să-l slăvesc pe Cristos, se vor învoi.

— Afară numai dacă, totuși, nu ți-ar plăcea mai mult să te recomand vreunui vas englez, care pleacă la Beirut sau la Saint-Jean-d'Acre ?

— Nu vreau nimic de la englezi, sînt eretici ! răspunse fra Pacifico cu o vădită expresie de ură.

— Numai de atîta-i învinuiești ? întrebă Ruffo ațintindu-și ochii pătrunzători asupra călugărului.

— Și apoi, adăugă fra Pacifico, întinzîndu-și pumnul spre flota britanică, și apoi mi-au spînzurat amiralul !

— Și asta-i crima pentru care te duci să ceri iertare pentru ei la mormîntul lui Cristos ?

— Pentru mine !... nu pentru ei.

— Pentru tine ? se miră Ruffo.

— N-am luat și eu parte ? întrebă călugărul.

— Cum asta ?

— Slujind o cauză nedreaptă.

Cardinalul zîmbi.

— Crezi, dar, că-i nedreaptă cauza regelui ?

— Cred că o cauză ce mi-a osîndit la moarte amiralul — care era dreptatea, cinstea și buna-credință întruchipate — nu poate fi o cauză dreaptă.

Un nor trecu pe fruntea cardinalului.

— Apoi, urmă călugărul cu glas posomorît, cerul a făcut o minune.

— Care ? întrebă cardinalul, înștiințat de ciudata apariție ce tulburase serbarea dată în ajun pe bordul bastimentului *Foudroyant*.

— Cadavrul martirului a ieșit din fundul mării, unde zăcea de treisprezece zile, pentru a veni să-i mustre pe rege și pe amiralul Nelson de moartea lui ; și, desigur, Dumnezeu n-ar fi îngăduit așa ceva dacă moartea i-ar fi fost dreaptă.

Cardinalul își lăsă capul în piept.

Apoi, după o clipă de tăcere :

— Înțeleg, zise el. Și vrei să-ți ispășești partea pe care, fără voie, ai luat-o la moartea aceasta ?

— Așa-i, monseniore, și iată de ce vă rog să mă învățați care-i drumul ce duce de-a dreptul în Țara Sfîntă ?

— Drumul cel mai drept ar fi să te îmbarci la Tarente și să debarci la Beirut ; dar, fiindcă nu vrei să datorezi nimic englezilor...

— Nimic, monseniore.

— Ei bine, iată-ți calea de urmat... O vrei în scris ?

— Nu știu carte ; dar am memorie bună, n-aveți grijă.

— Ei bine, vei pleca de aici prin Avellino, Bénévent și Manfredonia ; la Manfredonia, te vei îmbarca spre Scutari sau Delvino ; vei străbate Pireul și vei merge la Salonic ; acolo, vei găsi un bastiment ce te va duce fie la Smirna, fie la Cipru, fie la Beirut. Odată ajuns la Beirut, în trei zile ești la Ierusalim. Tragi la mănăstirea Franciscanilor ; te închini la sfîntul mormînt și, rugîndu-l pe Dumnezeu să-ți ierte păcatul, îl rogi, în același timp, să-l ierte și pe al meu.

— Oare și Eminența Voastră a săvîrșit un păcat ? întrebă fra Pacifico, privindu-l cu mirare pe cardinal.

— Da, și chiar un mare păcat pe care Dumnezeu, ce citește în adîncul inimilor, mi-l va ierta poate, dar urmașii noștri nu mi-l vor ierta nicidecum.

— Care păcat ?

— Am readus pe tronul din care Pronia cerească îl alungase, un rege sperjur, timpit și crud. Du-te, frate, du-te ! Și roagă-te pentru noi amîndoi !

După cinci minute, fra Pacifico, călare pe măgarul său, apuca pe drumul spre Nola, cel dintîi popas al lui pe calea spre Ierusalim.

UN OM CARE-ŞI ŢINE CUVÎNTUL

Vă amintiţi că, tocmai în ziua sosirii regelui în golful Neapole, o ghiulea engleză doborîse steagul tricolor ce fîlfîia deasupra fortului Sant-Elmo, şi că steagul tricolor fusese înlocuit cu drapelul parlamentar.

Or, drapelul acesta dăduse atîta speranţă regelui, încît — vă mai amintiţi desigur — scrisese la Palermo că nădăjduia să se semneze a doua zi capitularea.

Regele se înşela ; dar n-a fost vina colonelului Mejean, trebuie să i-o recunoaştem, dacă nu s-a predat a doua zi : a fost vina regelui.

Se înspăimîntase atîta cînd, la 10 iulie seara, îi apăruse cadavrul lui Caracciolo, încît şezu în pat toată ziua următoare, scuturat de friguri şi nevoind să urce pe punte. Zadarnic i se spunea că, după cum îngăduise, cadavrul fusese înmormîntat la ora zece dimineaţa, în biserica din Santa-Lucia ; clătina din cap, de parcă ar fi zis : „Cu un vlăjgan ca ăsta, nu mă încred în nimic."

Peste noapte, se schimbă locul de ancorare şi bastimentul se opri între Castello-del-Ovo şi Castello-Nuovo.

Înştiinţat de această schimbare, regele se învoi să iasă din cabina lui ; dar, înainte de-a urca pe punte, întrebă cu îngrijorare dacă nu se vede plutind ceva pe faţa mării.

Nimic nu plutea, şi nici o cută nu încreţea suprafaţa de azur.

Regele răsuflă.

Ducele della Salandra, locotenent general al armatelor Maiestăţii Sale Siciliene, îl aştepta pentru a-i supune condiţiile în care colonelul Mejean se oferea să predea fortul.

Iată condiţiile :

„Art. I — Garnizoana franceză din fortul Sant-Elmo se va preda prizonieră de război Maiestăţii Sale Siciliene şi aliaţilor săi, şi nu va servi, împotriva puterilor, acum în război, cu republica franceză, pînă ce nu va fi schimbată conform regulei.

Art. II — Grenadierii englezi vor lua în stăpînire poarta fortului chiar în ziua capitulării.

Art. III — Garnizoana franceză va ieşi din fort, a doua zi după capitulare, cu arme şi bagaje ; dincolo de poarta fortului, va aştepta, pentru a fi înlocuită de un detaşament portughez, englez, rus şi napolitan care, după ieşirea garnizoanei, va lua îndată fortul în stăpînire. Acolo, va depune armele.

Art. IV — Ofiţerii îşi vor păstra spada.

Art. V — Garnizoana va fi îmbarcată pe escadra engleză, pînă vor fi gata bastimentele, care trebuie s-o transporte în Franţa.

Art. VI — Cînd grenadierii englezi vor lua în stăpînire poarta, *toţi supuşii Maiestăţii Sale Siciliene vor fi predaţi aliaţilor.*

Art. VII — O gardă de soldaţi francezi va fi postată în jurul drapelului francez pentru a împiedica să fie distrus. Această gardă va rămîne pînă cînd un ofiţer englez şi o gardă engleză vor veni s-o schimbe ; numai atunci, pavilionul Maiestăţii Sale va putea fîlfîi deasupra fortului.

Art. VIII — Toate proprietăţile particulare vor fi lăsate fiecărui proprietar. Fiecare proprietate de Stat va fi predată împreună cu fortul, de asemenea şi efectele provenite din jaf.

Art. IX — Bolnavii, care nu pot fi transportaţi, vor rămîne la Neapole cu chirurgi francezi ; vor fi ţinuţi pe cheltuiala guvernului francez şi vor fi retrimişi în Franţa îndată după însănătoşirea lor."

Capitularea, formulată şi datată din ajun, era gata semnată : *Mejean,* şi nu mai aştepta decît aprobarea regelui pentru a fi iscălită şi de ducele della Salandra, de căpitanul Troubridge şi de căpitanul Baillie.

Regele îşi dădu autorizaţia, şi fu iscălită în aceeaşi zi.

Semnătura cardinalului Ruffo lipseşte din această capitulare ; ceea ce dovedeşte că se despărţise cu totul de aliaţi.

Capitularea, deşi datată 11 iulie, nu fusese iscălită decît la 12, după cum am spus. Aşa că abia la 13 iulie, aliaţii se prezentară la poarta castelului Sant-Elmo, pentru a lua în stăpînire fortăreaţa.

Cu un ceas înainte, Mejean trimise să-l roage pe Salvato să vină în biroul său.

Salvato răspunse la invitaţie.

Cei doi bărbaţi schimbară un salut politicos, dar rece. Colonelul arătă un scaun lui Salvato care se aşeză, iar el rămase în picioare, sprijinindu-se de spetează scaunului său.

— Domnule general, zise el lui Salvato, îţi mai aminteşti ce s-a petrecut, în sala aceasta, ultima oară cînd am avut onoarea de a vă primi ?

— Da, desigur, colonele : am încheiat un tratat.

— Mai ţii minte în ce termeni a fost încheiată afacerea ?

— Ne-am înţeles că, în schimbul a douăzeci de mii de franci de persoană, ne vei depune, pe signora San-Felice şi pe mine, pe pămîntul Franţei.

— Condiţiile au fost îndeplinite ?

— Numai pentru o singură persoană.

— Eşti în măsură să le îndeplineşti şi pentru cealaltă?

— Nu.

— Ce facem ?

— Dar, mi se pare că-i foarte simplu : chiar de-ai vrea să-mi faci un serviciu, eu nu l-aş primi de la dumneata.

— Atunci sînt în largul meu. Trebuia să primesc patruzeci de mii de franci pentru a salva două persoane ; am primit douăzeci de mii, voi salva numai una. Pe care din două trebuie s-o salvez ?

— Pe cea mai slabă care n-ar putea să se salveze ea însăşi.

— Ai deci putinţa de a te salva, dumneata ?

— Am.

— Care anume ?

— N-ai văzut hîrtia care înlocuia banii din casetă şi mă înştiinţa că cineva veghează asupra mea ?

— Îmi vei face neplăcerea de a te preda ? Al şaselea articol din capitulare spune că toţi supuşii Maiestăţii Sale Siciliene vor fi predaţi aliaţilor.

— Linişteşte-te ! Mă voi preda eu însumi.

— Ţi-am spus tot ce aveam să-ţi spun, făcu Mejean înclinîndu-şi capul ; ceea ce înseamna : „Poţi să te întorci la dumneata".

— Dar eu nu ţi-am spus tot, făcu la rîndul său Salvato, fără să se poată observa nici cea mai mică schimbare în glasul său.

— Vorbeşte.

— Am dreptul să te întreb ce mijloc vei întrebuința pentru asigurarea salvării signorei San-Felice ? Fiindcă, înțelegi că mă jertfesc numai ca să fie salvată.

— E foarte just, și asupra acestui punct ai dreptul să pretinzi cele mai mici amănunte.

— Ascult.

— Al nouălea articol al capitulării spune că bolnavii care nu vor fi în stare de-a fi transportați vor rămîne la Neapole. Una din vivandierele noastre e în cazul acesta. Va rămîne la Neapole ; signora San-Felice îi va lua locul și costumul, și-ți răspund că nu i se va clinti nici un fir de păr din cap.

— E tot ce voiam să știu, domnule, zise Salvato ridicîndu-se. Mai am numai să te rog a trimite, cît mai repede, signorei costumul cu care trebuie să se îmbrace.

— Îl va avea peste cinci minute.

Cei doi bărbați se salutară. Salvato ieși.

Luiza aștepta cu mare îngrijorare ; știa că Salvato nu putuse plăti decît jumătate din sumă, și cunoștea zgîrcenia colonelului Mejean.

Salvato intră în odaie, cu zîmbetul pe buze.

— Ei ? întrebă ea cu vioiciune.

— Ei bine, totul e în regulă.

— Te crede pe cuvînt ?

— Nu, i-am dat o obligație[1]. Tu ieși din castelul Sant-Elmo travestită în vivandieră și ocrotită de uniforma franceză.

— Dar tu ?

— Eu mai am de îndeplinit o mică formalitate, care mă va despărți de tine un minut.

— Ce formalitate ? întrebă ea neliniștită.

— Să dovedesc că, deși născut la Molisa, sînt în serviciul Franței. Nimic mai ușor, înțelegi ; toate actele mele sînt la palatul Angri.

— Deci mă părăsești ?

— Numai pentru cîteva ceasuri.

— Cîteva ceasuri ? Ai spus un minut.

— Un minut, cîteva ceasuri. Drace ! Cît de precis trebuie să mai fii cu tine.

---

[1] Titlu de rentă emisă de stat sau de o societate comercială pe acțiuni.

Luiza își aruncă brațele de gîtul lui și-l sărută cu duioșie.

— Ești bărbat, ești puternic, ești un stejar, zise ea. Eu sînt o trestie. Dacă te îndepărtezi de mine, mă îndoaie orice vînt. Ce vrei ? Iubirea ta e devotament, a mea nu-i decît egoism.

Salvato o strînse la piept și, fără voie, tresări atît de puternic, încît ea îl privi mirată.

Tocmai atunci, ușa se deschise : se aducea costumul de vivandieră făgăduit Luizei.

Salvato folosi întîmplarea pentru a-i abate gîndurile. Îi arătă rizînd diferitele piese ale costumului pe care trebuia să-l pună, și Luiza începu să se îmbrace.

Se vedea după seninătatea frunții ei, că-și uitase bănuielile trecătoare. Era fermecătoare în fusta scurtă cu reveruri roșii și cu pălăria împodobită cu cocarda tricoloră.

Salvato nu se mai sătura s-o privească și să-i spună : „Te iubesc ? Te iubesc ! Te iubesc !"

Ea zîmbea și zîmbetu-i era mai grăitor decît toate cuvintele la un loc.

Ora trecu ca o clipă.

Toba bătu, vestind că grenadierii englezi luau în stăpînire poarta fortului.

Salvato tresări fără voie ; fața-i păli ușor.

Își aruncă o privire asupra curții unde garnizoana era sub arme.

— E timpul să coborîm, zise el, și să ne luăm locul în rînduri.

Amîndoi coborîră ; dar în prag, Salvato se oprise și, pentru ultima dată, oftînd și cuprinzînd camera dintr-o privire, o strînse pe Luiza la pieptul lui.

Și acolo, fuseseră fericiți.

Prin cuvintele : *Supușii Maiestății Sale Siciliene vor fi predați aliaților,* se înțelegeau ostaticii care fuseseră încredințați lui Mejean. Aceștia, cinci la număr, erau în curte și alcătuiau un grup aparte.

Mejean făcu semn lui Salvato să se alăture lor, iar Luizei să treacă în urma rîndurilor.

O așeză cît mai aproape de el pentru ca, la nevoie, s-o poată ocroti îndată.

— Nimic de zis : colonelul Mejean își îndeplinea angajamentul cu cea mai desăvîrșită grijă.

Tobele bătură ; răsună comanda : „Marş !“

Rîndurile se deschiseră, ostaticii îşi luară locurile.

Tobele intrară pe poarta fortului, întreaga armată rusă, engleză şi napolitană aştepta afară.

În fruntea armatei, cei trei ofiţeri superiori, ducele della Salandra, căpitanul Troubridge şi căpitanul Baillie alcătuiau un grup.

Pentru a face onoare granizoanei, îşi ţineau într-o mînă pălăria şi în cealaltă sabia trasă.

Ajungînd la locul hotărît, colonelul Mejean strigă : „Halt !“

Soldaţii se opriră, ostaticii ieşiră din rînduri.

Apoi, după cum se spunea în capitulare, soldaţii îşi depuseră armele ; ofiţerii îşi păstrară spada pe care o vîrîră din nou în teacă.

Atunci, colonelul Mejean înaintă spre grupul ofiţerilor aliaţi şi zise :

— Domnilor, în virtutea articolului 6 din capitulare, am onoarea de a vă remite ostaticii care erau închişi în fort.

— Recunoaştem că i-am primit, răspunse ducele della Salandra.

Apoi, aruncîndu-şi ochii asupra grupului ce venea spre ei :

— Dar, zise el, nu socoteam decît cinci şi sînt şase.

— Al şaselea nu-i un ostatic, rosti Salvato ; al şaselea e un inamic.

Şi, cum privirile celor trei ofiţeri erau aţintite asupra lui, în timp ce colonelul Mejean, la rîndul său, îşi vîrîse spada în teacă şi se îndrepta să-şi reia locul în fruntea garnizoanei :

— Eu sînt, urmă tînărul cu glas tare şi mîndru, eu sînt Salvato Palmieri, supus napolitan, dar general în serviciul Franţei.

Luiza, care urmărise toată scena cu ochii unei îndrăgostite, scoase un strigăt.

— Se pierde, zise Mejean. De ce a vorbit ? Era atît de simplu să nu spună nimic !

— Dar, dacă se pierde, exclamă Luiza, trebuie, vreau să pier împreună cu el ! Salvato ! Salvato al meu ! aşteaptă-mă !

Şi, repezindu-se afară din rînduri, dîndu-l la o parte pe colonelul Mejean care-i închidea drumul, se aruncă în braţele tînărului, strigînd :

— Iar eu sînt Luiza San-Felice ! Totul împreună cu el! Viaţa sau moartea !

— Domnilor, o auziţi, zise Salvato. Nu vă mai cerem decît favoarea ca, pentru puţinele zile pe care le vom mai trăi, să nu ne despărţiţi.

Ducele della Salandra se întoarse spre ceilalţi doi, ca pentru a-i întreba.

Aceştia priveau tinerii cu oarecare compătimire.

— Ştiţi, rosti ducele, că sînt instrucţiuni, cu totul speciale ale regelui, care ordonă condamnarea la moarte a signorei San-Felice.

— Dar ele nu opresc să fie condamnată la moarte împreună cu iubitul ei, puse în vedere Troubridge.

— Nu.

— Ei bine, să facem pentru ei ceea ce depinde de noi: să le îndeplinim această ultimă dorinţă.

Ducele della Salandra făcu un semn : patru soldaţi napolitani ieşiră din rînduri.

— Duceţi aceşti doi prizonieri la Castello-Nuovo, ordonă el : răspundeţi de ei cu capul.

— E îngăduit signorei să-şi scoată costumul de travestire şi să-şi reia hainele ? întrebă Salvato.

— Şi unde-i sînt hainele ? se informă ducele.

— În camera ei din castelul Sant-Elmo.

— Juri că nu-i un pretext pentru a încerca să fugiţi ?

— Vă jur că, signora şi cu mine, vom veni într-un sfert de oră să ne predăm în mîinile dumneavoastră.

— Mergeţi ! Ne încredem în cuvîntul vostru.

Cei doi bărbaţi se salutară, iar Salvato şi Luiza se înapoiară în fort.

Deschizînd din nou uşa camerei, pe care credea c-o părăsise pentru libertate, dragoste şi fericire, şi unde se reîntorcea prizonieră şi condamnată, Luiza se prăbuşi într-un fotoliu şi izbucni în plîns.

Salvato îngenunchie înaintea ei.

— Luiza, îi zise el, Dumnezeu mi-e martor că am făcut totul pe lume pentru a te scăpa. Niciodată n-ai vrut să mă părăseşti ; ai spus : „Să trăim ori să murim împreună!“ Am trăit, am fost fericiţi împreună ; în cîteva luni, am

avut mai multă bucurie decît jumătatea ființelor omenești în toată viața lor. Astăzi, cînd a sunat ceasul încercării, îți va lipsi curajul ? Biată copilă ! Te-ai bizuit prea mult pe puterile tale ? Suflet scump, nu te-ai judecat prea aspru ?

Luiza își ridică fruntea ascunsă la pieptul lui Salvato, își scutură părul lung ce-i cădea pe față, și-l privi printre lacrimi.

— Iartă-mi, Salvato, o clipă de slăbiciune, răspunse ea ; vezi că nu mă tem de moarte, fiindcă eu am căutat-o cînd am văzut că m-ai amăgit și că vrei să mori fără mine, iubitul meu. Ai văzut că n-am șovăit și că n-a întîrziat cuvîntul ce trebuia să ne unească.

— Scumpă Luiza !

— Dar revăzînd camera aceasta, gîndindu-mă la orele dulci pe care le-am petrecut aici, gîndindu-mă că porțile unei închisori se vor deschide pentru noi, gîndindu-mă că poate, fiind îndepărtați unul de altul, vom merge la moarte despărțiți. O ! Da, mi s-a frînt inima. Dar, la glasul tău, privește ! Lacrimile-mi seacă, zîmbetul îmi flutură pe buze. Cîtă vreme va mai zvîcni viața în noi, ne vom iubi și, cîtă vreme ne vom iubi, vom fi fericiți. Să vină moartea Dacă moartea e veșnicia, moartea va fi pentru noi iubirea veșnică.

— A ! O recunosc pe Luiza mea, exclamă Salvato.

Apoi, ridicîndu-se și luînd-o cu brațul de mijloc, pe cînd gura-i atingea ușor buzele îi zise :

— În picioare, în picioare, romano ! În picioare, Aria ! Le-am făgăduit să ne întoarcem peste un sfert de oră. Să nu-i facem s-aștepte nici o clipă.

Luiza își recăpătase curajul. Își scoase repede costumul de vivandieră și se îmbrăcă iar cu hainele-i obișnuite ; apoi, cu maiestatea unei regine, cu pasul pe care Virgiliu îl dă mamei lui Enea [1] și trădează zeițele, coborî scara, străbătu curtea și, sprijinindu-se de brațul lui Salvato, ieși din fortăreață și merse de-a dreptul spre cei trei șefi ai armatei aliate.

— Domnilor, le zise ea, cu desăvîrșită grație și cu glasul cel mai melodios, primiți, totodată, mulțumirile unei femei și binecuvîntările unei muribunde — că, v-am mai spus-o, sînt condamnată de mai înainte — pentru în-

[1] Afrodita.

găduința de a nu fi despărțiți ! Și, dacă puteți face să fim închiși împreună, să mergem la supliciu împreună, să urcăm pe același eșafod, binecuvîntarea aceasta o voi mai rosti sub securea călăului.

Salvato își desprinse sabia și o întinse lui Baillie și lui Troubridge, care se traseră înapoi — apoi ducelui della Salandra.

— O iau, domnule, fiindcă sînt silit s-o iau, zise acesta; dar Dumnezeu mi-e martor că aș vrea mai bine să ți-o las. Voi spune mai mult, domnule : sînt soldat și nu jandarm, și cum n-am nici un ordin în privința dumitale...

Se uită la cei doi ofițeri, care făcură semn ducelui că-l lasă să hotărască.

— Redîndu-mi libertatea, rosti Salvato, care înțelese ce însemnau vorbele întrerupte și semnul care încheia gîndul ducelui della Salandra, redîndu-mi libertatea, o redați și pe a signorei ?

— Cu neputință, domnule ! răspunse ducele ; signora e nominal desemnată de rege ; signora trebuie să fie judecată. Din tot sufletul doresc să nu fie condamnată.

Salvato salută.

— Ce a făcut pentru mine, fac și eu pentru ea ; amîndouă destinele noastre sînt nedespărțite în viață ca și-n moarte.

Și Salvato depuse o sărutare pe fruntea aceleia cu care acum se logodise pentru veșnicie.

— Signora, zise ducele della Salandra, am cerut să se aducă o trăsură, nu veți avea neplăcerea de a străbate străzile Neapolului între patru soldați.

Luiza făcu un semn de mulțumire.

Cu patru soldați înaintea lor, amîndoi coborîră drumul spre Petraïo pînă la vico Santa-Maria-Apparente. Acolo îi aștepta o trăsură în mijlocul unei mari mulțimi de curioși adunați.

În primul rînd al mulțimii, era un călugăr din ordinul Saint-Benoît.

În clipa cînd Salvato trecu pe dinaintea lui, călugărul își ridică gluga.

Salvato tresări.

— Ce ai ? întrebă Luiza.

— Tatăl meu ! îi murmură el la ureche ; nimic nu-i pierdut !

36

GROAPA CROCODILULUI

Dacă la Castello-Nuovo, cereți să vedeți închisoarea numită *Groapa crocodilului*, portarul vă va arăta întîi scheletul uriașei reptile care i-a dat numele ; iar tradiția susține că a fost prinsă în groapa aceea ; apoi vă va pune să treceți pe sub poarta deasupra căreia i se întinde scheletul, pe urmă vă va însoți la o ușă îngustă ce dă pe o scară cu douăzeci și două de trepte și duce la o a treia poartă de stejar masiv, căptușită cu fier ce, în sfîrșit, se deschide într-o văgăună adîncă și întunecoasă.

În mijlocul acestui mormînt, lucrare nelegiuită, săpată de mîna oamenilor, pentru a îngropa cadavrele vii ale semenilor lor, te izbești de un bloc de granit, de care n-ai altă posibilitate să te prinzi decît drugul de fier care-l străbate. Mormanul acesta de granit închide gura unui puț comunicînd cu marea. În zilele de vijelie, valurile zbuciumate își aruncă săltînd spuma prin crăpăturile pietrei rău îmbinată cu pardoseala ; atunci apa sărată se revarsă în văgăună și urmărește prizonierul pînă în colțurile cele mai îndepărtate ale închisorii.

Prin această gură a prăpastiei, spune lugubra legendă, se ivea odinioară, ieșind din largul sîn al mării, dezgustătoarea reptilă care a dat numele ei gropii.

Mai totdeauna, găsea în temniță o pradă omenească și, după ce-o sfîșia, se cufunda din nou în vîltoare.

Acolo, mai spune vorba din popor, aruncară spaniolii nevasta și pe cei patru copii ai lui Massaniello, acel rege al lazzaronilor care încercă să elibereze Neapolul, iar puterea îl ameți, nici mai mult nici mai puțin decît pe un Caligula sau pe un Neron.

În temnița aceasta, ordonă comandantul din Castello-Nuovo să fie duși Salvato și Luiza.

La licăreala unei lămpi atîrnate de tavan, cei doi îndrăgostiți văzură mai mulți prizonieri care, la intrarea lor, își întrerupseră conversația și-i priviră îngrijorați. Dar, mai obișnuiți cu semiîntunericul temniței, ochii prizonierilor recunoscură pe noii veniți, și îi primi cu un strigăt de bucurie și de compătimire totodată. Un bărbat se aruncă la picioarele Luizei, o femeie o luă de gît ; trei

prizonieri înconjurară pe Salvato apucîndu-l de mîini ; curînd toți alcătuiră un singur grup, și în glasurile lor nedeslușite ar fi fost greu să deosebești dacă era mai multă mulțumire decît durere.

Bărbatul care se aruncase la picioarele Luizei era Michele ; femeia care o luase de gît era Eleonor Pimentel; cei trei prizonieri care-l înconjuraseră pe Salvato erau Dominico Cirillo, Manthonnet și Velasco.

— Ah ! biată, scumpă surioară ! exclamă cel dintîi Michele ; cine ne-ar fi spus că vrăjitoarea Nanno prezicea atît de drept și ghicea atît de adevărat ?

Luiza nu-și putu stăpîni un fior și, cu un zîmbet melancolic, își trecu mîna pe gîtu-i atît de plăpînd și de delicat, și clătină din cap, ca pentru a spune că el nu va da prea mare osteneală călăului.

Vai ! se înșela chiar și-n această ultimă speranță.

Frămîntarea pricinuită printre prizonieri de sosirea lui Salvato și a Luizei încă nu se potolise, cînd ușa se deschise din nou și în pragul întunecat se ivi un bărbat înalt, în uniforma de general republican, pe care o purta și Manthonnet.

— Drace ! făcu el intrînd. sînt ispitit să spun ca Iugurta [1] ; „Băile de aburi din Roma nu-s calde."

— Hector Caraffa ! exclamară două-trei glasuri.

— Dominico Cirillo ! Velasco ! Manthonnet ! Salvato ! În tot cazul, aici e o societate mai bună decît în temnița Mamertina. Doamnelor, servitorul vostru ! Cum să nu ! Signora Pimentel ! Signora San-Felice ! Dar totu-i întrunit aici : știința, curajul, poezia, iubirea, muzica. N-o s-avem timp să ne plictisim.

— Nu cred c-or să ni-l lase, zise Cirillo cu glasu-i blînd și trist.

— Dar de unde vii oare, scumpul meu Hector ? întrebă Manthonnet. Te credeam departe de noi, în siguranță după zidurile din Pescara.

— Într-adevăr, acolo eram, răspunse Hector. Dar ați capitulat. Cardinalul Ruffo mi-a trimis o copie a capitulării voastre și mi-a scris să fac la fel ca voi ; tot atunci, abatele Pronio îmi scria să mă predau în aceleași condiții, făgăduindu-mi nu numai să scap cu viață, dar și autori-

[1] *Iugurta* (160—104 î.e.n.) regele Numidiei. A luptat împotriva romanilor ; învins de Marius a fost adus la Roma și a pierit în închisoare.

zația de-a pleca în Franța. Nu m-am socotit dezonorat să fac ce ați făc t și voi ; am iscălit și am predat orașul, după cum ați predat forturile. A doua zi, abatele a venit la mine, plouat și neștiind cum să-mi dea știrea. Ce-i drept, nu era bună. Regele îi scrisese că, deoarece tratase cu mine fără împuternicire, trebuia să mă predea lui, legat burduf, că de nu, răspundea cu capul său de al meu. Pronio ținea la capul său, deși nu era frumos ; a pus să mă lege de mîini și de picioare, și m-a trimis la Neapole într-o căruță cum trimiți un vițel la tîrg. Abia la Castello-Nuovo, și după ce poarta s-a închis în urma mea, mi-au dezlegat frînghiile și m-au adus aici. Iată toată povestea mea. La rîndul vostru, să mi le spuneți pe ale voastre.

Fiecare și-o istorisi pe a lui, începînd cu Salvato și Luiza. O cunoaștem. Le știm de asemenea și pe ale lui Cirillo, Velasco, Manthonnet și Pimentel. În baza tratatelor, coborîseră în feluce și Nelson îi oprise prizonieri.

— Fiindcă veni vorba, zise Ettore Caraffa, după ce fiecare își isprăvi povestirea, o să vă dau o veste bună : Nicolino e salvat.

O voioasă exclamație ieși din toate gurile, și cerură amănunte.

Vă amintiți că, înștiințat de cardinalul Ruffo, Salvato însărcinase la rîndu-i pe Nicolino să-l înștiințeze pe amiral că viața-i era amenințată, Nicolino sosise la ferma unde-i era ascuns unchiul, un ceas după ce fusese arestat. Aflase de trădarea fermierului, nu întrebase nimic mai mult și se dusese să-l ajungă din urmă pe Ettore Caraffa.

Ettore Caraffa îl primise la Pescara, unde luase parte la apărarea orașului în ultimele zile ; dar, cînd fusese vorba să se predea abatelui Pronio, Nicolino nu avusese încredere, se îmbrăcase cu straie țărănești și plecase în munte. Era singurul ce nu căzuse în mîinile reacțiunii.

Prizonierii se bucuraseră mult de vestea bună ; apoi, după cum am spus, în tristețea lor, aveau marea mulțumire de a fi întruniți. După cît se părea, vor fi judecați și executați împreună. Girondinii [1] avuseseră aceeași fericire, și se știe că o folosiseră.

Se aduse masa pentru toți și saltele pentru noii veniți. În timp ce mînca, Cirillo își puse la curent cei trei noi

[1] *Girondinii*, grup politic în timpul revoluției franceze ; 21 dintre ei au fost decapitați în 1793.

tovarăși cu datinele și obiceiurile temniței, în care locuiau deja de treisprezece zile și treisprezece nopți.

Închisorile erau ticsite : regele, am văzut-o în una din scrisorile lui, mărturisea opt mii de prizonieri.

Fiecare din cercurile acestea ale infernului, pentru care ar fi fost nevoie de un Dante spre a fi bine descris, își avea demonii speciali însărcinați să chinuiască osîndiții.

Trebuiau să facă lanțurile mai grele, să atîțe setea, să prelungească postul, să ia lumina, să spurce alimentele și, făcînd din viață o caznă crîncenă, să-i împiedice totuși pe prizonieri să moară.

Într-adevăr, trebuiau să-și închipuie că, supuși unor asemenea chinuri înaintea caznelor dezonorante, prizonierii ar chema în ajutor sinuciderea ca pe un înger mîntuitor.

Sub cuvînt de percheziție, se intra de trei-patru ori pe noapte în temnițe, și erau deșteptați cei care puteau dormi. Totul era oprit ; nu numai cuțitele și furculițele, ci și paharele, căci cu un ciob de sticlă puteai să-ți deschizi vinele ; cearșafurile și prosoapele, fiindcă tăindu-le fășii și împletindu-le, puteau sluji drept frînghii sau chiar de scări.

Istoria a păstrat numele a trei dintre torționarii aceștia.

Unul era elvețian, pe nume Duece, care se dezvinovățea de cruzimea lui spunînd că avea o familie numeroasă de hrănit.

Altul era un colonel din Gambs, un neamț care fusese sub ordinele lui Mack și fugise ca și el.

În sfîrșit, al treilea, vechea noastră cunoștință, Scipion Lamarra, stegarul reginei, pe care-l recomandase atît de călduros cardinalului, și făcuse cinste regalei sale ocrotitoare arestînd, prin trădare, pe Caracciolo și ducîndu-l pe bordul bastimentului *Foudroyant.*

Dar prizonierii se înțeleseseră între ei să nu facă plăcerea călăilor de a le privi suferințele. Dacă veneau în timpul zilei, vorbeau mai departe, schimbîndu-și doar locul ; atîta tot, după ordinul vizitatorilor ; în timp ce Velasco, muzician plăcut, căruia i se îngăduise să-și ia ghitara, le însoțea perchezițiile cu melodiile cele mai vesele și cu cîntecele lui cele mai voioase. Dacă era noapte, fiecare se ridica fără vaiete nici murmure, și totul

se isprăvea repede, deoarece fiecare, neavînd decît o saltea, se arunca pe ea gata îmbrăcat.

În timpul acesta cît mai grabnic cu putință, mănăstirea Monte-Oliveto era prefăcută în tribunal. Mănăstirea fusese întemeiată în 1411, de Cuzella d'Origlia, favoritul regelui Ladislas ; Torquato Tasso își găsise aici adăpost și făcuse un popas între nebunie și închisoare ; prizonierii trebuiau să facă un popas între închisoare și moarte.

Popasul era scurt, și moartea nu se lăsa așteptată. Junta de Stat lucra după codul sicilian, adică în virtutea vechei proceduri a baronilor sicilieni răzvrătiți. Pentru a o aplica, se lua o lege din codul lui Roger, uitîndu-se că acesta, ținînd mai puțin la prerogativele lui decît regele Ferdinand, nu declarase că un rege nu tratează cu răzvrătiții, ba, dimpotrivă, după ce semnase un tratat cu locuitorii din Bari și din Trani, care se revoltaseră contra lui, îl respectase întocmai.

Această procedură, ce semăna cu a camerii obscure, era groaznică, întrucît nu prezenta nici o siguranță pentru învinuiți. Denunțurile și spionajul se admiteau drept dovezi, iar denunțătorii și spionii drept martori. Dacă judecătorul găsea util, tortura venea în ajutorul răzbunării, pentru care mai era încă un sprijin, acuzatori și apărători fiind toți oamenii juntei, adică oamenii regelui. Nici unii nici alții nu erau oamenii acuzaților. Afară de aceasta, acuzatorii, înțeleși în taină și fără confruntare cu martorii acuzării, acuzații nu aveau drept cumpănă martorii apărării care, nefiind chemați nici public nici în taină, lăsau inculpatul sub întreaga povară a acuzării și la cheremul judecătorilor săi. Sentința, lăsată atunci în seama conștiinței acelora care aveau însărcinarea de-a se pronunța, rămînea la bunul plac al urii regale, fără apel, fără amînare, fără recurs. Spînzurătoarea era ridicată la poarta tribunalului ; sentința pronunțată noaptea, publicată a doua zi, se executa în ziua următoare. Douăzeci și patru de ore în capelă, apoi eșafodul.

Pentru cei pe care Maiestatea Sa îi grația, rămînea groapa de la Favignana, adică un mormînt.

Înainte de-a ajunge în Sicilia, călătorul ce merge din orient în occident, vede avîntîndu-se din sînul mării, între Marsala și Trapani, o stîncă deasupra căreia se înalță o fortăreață, adică *Agusa* romanilor, insulă fatală, închisoare încă de pe vremea împăraților păgîni. O scară.

săpată în piatră, duce de la vîrful ei la o văgăună la nivelul mării. O lumină jalnică pătrunde în ea, fără ca niciodată lumina aceasta să fie încălzită de o rază de soare. În sfîrșit, din bolta ei cade o apă rece, ploaie veșnică ce roade granitul cel mai tare și omoară omul cel mai voinic.

Groapa, mormîntul acesta, era clemența regelui Neapolului!

Să ne întoarcem la povestirea noastră.

Am văzut — în seara cînd beccaiul, ținîndu-l prizonier pe Salvato, și vrînd să-l spînzure, se duse după călău pînă în cocioaba lui — am văzut că meșter Donato tocmai socotea cîștigul pe care i-l vor aduce numeroasele execuții ce nu puteau să-i scape.

Pe aceste cîștiguri se întemeia zestrea de trei sute de ducați, pe care o făgăduia fetei lui, în ziua cînd se va mărita cu Giovanni, fiul cel mai mare al bătrînului Basso Tomeo.

Încet meșter Donato își arătase o bucurie ce nu se putea asemui decît cu a bătrînului Basso Tomeo, cînd văzuse că în urma rupturii tratatelor, închisorile gemeau de învinuiți, și aflase chiar din gura regelui că răzvrătiții nu vor fi grațiați.

Erau opt mii de prizonieri, așa că pe puțin, vor fi măcar patru mii de execuții.

Patru mii de execuții, cu zece ducați primă de execuție, făceau patruzeci de mii de ducați; iar patruzeci de mii de ducați, erau două sute de mii de franci.

Încît meșter Donato și cumătrul său pescarul Basso Tomeo ședeau, în primele zile de iulie, la aceeași masă unde i-am mai văzut, bînd un *fiasco* de vin din Capri, ceva neobișnuit, pe care crezuseră că și-l pot îngădui, dat fiind împrejurarea, și socotind pe degete ce puteau aduce chiar cît mai puține execuții.

Acel „cît mai puține", spre marea lor mulțumire, nu putea fi mai prejos de treizeci-patruzeci de mii de ducați.

Ținînd seama de cifra aceasta, și dacă o atingea, meșter Donato făgăduia să mărească zestrea pînă la șase sute de ducați.

Ajunsese la cedarea aceasta, și poate că, mulțumită bunei dispoziții pe care i-o dădea perspectiva de spînzurători și de eșafod ce se întindea cît vedea cu ochii, ca

aleea Sfincşilor din Teba, avea să mai facă vreo concesiune, cînd uşa se deschise şi un uşier de la Vicaria, pierdut în penumbră, întrebă :

— Meşter Donato ?

— Apropie-te la ordin ! răspunse el, neştiind cu cine avea de-a face, şi pornit pe veselie cum era, de socotelile făcute şi de vinul băut.

— Ba chiar dumneata apropie-te la ordin ! răspunse uşierul cu glas poruncitor, că nu eu am de primit un ordin, ci dumneata ai de primit un ordin de la mine.

— Bree ! exclamă moş Basso Tomeo, obişnuit să zărească în beznă, mi se pare că văd lucind un lanţ de argint pe o haină neagră.

— Uşierul de la Vicaria, repetă glasul, din partea procurorului. Te priveşte dacă-l faci s-aştepte.

— Du-te repede, du-te repede, cumetre ! îl îmbie Basso Tomeo. Pare-se că treaba se îngroaşă.

Şi prinse a cînta tarantela ce începe cu poeticul vers :

Polichinelle[1] *are trei porci...*

— Iată-mă ! strigă meşter Donato, ridicîndu-se cu vioiciune de la masă şi alergînd spre uşă. Bine ai spus, Excelenţă, monsenior Guidobaldi nu trebuie s-aştepte.

Fără să-şi mai ia pălăria, meşter Donato îl urmă pe uşier.

Drumul e scurt de la strada Suspinelor-din-Prăpastie la Vicaria.

Vicaria e fostul castel Capuano. În timpul revoluţiei napolitane, jucă rolul pe care-l avusese Conciergeria[2] în revoluţia franceză : servi osîndiţilor drept popas între judecată şi moarte.

Aici, pacienţii, pentru a întrebuinţa expresia consacrată la Neapole, erau aşezaţi *în capelă*.

Capela, care nu-i decît sucursala închisorii, nu mai fusese utilizată de la execuţiile lui Emmanuele de Deo, Galiani şi Vitagliano.

Procurorul fiscal Guidobaldi o vizită, o cercetă şi dispuse să fie reparată.

---

[1] Personaj din commedia dell-arte, dezvoltată mai ales în sec. XVI—XVIII.

[2] *Conciergeria*, parte medievală din Palatul Justiţiei la Paris, închisoare în timpul revoluţiei franceze din 1793—1794.

Trebuia să se asigure că broaștele, zăvoarele și inelele înțepenite în podea erau tari și puteau ține la orice încercare.

Aflîndu-se acolo, se gîndise să facă două trebi deodată și să trimită după călău.

În timpul ședерii noastre la Neapole, am vizitat cu un respect oarecum cuvios capela aceasta, unde totul, afară de tabloul scos din marele altar, e în aceeași stare ca pe atunci.

Se înalță în centrul închisorii. Ajungi la ea trecînd prin trei-patru porți zăbrelite.

Urci două trepte înainte de a intra în adevărata capelă, adică în camera unde este altarul, luminată de o singură fereastră joasă, chiar la nivelul podelei, și cu două rînduri de gratii.

Din camera aceasta, coborînd patru-cinci trepte, dai într-alta.

Acolo își petreceau condamnații ultimele douăzeci și patru de ore din viață.

Verigi groase de fier înțepenite în pardoseală arată locul unde condamnații, culcați pe saltele, își vegheau agonia. Lanțul lor se lega de inelele acestea.

Pe o față a zidului era pe atunci, și mai este și astăzi, o mare frescă înfățișîndu-l pe Isus pe cruce și pe Maria îngenuncheată la picioarele lui.

În spatele camerei, și comunicînd cu ea, se află o sălită cu intrare separată.

În sălită și prin intrarea ei, se introduceau penitenții albi care se însărcinau să însoțească, să îmbărbăteze și să susțină condamnații în clipa morții.

În această confrerie, ai cărei membri se numesc *bianchi*, sînt preoți și laici. Preoții ascultă spovedania, dau iertarea păcatelor și sfînta împărtășanie, adică ultima grijanie, mai puțin maslul.

Maslul fiind menit bolnavilor, iar condamnații nefiind bolnavi, ci sortiți să piară *prin accident*, nu pot primi maslul care-i taina bisericească a agoniei.

După ce au intrat în sălița, unde-și pun veșmîntul lung și alb ce le-a dat numele de *bianchi*, penitenții nu mai părăsesc condamnatul, decît atunci cînd trupul său e depus în groapă.

Stau lîngă el tot intervalul care desparte închisoarea de eșafod. Acolo, își lasă mîna pe umărul său pentru a-i

da răgaz pacientului să le spună ce are pe inimă, iar călăul nu poate să-l atingă decît după ce-și ridică mîna și rostesc :

— Omul e al tău.

Spre acest ultim popas așezat pe drumul morții, ușierul de la Vicaria îl însoțea pe meșter Donato, care intră, se sui pe scara din stînga ce ducea la închisoare, merse de-a lungul unui coridor întreg mărginit cu temnițe, trecu prin două porți zăbrelite, urcă altă scară, mai trecu printr-o a treia poartă și se găsi la ușa capelei.

Intră. Prima încăpere, adică a capelei, era pustie. Înaintă într-a doua și-l văzu pe procurorul fiscal care punea să se întărească ușa *bianchilor,* cu două broaște și trei zăvoare.

Rămase în picioare în josul scării, și așteptă respectuos ca procurorul fiscal să-și dea seama de prezența lui și să-i vorbească.

După cîteva clipe, acesta se întoarse și-l descoperi pe cel după care trimisese.

— A ! dumneata ești, meștere Donato, îi zise el

— Gata să vă execut ordinele, Excelență, răspunse călăul.

— Știi că vom avea destule execuții ?

— Știu, făcu meșter Donato cu o strîmbătură pe care voia s-o treacă drept un zîmbet.

— De aceea am dorit ca înainte de-a începe, să ne înțelegem bine asupra lefii dumitale.

— A ! E foarte simplu, Excelență, răspunse meșter Donato cu o înfățișare nepăsătoare. Am șase sute de ducați leafă fixă și zece ducați primă de execuție.

— E foarte simplu ! Drace ! Dar nu te sfiești de loc, meștere. Eu nu găsesc asta de loc așa de simplu.

— De ce ? întrebă meșter Donato, începînd să se îngrijoreze.

— Fiindcă, presupunînd că vor fi patru mii de execuții a zece ducați una, asta face pur și simplu patruzeci de mii de ducați, fără a mai socoti lefurile fixe, adică aproape de două ori cît cîștigă tot tribunalul, de la grefier și pînă la președinte.

— E adevărat, recunoscu meșter Donato ; dar eu singur fac treaba pe care o fac ei toți împreună, și treaba mea e mai crudă : ei condamnă, eu execut.

Procurorul fiscal, care tocmai se asigura că un inel era bine înțepenit în podea, se îndreptă din șale, își ridică ochelarii pe frunte și-l privi.

— Ah ! Ah ! exclamă el, asta-i părerea dumitale, meștere Donato. Totuși este o deosebire între dumneata și judecători : judecătorii sînt inamovibili, iar dumneata poți fi destituit.

— Eu ? Și de ce aș fi destituit ? N-am voit vreodată să-mi fac datoria ?

— Ești învinuit de-a fi slab pentru cauza cea dreaptă.

— A ! Nemaipomenit ! Eu care am stat cu brațele încrucișate în tot timpul așa-zisei republici.

— Fiindcă a fost atît de proastă să nu ți le descrucișeze. În tot cazul, să știi un lucru : sînt douăzeci și patru de denunțuri împotriva dumitale, și mai mult de o mie două sute de cereri pentru a te înlocui.

— Ah ! Sfîntă madonă del Carmine, ce-mi spuneți, Excelență !

— Și fără spor, fără prime și cu leafă fixă.

— Dar, Excelență, gîndiți-vă la munca pe care o voi avea.

— O să cumpănească timpul cît ai stat degeaba.

— Dar Excelența Voastră vrea oare ruina unui biet tată de familie ?

— Ruina ta ! De ce gîndești că-ți vreau ruina ? Mă aleg eu cu vreun folos ? Dealtminteri, mi se pare că un om nu-i ruinat cu opt sute de ducați leafă.

— Mai întîi, reluă repede meșter Donato, n-am decît șase sute.

— Mărinimia Juntei adaugă, dat fiind împrejurările, două sute de ducați la leafa ta.

— A ! domnule procuror fiscal, știți bine că nu-i drept.

—Nu știu dacă-i drept, zise Guidobaldi, pe care discuția începea să-l obosească ; dar știu că trebuie să te hotărăști.

— Dar gîndiți-vă, Excelență...

— Nu primești ?

— Ba nu ! Ba nu ! exclamă meșter Donato ; pun numai în vedere Excelenței Voastre că am o fată de măritat, că copiii noștri sînt greu de căpătuit, și că mă bizuisem pe întoarcerea multi bitului nostru rege ca s-o înzestreze pe biata mea Marina.

— E frumoasă fiică-ta ?...

— E cea mai frumoasă fată din Neapole.

— Ei bine, junta va face un sacrificiu : va da un ducat de fiecare execuţie pentru zestrea fiicei tale. Numai că va veni să-l încaseze chiar ea.

— Unde ?

— La mine acasă.

— Va fi o mare cinste, Excelenţă ; dar oricum !

— Oricum ce ?

— Sînt un om ruinat, asta-i tot.

Şi, oftînd de-ar fi mişcat pe oricare altul decît un procuror fiscal, meşter Donato ieşi de la Vicaria şi se întoarse la locuinţa lui, unde-l aşteptau Basso Tomeo şi Marina, cel dintîi cu nerăbdare, a doua cu nelinişte.

Vestea, proastă pentru meşter Donato, era bună pentru Marina şi pentru Basso Tomeo, aşa că, aidoma celor mai multe veşti din lume, în virtutea legii filozofice a compensaţiei, aduse durere unora şi bucurie altora.

Dar, pentru a cruţa mîndria conjugală a lui Giovanni, nu i se spuse articolul din tratatul încheiat între tatăl ei şi procurorul fiscal, articol prin care Marina era nevoită să se ducă ea însăşi să încaseze prima [1].

37

EXECUŢIILE

Regele părăsi Neapolul sau mai bine zis limba de pămînt ce înaintează în mare la Pausilippe — căci, după cum am spus, nu îndrăznise să coboare la Neapole nici măcar o dată în cele douăzeci şi opt de zile cît rămăsese

[1] Cum, în privinţa scăderii onorariilor călăului, am putea fi învinuiţi de fantezie, vom cita chiar textul istoricului Cuoco : „La prima operazione di Guidobaldi, fu quella di transigere col carnefice. Al numero immenso di coloro chi'egli voleva impiccati, gli parve che fosse esorbitante la mercede di dieci ducati perciascuna operazione, che per stabilimento il carnefice esigeva del fisco, Credette poter procurare un gran risparmio sostituendo a quella mercede una pensione mensuale. Egli credeva che almeno per dieci mesi dovesie il carnefice essere ogni giorno occupato."

în golf — regele, spunem noi, părăsi Pausilippe la 6 august, pe la amiază.

Cum se poate vedea din următoarea scrisoare, adresată cardinalului, călătoria fu bună, și nici un cadavru, ca al lui Caracciolo, nu mai veni să se ridice înaintea bastimentului său.

Iată scrisoarea regelui :

Palermo, 6 august 1799

„Eminentissime, nu vreau să întîrzii o clipă să vă aduc la cunoștință că am ajuns cu bine la Palermo, după cea mai plăcută călătorie din lume, dat fiind că, marți dimineața, la ora unsprezece, eram la Pausilippe, și că astăzi la ora două, am ancorat în portul Palermo, cu o briză încîntătoare și o mare ca un lac. Mi-am revăzut toată familia în deplină sănătate, și am fost primit cum vă puteți închipui. Cît vă privește, dați-mi vești bune despre treburile noastre. Îngrijiți-vă bine, și credeți-mă mereu al vostru același afectuos,

Ferdinand B."

Dar regele nu voise să plece fără a fi văzut manevrînd junta și oficiind călăul. La 6 august, adică în ziua cînd plecă, execuțiile începuseră de mult, și chiar șapte victime fuseseră jertfite pe altarul răzbunării.

Să însemnăm spre amintire numele celor dintîi șapte martiri, și să spunem unde au fost executați.

La poarta Capuana :

6 iulie — Dominico Perla.
7 iulie — Antonio Tramaglia.
8 iulie — Giuseppe Lotella.
13 iulie — Michelangelo Ciccone.
14 iulie — Nicola Carlomagno.

În Piața-Veche :

20 iulie — Andrea Vitagliano.

În Castello-del-Carmine :

3 august — Gaetano Rossi.

N-am găsit nici o urmă de a lui Dominico Perla decît în lista executaților. Zadarnic am cercetat cine era și crima pe care o săvîrșise. Numele său, ultimă ingratitudine a soartei, nu-i înscris nici măcar în cartea *Martirii libertății italiene* de Otto Vanucci.

Despre al doilea, adică despre Tramaglia, am găsit simpla menţiune : „Antonio Tramaglia, ofiţer."

Al treilea, Giuseppe Lotella, era un biet birtaş stabilit lîngă teatrul Florentinilor.

Al patrulea, Michelangelo Ciccone, e o veche cunoştinţă de a noastră. Într-adevăr, vă amintiţi de preotul patriot după care trimisese Domenico Cirillo pentru a primi spovedania zbirului. Ajunsese renumit, cum credem c-am spus-o, prin propovăduirea-i liberală în aer liber. Pusese să se ridice tribune lîngă toţi arborii libertăţii şi, cu un crucifix în mînă, vorbind în numele primului martir al libertăţii acestuia, al cărei martir avea să fie la rîndul său, istorisea mulţimii întunecatele grovăzii ale despotismului şi măreţele biruinţe ale libertăţii — sprijinindu-şi mai cu seamă predicile pe faptul că Hristos şi apostolii au propovăduit totdeauna libertatea şi egalitatea.

Al cincilea, Nicola Carlomagno, fusese comisar al Republicii. Urcat pe eşafod, şi pe cînd se pregătea frînghia ce trebuia să-l gîtuie, îşi aruncă o ultimă privire asupra mulţimii ce-l înconjura şi, văzînd că se înghesuia voioasă exclamă cu glas tare :

— Popor tîmpit ! Te bucuri astăzi de moartea mea ; dar va veni ziua cînd o vei plînge cu lacrimi amare ; căci sîngele meu se va revărsa peste capetele voastre ale tuturor şi, dacă aveţi fericirea de-a fi morţi, peste capetele copiilor voştri !

Andrea Vitagliano, al şaselea, era un tînăr frumos şi încîntător de douăzeci şi opt de ani, pe care nu trebuie să-l luăm drept celălalt martir al libertăţii ce murise cu patru ani în urmă, pe acelaşi eşafod ca Emmanuele de Deo şi Galiani.

Ieşind din închisoare pentru a se duce la supliciu, spuse temnicierului, dîndu-i puţinii bani pe care-i avea asupra lui :

— Să ai grijă de tovarăşii mei. Sînt oameni şi, cum şi tu eşti om, poate că într-o zi vei fi tot atît de nenorocit ca ei.

Şi merse zîmbind la supliciu, urcă zîmbind pe eşafod şi muri zîmbind.

Al şaptelea, Gaetano Rossi, era ofiţer ; dar, cum fu executat în fortul del Carmine, nu s-a putut afla nici un amănunt despre moartea lui.

Într-o singură bibliotecă, s-ar putea găsi amănunte ciudate despre morțile necunoscute : în arhivele confreriei *bianchilor* care, după cum am spus, însoțesc condamnații la eșafod ; dar confreria, cu totul devotată dinastiei răsturnate, n-a vrut să ne dea nici o lămurire.

După primele capete căzute sau primele trupuri atîrnate de spînzurătoare, Neapole rămase unsprezece zile fără execuții. Poate că se așteptau știri din Franța.

Situația noastră nu era cu totul deznădăjduită în Italia. Championnet, am mai spus-o, în urma revoluției de la 20 prerial [1], fusese repus în fruntea armatei din Alpi și obținuse un strălucit succes. Or, numele lui Championnet era o sperietoare pentru Neapole, pentru că-l văzuseră sosind atît de repede de la Civita-Castellane la Capua, încît se credea că-i va trebui abia de două ori atîta timp ca să vină de la Torino la Neapole.

Cîteva glasuri începeau să rostească numele lui Bonaparte.

Însăși regina, într-una din scrisorile ei pe care credem că am citat-o, spunea, în legătură cu flota franceză ce amenința Sicilia că, fără îndoială, flota avea drept țintă să-l aducă pe Bonaparte din Egipt. Regina văzuse bine. Nu numai Directoratul se gîndea la întoarcerea lui Bonaparte, ci și fratele său Joseph îi scria pentru a-i spune situația armatelor noastre în Italia și a-i grăbi întoarcerea în Franța.

Scrisoarea fusese adusă lui Bonaparte personal, la asediul Saint-Jean-d'Acre, de un grec numit Barbaki, căruia i se făgăduise treizeci de mii de franci dacă va înmîna scrisoarea în acest fel. Iar Bonaparte primea scrisoarea, care cea dintîi îi dădea gîndul de a se întoarce în Franța, în luna mai 1799, adică tocmai cînd avea loc marșul reacționar al cardinalului.

Toate împrejurările acestea, la care se adăuga lipsa regelui ce redăduse oarecare putere cardinalului, sileau moartea să facă un popas. Mai cu seamă, îl întrista pe cardinal să lase a fi executați oameni a căror viață o garantase prin capitularea lui și, printre ei, puternicul între puternici, vajnicul căpitan Hector Caraffa, pe care l-am văzut cu o scară pe umăr, cu sabia între dinți și steagul independenței în mînă, urcîndu-se pe zidurile cetății ce

[1] Luna a noua, începînd din septembrie, a anului republican 1793, adică 20 mai — 18 iunie.

era o feudă a familiei lui ; în sfîrșit, pe care printr-o scrisoare a lui, îl îndemnase el însuși să se predea.

Dar, în răgazul dintre călăi și condamnați, regele trimise cardinalului următoarea scrisoare, pe care o reproducem în toată naivitatea ei.

Palermo, 10 august 1799

„Eminentissime, v-am primit scrisoarea ce m-a bucurat mult prin tot ce-mi spune despre liniștea și tihna de care se bucură Neapole. Aprob că n-ați îngăduit lui Fra-Diavolo să intre la Gaete, după cum dorea ; dar, deși admit ca voi, că nu-i decît un șef de briganzi, recunosc, totuși, că-i sîntem foarte îndatorați. Trebuie deci să continuăm a ne servi de el și s-avem grijă de a nu-l scîrbi. Dar, totodată, trebuie convins că-i nevoie să-și impună lui cel dintîi, și apoi oamenilor săi, frîna disciplinei, dacă vrea să-și cîștige noi merite în ochii mei.

Să trecem la altceva.

Cînd Pronio luă Pescara, trimise un aghiotant să mă înștiințeze că-l are în mînă, și bine păzit, pe celebrul conte de Ruvo, căruia îi făgăduise să scape cu viață, ceea ce nu era în puterea lui. Îndată i l-am expediat pe același aghiotant cu ordinul de a-l trimite pe numitul Ruvo la Neapole, răspunzînd de el cu viața. Aduceți-mi la cunoștință dacă Pronio mi-a executat ordinele.

Vă doresc multă sănătate și credeți-mă mereu al vostru cu aceeași afecțiune,

Ferdinand B."

Nu-i oare lucru ciudat ce merită publicitate scrisoarea aceasta a unui rege care, într-un paragraf, recomandă să fie răsplătit un brigand, iar într-altul să se pedepsească un mare cetățean !

Dar și mai ciudat e acest post-scriptum :

„Înapoindu-mă acasă, primesc multe scrisori de la Neapole prin două bastimente ce sosesc de acolo. Din scrisorile acestea aflu că a fost zarvă în Piața-Veche, fiindcă n-au mai avut loc execuții și, asupra acestui punct, nu primesc nici o știre nici de la voi, nici de la guvern, deși e de datoria voastră să mi le dați.

Junta de Stat nu trebuie să șovăiască în operațiile ei, nici să facă rapoarte vagi și generale. Cînd rapoartele

sînt gata, trebuie să se ordone verificarea lor în douăzeci și patru de ore, să se lovească mai ales șefii și, fără multe forme, să fie spînzurați. Mi se făgăduiseră *justiții* pe luni ; sper că nu s-au amînat pe altă zi. Dacă lăsați să se presimtă că vă temeți, *sînteți fripți.*"

Siete friti : expresia e scrisă negru pe alb, și e cu neputință să fie altfel tradusă.

Cum vi se pare „Sînteți fripți !" E prea puțin regal, nu-i așa ? Dar e expresiv.

După asemenea recomandare, nu se mai putea întîrzia. Scrisorile primite la 10 august seara, fură transmise îndată juntei de Stat.

Cum Hector Caraffa era îndeosebi numit în scrisoarea regală, s-a hotărît să se înceapă cu el și cu seria lui, adică cu tovarășii săi de captivitate.

În consecință, a doua zi, 11 august, la vizita de la amiază, prezidată de elvețianul Duece, se ordonă ca saltelele să se facă sul și să fie îngrămădite într-un colț.

— Aha ! zise Hector Caraffa lui Manthonnet, pare-se că-i pe deseară.

Salvato o luă pe Luiza de mijloc, sărutînd-o pe frunte.

Fără să răspundă, ea își lăsă capul pe umărul iubitului ei.

— Biata femeie ! murmură Eleonor, moartea îi va fi crudă. Iubește !

Luiza-i întinse mîna.

— În sfîrșit, rosti Cirillo, vom afla deci marea taină, discutată de la Socrate și pînă la noi, dacă omul are un suflet.

— De ce nu ? zise Velasco. Doar ghitara mea are suflet.

Și scoase din instrumentul său cîteva acorduri melancolice.

— Da, are suflet de cînți la ea, răspunse Manthonnet ; mîna ta e viața ei ; ia-ți mîna de pe ea, instrumentul va fi mort și sufletu-i a zburat.

— Nenorocitule ! care nu crezi în suflet, se împotrivi Eleonor Pimentel, ridicîndu-și ochii mari spanioli. Eu cred.

— A ! Ești poetă, răspunse Cirillo, pe cînd eu sînt medic.

Salvato o atrase pe Luiza într-un colț al temniței, se așeză pe o piatră și o luă pe genunchi.

— Ascultă, iubita mea, începu el ; pentru prima dată vom vorbi grav şi serios de primejdia în care ne aflăm. Deseară, vom fi duşi la tribunal ; la noapte vom fi condamnaţi ; mîine, vom sta toată ziua în capelă ; poimîine, vom fi executaţi.

Salvato simţi tot trupul Luizei înfiorîndu-se în braţele lui.

— Vom muri împreună, rosti ea oftînd.

— Biată, scumpă, fiinţă ! Iubirea ta vorbeşte ; dar, în tine, natură se revoltă la gîndul morţii.

— Dragul meu, în loc să mă încurajezi, îmi slăbeşti puterea ?

— Da, fiindcă vreau să obţin de la tine un lucru : să nu mori.

— Vrei să obţii de la mine să nu mor ? Depinde dar de mine ca să trăiesc sau să mor ?

— N-ai decît să spui un cuvînt pentru a scăpa de la moarte, deocamdată, cel puţin.

— Şi tu, ai trăi ?

— Ştii că, arătîndu-ţi omul cu veşmîntul de călugăr, ţi-am spus : „Tatăl meu ! Totul nu-i pierdut."

— Da. Şi speri c-o să te poată scăpa ?

— Un tată face minuni pentru a-şi scăpa copilul ; şi tatăl meu e o minte ageră, o inimă curajoasă, o fire hotărîtă. Tatăl meu îşi va primejdui viaţa, nu o dată, ci de zece ori, pentru a o salva pe a mea.

— Dacă te salvează, mă va salva împreună cu tine.

— Şi dacă ne despart ?

Luiza scoase un strigăt.

— Crezi oare că vor fi atît de neomenoşi să ne despartă ? întrebă ea.

— Trebuie să prevedem totul, răspunse Salvato, chiar cazul cînd tatăl meu n-ar putea scăpa decît pe unul din noi.

— Atunci, pe tine să te scape.

Salvato zîmbi, dînd uşor din umeri.

— Ştii bine că, în cazul acesta, zise el, n-aş primi ajutorul său ; dar...

— Dar ce ? Sfîrşeşte-ţi vorba.

— Dar dacă, în ce te priveşte, rămînînd totuşi prizonieră, n-ai mai fi în primejdie de moarte, s-ar putea paria sută la sută că tatăl meu şi cu mine te-am scăpa la rîndul tău.

— Dragul meu, îmi storc creierii să pricep unde vrei s-ajungi. Spune-mi îndată ce ai să-mi spui, că înnebunesc.

— Liniștește-te, reazămă-te pe inima mea, și ascultă-mă.

Luiza își ridică ochii mari și întrebători asupra iubitului ei.

— Ascult, rosti ea.

— Ești însărcinată, Luiza...

Luiza tresări a doua oară.

— O ! Bietul meu copil ! murmură ea, ce-a făcut el ca să moară împreună cu mine ?

— Ei bine, în loc să moară, trebuie să trăiască și, trăind, să-și scape mama.

— Ce-i de făcut ? Nu te înțeleg, Salvato.

— Femeia însărcinată e sacră pentru moarte, și legea n-o poate lovi pe mamă decît atunci cînd nu mai lovește copilul.

— Ce spui ?

— Adevărul. Așteaptă judecata și dacă — așa cum trebuie să ne așteptăm, dat fiind ce mi-a spus cardinalul Ruffo — că ești condamnată de mai înainte, în clipa cînd judecătorul va pronunța sentința, declari că ești însărcinată, și această simplă declarație îți dă o amînare de șapte luni.

Luiza se uită cu tristețe la Salvato.

— Dragul meu, zise ea, tu, omul neclintit în onoare, îmi dai sfatul să mă dezonorez în public ?

— Îți dau sfatul să trăiești ; nu-mi pasă prin ce mijloc, numai să trăiești ! Înțelegi ?

Luiza urmă cu același glas, ca și cum n-ar fi auzit :

— Toată lumea știe că soțul meu lipsește de mai bine de șase luni, și eu aș spune sus și tare, cînd voi fi pe nedrept condamnată pentru o crimă, pe care n-am săvîrșit-o : „Sînt o femeie necredincioasă, o soție adulteră.“ O ! Aș muri de rușine, dragul meu. Într-adevăr, vezi că-i mai bine să mor pe eșafod.

— Dar el ?

— Care el ?

— El, copilul nostru ! Ai tu dreptul să-l osîndești la moarte ?

— Dumnezeu mi-e martor, dragul meu, că de-am fi trăit, și dacă, ieșind din sînul meu sfîșiat, i-aș fi auzit cel

dintîi scîncet, i-aș fi simțit răsuflarea și i-aș fi sărutat buzele, Dumnezeu mi-e martor, că aș fi purtat cu mîndrie rușinea maternității mele ; dar, tu mort mîine, eu moartă peste șapte luni —, că tot trebuie să mor ! — bietul copil va fi nu numai orfan, ci și înfierat de pata veșnică a nașterii lui. Un temnicer fără milă îl va azvîrli în colțul unei străzi ; va muri de foame, va muri de frig, va fi strivit sub picioarele cailor. Nu, Salvato, să dispară odată cu noi ; și, dacă sufletul e nemuritor, cum crede Eleonor și cum sper și eu, ne vom înfățișa înaintea lui Dumnezeu împovărați de păcatele noastre, dar aducînd cu noi îngerul prin care ne vor fi iertate.

— Luiza ! Luiza ! exclamă Salvato, gîndește-te ! Cugetă bine !

— Și el ! El, acolo, el atît de bun, el atît de nobil, de mare, cînd, știind c-am avut curajul să-l înșel, va afla că n-am avut curajul să mor ; cînd toată lumea în jurul său va cunoaște cu ce preț mi-am răscumpărat viața, sub ce povară de rușine și-ar pleca fruntea ! O ! Numai la gîndul ăsta, urmă Luiza ridicîndu-se, dragul meu, mă simt tare ca o spartană și, de-ar fi aici eșafodul, i-aș urca treptele zîmbind !

Salvato se lăsă la genunchii ei și-i sărută mîna cu pasiune.

— Am făcut ce trebuia să fac, îi zise el. Îți mulțumesc, Luiza, că ai hotărît ce trebuie !

38

TRIBUNALUL DE LA MONTE-OLIVETO

Hector Caraffa nu se înșelase. La ora nouă seara, se auziră pașii greoi ai unei trupe înarmate, pe scara ce ducea la temnița prizonierilor ; ușa se deschise și, în penumbră, se văzură lucind pușțile soldaților.

Temnicerii intrară ; aduceau lanțuri pe care le aruncară pe pardoseala de piatră și, căzînd, răsunară lugubru.

Sîngele nobilului conte de Ruvo se revoltă.

— Lanțuri ! Lanțuri ! exclamă el ; nu-s pentru noi, socot ?

— Asta-i bună ! Și oare pentru cine vreți să fie ? întrebă în zeflemea unul din temniceri.

Hector făcu un gest de amenințare, căută în jurul lui ceva din care și-ar fi putut face o armă și, negăsind nimic, cîntări din ochi stînca ce acoperea deschizătura puțului și, ca Ajax [1], fu cît pe ce s-o ridice.

Cirillo îl opri.

— Prietene, îi zise el, semnul cel mai vrednic de cinste, după cel lăsat de sabia inamicului pe brațul unui erou, e semnul pe care lanțurile tiranului le lasă pe brațul unui patriot. Iată brațul meu ; unde vă sînt lanțurile ?

Și nobilul bătrîn își întinse amîndouă brațele.

Cînd se deschisese ușa, Velasco, după obiceiul său, cînta o voioasă melodie napolitană, acompaniindu-se la chitară. Temnicerii intraseră, aruncîndu-și lanțurile pe lespezi, și Velasco nu se oprise.

Hector Caraffa se uită pe rînd la Dominico Cirillo și la netulburatul cîntăreț.

— Mă rușinez, zise el. Cred, într-adevăr, că aici sînt doi bărbați mai curajoși decît mine.

Și, la rîndul său, își întinse brațele.

Urmă Manthonnet.

Apoi se apropie Salvato. În timp ce-i puneau lanțurile. Eleonor Pimentel și Michele, care n-o pierduseră din ochi pe Luiza cîtă vreme vorbise, la o parte, cu iubitul ei, susținea tînăra femeie, gata să cadă.

După ce Salvato fu încătușat, Michele oftă, mai mult de mîhnirea de a-și părăsi sora decît de rușinea pe care o suferea, și înaintă spre temnicer.

Velasco cînta înainte, fără să se poată cunoaște cea mai mică schimbare în glasul său.

Un temnicer se apropie de el ; îi făcu semn să-l lase a-și cînta cupletul și, cînd isprăvi, sfărîmă chitara și își întinse brațele.

Nu găsiră cu cale să pună în lanțuri femeile.

O parte din soldați urcară din nou scara îngustă, spre a lăsa între ei și tovarășii lor un loc pe care-l luară prizonierii, că se puteau sui numai cîte doi deodată ; apoi îi urmă restul detașamentului și ajunseră în curte.

Acolo, soldații se așezară pe două rînduri, încercuind între ei prizonierii.

---

[1] Numele unui erou grec din războiul Troiei, care a inspirat lui Sofocle tragedia *Ajax furios* (450 î.e.n.).

Alți soldați, încheind coloana și purtînd făclii, luminau marșul funebru.

Străbătură astfel, în toiul insultelor lazzaronilor, toată strada Medina ; trecură prin fața băncii celor doi Backeri, unde injuriile se întețiră, signora San-Felice fiind recunoscută ; apoi apucară pe strada Monte-Oliveto, la capătul căreia, pe largo cu același nume, se deschidea poarta mînăstirii preschimbate în tribunal.

Judecătorii, mai bine-zis călăii, își țineau ședințele la catul al doilea.

Sala cea mare a refectorului fusese transformată în secție de judecată.

Tapetată cu negru, n-avea altă podoabă decît trofee de steaguri cu armoariile Burbonilor din Neapole și din Spania, și un imens Crist așezat deasupra capului președintelui, simbolul durerii, nu al justiției, și care părea a fi acolo pentru a dovedi că dreptatea omenească fusese totdeauna rătăcită, fie din ură, fie din ticăloșie, fie de frică.

Prizonierii fură trecuți printr-un coridor întunecos de-a lungul pretoriului ; puteau auzi urletele mulțimii care-i aștepta.

— Popor mîrșav ! murmură Hector Caraffa ; mai jertfește-te pentru el !

— Nu numai pentru el ne jertfim, răspunse Cirillo, ci pentru întreaga omenire. Sîngele martirilor e un grozav dizolvant al tronurilor.

Se deschise ușa ce ducea la estrada pregătită inculpaților. Un val de lumină, o adiere de căldură, răcnete furtunoase ajunseră pînă la ei.

Hector Caraffa, care mergea în frunte, se opri înăbușindu-se.

— Intră ca la Andria, îi zise Cirillo.

Și bravul căpitan se ivi cel dintîi pe estradă.

Fiecare tovarăș al lui fu primit, ca și el, cu strigăte și huiduieli.

La vederea femeilor, strigătele și huiduielile se întețiră.

Salvato, simțind că Luiza se îndoaie ca o trestie, își trecu brațul după mijlocul ei și o susținu.

Apoi, dintr-o singură privire, cuprinse toată sala.

În primul rînd al spectatorilor, rezemat de balustradă, era un călugăr benedictin.

În clipa cînd ochii lui Salvato se aţintiră asupra lui, îşi ridică gluga.

— Tatăl meu ! murmură încet Salvato la urechea Luizei.

Şi Luiza se ridică sub o rază de speranţă, ca un crin frumos sub o rază de soare.

Ochii celorlalţi inculpaţi, care n-aveau pe cine căuta în sală, se îndreptară spre tribunal.

El se alcătuia din şapte judecători, printre care şi preşedintele, şi era aşezat în semicerc, pare-se în amintirea areopagului [1] atenian.

Apărătorii şi procurorul acuzaţilor, ultimă bătaie de joc a unei aşa-zise justiţii, erau rezemaţi de estrada acuzaţilor, cu care nici măcar nu fuseseră puşi în legătură.

Un singur consilier lipsea : don Vicenzo Speciale, judecătorul regelui.

Se ştia atît de bine că vorbea în numele Maiestăţii Sale Siciliene încît, deşi simplu consilier cu numele, era adevăratul preşedinte al tribunalului.

Ce-i drept că mai era cineva care se întrecea în rîvnă cu el : bărbatul care scăzuse leafa călăului, procurorul fiscal Guidobaldi.

Acuzaţii se aşezară.

Deşi ferestrele sălii tribunalului, situată la catul al doilea, erau deschise, abia se putea respira din pricina numeroşilor spectatori şi a multelor lumini.

— Pentru numele lui Dumnezeu ! exclamă Hector Caraffa, se cunoaşte că sîntem în anticamera infernului ; te înăbuşi aici !

Guidobaldi se întoarse repede spre el.

— Şi mai tare ai să te înăbuşi, îi zise el, cînd fringhia o să te strîngă de gît !.

— O ! domnule, răspunse Hector Caraffa, se vede bine că n-aveţi onoarea de-a mă cunoaşte. Un om cu numele meu nu-i spînzurat ; i se taie gîtul şi atunci, în loc să nu respire destul, respiră prea mult.

În clipa aceea, un freamăt, ce semăna cu groaza, trecu prin sală : tocmai se deschisese uşa de la cabinetul deliberărilor şi Speciale intră.

Era un bărbat cam de cincizeci şi cinci — şaizeci de ani, cu trăsături îngroşate, cu părul lins şi căzîndu-i de-a lun-

[1] Tribunal suprem care supraveghea exercitarea magistraturilor şi judeca crimele grave.

gul tîmplelor, cu ochi negri, mici, pătrunzători, dușmănoși, ațintindu-se cu o stăruință ce ajungea dureroasă, pentru cel asupra căruia se opreau ; un nas coroiat se lăsa peste niște buze subțiri și o bărbie ce înainta aproape cît lungimea nasului.

Capul se ținea drept, cu toată cocoașa vădită care, pe la spate, ridica lunga robă neagră a consilierului. Ar fi fost caraghios, dacă nu s-ar fi făcut înfricoșător.

— Totdeauna am băgat de seamă, zise încet Cirillo lui Hector Caraffa, dar totuși destul de tare ca să fie auzit, că oamenii sluți sînt răi, iar pociții și mai răi. Și iată, urmă el, arătîndu-l cu degetul pe Speciale, iată ce mai vine în sprijinul observației mele.

Speciale îi auzi vorbele, întoarse capul ca pe un pivot și căută din ochi pe cel care le rostise.

— Întoarce-te mai mult, domnule judecător, îi zise Michele, cocoașa te împiedică să vezi.

Și pufni de rîs, încîntat de a-și fi spus și el cuvîntul în conversație.

Rîsul acesta avu în sală un ecou omeric.

Dacă n-ar fi încetat, ședința promitea să fie veselă pentru spectatori.

Speciale se învineți ; dar aproape îndată, roșeața i se urcă în obraz, de parcă avea să-l lovească apoplexia.

Dintr-un singur pas, trecu peste distanța ce-l despărțea de fotoliul său, în care se prăbuși scrîșnind furios din dinți.

— Haide, zise el, să procedăm repede. Conte de Ruvo, numele, prenumele, calitatea, vîrsta și profesiunea ?

— Numele mele ? răspunse cel căruia i se pusese întrebarea. Ettore Caraffa, conte de Ruvo, din prinții de Andria. Vîrsta ? Treizeci și doi de ani. Profesiunea ? Patriot.

— Ce ai făcut în timpul așa-zisei Republici ?

— Poți să iei lucrurile de mai înainte și să mă întrebi ce am făcut sub monarhie ?

— De prisos.

— Nu-i și părerea mea, și-o să-ți spun : am conspirat. Am fost închis la castelul Sant-Elmo de mîrșavul Vanni care nu bănuia, tăindu-și gîtlejul, că se putea găsi altul și mai rău decît el ; am fugit ; l-am ajuns pe bravul și ilustrul Championnet ; l-am ajutat împreună cu prietenul meu Salvato, aici de față, să-l bată pe generalul Mack la Civita-Castellana.

— Aşadar, îl întrerupse Speciale, ai servit împotriva ţării dumitale ?

— Împotriva ţării mele, nu ; împotriva regelui Ferdinand, da. Ţara mea e Neapole, şi dovada că Neapole n-a fost de părere că servisem împotriva ţării mele, este că m-a rugat s-o mai servesc cu grad de general.

— Ceea ce-ai primit ?

— Cu dragă inimă.

— Domnilor, zise Speciale, sper că nici măcar nu ne vom osteni să mai deliberăm asupra pedepsei ce trebuie dată acestui trădător, acestui renegat.

Ruvo se ridică sau mai degrabă sări ars în picioare.

— A ! mizerabile, zise el scuturîndu-şi lanţurile şi aplecîndu-se către Speciale, lanţurile acestea îţi dau curajul să mă insulţi ! De-aş fi liber, mi-ai vorbi altfel.

— La moarte ! rosti Speciale ; şi cum, în calitatea ta de prinţ, ai dreptul să ţi se taie capul, vei avea dreptul acesta, dar cu ghilotina.

— *Amin !* rosti Hector aşezîndu-se din nou, cu cea mai mare nepăsare, şi întorcînd spatele tribunalului.

— E rîndul tău, Cirillo ! zise Speciale. Numele, vîrsta, calitatea ta ?

— Dominico Cirillo, răspunse cu glas liniştit interogatul. Am şaizeci de ani. Sub monarhie, am fost medic ; sub Republică, reprezentant al poporului.

— Şi înaintea mea, astăzi, ce eşti ?

— Înaintea ta, laşule, sînt un erou.

— La moarte ! urlă Speciale.

— La moarte !... repetă ca un ecou funebru tribunalul.

— Să trecem mai departe. Tu, cel de colo ! Tu, care porţi uniforma de general din aşa-zisa Republică !

— Eu ? răspunseră în acelaşi timp Manthonnet şi Salvato.

— Nu, e rîndul tău, care ai fost ministru de război. Repede, numele tale !...

Manthonnet îl întrerupse.

— Gabriel Manthonnet, patruzeci şi doi de ani.

— Ce ai făcut sub Republică ?

— Lucruri mari, dar încă nu destul de mari, fiindcă pînă la urmă am capitulat.

— Ce ai de spus în apărarea ta ?

— Am capitulat.

— Nu-i destul.

— Îmi pare rău, dar n-am alt răspuns de dat acelora, care calcă în picioare legea sfîntă a tratatelor.

— La moarte !

— La moarte ! repetă tribunalul.

— Şi tu, Michele Nebunul ! urmă Speciale. Ce ai făcut sub Republică ?

— M-am cuminţit, răspunse Michele.

— Ai ceva de spus în apărarea ta ?

— Ar fi zadarnic.

— De ce ?

— Fiindcă vrăjitoarea Nanno mi-a prezis că voi fi colonel, şi apoi spînzurat. Am fost colonel ; îmi rămîne să fiu spînzurat. Tot ce aş putea spune n-ar împiedica nimic. Aşa că nu vă sfiiţi să vă cîntaţi refrenul : „La moarte !"

— La moarte ! repetă Speciale. Acum, dumneata, urmă el, arătînd-o cu degetul pe Pimentel.

Ea se ridică, frumoasă, liniştită şi gravă ca o matroană antică.

— Eu ? zise ea. Mă numesc Leonora Fonseca Pimentel ; am treizeci şi doi de ani.

— Ce ai de spus în apărarea dumitale ?

— Nimic ; dar am multe de spus pentru acuzarea mea, fiindcă astăzi croii sînt acuzaţi şi laşii răsplătiţi.

— Atunci spune, fiindcă-ţi place să te acuzi singură.

— Eu cea dintîi am strigat napolitanilor : „Sînteţi liberi !" am publicat un ziar în care am dezvăluit sperjururile, mişeliile şi crimele tiranilor ; am cîntat la teatrul San-Carlo *Imnul libertăţii* de Monti, am...

— Destul ! o întrerupse Speciale ; îţi vei urma panegiricul mergînd la spînzurătoare.

Eleonor se aşează din nou, liniştită, aşa cum se ridicase.

— E rîndul tău, omul cu chitara ! zise Speciale adresîndu-se lui Velasco ; fiindcă mi s-a spus că-ţi petreceai vremea cîntînd la chitară, în temniţă.

— E o crimă de les-majestate ?

— Nu ; şi de n-ai fi făcut decît asta, deşi e plăcerea unui trîntor, n-ai fi aici. Dar fiindcă eşti, fă-mi plăcerea de a ne spune numele, prenumele, vîrsta şi calitatea ta.

— Şi dacă nu-mi place să-ţi răspund ?

— Asta n-o să mă împiedice de a te trimite la moarte.

— Bine ! zise Velasco, mă duc eu bucuros fără să mă trimiţi tu.

Și dintr-o singură săritură, o săritură de jaguar, se aruncă peste estradă și căzu în mijlocul pretoriului. Atunci, fără să fi fost timp să-l oprească, fără să i se fi bănuit măcar gîndul, se repezi spre fereastră zornăindu-și lanțurile și strigînd :

— Loc ! Loc !

Toți se dădură la o parte înaintea lui. Velasco sări pe prichiciul ferestrei, dar nu rămase decît o clipă. Sala întreagă scoase un răcnet de groază : se aruncase în gol. Apoi, se auzi căderea unui trup greoi ce se zdrobea pe caldarîm.

După cum spusese, Velasco se dusese la moarte, fără să-l fi trimis Speciale : își sfărîmase țeasta.

Se lăsă o clipă de tăcere apăsătoare, în sala atît de zgomotoasă. Judecători, acuzați, spectatori, toți tremurau. Luiza se ghemui în brațele iubitului ei.

— Trebuie să ridicăm ședința ? întrebă președintele.

— De ce ? zise Speciale. L-ați fi condamnat la moarte ; s-a omorît el însuși ; dreptatea s-a făcut. Răspunde, domnule francez, urmă el adresîndu-se lui Salvato, și spune-ne cum de te înfățișezi înaintea noastră.

— Mă înfățișez înaintea voastră, rosti Salvato, fiindcă nu sînt francez, ci napolitan. Mă numesc Salvato Palmieri; am douăzeci și șase de ani ; slăvesc libertatea, urăsc tirania. Pe mine a vrut regina să mă asasineze prin zbirul ei Pasquale de Simone ; eu am avut îndrăzneala, apărîndu-mă împotriva celor șase asasini, să ucid doi și să rănesc doi. Am meritat moartea : condamnați-mă.

— Haide, făcu Speciale, nu trebuie să refuzăm acestui demn patriot ceea ce cere : moartea !

— Moartea ! repetă tribunalul.

Luiza se aștepta la condamnare, și totuși ofta adînc, parcă gemea.

Călugărul benedictin își ridică gluga și schimbă o privire grăbită cu Salvato.

— Ei ! acum, zise Speciale, e rîndul signorei, și isprăvim. Haide, deși o cunoaștem tot atît de bine ca și dumneata, povestește-ne mica-ți istoricară. Nume, prenume, vîrsta și calitatea, apoi, vom trece la Backeri.

— Ridică-te, Luiza, îi șopti Salvato.

Luiza se ridică.

Văzînd-o atît de tînără, atît de frumoasă și atît de modestă, spectatorilor le scăpă un murmur de admirație și de milă.

— Aprod ! zise Speciale, fă liniște.

— Liniște ! strigă aprodul.

— Vorbește, o îndemnă Salvato.

— Mă numesc Luiza Molina San-Felice, rosti tînăra femeie cu glas blînd și tremurător ; am douăzeci și trei de ani ; sînt nevinovată de crima de care sînt acuzată, dar nu doresc decît să mor.

— Atunci, zise Speciale, neliniștit de dovezile de simpatie, care se arătau acuzatei din toate părțile ; atunci, susții că nu dumneata i-ai denunțat pe bancherii Backer ?

— Și o susține cu atît mai multă dreptate, zise Michele, cu cît eu sînt acela care i-a denunțat ; eu am fost la generalul Championnet ; eu am dat sfatul să fie interogată Giovannina. Biata surioară n-are nici un amestec în toate acestea ! Așa că, într-adevăr, puteți să-i dați drumul în liniște și să-i cereți să se roage pentru voi, ca o sfîntă ce este.

— Taci, Michele, taci !... murmură Luiza.

— Ba dimpotrivă, vorbește, vorbește, Michele ! îl îmbie Salvato.

— Și cu atît mai mult pot să vorbesc, urmă lazzaronele, cu cît în clipa aceea cînd sînt condamnat, nu mă pot alege cu nimic. Tot voi fi spînzurat, așa că măcar să spun adevărul. Minciunile și nu funia îi gîtuie pe oamenii cinstiți. Ei bine, spuneam deci că Madona de la picioarele Grotei, vecina ei, nu-i mai neprihănită decît dînsa. Se înapoia de la Poestum anume ca să-i înștiințeze de mai înainte pe bieții Backeri, cînd i-a întîlnit în mîinile soldaților care-i duceau la Castello-Nuovo ; și, înainte de-a muri, Backer fiul i-a scris pentru a-i spune că știe sigur că nu ea, ci eu eram pricina morții lui. Dă scrisoarea, surioară, dă-o ! Domnii o vor citi și sînt prea drepți ca să te condamne dacă ești nevinovată.

— N-o am, murmură signora San-Felice ; nu știu ce am făcut cu ea.

— O am eu, zise repede Salvato ; caută în buzunarul ăsta, Luiza, și dă-o.

— Așa vrei, Salvato ! murmură ea.

Apoi, și mai încet :

— Și dacă m-ar grația !

— De-ar da Dumnezeu !

— Dar tu ?

— Tatăl meu e aici.

Luiza luă scrisoarea din buzunarul lui Salvato și o întinse judecătorului.

— Domnilor, zise Speciale, chiar dacă scrisoarea ar fi a lui Backer, sper că nu-i veți da decît crezarea pe care o merită. Știți că Backer fiul era amantul acestei femei.

— Amantul ? exclamă Salvato. O ! ticălosule ! Să n-atingi această ființă neprihănită nici măcar cu vorbele tale.

— Îndrăgostit de mine, vreți să spuneți, domnule ?

— Și îndrăgostit pînă la nebunie ; numai un nebun poate încredința unei femei taina unei conspirații.

— Citiți scrisoarea, zise. Salvato ridicîndu-se, și citiți-o cu glas tare.

— Da, cu glas tare ! cu glas tare ! strigă auditoriul.

Speciale fu deci silit să dea ascultare vocii publice, și citi scrisoarea pe care o cunoaștem, unde André Backer, drept dovadă a încrederii lui în Luiza, și a convingerii că n-avea nici un amestec în denunțarea complotului regalist, dădea tinerei femei misiunea de a împărți victimelor războiului civil suma de patru sute de mii de ducați.

Judecătorii se priviră : nu se putea condamna pentru un fapt cu totul dezmințit, în care victima achita, iar vinovatul se denunța singur.

Totuși ordinul regelui era pozitiv : trebuia să se condamne, și să se condamne la moarte.

Dar Speciale nu era omul să se încurce pentru atît de puțin.

— Bine, zise el, tribunalul renunță la acest cap de acuzare.

Un murmur binevoitor îi primi cuvintele.

— Dar, urmă Speciale, mai ești acuzată și de altă crimă, nu mai puțin gravă.

— Care ? întrebară în același timp Luiza și Salvato.

— Ești acuzată de a fi adăpostit un bărbat care venea la Neapole pentru a conspira împotriva guvernului ; de a-l fi ținut șase săptămîni în casa dumitale, și de a-l fi lăsat să se ducă pentru a lupta împotriva trupelor regelui legitim.

Drept răspuns, Luiza plecă fruntea și se uită cu dragoste la Salvato.

— Asta-i bună ! exclamă Michele. Putea oare să-l lase să moară la ușa ei, fără ajutor ? Oare cea dintîi lege din Evanghelie nu-i să-ți ajuți aproapele ?

— Trădătorii, întrerupse Speciale, nu-s aproapele nimănui.

Apoi, cum era grăbit s-o termine cu afacerea aceasta care, mai mult decît ar fi vrut, stîrnea interesul public, zise :

— Va să zică, mărturisești că ai primit, ai ascuns și îngrijit un conspirator care n-a ieșit din casa dumitale decît pentru a-i ajunge pe francezi și pe iacobini ?

— Mărturisesc, răspunse Luiza.

— Ajunge. E trădare, crima e capitală. La moarte !

— La moarte ! repetă înăbușit tribunalul.

Un lung și dureros murmur se înalță din auditoriu. Luiza San-Felice, liniștită și cu mîna pe inimă, se întoarse către spectatori să le mulțumească ; dar, deodată, se opri nemișcată și cu ochii ațintiți.

— Ce ai ? o întrebă Salvato.

— Acolo, acolo, vezi ? rosti ea fără să facă vreun gest și plecîndu-se înainte. El ! el ! el !

La rîndul său, Salvato se plecă spre partea pe care i-o arăta Luiza și văzu un bărbat între cincizeci și cinci-șaizeci de ani, îmbrăcat cu eleganță în negru și purtînd crucea de Malta brodată pe haină. Înainta încet spre tribunal, prin mulțimea ce se dădea în lături în fața lui.

Deschise balustrada ce despărțea publicul de juntă, păși pînă în mijlocul pretoriului și se adresă judecătorilor care-l priveau cu mirare :

— Ați condamnat femeia la moarte, dar vin să vă spun că sentința nu poate fi executată.

— Și de ce ? întrebă Speciale.

— Fiindcă e însărcinată, răspunse el.

— Și cum de-o știți ?

— Sînt soțul ei, cavalerul San-Felice.

Un strigăt de bucurie izbucni în auditoriu, un strigăt de admirație pe estrada inculpaților. Speciale se îngălbeni, simțind că-i scapă prada. Judecătorii, îngrijorați, se priviră.

— Luciano ! Luciano ! murmură Luiza, întinzîndu-și mîinile spre cavaler, în timp ce lacrimi mari de înduioșare îi curgeau din ochi.

Cavalerul înaintă spre estradă ; soldaţii se îndepărtară de la sine.

Luă mîna soţiei sale şi o sărută cu dragoste.

— A ! Într-adevăr aveai dreptate, Luiza, şopti Salvato; omul ăsta-i un înger, şi mă ruşinez că sînt atît de puţin faţă de el.

— Duceţi condamnaţii la Vicaria, ordonă Speciale, adăugînd, şi trimiteţi-o înapoi pe femeie la Castello-Nuovo.

Uşa prin care trecuseră prevenitii se deschise pentru a lăsa să iasă condamnaţii ; dar, înainte de-a părăsi estrada, Salvato mai avu timp să schimbe o ultimă privire cu tatăl său.

39

ÎN CAPELĂ

După ordinul dat de Speciale, condamnaţii fură duşi la Vicaria, şi Luiza înapoi la Castello-Nuovo.

Totuşi, cei doi îndrăgostiţi, găsind la soldaţi mai multă milă decît la judecători, avură răgazul să-şi ia rămas bun şi să-şi dea o ultimă sărutare.

Plin de încredere în tatăl său, Salvato îşi asigură prietena că avea mare speranţă, şi că speranţa aceasta n-o va pierde nici chiar la picioarele eşafodului.

Luiza nu-i răspundea decît cu lacrimi.

În sfîrşit, la uşă fură nevoiţi să se despartă.

Condamnaţii apucară pe străzile Trinita-Maggiore, Trinita şi pe vico Stato ; după care, calea Tribunalelor îi duse drept la Vicaria.

Luiza, dimpotrivă, coborî din nou pe străzile Monte-Oliveto şi Medina şi se înapoie la Castello-Nuovo, unde în urma unei recomandări a prinţului Francesco, adusă de un om necunoscut, fu închisă într-o cameră aparte.

Nu vom încerca să redăm starea în care o lăsară. Cititorii noştri şi-o vor închipui singuri.

Cît despre condamnaţi, se îndreptau, după cum am spus, spre Vicaria, şi pînă la poartă îi însoţiră cei care fuseseră de faţă la judecată.

Afară însă de cavalerul San-Felice și de călugăr care se apropiaseră unul de altul, alergînd împreună la primul colț al străzii della Guercia.

Poarta Vicariei era mereu deschisă ; primea de la tribunal condamnații, îi ținea douăsprezece-paisprezece sau cincisprezece ore, apoi îi arunca eșafodului.

Curtea era plină de soldați. Seara se așterneau pentru ei saltele sub arcade, și se culcau, învelindu-se cu mantalele. Dealtfel, erau zilele cele mai calde ale anului.

Condamnații ajunseră pe la două noaptea, și fură duși de-a dreptul în capelă.

Desigur, erau așteptați : camera unde se afla altarul era luminată cu lumînări de ceară ; cealaltă, cu o lampă atîrnată de tavan.

Pe jos se găseau șase saltele.

O ceată de temniceri îi întîmpinară aici.

Soldații se opriră în prag, gata să tragă dacă, în clipa cînd se vor scoate lanțurile condamnaților, s-ar isca vreo răzvrătire printre ei.

Nu aveau să se teamă de așa ceva. Ajuns în starea aceasta, fiecare dintre ei se simțea nu numai sub privirea curioasă a contemporanilor, ci și sub privirea nepărtinitoare a posterității, și nici unul nu era pînă într-atîta dușmanul renumelui său, pentru a întuneca prin vreo nesocotită mînie seninătatea morții lui.

Cu aceeași liniște de parcă ar fi fost vorba de alții decît de ei, lăsară să li se desprindă lanțurile ce le legau mîinile și să li se pună la picioare cele care-i înțepeneau de podea.

Inelul era destul de aproape de pat și lanțul destul de lung pentru ca osînditul să se poată culca.

Cînd se ridica, nu putea să se îndepărteze de pat cu mai mult de un pas.

În zece minute, dubla operație fu gata ; temnicerii se retraseră cei dintîi, și apoi soldații.

Pe urmă ușa, cu trei zăvoare și doi drugi, se închise după ei.

— Prieteni, zise Cirillo, îndată ce ultimul scîrțîit al ușilor se stinse, lăsați-mă, ca medic, să vă dau un sfat !

— Nu, zău ! răspunse rîzînd contele de Ruvo, va fi binevenit, că mă simt foarte bolnav ; atît de bolnav, încît nu voi ajunge ora patru după-amiază.

— De aceea, scumpul meu conte, obiectă Cirillo, am spus un sfat și nu o reţetă.

— O ! Atunci, îmi retrag observaţia ; presupune că n-am spus nimic.

— Pariez, făcu la rîndul său Salvato, că ghicesc sfatul pe care erai să ni-l dai, scumpul meu Hipocrat [1] : voiai să ne sfătuieşti să dormim, nu-i aşa ?

— Tocmai : somnul e puterea şi, cu toate că sîntem bărbaţi, cînd va suna ceasul, vom avea nevoie de putere, de toată puterea noastră.

— Cum, dragul meu Cirillo, zise Manthonnet, dumneata care eşti un om prevăzător, cum de, bănuind ceasul ăsta, nu te-ai asigurat din vreme cu vreun praf sau un lichid oarecare, ce ne-ar scuti de a dansa la capătul unei frînghii, în faţa nătărăilor de lazzaroni, dansul caraghios cu care sîntem ameninţaţi !

— M-am gîndit, dar, egoist cum sînt, şi fără să-mi închipui că trebuia să murim împreună, nu m-am gîndit decît la mine. Inelul ăsta, ca şi al lui Hanibal, conţine moartea celui care-l poartă.

— A ! exclamă Caraffa, înţeleg acum de ce ne sfătuieşti să dormim : ai fi adormit cu noi, dar nu te-ai mai fi deşteptat.

— Te înşeli, Hector. Sînt cu desăvîrşire hotărît să mor ca voi şi cu voi şi, dacă-i cineva care să fi dormit prost şi în clipa de-a porni în marea călătorie, ar simţi vreo slăbiciune, inelul e al său.

— Drace ! făcu Michele, e ispititor.

— Îl vrei, biet copil din popor, care n-ai ca noi, pentru a te ajuta să mori, sprijinul ştiinţei şi al filozofiei ? întrebă Cirillo.

— Mulţumesc, mulţumesc, domnule doctor ! răspunse Michele ; ar fi otravă pierdută.

— De ce ?

— Fiindcă bătrîna Nanno mi-a prezis că voi fi spînzurat, şi nimic nu poate împiedica să fiu spînzurat. Aşa că fă-ţi darul cuiva, care să fie liber de-a muri in felul său.

— Primesc, doctore, zise Eleonor Pimentel ; sper să nu mă servesc de el ; dar sînt femeie şi, în clipa din urmă pot avea o slăbiciune. Dacă nenorocirea aceasta mi se întîmplă, mă vei ierta, nu-i aşa ?

---

[1] *Hipocrat*, medic grec, 460—375 î.e.n.

— Iată-l ; dar, pe răspunderea mea, zise Cirillo, n-ai dreptate să te îndoiești de dumneata însăți.

— Nu-i nimic ! făcu Eleonor, întinzîndu-și mîna. Totuși, dă-l.

Salteaua doctorului era prea departe de-a Eleonorei Pimentel pentru ca Cirillo să-i dea inelul în mînă ; dar îl trecu prizonierului cel mai apropiat de dînsul, care-l trecu vecinului său, iar acesta îl înmînă Eleonorei.

— Se spune, făcu ea, că, aducîndu-se Cleopatrei șarpele veninos culcat într-o coș cu smochine, ea mîngîie reptila, rostind : „Fii binevenită, mică lighioană hîdă ! mie îmi pari frumoasă, fiindcă ești libertatea". Și tu ești libertatea, o, inel prețios, și te sărut ca o soră.

Salvato, după cum am văzut, nu luase parte la conversație. Ședea pe locul său, cu coatele pe genunchi și capul în mîini.

Hector Caraffa îl privea cu îngrijorare. De pe salteaua lui putea s-ajungă pînă la el.

— Dormi sau visezi ? îl întrebă.

Salvato își luă mîinile de pe fața-i foarte liniștită, dar tristă fiindcă numai tristețea era proprie chipului său.

— Nu, zise el, mă gîndesc.

— La ce ?

— La un caz de conștiință.

— A ! exclamă rîzînd Manthonnet, ce nenorocire că nu-i aici cardinalul Ruffo !

— Nu m-aș adresa lui, căci acest caz de conștiință voi singuri îl puteți dezlega.

— A ! nu zău ! se miră Hector Caraffa, nu bănuiam că m-au închis aici ca să fac parte dintr-un sinod.

— Cirillo, dascălul nostru în filozofie, în știință și în onoare mai cu seamă, a spus adineaori : „Am otravă, dar numai pentru mine ; așa că n-o voi întrebuința".

— O vrei ? întrebă repede Eleonor. Nu mi-ar părea rău să ți-o înapoiez, că-mi arde mîinile.

— Nu, mulțumesc ; îmi rămîne să vă pun o simplă întrebare. Nu vrei, scumpul meu Cirillo, să mori singur de-o moarte blîndă și liniștită pe cînd tovarășii tăi vor muri de-o moarte crudă și dezonorantă ?

— E adevărat. Condamnat în același timp cu ei, mi s-a părut că trebuie să mor cu ei și ca ei.

— Acum, dacă, în loc de putința de a muri, ai avea siguranța de a trăi ?

— N-aș primi viața din aceleași pricini care m-au făcut să resping moartea.

— Gîndiți toți ca Cirillo ?

— Toți, răspunseră într-un singur glas cei patru bărbați.

Eleonor Pimentel asculta tot mai pasionată.

— Dar, urmă Salvato, dacă mîntuirea ta ar putea aduce pe a altuia, a unei ființe slabe și nevinovate, care pentru a scăpa de la moarte nu se bizuie decît pe tine, nu speră decît în tine, și ar muri fără tine ?

— O ! Atunci, exclamă cu înfocare Eleonor Pimentel, ar fi de datoria noastră să primim.

— Vorbești ca femeie, Eleonor.

— Iar noi vorbim ca bărbați, reluă Cirillo, și ca și ea, îți spunem : „Salvato, ar fi de datoria noastră să primim !"

— Asta ți-e părerea, Ruvo ? întrebă tînărul.

— Da.

— Asta ți-e părerea, Manthonnet ?

— Da.

— Asta ți-e părerea, Michele ?

— O ! da, de o sută de ori da !

Și, plecîndu-se înspre Salvato :

— În numele Madonei, domnule Salvato, salvează-te și salveaz-o ! A ! De-aș putea fi sigur că nu va muri, aș merge la spînzurătoare jucînd, și aș striga : „Trăiască Madona !" cu știreangul de gît.

— Bine, zise Salvato, știu ce voiam să știu ; mulțumesc.

Și se lăsă iar tăcere.

Numai lampa, în care se sfîrșise uleiul, pîrîi o clipă, scînteie scurt de cîteva ori, și se stinse încet.

Curînd o licăreală cenușie, vestind ziua ce avea să fie ultima zi a condamnaților, se ivi cu tristețe printre zăbrele.

— Iată simbolul morții : lampa se stinge, se lasă noaptea, apoi se ivesc zorile.

— Ești sigur că se ivesc zorile ? întrebă Cirillo.

La ora opt dimineața, parte din condamnații ce dormeau fură treziți de zgomotul pe care-l făcu, deschizîndu-se, ușa primei încăperi, adică cea unde era altarul.

Temnicerii intrară în camera condamnaților, și șeful lor rosti cu glas tare :

— Slujba morților !

— La ce bun slujba ? zise Manthonnet. Cred ei oare că nu vom ști să murim cum trebuie și fără asta ?

— Călăii noștri vor să-l pună pe Dumnezeu de partea lor, răspunse Ettore Caraffa.

— Nu văd nicăieri că slujba a fost instituită de Evanghelie, făcu la rîndul său Cirillo, și Evanghelia e singura mea credință.

— Bine, zise același glas poruncitor ; nu-i dezlegați decît pe cei care vor să vină la slujba bisericească.

— Dezlegați-mă, zise Salvato.

Eleonor Pimentel și Michele cerură același lucru.

Tustrei fură dezlegați.

Trecură în camera de alături. Preotul era la altar ; soldații păzeau ușa, și se vedeau lucind pe coridor baionetele, arătînd că detașamentul era numeros și că, prin urmare, se luaseră măsuri.

Salvato pusese să-l dezlege numai pentru a nu lăsa să-i scape un prilej de-a fi în legătură cu tatăl său ori cu agenții lui care ar încerca să-l elibereze.

Eleonor ceruse să asculte slujba fiindcă, femeie și poetă, firea ei o îndemna să ia parte la taina divină.

Michele, fiind, napolitan și lazzarone, era încredințat că, fără slujbă, nu-i moarte bună.

Salvato rămase în picioare, lîngă ușa de comunicare dintre cele două camere ; dar zadarnic întrebă din ochi pe cei de față și își adînci privirea pe coridor, că nu văzu nimic care să-i dea de bănuit că aveau grijă de salvarea lui.

Eleonor luă un scaun și se plecă, rezemîndu-se de spetează.

Michele îngenunche chiar pe treptele altarului.

El reprezenta credința deplină ; Eleonor, speranța ; Salvato, îndoiala.

Salvato ascultă slujba cu gîndul aiurea ; Eleonor cu reculegere ; Michele în extaz.

Nu fusese decît patru luni patriot și colonel, iar toată viața lui fusese lazzarone.

Cînd se isprăvi slujba, preotul întrebă :

— Cine vrea să se împărtășească ?

— Eu ! exclamă Michele.

Eleonor se înclină fără să răspundă ; Salvato dădu din cap a tăgadă.

Michele se apropie de preot, se spovedi în șoaptă și se împărtăși.

Apoi tustrei fură retrimiși în camera a doua, unde li se aduse prînzul, ca și celorlalți tovarăși ai lor.

— La ce oră ? întrebă Cirillo pe temnicerii care veneau cu mîncarea.

Unul din ei se apropie de dînsul.

— Cred că la ora patru, domnule Cirillo, îi zise el.

— A ! făcu doctorul, mă recunoști ?

— Anul trecut, ați vindecat-o pe nevastă-mea de-o pneumonie.

— Și-i sănătoasă de atunci ?

— Da, Excelență.

Apoi, în șoaptă :

— V-aș dori, adăugă el oftînd, tot atîtea zile pe cît se pare că va mai trăi ea.

— Dragul meu, îi răspunse Cirillo, zilele omului sînt numărate ; numai că Dumnezeu e mai puțin aspru decît Maiestatea Sa regele Ferdinand ; uneori, Dumnezeu mai grațiază ; regele Ferdinand, niciodată ! Spui că-i la ora patru ?

— Cred, rosti temnicerul ; dar, cum sînteți mulți, poate se va începe cu un ceas mai devreme, ca să fie timp.

Cirillo își scoase ceasornicul.

— Zece și jumătate, zise el.

Apoi, cum era să-l pună iar în buzunar :

— Ehei ! exclamă el, uitam să-l întorc. Nu-i nici un motiv să se oprească, fiindcă eu mă voi opri.

Și își întoarse liniștit ceasornicul.

— Sînt cîțiva dintre condamnați care doresc să primească ajutorul religiei ? întrebă preotul, ivindu-se în pragul ușii.

— Nu, răspunseră într-un glas Cirillo, Ettore Caraffa și Manthonnet.

— Cum vreți, răspunse preotul ; e o treabă între Dumnezeu și voi.

— Cred, părinte, răspunse Cirillo, c-ar fi mai drept a spune între Dumnezeu și regele Ferdinand.

40

POARTA SANT'AGOSTINO-ALLA-ZECCA

Pe la trei și jumătate, condamnații auziră că se deschide ușa exterioară de la încăperea *bianchilor*, de care erau despărțiți printr-un perete solid și printr-o ușă plină cu benzi de fier, cu lacăte și cu zăvoare ; apoi, un zgomot de pași și șoapta mai multor glasuri.

Cirillo își scoase ceasornicul.

— Trei și jumătate, zise el ; bunul meu temnicer nu s-a înșelat.

— Michele ! îl strigă Salvato pe lazzaronele care, de cînd se împărtășise, stă adîncit în rugăciune.

Michele tresări și, la un semn al lui Salvato, se apropie de el atîta cît îi-îngăduia lungimea lanțului său.

— Excelență ? întrebă el.

— Caută să nu te îndepărtezi de mine și, dacă se întîmplă ceva neașteptat, folosește prilejul.

Michele clătină din cap.

— O ! Excelență, murmură el, Nanno a zis c-o să fiu spînzurat, trebuie să fiu spînzurat ; nu se poate să se întîmple altfel.

— Aida, de ! Mai știi ? zise Salvato.

Se auzi deschizîndu-se ușa opusă aceleia care dădea în cămăruța *bianchilor*, adică cea a capelei, și un om se ivi în pragul camerei condamnaților, pe cînd zgomotul paturilor de pușcă pe care soldații le așezau pe jos ajungea pînă la ei.

Nu se puteau înșela, după înfățișare omul era călăul.

Numără osîndiții.

— Abia șase ducați primă ! murmură el oftînd. Și cînd mă gîndesc că, numai din lovitura asta, trebuia să cîștig șaizeci de ducați... În sfîrșit, să nu ne mai gîndim !

Procurorul fiscal Guidobaldi intră, precedat de un grefier, ținînd sentința juntei.

— Dezlegați condamnații, zise procurorul fiscal.

Temnicerii executară ordinul.

— În genunchi pentru a vă auzi sentința ! zise Guidobaldi.

— Cu voia dumitale, domnule procuror fiscal, răspunse Hector Caraffa, ne place mai mult s-o auzim în picioare.

La glasul batjocoritor cu care vorbele erau rostite, judecătorul scrîşni din dinţi.

— În genunchi, în picioare sau stînd jos, n-are a face în ce fel o veţi auzi, trebuie numai s-o auziţi şi sentinţa să se execute ! Grefier, citeşte !

Sentinţa îi condamna pe Dominico Cirillo, Gabriel Manthonnet, Salvato Palmieri, Michele il Pazza şi pe Eleonor Pimentel să fie spînzuraţi, iar pe Hector Caraffa să i se taie capul.

— Foarte bine ! făcu Hector, nu-i nimic de cîrtit împotriva judecăţii.

— Atunci, zise în batjocură Guidobaldi, se poate executa ?

— Cînd veţi voi. Cît despre mine sînt gata, şi presupun că prietenii mei sînt gata, ca şi mine.

— Da, răspunseră condamnaţii într-un singur glas.

— Totuşi ţie, Dominico Cirillo, trebuie să-ţi spun un lucru, făcu Guidobaldi cu o sforţare ce dovedea cît îl costa să i-l spună.

— Ce anume ? întrebă Cirillo.

— Cere regelui graţierea ta şi poate, fiindcă ai fost medicul său, ţi-o va acorda. În tot cazul, după ce vei fi făcut cererea, am ordin de amînare.

Toate privirile se aţintiră asupra lui Cirillo.

Dar el, cu glasu-i blînd, cu faţa liniştită şi gura zîmbitoare, răspunse :

— Zadarnic vor să-mi necinstească numele printr-o josnicie. Nu primesc să păşesc pe ruşinoasa cale de salvare ce mi se oferă. Am fost condamnat cu prieteni care-mi sînt scumpi ; vreau să mor cu ei. Îmi aştept liniştea de la moarte, şi nu voi face nimic pentru a fugi de ea şi a rămîne un ceas mai mult într-o lume unde domnesc adulterul, sperjurul şi perversitatea.

Eleonor apucă mîna lui Cirillo şi, după ce i-o sărută, sparse pe podea inelul cu opium pe care îl primise de la el.

— Ce-i asta ? întrebă Guidobaldi, văzînd lichidul ce se răspîndea pe lespezi.

— O otravă care, în zece minute, m-ar fi scăpat de urmărirea ta, ticălosule ! răspunse ea.

— Şi de ce nu-ţi mai trebuie otrava aceasta ?

— Fiindcă mi se pare că ar fi o lașitate să-l părăsesc pe Cirillo, de vreme ce el nu vrea să ne părăsească pe noi.

— Bine, fata mea! exclamă Cirillo. Nu voi spune: „Ești demnă de mine!“ voi spune: „Ești demnă de tine însăți!“

Eleonor surîse și, cu ochii la cer, mîna întinsă și zîmbetul pe buze rosti:

Forsan haec olim meminisse juvabit! [1]

— Haide, făcu Guidobaldi cu nerăbdare, s-a isprăvit, și nimeni nu mai are nimic de cerut?

— Mai întîi, nimeni n-a cerut nimic, răspunse contele de Ruvo.

— Și nimeni nu va cere nimic, adăugă Manthonnet, decît numai să curmăm, cît mai repede, comedia aceasta de prefăcută clemență.

— Temnicer, deschide ușa să intre *bianchii,* ordonă procurorul fiscal.

Ușa cabinetului se deschise și se iviră *bianchii* în lungile lor veșminte albe.

Erau doisprezece, doi de fiecare condamnat.

Ușa cabinetului se închise în urma lor.

Un penitent se apropie de Salvato și, luîndu-i mîna, îi făcu semnul masonic.

Salvato îi întoarse același semn, fără ca fața să-i trădeze cea mai mică emoție.

— Sînteți gata? întrebă penitentul.

— Da, răspunse Salvato.

Răspunsul cu dublu înțeles, nimeni nu-l băgă de seamă.

Cît despre Salvato, nu recunoștea glasul; dar semnul masonic îl înștiința că avea a face cu un prieten.

Schimbă o privire cu Michele.

— Nu uita ce ți-am spus, Michele, făcu Salvàto.

— Da, Excelență, răspunse lazzaronele.

— Care din voi se cheamă Michele? întrebă un penitent.

— Eu, zise cu vioiciune Michele, crezînd că avea să afle vreo veste bună.

Penitentul se apropie de el.

— Ai mamă? îl întrebă.

— Da, răspunse Michele oftînd, și-i cea mai mare durere a mea, sărmana femeie! Dar cum de știți?

[1] Poate că acest lucru îți va ajuta să-ți amintești cîndva.

— O biată bătrînă m-a oprit în clipa cînd intram la Vicaria.

„— Excelenţă, mi-a zis ea, am să vă rog ceva.

— Ce anume ? am întrebat-o.

— Aş vrea să ştiu dacă faceţi parte din penitenţii care însoţesc condamnaţii la eşafod.

— Da.

— Ei bine, pe unul din ei îl cheamă Michele Marino ; dar e mai cunoscut sub numele de Michele il Pazzo.

— Nu-i cel, am întrebat-o, care a fost colonel sub aşa-zisa Republică ?

— Da, bietul copil, răspunse ea, chiar el e !

— Ei, şi apoi ?

— Ei, atunci, ca un bun creştin ce sînteţi, să-l înştiinţaţi că, ieşind de la Vicaria, să-şi întoarne capul la stînga ; am să fiu pe piatra Faliţilor, ca să-l văd pentru cea din urmă dată şi să-l binecuvîntez".

— Mulţumesc, Excelenţă, zise Michele. Biata femeie m-a iubit din toată inima. Multe necazuri i-am mai făcut toată viaţa mea ; dar, acesta de astăzi e cel din urmă !

Apoi, ştergîndu-şi o lacrimă :

— Vreţi să-mi faceţi cinstea să mă însoţiţi ? întrebă el pe penitent.

— Bucuros, răspunse acesta.

— Haide, Michele, zise Salvato, să nu ne lăsăm aşteptaţi.

— Iată-mă, domnule Salvato, iată-mă !

Şi Michele se aşează în urma lui.

Condamnaţii ieşiră din sala în care fuseseră ţinuţi în capelă, trecură prin încăperea unde se săvîrşise slujba bisericească, şi intrară pe coridor, cu călăul în frunte.

Mergeam în ordinea după care, fără îndoială, trebuiau să fie executaţi :

Mai întîi Cirillo, apoi Manthonnet, apoi Michele, apoi Eleonor Pimentel şi la urmă Ettore Caraffa.

Fiecare condamnat păşea între doi *bianchi*.

La uşa închisorii ce dădea în curte, se înşira un dublu rînd de soldaţi, de la această primă uşă pînă la a doua, dinspre piaţa Vicaria.

Piaţa era ticsită de norod.

La vederea condamnaţilor, un vuiet îngrozitor se înălţă din mulţime :

— La moarte, iacobinii ! La moarte !

Era vădit că, fără dublul șir de soldați care-i ocroteau, n-ar fi făcut cinci pași pe stradă fără să fie sfîrtecați.

Cuțite străluceau în toate mîinile, amenințări în toți ochii.

— Reazămă-te de umărul meu, zise lui Salvato penitentul care mergea în dreapta lui, și i se făcuse cunoscut drept mason.

— Crezi oare că am nevoie să fiu susținut ? întrebă zîmbind Salvato.

— Nu, dar am să-ți dau instrucțiuni.

Făcuseră vreo cincisprezece pași afară din Vicaria, și se găseau în fața columnei ce se înalță deasupra pietrei zisă a Faliților, fiindcă așezîndu-se cu șezutul gol pe ea, faliții din Evul Mediu se declarau în faliment.

— Stați ! strigă penitentul din stînga lui Michele.

În asemenea marșuri funebre, penitenții se bucură de-o autoritate, pe care nimeni nu se gîndește să le-o tăgăduiască.

Meșter Donato se opri cel dintîi și, în urma lui, se opriră penitenții, soldații și condamnații.

— Tinere, zise lui Michele penitentul care strigase : „Stați !“ Ia-ți rămas bun de la maică-ta ! — Femeie, adăugă el întorcîndu-se către bătrînă, dă fiului tău cea din urmă binecuvîntare !

Bătrîna coborî de pe piatra pe care se suise, și Michele se aruncă în brațele ei.

Cîteva clipe, nici unul nici altul, nu putură scoate o vorbă.

Penitentul din dreapta lui Salvato folosi prilejul pentru a-i spune :

— Pe vico Sant'Agostino-alla-Zecca, pe cînd vom ajunge în fața bisericii, va fi zarvă mare. Urcă pe treptele bisericii, și reazămă-te de ușă, bătînd în ea cu călcîiul.

— Penitentul din stînga mea e de-ai noștri ?

— Nu. Fă-te că ai grijă de Michele.

Salvato se întoarse spre grupul pe care-l alcătuiau Michele și maică-sa.

Michele ridicase capul și se uita în jurul său.

— Și ea, întrebă el, ea nu-i cu tine ?

— Care, ea ?

— Assunta.

— Frații și tatăl ei au închis-o la mănăstirea Annonciata, unde plînge deznădăjduită, și au jurat că de-ar

putea să te smulgă din mîinile soldaților, călăul n-ar mai avea plăcerea să te spînzure, fiindcă ei te-ar face bucăți. Giovanni chiar a mai zis : „Or să mă coste un ducat, dar nu-i nimic !"

— Mamă, să-i spui că eram supărat pe ea că m-a părăsit, dar acum, cînd știu că nu-i de vină, o iert.

— Haide, rosti penitentul, trebuie să vă despărțiți.

Michele îngenunche înaintea maică-si, care-i puse amîndouă mîinile pe creștet și-l binecuvîntă în minte, că biata bătrînă, înăbușindu-se de plîns, nu mai putea vorbi.

Penitentul o luă de subsuori și o așeză pe piatră, unde rămase ca o grămadă neînsuflețită, cu capul pe genunchi.

— Să mergem, zise Michele.

Și, singur, își reluă rîndul.

Bietul băiat nu era nici un liber-cugetător ca Ruvo, nici filozof ca Cirillo, nici o inimă de bronz ca Manthonnet, nici un poet ca Pimentel : era un copil din popor, lesne tulburat de toate simțămintele și neștiind nici să le înfrîneze, nici să le ascundă.

Umbla cu pas sigur, capul drept, dar cu obrajii umezi de lacrimi.

Merseră cîteva clipe de-a lungul străzii Tribunalului ; apoi cotiră la stînga pe vico Lite ; trecură de cealaltă parte a străzii Forcella și dădură în vico Sant' Agostino-alla-Zecca.

La intrarea străzii sta un om lîngă o căruță înjugată cu doi bivoli.

I se păru lui Salvato că penitentul din dreapta lui făcuse un semn căruțașului.

— Fii gata.

— La ce ?

— La ce ți-am spus.

Salvato se întoarse și văzu că omul cu bivolii venea în urma cortegiului cu căruța.

Ceva mai înainte de estrada del Pendino, strada era închisă de un car cu osia stricată.

Omul își deshăma caii, ca să descarce carul.

Cinci-șase soldați înaintară strigînd : „Loc ! Loc !" și încercînd, într-adevăr, să libereze strada.

Erau în fața bisericii Sant'Agostino-alla-Zecca.

Deodată, se auziră mugete îngrozitoare și, ca înnebuniți, bivolii, cu ochii însîngerați, limba scoasă, suflînd foc pe nări, tîrînd după ei căruța cu un zgomot aidoma tu-

netului, se năpustiră asupra cortegiului, călcînd în picioare, strivind de pereții caselor norodul, ce umplea strada, și ariergarda soldaților, care zadarnic voiau să-i oprească cu baionetele.

Salvato înțelese că era clipa. Îndepărtă cu cotul pe al doilea penitent din stînga lui, răsturnă soldatul din dreptul său, și răcnind : „Păzea, bivolii !" parcă ar fi căutat numai să fugă de primejdie, sări pe treptele bisericii, și se rezemă de ușă, lovind-o cu călcîiul.

Ușa se deschise, așa cum, într-o feerie bine pusă la punct se deschide o trapă engleză și, înainte să fi avut timpul să se vadă pe unde dispăruse Salvato, se reînchise după el.

Michele voise să-l urmeze ; dar un braț de fier îl oprise. Era al bătrînului pescar Basso Tomeo, tatăl Assuntei.

41

CUM SE MUREA LA NEAPOLE ÎN 1799

Patru bărbați înarmați pînă-n dinți îl așteptau pe Salvato în biserică.

Unul din ei îi deschise brațele, Salvato se aruncă la pieptul lui, strigînd :

— Tată !

— Și acum, zise acesta, să nu pierdem o clipă ! Vino ! Vino !

— Dar, făcu Salvato, împotrivindu-se, nu-i putem scăpa și pe tovarășii mei ?

— Nici gînd, răspunse Joseph Palmieri, să ne gîndim numai la Luiza.

— A ! da, exclamă Salvato, Luiza. S-o scăpăm pe Luiza.

Dealtfel, de ar fi vrut să mai stăruie, i-ar fi fost cu neputință ; la zgomotul paturilor de pușcă în ușa bisericii, Joseph Palmieri, cu puterea unui uriaș, își trăgea după el fiul spre ieșirea ce dădea în strada Chiarettieri-al-Pendino.

Acolo, patru cai gata înşeuaţi, fiecare cu cîte o carabină la oblînc şi păziţi de doi ţărani din Abruzzi, îşi aşteptau călăreţii.

— Iată calul meu, zise Joseph Palmieri, sărind în şa; iată-l pe al tău, adăugă el, arătînd al doilea cal fiului său.

Salvato era şi el călare înainte ca tatăl lui să fi isprăvit fraza.

— Urmează-mă! îi strigă Joseph.

Şi se repezi cel dintîi prin largo del Elmo, prin vico Grande şi prin strada Egiziaca a Forcella.

Salvato îl urmă; ceilalţi doi oameni galopară la spatele lui.

După cinci minute, ieşeau din Neapole pe poarta Nola, apucau pe şoseaua San-Corme, se aruncau la stînga pe o cărare de-a curmezişul mlaştinilor, ajungeau mai sus de Capodichino la drumul spre Casoria, lăsau Sant'Antonio la stînga lor, Acerra la dreapta şi, datorită minunaţilor cai, o luau înaintea celor doi oameni ce le slujeau drept însoţitori, şi se afundau în valea Furcilor-Caudine.

Acum, pentru cei dintre cititorii noştri care vor să li se spună tot, îi vom lămuri în două cuvinte.

Joseph Palmieri, într-o scurtă călătorie la Molisa, găsise doisprezece oameni devotaţi pe care-i adusese cu el la Neapole.

Unul din vechii lui prieteni, agregat la corporaţia *bianchilor*, sub cuvînt de a-l însoţi ca penitent pe Salvato, se însărcină să înştiinţeze condamnatul despre ceea ce se pregătea pentru scăparea lui.

Un ţăran de-al lui Joseph Palmieri închisese strada cu un car.

Altul aştepta trecerea cortegiului cu o căruţă înjugată cu doi bivoli, pe aproape toată lungimea străzii.

După ce trecu cortegiul, ţăranul aruncase în urechea fiecărui bivol o bucată de iască aprinsă, aşa că-i apucase furia şi se repeziseră mugind pe stradă, răsturnînd tot ce le ieşea înainte.

Astfel izbucnise zarva de care se folosise Salvato, şi care încă nu se potolise la dispariţia lui.

Am spus că Michele încercase să-l urmeze, dar îl oprise bătrînul pescar Basso Tomeo, care jurase să-l smulgă din mîinile călăului.

Într-adevăr, se dezlănțuise o luptă nu numai între lazzaronii ce voiau să-l sfîrtece pe Michele, dat fiind că le dezonorase preacinstita breaslă, purtînd uniforma franceză, ci și între ei și Michele care, la urma urmelor, voia mai bine să fie spînzurat decît făcut bucăți.

Soldații din escortă veniseră în ajutorul lui Michele și izbutiseră să-l tragă din mîinile foștilor săi camarazi, dar într-un hal fără de hal.

Lazzaronii sînt iuți de mînă și avuseseră cînd să-i trîntească două-trei lovituri de cuțit.

Drept urmare bietul om, nemaiputînd umbla, soldații luară căruța, ce împiedica trecerea, ca să-l ducă la capătul drumului.

Cît despre Salvato, se băgase de seamă fuga lui, fiindcă-i fusese grăbită de loviturile soldaților cu patul puștii în ușa bisericii ; era însă prea trainică pentru a fi spartă : trebuia să se facă ocolul bisericii și chiar al străzii, prin strada del Pendino. Îl făcură, dar ținu un sfert de ceas și, cînd ajunseră la ieșirea bisericii, Salvato era afară din Neapole și, deci în afară de primejdie.

Nici unul din ceilalți condamnați nu încercase, cîtuși de puțin, să fugă.

După ce Salvato dispăru iar Michele fu culcat în căruță, cortegiul funebru își reluă marșul spre locul execuției, adică spre Piața-Veche.

Dar, pentru a da mai mare mulțumire poporului, se făcu un mare ocol prin strada Francesca, așa ca să se ajungă pe chei.

Lazzaronii o recunoscuseră pe Eleonor Pimentel și, jucînd de amîndouă părțile cortegiului, pe care-l însoțeau cu huiduieli și gesturi nerușinate, cîntau :

La signora Dianora,
Che cantava neoppa lo triato,
No alballa muzzo a lo mercato.

Viva, viva lo papa santo
Che a marmato i cannoncini,
Per distruggere i giacobini !

Viva la forca e maestro Donato !
Sant'Antonio sia lodato !

Ceea ce înseamnă :

La signora Dianora,
Care cînta la teatru,
Acum joacă în mijlocul Pieţii.

Trăiască, trăiască sfîntul papă,
Care a trimis mici tunuri
Să nimicească iacobinii !

Trăiască spînzurătoarea şi meşter Donato !
Şi lăudat fie sfîntul Anton !

În toiul acestor strigăte, huiduieli, caraghioslîcuri şi injurii, condamnaţii ieşiră pe chei, o luară de-a lungul străzii Nuova şi ajunseră pe strada Suspinelor-din-Prăpastie, de unde zăriră instrumentele supliciului, ridicate în mijlocul Pieţii-Vechi.

Erau şase spînzurători şi un eşafod.

Una din spînzurători se ridica deasupra celorlalte, la o înălţime de zece picioare.

Un gînd nerușinat o pregătise pentru Eleonor Pimentel.

După cum se vede, regele Neapolului nu ştia ce să mai facă pentru bunii lui lazzaroni.

La colţul din vico della Conciaria, un om groaznic de schilodit, cu o mare tăietură ce-i despica faţa în două, scoţîndu-i un ochi, cu o mînă cu degetele retezate, şi un picior de lemn cu care-şi înlocuise piciorul sfărîmat, aştepta cortegiul, înaintea căruia slăbiciunea sa nu-i îngăduise să iasă.

Era beccaiul.

Aflase de judecata şi de condamnarea lui Salvato şi, aşa nevindecat cum era, făcuse o sforţare, ca să aibă plăcerea, de-a vedea cum îl spînzură.

— Unde-i iacobinul ? Unde-i ticălosul ? Unde-i banditul ? exclamă el, încercînd să treacă prin rîndul soldaţilor.

Michele îi recunoscu glasul şi, aproape muribund, se ridică în căruţă şi schimonosindu-se a rîs îi zise :

— Dacă ai venit, beccaiule, să vezi cum îl spînzură pe generalul Salvato, te-ai ostenit degeaba. A scăpat !

— Scăpat ? răcni beccaiul. Scăpat ? Cu neputinţă !

— Mai bine întreabă-i pe domnii ăştia şi priveşte ce mutră lungă fac. Dar tot mai ai un noroc : Ia-o la fugă după el. Ai picioare zdravene şi-o să-l ajungi.

Beccaiul scoase un urlet de furie ; încă o dată, răzbunarea-i scăpa.

— Loc ! strigară soldaţii, respingîndu-l cu patul puştii.

Şi cortegiul trecu.

Ajunseră la picioarele spînzurătorilor. Aici, un grefier aştepta condamnaţii pentru a le citi sentinţa.

Şi fu citită printre rîsete, huiduieli, injurii şi cîntece.

Cînd se isprăvi, călăul înaintă spre grupul condamnaţilor.

Nu se hotărîse ordinea în care trebuiau să fie executaţi.

Văzînd că vine călăul spre ei, Cirillo şi Manthonnet făcură un pas înainte.

— Pe care din doi trebuie să-l spînzur întîi ? întrebă meşter Donato.

Manthonnet se plecă, ridică două paie de mărimi felurite şi dădu lui Cirillo să aleagă.

Cirillo îl trase pe cel mai lung.

— Am cîştigat, zise Manthonnet.

Şi se predă meşterului Donato.

Cu ştreangul de gît, strigă :

— O, norod, care astăzi ne insulţi, într-o zi vei răzbuna pe cei care au murit pentru patrie !

Meşter Donato îl împinse de pe scară şi trupul i se legănă în gol.

Era rîndul lui Cirillo.

Odată urcat pe scară, încercă să spună cîteva cuvinte, dar călăul nu-i dădu răgaz şi, în aclamaţiile lazzaronilor, trupul său se legănă lîngă al lui Manthonnet.

Eleonor Pimentel înaintă.

— Nu-i încă rîndul tău, îi zise brutal călăul.

Ea se dădu cu un pas îndărăt şi văzu că-l aduceau pe Michele.

Dar la picioarele spînzurătorii, el zise :

— Lăsaţi-mă, prieteni, să încerc a urca singur scara, că de nu, or să creadă că frica îmi ia puterea şi nu rănile.

Şi, fără să fie susţinut, sui treptele scării, pînă cînd meşter Donato îi spuse :

— Destul !

Atunci, se opri şi, cum i se trecuse de mai înainte ştreangul de gît, călăul nu avu decît să-l împingă cu genunchiul ca s-o isprăvească şi cu el.

În clipa cînd fu aruncat în gol, murmură numele „Nanno !...“ Restul frazei, de cumva era o frază, fu gîtuit de juvăţ.

Fiecare execuţie era salutată cu urale furtunoase şi răcnete pline de ură.

Dar execuţia aşteptată, cu cea mai mare nerăbdare, era desigur a Eleonorei Pimentel.

În sfîrşit îi venise rîndul, că meşter Donato trebuia s-o termine cu spînzurările înainte de-a trece la ghilotină.

Grefierul şopti cîteva cuvinte meşterului Donato, care se apropie de Eleonor.

Eroina îşi recăpătase liniştea, o clipă tulburată de vederea spînzurătorii mai înalte decît celelalte, vedere ce nu-i doborîse curajul, dar îi alarmase pudoarea.

— Doamnă, îi zise călăul cu alt glas decît cel cu care-i vorbise cu cinci minute mai înainte, sînt însărcinat să vă spun că, de cereţi viaţa, vi se va acorda o amînare, cînd jalba vă va fi trimisă regelui Ferdinand şi poate, că-n clemenţa lui, va binevoi s-o aprobe.

— Cereţi viaţa ! Cereţi viaţa ! repetară în jurul ei penitenţii care o însoţiseră pe dînsa şi pe tovarăşii ei.

Eleonor zîmbi la această dovadă de simpatie.

— Şi, dacă cer altceva decît viaţa, mi se va acorda ?

— Poate, răspunse meşter Donato.

— Atunci, zise ea, daţi-mi un pantalon.

— Bravo ! strigă Hector Caraffa, o spartană n-ar fi vorbit mai bine !

Călăul se uită la grefier ; se nădăjduise o laşitate ; căpătaseră un sublim răspuns al eroinei.

Slujbaşul făcu un semn.

Meşter Donato îşi lăsă mîna mîrşavă pe umărul ei gol şi o trase spre spînzurătoarea cea mai ridicată.

Ajungînd la picioarele ei, Eleonor îi măsură din ochi înălţimea.

Apoi, întorcîndu-se spre cercul spectatorilor ce înconjurau din toate părţile instrumentul supliciului, zise :

— În numele pudoarei, nu-i vreo mamă printre voi care să-mi dea un mijloc de-a scăpa de această ticăloşie ?

O femeie îi aruncă acul de argint cu care-şi ţinea părul.

Eleonor scoase un strigăt de bucurie şi, în dreptul genunchilor, prinzîndu-şi cu acul de argint partea din faţă de cea din spate a rochiei, îşi întocmi pantalonii pe care zadarnic îi ceruse.

Apoi sui cu pas hotărît treptele scării, spunînd primele patru versuri din *Marselieza napolitană*, pe care o cîntase la teatrul San-Carlo, în ziua cînd se aflase că Altamura a căzut.

Înainte să fi rostit al patrulea vers, sufletul acesta eroic se înălţase la cer.

Spînzurătorile erau pline, afară de una : cea menită lui Salvato. Nu mai rămînea nimeni de spînzurat, dar rămînea cineva de ghilotinat.

Era contele de Ruvo.

— În sfîrşit, zise el, văzînd că meşter Donato şi ajutoarele lui o isprăviseră cu ultimul cadavru, sper că-i rîndul meu, hei ?

— O ! fii liniştit, răspunse meşter Donato, nu te las eu s-aştepţi.

— Aha ! pare-se că, de cer o *favoare*, n-o să mi se acorde ?

— Mai ştii ? Oricum, cere.

— Ei bine, doresc să fiu ghilotinat de-a-ndoaselea, ca să văd cum cade fierul care-mi va tăia gîtul.

Meşter Donato se uită la slujbaş, care-i făcu semn că nu găseşte nici o piedică pentru împlinirea acestei dorinţi.

— Se va face, după cum vrei, răspunse călăul.

Atunci, Hector Caraffa urcă sprinten treptele eşafodului şi, ajungînd pe platformă, se întinse cu spatele pe scîndură şi faţa la cer.

Fu legat astfel, apoi împins sub cuţitul ghilotinei.

Şi, cum călăul, poate mirat de neînfrîntu-i curaj, întîrzia o clipă să-şi îndeplinească îngrozitoarea datorie :

— *Taglia dunque, per Dio !* (Taie odată, pentru Dumnezeu !) îi strigă condamnatul.

La ordinul acesta, fatalul cuţit căzu şi capul lui Hector Caraffa se rostogoli pe eşafod.

Să ne întoarcem ochii, de la hidosul cîmp de măcel numit Neapole, şi să-i îndreptăm în altă parte a regatului.

42

GOELETA „THE RUNNER“ [1]

Trecuseră trei luni de la evenimentele pe care le-am istorisit. Multe lucruri erau schimbate la Neapole, părăsit de flota engleză, și de unde plecase cardinalul Ruffo, după ce-și trimisese la vatră armata și își predase prerogativele pentru a se duce, ca simplu cardinal, la conclavul din Veneția, să dea un succesor lui Pius al VI-lea.

Una din principalele schimbări fusese numirea principelui de Cassero-Statella ca vicerege al Neapolului, și a marchizului Malaspina ca subsecretar particular.

Restaurarea regelui Ferdinand fiind de acum înainte asigurată, răsplățile se împărțiră.

Nu se putea face mai mult pentru Nelson decît se făcuse : avea spada Filip al V-lea, era duce de Bronte, și de la ducatul său primea șaptezeci și cinci de mii de livre venit pe an.

Cardinalul Ruffo avu o rentă viageră de cincisprezece mii de ducați (șaizeci și cinci de mii de franci), de încasat din venitul de la San-Georgia la Malara, feuda principelui della Ricia, trecută guvernului, din lipsă de moștenitori.

Ducele de Baranello, fratele mai mare al cardinalului, avu abația Santa-Sophia de Bénévent, una din cele mai bogate ale regatului.

Francesco Ruffo, numit de fratele său inspector al războiului — același pe care l-am văzut trimis de Nelson la curtea din Palermo, pe jumătate ca mesager, pe jumătate ca ostatic — primi o pensie viageră de trei mii de ducați.

Generalul Micheroux fu înaintat mareșal și i se dădu un post de încredere în diplomație.

De Cesare, falsul duce de Calabria, primi trei mii de ducați venit pe an și fu înaintat general.

Fra-Diavolo fu făcut colonel și numit duce de Cassano.

În sfîrșit, Pronio, Mammone și Sciarpa, fură numiți colonei și baroni, cu moșii, pensii și decorați cu ordinul San-Georgio Constantinianul.

---

[1] *Alergătorul* (în limba engleză, în original).

Afară de aceasta, pentru a răsplăti noile servicii, se înființă *ordinul San-Ferdinand și al Meritului*, cu inscripția : *Fidei et Merito.* [1]

Nelson fu primul său demnitar : în calitatea lui de eretic, nu i se putea da ordinul San-Ianuar, cel mai înalt al Statului.

În sfîrșit, după ce-i recompensă pe toți, Ferdinand se gîndi că era just să se răsplătească pe el însuși.

Puse să-l aducă de la Roma pe Canova și-i comandă — lucrul e într-adevăr atît de ciudat, încît șovăim a-l spune, de frică să nu fim crezuți — propria lui statuie în chip de Minervă !

Timp de șaizeci de ani, s-a putut vedea caraghioasa și colosala capodoperă, într-o firidă de deasupra primelor trepte ale marii scări din muzeul Burbonian, unde ar mai fi și azi, dacă, la epoca numirii mele ca director onorific de arte-frumoase, n-aș fi dispus s-o scoată din locul acela, nu fiindcă era o reproducere ridicolă a lui Ferdinand, ci fiindcă era o pată pe geniul celui mai mare sculptor al Italiei, și o dovadă de gradul de înjosire la care poate coborî dalta unui artist care, de s-ar fi respectat pe el însuși, n-ar fi consimțit să-și pîngărească talentul, executînd asemenea caricatură.

Apoi, în sfîrșit, cum monarhia napolitană era într-o zodie fericită, frumoasa și melancolica arhiducesă, care abia născuse fetița ce avea să fie într-o zi ducesa de Berry, era din nou însărcinată prin luna februarie sau martie 1800 și, cu toate evenimentele istorisite ce i-ar fi putut înrîuri sarcina, dimpotrivă, și-o purtase cum nu se poate mai bine pînă în luna a noua ; așa că nu se aștepta decît nașterea, mai cu seamă de era un prinț, pentru a se da la Palermo un șir de serbări demne de dubla împrejurare ce le-ar pricinui.

Altă femeie aștepta și ea, nu într-un palat, nu printre mătăsuri și-n catifele, ci pe paiele unei temnițe o naștere aducătoare de moarte, căreia nu trebuia să-i supraviețuiască.

Această femeie era nenorocita Luiza Molina San-Felice pe care soțul ei, după cum l-am auzit, o declarase însărcinată, fusese dusă la Palermo, din ordinul regelui Ferdi-

[1] Credinței și meritului.

nand, înverşunat în răzbunarea lui, şi supusă unui consult de medici, recunoscîndu-i-se sarcina.

Dar regele, atît de neîndurător, crezuse totuşi că-i o conspiraţie a milei ; îl chemase pe propriul său chirurg, Antonio Villari, şi, ameninţîndu-l cu pedepsele cele mai aspre, îi ordonase să-i spună adevărul despre starea prizonierei.

Ca şi ceilalţi, Antonio Villari constată sarcina şi i-o confirmă regelui pe sufletul şi conştiinţa lui.

Atunci regele se informă amănunţit cam de cînd începuse sarcina, ca să ştie la ce dată mama va putea fi dată pe mîna călăului.

Din fericire, era judecată şi condamnată şi, chiar în ziua cînd copilul, care o ocroteă va fi smuls din pîntecul ei, va putea fi executată fără alt termen, fără nicio întîrziere.

Ferdinand îşi pusese propriul său medic, pe Antonio Villari, în serviciul prizonierei, şi trebuia să fie nu numai cel dintîi, dar şi singurul înştiinţat de naştere, pentru ca nimeni să nu-i stingherească planurile de răzbunare.

Cele două naşteri, a prinţesei care avea să dea un moştenitor tronului, şi a condamnatei ce dădea o victimă călăului, trebuiau să se urmeze una după alta la o distanţă de cîteva săptămîni ; numai că sorocul prinţesei era mai de vreme decît al condamnatei.

Pe această împrejurare se bizuia cavalerul San-Felice pentru ultima lui speranţă.

Într-adevăr, după ce-şi îndeplini misiunea de implorare la Neapole, după ce, prin declaraţia lui la tribunal şi din respect pentru prizonieră, salvase cinstea femeii, se reîntorsese la Palermo să-şi reia locul obişnuit la ducele de Calabria, care locuia la palatul senatului.

Chiar în ziua sosirii lui, cum şovăia să se înfăţişeze înaintea prinţului, acesta pusese să-l cheme şi, întinzîndu-i mîna pe care cavalerul i-o sărutase, îi zise :

— Scumpul meu San-Felice, mi-ai cerut învoirea să mergi la Neapole şi ţi-am acordat-o, fără să te întreb ce treabă aveai acolo. Acum, s-au răspîndit multe zvonuri diferite, adevărate sau false, despre pricina călătoriei dumitale ; aştept, nu ca prinţ, ci ca prieten, să mă pui la curent cu ce-ai făcut acolo. Ştii cîtă consideraţie îţi port şi, în ziua cînd voi fi putut să-ţi fac un mare bine, fără a

mă socoti achitat de ceea ce-ţi datoresc, voi fi cel mai fericit om din lume.

Cavalerul voise să se lase într-un genunchi, dar prinţul împiedicase, îmbrăţişîndu-l şi strîngîndu-l la piept.

Atunci, cavalerul îi povestise tot : prietenia lui cu prinţul Caramanico, făgăduiala pe care i-o dăduse pe patul de moarte, căsătoria lui cu Luiza ; în sfîrşit, îi spusese tot, afară de mărturisirea ei ; aşa că în ochii prinţului, paternitatea cavalerului nu putea fi pusă la îndoială. Apoi isprăvi, asigurîndu-l de nevinovăţia politică a Luizei şi cerînd prinţului graţierea ei.

Acesta se gîndi o clipă. Cunoştea firea crudă şi răzbunătoare a tatălui său ; ştia ce jurămînt făcuse, şi ce greu îi va fi să-l convingă a reveni asupra lui.

Dar, deodată, un gînd luminos îi trecu prin minte.

— Aşteaptă-mă aici, îi zise el ; trebuie cel puţin s-o consult pe prinţesă într-o chestiune atît de însemnată ; afară de aceasta, ea dă sfaturi bune.

Şi intră în camera de culcare a soţiei lui.

După cinci minute, uşa se redeschise şi prinţul, trecîndu-şi capul prin crăpătură, îl chemă pe cavaler.

În clipa cînd uşa camerei de culcare a prinţesei se închidea în urma lui San-Felice, o mică goeletă [1] care după înălţimea şi mlădierea catargelor putea fi recunoscută drept construcţie americană, trecea de muntele Pellegrino, înainta de-a lungul marelui zăgaz de la castelul Môle ce se isprăvea cu bateria, se înfunda în radă şi, navigînd cu aceeaşi uşurinţă ca în zilele noastre un vapor, printre vasele de război engleze şi bastimentele de comerţ din toate ţările ce umpleau portul Palermo, se ducea să ancoreze la o sută de metri de castelul Castellamare, preschimbat de mult în temniţă de Stat.

Dacă semnul, după care am spus că se putea recunoaşte naţionalitatea micului bastiment, n-ar fi fost de ajuns pentru ochi mai puţin deprinşi, drapelul, cu stelele Americii ce fîlfîia în vîrful marelui său catarg, i-ar fi asigurat că fusese construit pe continentul descoperit de Cristofor Columb şi că, aşa plăpînd cum era, străbătuse cu îndrăzneală şi cu bine Atlanticul, ca un vas cu trei punţi sau o fregată mare.

---

[1] Corabie cu două catarge, de mic tonaj.

Numele său scris, cu litere de aur în partea dindărăt, *The Runner*, adică *Alergătorul*, arăta că primise numele ce i se cuvenea, şi nu după capriciul proprietarului său.

Abia se aruncase şi se înţepenise ancora de fundul apei, că se văzu cum barca sanitară se apropie de *Runner* cu formalităţile şi măsurile obişnuite şi se schimbară întrebările şi răspunsurile ce se folosesc în asemenea prilejuri.

— Hei ! voi din goeletă, strigară, de unde veniţi ?

— De la Malta.

— De-a dreptul ?

— Nu, ne-am apropiat de Marsala.

— Arătaţi-vă patenta [1] !

Căpitanul ce răspundea pe italieneşte la toate întrebările, dar cu puternic accent american, întinse hîrtia cerută, care i se luă din mîini cu o pensetă şi, după ce fu citită, i se înapoie în acelaşi fel.

— Bine, zise slujbaşul ; puteţi coborî în barcă şi să veniţi cu noi la punctul de *Sănătate.*

Căpitanul coborî în barcă : patru vîslaşi îl urmară şi, escortat de barca sanitară, străbătu toată rada ca să ajungă, la cealaltă parte a portului, la bastionul numit *la Salute.*

43

ŞTIRILE PE CARE LE ADUCEA GOELETA „THE RUNNER"

Chiar în ziua cînd l-am văzut pe cavalerul San-Felice intrînd în camera de culcare a ducesei de Calabria, şi pe căpitanul goeletei *The Runner* mergînd la *Salute,* toată familia regală a celor Două-Sicilii era reunită în aceeaşi sală a palatului, unde l-am văzut pe Ferdinand jucînd reversis [2] cu preşedintele Cardillo, pe Emma Lyonna ţinînd piept, cu mîna plină de aur, bancherului *faraonului* [3], şi pe regină, retrasă într-un colţ, cu tinerele prinţese, şi bro-

[1] Certificat de sănătate eliberat unei corăbii la plecare.

[2] *Reversis* — joc de cărţi.

[3] *Faraonul* sau *stosul,* alt joc de cărţi.

dînd steagul pe care credinciosul şi priceputul Lamarra trebuia să-l ducă cardinalului Ruffo.

Nimic nu era schimbat : regele mai juca reversis ; preşedintele Cardillo îşi mai smulgea nasturii ; Emma Lyonna mai acoperea cu aur masa, vorbind în şoaptă cu Nelson, rezemat de fotoliul ei, iar regina şi tinerele prinţese nu mai brodau un steag de luptă, cu cruce pentru cardinal, ci o flamură de mulţumiri pentru sfînta Rozalia, blîndă fecioară al cărei nume încercau să-l pîngărească, făcînd-o ocrotitoarea acestui tron, pe cale de a se întări prin sînge.

Numai că, din ziua în care ne-am introdus cititorii în aceeaşi sală, lucrurile se schimbaseră. Din exilat şi învins cum era, Ferdinand se reîntorsese, datorită lui Ruffo, cuceritor şi învingător. Aşa că, nimic n-ar fi tulburat liniştea augustei feţe, pe care Canova, după cum am spus, se străduia s-o scoată în chip de Minervă, nu din creierul lui Jupiter, ci dintr-un minunat bloc de marmură de Carrara, dacă vreo cîteva numere din *Monitorul republican*, sosite din Franţa, nu şi-ar fi aruncat umbra asupra erei noi, în care intra regalitatea siciliană.

Ruşii fuseseră bătuţi la Zürich de Masséna [1], şi englezii la Almaker de Brune [2]. Englezii fuseseră siliţi să se reîmbarce, şi Suvorov [3], lăsînd zece mii de ruşi pe cîmpul de bătălie, nu scăpase decît trecînd peste o prăpastie, în fundul căreia curgea rîul Reuss, pe doi brazi legaţi cu centiroanele ofiţerilor săi, şi împingîndu-şi podul în abis după ce trecuse peste el.

Ferdinand, cu tot necazul pe care i-l pricinuiseră ştirile acestea, îşi îngăduise cîteva clipe de plăcere luîndu-i în zeflemea pe Nelson pentru reîmbarcarea englezilor, şi pe Baillie pentru fuga lui Suvorov.

Nimic de zis unui om care, în aceeaşi împrejurare, îşi bătuse joc atît de crud şi de voios totodată, de el însuşi.

Aşa că Nelson se mulţumise să-şi muşte buzele, iar Baillie, care era irlandez, dar de origină franceză, nu se prea necăjise de înfrîngerea suferită de trupele ţarului Paul I.

---

[1] *Masséna* (André), mareşal francez (1758—1817). Napoleon îl poreclise „Copilul drag al victoriei".

[2] *Brune* (Guillaume), mareşal francez (1763—1815). Asasinat la Avignon, în timpul Teroarei albe.

[3] *Suvorov*, general rus (1728—1800).

E adevărat că toate acestea nu schimbau nimic în situația care-l interesa de-a dreptul pe Ferdinand, adică în situația Italiei. Austria, datorită victoriilor sale de la Kokach în Germania, de la Magnano în Italia, de la Trebbia și de la Novi, Austria, era la poalele Alpilor, iar Varul, vechea noastră frontieră, era amenințat.

Mai e adevărat că Roma și teritoriul roman erau recucerite de Burckard și de Pronio, cei doi locotenenți ai Maiestății Sale Siciliene și că, în baza tratatului iscălit de generalul Burckard, comandantul trupelor napolitane, comodorul Troubridge, comandantul trupelor britanice și generalul Garnier, comandantul trupelor franceze, Ferdinand trebuia ca, retrăgîndu-se în condiții onorabile, să fi părăsit Statele romane la 4 octombrie.

În toate acestea, cum spunea regele Ferdinand, era *de băut și de mîncat,* adică afacerea e și bună și rea. Apoi, cu nepăsarea-i napolitană, arunca în aer, chiar de i-ar fi căzut peste nas, faimosul proverb pe care napolitanii îl întrebuințează mai adesea referitor la moral decît la fizic:

— Bine! Tot ce nu gîtuie, îngrașă.

Maiestatea Sa, prea puțin îngrijorată de evenimentele care se petreceau în Elveția și în Olanda, și foarte liniștită în privința celor ce se îndepliniseră, se îndeplineau și aveau să se mai îndeplinească în Italia, își făcea deci partida de reversis, zeflemisind, totodată, pe Cardillo, adversarul său, ca și pe Nelson și pe Baillie, aliații lui, cînd prințul regal intră în salon, salută pe rege și pe regină și, căutîndu-l din ochi pe prințul de Castelcicala, rămas la Palermo lîngă rege, și numit ministrul afacerilor externe, datorită devotamentului său, merse de-a dreptul spre el și începu cu vioiciune și încet o conversație cu excelența sa.

După cinci minute, prințul de Castelcicala trecu de-a lungul salonului și, la rîndul său, merse drept spre regină, și-i spuse în șoaptă cîteva cuvinte, care o făcură să-și ridice repede capul.

— Înștiințați-l pe Nelson, zise ea, și veniți la mine cu prințul de Calabria în cabinetul de alături.

Și, ridicîndu-se, intră, cu adevărat, într-un cabinet de lîngă salonul cel mare.

Peste cîteva clipe, prințul de Castelcicala introducea prințul, iar Nelson intra după ei, și închidea ușa în urma lui.

— Vino dar aici, Francesco, zise regina, și istorisește-ne de unde ai aflat frumoasa poveste, pe care mi-a spus-o Castelcicala.

— Doamnă, începu prințul înclinîndu-se cu respectul amestecat cu frică ce-l avusese totdeauna față de maică-sa, de care nu se simțea iubit, doamnă, unul din oamenii mei, un om pe care mă pot bizui, găsindu-se din întîmplare astăzi, pe la două după-amiază, la poliție, a auzit că un căpitan al unui mic vas american, ce-a intrat astăzi în port, pe cînd ieșea din Malta, fiind împins de o vijelie înspre capul Bon, a întîlnit două bastimente de război franceze, iar pe unul din ele e îndreptățit să creadă că se afla generalul Bonaparte.

Nelson, văzînd atenția cu care toți ascultau povestirea prințului Francesco, ceru ministrului de externe să i-o traducă pe englezește, și se mulțumi să dea din umeri.

— Și, față de-o asemenea știre, oricît de vagă ar fi fost, n-ai căutat să-l vezi pe căpitan, să te informezi tu însuți despre ce-i adevărat în zvonul ăsta ? Nu, zău, Francesco, ești de-o nepăsare de neiertat !

Prințul se înclină.

— Doamnă, răspunse el, n-aveam căderea eu, care nu-s nimic în guvern, să încerc a pătrunde taine de atîta însemnătate ; dar am trimis chiar persoana ce auzise zvonurile acestea pe bordul goeletei americane, ordonîndu-i să se informeze din izvor sigur și, dacă acest căpitan i s-ar părea demn de oarecare încredere, să-l aducă la palat.

— Ei ? întrebă cu nerăbdare regina.

— Ei bine, doamnă, căpitanul așteaptă în salonul roșu.

— Castelcicala, zise regina, du-te și adu-l aici prin coridoare, ca să nu treacă prin salon.

Se lăsă o adîncă tăcere între cele trei persoane care așteptau ; apoi, după un minut, ușa lăturalnică se redeschise, și intră un bărbat cam la cincizeci-cincizeci și cinci de ani, purtînd o uniformă ciudată.

— Căpitanul Skinner, zise prințul de Castelcicala introducîndu-l pe american.

Era, după cum am spus, un bărbat trecut de mijlocul vieții, de statură ceva mai înaltă decît cea mijlocie, foarte bine legat, cu fața gravă dar simpatică, cu păr abia că-

runt, dat pe spate de parcă vîntul furtunii, suflîndu-i în obraz, i l-ar fi aruncat astfel. Nu purta barbă ; dar favoriți stufoși i se înfundau în cravata-i de pînză fină și de-o albeață fără cusur.

Se plecă respectuos înaintea reginei și a ducelui de Calabria, și-l salută pe Nelson ca pe un personaj obișnuit : ceea ce arăta că nu-l cunoștea sau nu voia să-l cunoască.

— Domnule, îi zise regina, am fost asigurată că sînteți purtătorul unor știri importante ; aceasta vă lămurește de ce am dorit să vă dați osteneala de-a veni la palat. Avem cu toții cel mai mare interes să cunoaștem veștile acestea. Și, ca să știți înaintea cui veți vorbi, eu sînt regina Maria-Carolina ; iată-l pe fiul meu, domnul duce de Calabria ; iată-l pe ministrul nostru al afacerilor externe, domnul prinț de Castelcicala ; în sfîrșit, iată-l pe prietenul, susținătorul, salvatorul meu, milord Nelson, duce de Bronte, baron de Nil.

Căpitanul Skinner părea să caute din ochi o a cincea persoană, cînd deodată, ușa cabinetului ce dădea în salon se deschise, și regele apăru.

Era vădit că pe această a cincea persoană o căuta din ochi căpitanul Skinner.

— *Madonna !* exclamă regele adresîndu-se Carolinei, știi ce vești se răspîndesc la Palermo, scumpa mea stăpînă ?

— Încă nu știu, domnule, răspunse regina ; dar o voi ști, căci uite-l pe domnul, care le-a adus și o să mi le dea.

— Aha ! făcu regele.

— Aștept ca Maiestățile Lor să binevoiască a-mi face onoarea de a mă întreba, zise căpitanul Skinner, și sînt la ordinele Lor.

— Se spune, domnule, întrebă regina, că ne puteți da știri despre generalul Bonaparte ?

Un zîmbet flutură pe buzele americanului.

— Da, doamnă, și sigure, fiindcă acum trei zile l-am întîlnit pe mare.

— Pe mare ? repetă regina.

— Ce spune domnul ? întrebă Nelson.

Prințul de Castelcicala traduse în engleză răspunsul căpitanului american.

— Unde ? întrebă Nelson.

— Între Sicilia și Capul Bon, răspunse într-o desăvîrșită engleză căpitanul Skinner, avînd Pantelleria [1] la babord.

— Atunci, mai întrebă Nelson, spre al 37-lea grad latitudine nord ?

— Spre al 37-lea grad latitudine nord și prin al 9-lea grad și 20 de minute longitudine est.

Prințul de Castelcicala traduse pe rînd regelui tot ce se spunea. Pentru regină și ducele de Calabria, traducerea era de prisos : vorbeau amîndoi englezește.

— Cu neputință, zise Nelson. Sir Sidney Smith blochează portul Alexandria, și n-ar fi lăsat să treacă două bastimente franceze îndreptîndu-se spre Franța.

— Asta-i bună, se împotrivi regele, care nu scăpa niciodată prilejul să-l împungă pe Nelson, doar ați lăsat să treacă toată flota franceză ce mergea la Alexandria !

— Ca s-o distrugem mai bine la Abukir, răspunse Nelson.

— Ei, acum, zise regele, alergați deci după cele două bastimente pe care le-a văzut căpitanul Skinner, și distrugeți-le.

— Căpitanul ar vrea să ne spună, întrebă ducele de Calabria, făcînd un dublu semn respectuos tatălui și mamei lui, ca pentru a se scuza, că îndrăznește să ia cuvîntul în fața lor, prin ce împrejurări se găsea în apele acelea, și de ce crede că pe unul din cele două bastimente franceze pe care le-a întîlnit, se îmbarcase generalul Bonaparte ?

— Bucuros, Alteță, răspunse căpitanul înclinîndu-se. Plecasem din Malta ca să trec prin strîmtoarea Messina, cînd m-a apucat o vijelie dinspre nord-est, la o leghe mai spre sud de capul Passaro. Am lăsat să mă poarte, adăpostit de Sicilia, pînă la insula Maritimo, și de același vînt, m-am lăsat dus înspre capul Bon, gonind în largul mării.

— Și acolo ? întrebă ducele.

— Acolo, m-am găsit față în față cu două bastimente pe care le-am recunoscut drept franceze și m-au recunoscut drept american. Dealtfel, o lovitură de tun le asigurase pavilionul și mă invitase să-l desfășor pe al meu. Un bastiment mi-a făcut semn să mă apropii și, cînd am

[1] *Pantelleria*, insulă italiană, între Sicilia și Tunisia.

fost la o depărtare de unde se putea auzi glasul, un bărbat în uniformă de general mi-a strigat :

„— Hei ! cei din goeletă ! Aţi văzut bastimente engleze ?

— Nici unul, domnule general, am răspuns.

— Ce face flota amiralului Nelson ?

— O parte blochează Malta, cealaltă e în portul Palermo.

— Unde mergeţi ?

— La Palermo.

— Ei bine, dacă-l vedeţi acolo pe amiral, spuneţi-i că mă duc să-mi iau în Italia revanşa pentru Abukir".

Şi bastimentul şi-a urmat calea.

„— Ştiţi cum îl cheamă pe generalul care v-a interogat ? mi-a zis ajutorul meu, care stătuse lîngă mine în timpul interogatoriului. Ei bine, e generalul Bonaparte !"

Se traduse lui Nelson toată povestirea căpitanului american, în timp ce regele şi ducele de Calabria se priveau îngrijoraţi.

— Şi, întrebă Nelson, nu ştiţi numele celor două bastimente ?

— M-am apropiat atîta de ele, răspunse căpitanul, c-am putut să le citesc : unul e *Muiron* şi celălalt *Carrère.*

— Ce înseamnă numele acestea ? întrebă regina în germană pe ducele de Calabria. Nu înţeleg semnificaţia.

— Sînt două nume de bărbat, doamnă, răspunse căpitanul Skinner pe nemţeşte, şi vorbea limba aceasta tot atît de corect ca şi pe celelalte două în care se mai exprimase.

— Diavolii ăştia de americani ! zise pe franţuzeşte regina, vorbesc toate limbile.

— Ne este necesar, doamnă, răspunse într-o bună franceză căpitanul Skinner. Un popor de negustori e dator să cunoască toate limbile în care se poate întreba cît costă un balot de bumbac.

— Ei, milord Nelson, exclamă regele, ce spui despre ştirea asta ?

— Spun că-i gravă, sire, dar că nu face să ne îngrijorăm peste măsură. Lord Keith navighează de-a curmezişul între Corsica şi Sardinia şi, doar ştiţi, că marea şi vîntul ţin cu Anglia.

— Vă mulțumesc, domnule, pentru lămuririle pe care ați binevoit să mi le dați, zise regina. Socotiți să stați mai multă vreme la Palermo ?

— Sînt un om ce călătorește de plăcere, doamnă, răspunse căpitanul, și dacă Maiestatea Voastră n-are nimic împotrivă, sper să întind pînzele săptămîna viitoare.

— Unde ați putea fi găsit, căpitane, dacă ar fi nevoie de noi lămuriri ?

— Pe bordul meu. Am ancorat în fața fortului Castellamare și, afară numai de dispoziții contrarii, voi rămîne unde sînt, fiindcă locul îmi place.

— Francesco, zise regina fiului ei, vei avea grijă să nu fie deranjat căpitanul din locul pe care și l-a ales. Trebuie să știm unde să-l regăsim îndată, dacă din întîmplare mai e nevoie de el.

Prințul se înclină.

— Ei, milord Nelson, întrebă regele, după părerea dumitale, ce-i de făcut acuma ?

— Sire, să vă reluați partida de reversis, ca și cum nimic neobișnuit nu s-ar fi întîmplat. Presupunînd că generalul Bonaparte debarcă în Franța, nu-i decît un om mai mult.

— Dacă n-ați fi fost la Abukir, milord, rosti Skinner, nu era decît un om mai puțin ; dar se prea poate ca mulțumită omului ăsta mai puțin, flota franceză să fi fost salvată.

Și, cu aceste cuvinte ce însemnau totodată o măgulire și o amenințare, căpitanul american cuprinse dintr-un salut augustele personaje care-l chemaseră, și se retrase.

Apoi, după cum îl sfătuise Nelson, regele se duse să-și reia locul la masa unde-l aștepta cu nerăbdare președintele Cardillo, și cu răbdare, așa cum se cuvine unor oameni de curte bine dresați, ducele d'Ascoli și marchizul Circillo.

Aceștia erau prea obișnuiți cu eticheta curților pentru a-și îngădui să-i pună întrebări regelui ; dar președintele Cardillo ținea seamă mai puțin de regulile cuviinței decît cei doi domni.

— Ei, Sire, făcea să ne întrerupem partida, zise el, și să vă așteptăm un sfert de oră ?

— A ! Pe legea mea ! Nu, răspunse regele, cel puțin, după cum pretinde amiralul Nelson. Bonaparte a părăsit Egiptul, a trecut, fără să fie văzut, prin flota lui Sydney

Smith. Acum patru zile, era în dreptul capului Bon. Va trece prin flota lui milord Keith, cum a trecut prin flota lui Sidney Smith şi, peste trei săptămîni, va fi la Paris. E rîndul dumitale, preşedinte, să amesteci şi să baţi cărţile pînă ce Bonaparte o să-i bată pe austrieci!

Şi, cu acest cuvînt de spirit, de care păru încîntat, regele îşi reluă partida, ca şi cum, într-adevăr, ceea ce aflase nu făcea s-o întrerupă.

44

SOŢIA ŞI SOŢUL

Vă amintiţi cum prinţul de Calabria aflase ştirile, pe care le adusese mamei sale.

Un om *al lui*, aflîndu-se la poliţie, auzise cum se repetau directorului de la *Salute* cîteva vorbe aruncate în vînt de căpitanul Skinner.

Le spusese căpitanul înadins ori din întîmplare? Numai el singur ar fi putut s-o lămurească.

Omul ăsta *al lui*, al ducelui de Calabria, nu era altul decît cavalerul San-Felice care, cu o recomandare a prinţului, cerea prefectului de poliţie o autorizaţie de-a pătrunde pînă la nenorocita prizonieră.

Obţinuse autorizaţia, dar făgăduind să păstreze cea mai desăvîrşită taină, prizoniera fiind semnalată severităţii prefectului de însuşi regele.

Aşa că, pe întuneric, între zece şi unsprezece, cavalerul urma să fie introdus în temniţa nevestei lui.

Înapoindu-se la palatul senatului, unde locuia prinţul regal, după cum am spus, cavalerul istorisi Alteţei Sale ce se repetase la poliţie din spusele unui ofiţer american despre întîlnirea lui pe mare cu generalul Bonaparte.

Prinţul vedea departe, şi-n aceeaşi clipă ghicise urmările unei asemenea întoarceri. Încît ştirea i se păru din cele mai însemnate şi, pentru a cerceta cît era de adevărată, îl rugase pe cavalerul San-Felice să fie condus chiar atunci pe bordul bastimentului american.

Oricînd San-Felice ar fi dat ascultare prințului cu repeziciunea devotamentului ; dar tocmai în ziua aceea, prințul îl copleșise cu bunătatea lui, și-i părea rău că, pentru a-i face un serviciu, n-avea de executat decît un ordin atît de simplu.

De-ar fi fost cazul, cavalerul era însărcinat să-l aducă prințului pe căpitanul american.

Plecase deci numaidecît în port și punîndu-și cu îngrijire în portofel permisul de intrare în temniță, luase una din bărcile care fac curse în radă și, cu blîndețea-i obișnuită, rugase pe luntrași să-l ducă la goeleta americană.

Oricît de obișnuit și de frecvent este faptul, sosirea unei nave într-un port e totdeauna un eveniment. Așa că de cum le spusese ținta cursei lui, luntrașii, îndeplinindu-i dorința, se îndreptară spre micul bastiment, ale cărui catarge, grațios aplecate îndărăt, nu se potriveau prin înălțimea lor cu micimea cherestelii sale.

O pază destul de aspră se făcea pe bordul goeletei, fiindcă marinarul de serviciu abia zări barca și socoti că vine spre micul bastiment, că fu înștiințat căpitanul, înapoiat numai de-o oră de la *Salute :* urcă repede pe punte, urmat de locotenentul său, un tînăr de douăzeci și șase-douăzeci și opt de ani. Dar îndată ce-și aruncară o privire grăbită asupra bărcii, schimbară cîteva vorbe cu glas uimit și îngrijorat, iar tînărul dispăru pe scara ce ducea la salon.

Căpitanul aștepta singur.

Cavalerul San-Felice, deși nu erau decît două trepte pentru a se sui pe punte, crezu că trebuie să-i ceară pe englezește căpitanului voie de a intra pe bordul său. Dar acesta-i răspunse printr-un strigăt de surpriză, îl atrase la el și-l duse foarte mirat pe o mică platformă de dindărăt, împrejmuită cu o balustradă de aramă și alcătuind puntea cea mai înaltă.

Cavalerul nu știa ce să gîndească de asemenea primire care, dealtfel, n-avea nimic dușmănos, și se uită la american cu ochi întrebători.

Atunci, acesta, zise într-o excelentă italiană :

— Mulțumesc că nu mă recunoști, cavalere, e dovada că mi-e bună travestirea, deși ochii unui prieten sînt adesea mai puțin ageri decît ai dușmanului.

Cavalerul nu înceta să-l privească, încercînd zadarnic să-şi amintească unde mai văzuse chipul ăsta leal şi puternic.

— Îţi voi intra în viaţă, domnule, începu aşa-zisul american, printr-o tristă dar nobilă amintire. Eram la tribunalul din Monte-Oliveto în ziua cînd ai venit să salvezi viaţa soţiei dumitale. Te-am urmărit şi te-am oprit la ieşirea din tribunal. Purtam atunci o haină de călugăr benedictin.

San-Felice se trase un pas îndărăt şi se îngălbeni uşor.

— Atunci, murmură el, eşti tatăl ?

— Da. Ţii minte ce mi-ai spus cînd ţi-am mărturisit-o ?

— Ţi-am spus : „Să facem tot ce vom putea ca s-o salvăm."

— Şi astăzi ?

— O ! astăzi, din toată inima, îţi repet acelaşi lucru.

— Ei bine, eu, zise presupusul american, de aceea sînt aici.

— Şi eu, răspunse cavalerul, sper să reuşesc la noapte.

— Vrei să mă ţii la curent cu încercările dumitale ?

— Ţi-o făgăduiesc.

— Acuma, ce te aduce la mine, de vreme ce nu m-ai recunoscut ?

— Ordinul prinţului regal. S-a răspîndit zvonul că vii cu ştiri foarte grave, şi prinţul m-a trimis cu gîndul să te conduc la rege. Îţi displace să fii prezentat Maiestăţii Sale ?

— Nu-mi displace nimic ce vă poate sluji planurile şi doresc şi eu să abat privirile poliţiei de la adevăratul scop care mă ţine aici. Dealtfel, mă îndoiesc că l-ar recunoaşte, în uniformă şi-n această situaţie, pe fratele Joseph, chirurgul mînăstirii Monte-Cassino. Şi chiar de l-ar recunoaşte, ar fi departe de a bănui ce caută la Palermo.

— Atunci, ascultă-mă.

— Ascult.

— În timp ce vei merge la palat cu prinţul regal şi te va primi regele, eu, cu permisul meu de la poliţie, voi pătrunde pînă la prizonieră. O voi înştiinţa despre planul ce l-am hotărît astăzi cu ducele şi ducesa de Calabria. Dacă planul ne izbuteşte, şi deocamdată îţi voi dezvălui planul, nu mai ai nimic de făcut : nenorocita e salvată şi exilul îi înlocuieşte pedeapsa cu moartea. Iar pentru ea, exilul e fericirea. Dumnezeu să-i dea, deci exilul ! Dacă planul

nostru nu reușește, vă declar că ea nu va mai avea speranță decît în dumneata. În clipa aceea, îmi vei spune ce dorești de la mine. Conlucrare activă sau simple rugăminți ; ai dreptul de a pretinde tot. Mi-am și sacrificat fericirea pentru fericirea sa ; sînt gata să-mi sacrific și viața pentru a o salva pe a ei.

— O ! da, știm. Ești îngerul devotamentului.

— Fac ceea ce trebuie, și chiar în orașul acesta mi-am luat angajamentul pe care-l îndeplinesc astăzi. Acum, vei ieși din palat, cam la aceeași oră cînd eu voi ieși din închisoare ; cel ce isprăvește întîi îl va aștepta pe celălalt în piața celor Patru-Cantoane.

— Ne-am înțeles.

— Atunci, vino !

— Un ordin de dat, și sînt al dumitale.

Înțelegeți simțămîntul delicat ce-l îndepărtase pe Salvato, în clipa cînd cavalerul urcase ; dar tatăl său, închipuindu-și ce chin trebuia să-l frămînte, voia, ca plecînd de pe goeletă, să-i spună ceea ce nu știa decît prea puțin, adică în ce stare se găseau lucrurile.

Oricum, toate mergeau cît mai bine : Luiza era prizonieră, dar trăia, și cavalerul San-Felice, ducele și ducesa de Calabria conspirau pentru ea.

Era cu neputință ca, avînd asemenea ocrotitori, să nu poată fi salvată.

Dealtfel, de nu se izbutea, va fi acolo el, ca să încerce împreună cu tatăl său vreo lovitură deznădăjduită, ca aceea care-l scăpase pe el însuși.

Joseph Palmieri urcă din nou ; cavalerul îl aștepta în barca ce-l adusese. Așa-zisul căpitan dădu, într-adevăr, cu glas tare cîteva ordine în limba americană, și luă loc lîngă cavaler.

Am văzut cum se petrecuseră lucrurile la palat, și ce știri aducea proprietarul goeletei. Ne rămîne să vedem acum ceea ce în răstimp se întîmplase la închisoare, și ce plan se hotărîse între cavaler și cei doi puternici protectori ai săi, ducele și ducesa de Calabria.

La ora zece fix, cavalerul bătea la poarta fortăreței.

Cuvîntul fortăreață arată că temnița, în care era închisă nenorocita Luiza, era mai mult decît o închisoare obișnuită : era un donjon [1] de Stat.

[1] Turnul principal al unui castel medieval.

Cavalerul fu deci condus la guvernator.

Îndeobște, militarii sînt lipsiți de micile patimi care, în închisorile civile, se pun în slujba urilor puterii. Colonelul ce îndeplinea sarcina de guvernator îl primi și-l salută politicos, luă cunoștință de autorizația lui de comunicare cu prizoniera, puse să-l cheme pe temnicerul-șef și-i ordonă să-l ducă la camera persoanei pe care-i era îngăduit s-o viziteze.

Apoi, băgînd de seamă că permisul fusese eliberat la cererea prințului și recunoscîndu-l pe San-Felice drept un intim al palatului : .

— Rog pe Excelența Voastră, zise el, luîndu-și rămas bun de la cavaler, să depună respectele și omagiile mele la picioarele Alteței Sale regale.

Cavalerul, mișcat de a întîlni curtenie acolo unde se temea să nu se lovească de vreo brutalitate, făgădui nu numai să-i îndeplinească însărcinarea, ci să și spună Alteței Sale regale cu ce considerație i-a primit recomandarea.

Cît privește temnicerul-șef. văzînd curtenia cu care guvernatorul vorbea cavalerului, socoti că era o persoană însemnată și se grăbi a-l duce cu tot felul de plecăciuni la camera Luizei, de la catul al doilea dintr-unul din turnuri.

Pe măsură ce suia, cavalerul simțea că se înăbușă. După cum am spus, n-o mai văzuse pe Luiza de la ședința tribunalului, și nu fără o adîncă emoție avea să se găsească în fața ei. Așa că, ajungînd la ușa camerei, și cînd temnicerul voia să vîre cheia în broască, își puse mîna pe umărul lui, murmurînd :

— Mă rog, prietene, o clipă !

Temnicerul se opri. Cavalerul se rezemă de perete, simțind că i se tăiau picioarele.

Dar simțurile prizonierilor capătă, în tăcere, în singurătate și-n beznă, o ascuțime cu totul deosebită. Luiza auzise pași pe scară, și își dăduse seama că se opreau la ușa ei.

Nu era ora cînd obișnuiau să intre în temniță. Îngrijorată, se sculase din patul pe care se aruncase îmbrăcată ; ciulind urechea, cu brațele întinse, se apropiase de ușă cu nădejdea de a deslușì vreun zgomot ce i-ar îngădui să ghicească de ce veneau s-o viziteze la începutul nopții.

Știa că, pînă la ora cînd va naște, viața-i era apărată de îngerul ocrotitor pe care-l purta în sîn ; dar număra zilele cu groază ; avea să împlinească a șaptea lună.

Pe cînd cavalerul, rezemat de peretele exterior și cu mîna pe piept, încerca să-și potolească bătăile inimii, ea, de cealaltă parte a ușii, asculta gîfîind și plină de spaimă.

Cavalerul înțelese că nu putea să rămînă veșnic astfel. Își încordă puterile și, cu glas destul de hotărît zise temnicerului :

— Deschide acuma, prietene.

Abia rostise vorbele acestea, și i se păru că aude un strigăt slab de cealaltă parte a ușii ; de era cumva un strigăt, fu îndată acoperit de scîrțîitul cheii în broască.

Ușa se deschise ; cavalerul se opri în prag.

La doi pași în camera, cu totul scăldată într-o rază de lună ce pătrundea prin fereastra zăbrelită dar fără geamuri, Luiza era îngenuncheată, albă, cu părul despletit și mîinile întinse pe genunchi, aidoma cu *Magdalena* de Canova.

Recunoscuse prin ușă glasul soțului ei, și-l aștepta în atitudinea femeii adultere așteptîndu-l pe Isus.

La rîndul său, cavalerul scoase un strigăt, o ridică pe brațe și, pe jumătate leșinată, o duse pe pat.

Temnicerul închise ușa, spunînd :

— Cînd Excelența Voastră va auzi că sună ora unsprezece...

— Bine, răspunse San-Felice, nedîndu-i timp să-și isprăvească fraza.

Camera rămase fără altă lumină decît raza lunii care, urmînd mișcarea nocturnei planete, se apropia încet de cei doi soți. Ar fi trebuit să spunem de tată și de fiică. Într-adevăr, nimic nu era mai părintesc decît sărutul lui Luciano pe fruntea palidă a Luizei ; nimic nu era mai firesc decît îmbrățișarea cu care mîinile tremurătoare ale Luizei îl strîngeau pe Luciano.

Nici unul, nici altul nu spuneau o vorbă. Se auzeau numai hohote de plîns înăbușite.

Cavalerul înțelegea că rușinea nu era singura pricină a plînsului ei. Nu-l mai văzuse pe Salvato, auzise pronunțarea condamnării lui, și nu știa ce devenise.

Nu îndrăznea să pună o întrebare și, printr-un simțămînt de aleasă delicatețe, nici cavalerul nu îndrăznea să răspundă gîndului ei.

În clipa aceea, marea tulburare a mamei se vădi printr-o mișcare atît de violentă a pruncului, încît Luiza scoase un țipăt.

Cavalerul simțise mișcarea, și un fior îi trecuse prin tot trupul : dar, cu glasu-i blînd, zise :

— Liniștește-te, ființă nevinovată ; tatăl tău trăiește, e liber și în afară de orice primejdie.

— O ! Luciano ! Luciano ! exclamă Luiza, lăsîndu-se la picioarele lui San-Felice.

— Dar, urmă repede cavalerul, am venit pentru altceva ; am venit să vorbesc cu tine, cu tine copilul meu scump.

— Despre mine ?

— Da, vrem să te salvăm, fata mea mult iubită.

Luiza clătină din cap, în semn că n-o crede cu putință.

— Știu, rosti San-Felice răspunzînd gîndului ei, regele te-a condamnat ; dar avem un mijloc de a-ți obține grațierea.

— Grațierea mea ! Un mijloc ! repetă Luiza ; cunoști un mijloc de a-mi obține grațierea ?

Și clătină din cap a doua oară.

— Da, reluă San-Felice, și mijlocul ăsta ți-l voi spune. Prințesa e însărcinată.

— Fericită mamă ! exclamă Luiza. Nu așteaptă cu groază ziua cînd își va săruta copilul !

Și se lăsă pe spate, plîngînd și frîngîndu-și brațele.

— Așteaptă, așteaptă, zise cavalerul, și roagă-te să nască. Ziua aceea va fi ziua libertății tale.

— Te ascult, răspunse ea, ridicîndu-și capul și lăsîndu-l pe pieptul bărbatului ei.

— Știi, urmă San-Felice, că atunci cînd prințesa regală a Neapolului naște un băiat, are dreptul la trei grațieri, care nu i se refuză niciodată ?

— Da, știu asta.

— Ei bine, în ziua cînd prințesa regală va naște, în loc de trei grațieri, nu va cere decît una, și această grațiere va fi a ta.

— Dar, zise Luiza, dacă naște o fată ?

— O fată ! O fată ! exclamă San-Felice, în mintea căruia nu se prezentase această alternativă. E cu neputință! Dumnezeu n-o va îngădui !

— Doar Dumnezeu a îngăduit să fiu pe nedrept condamnată, spuse Luiza cu un zîmbet dureros.

— E o încercare ! rosti cavalerul, și sîntem pe un pămînt de încercări.

— Așa că ți-e singura speranță ? întrebă Luiza.

— Vai ! Da ! răspunse San-Felice ; dar nu-i nimic ! Uite (scoase o hîrtie din buzunar), iată o suplică formulată de ducele de Calabria și scrisă de soția lui, iscălește-o, și să avem încredere în Dumnezeu.

— Dar n-am nici pană, nici cerneală.

— Am eu, o liniști cavalerul.

Și, scoțînd o călimară din buzunar, muie în ea o pană; apoi, susținînd-o pe Luiza, o duse lîngă fereastră pentru ca, luminată de raza lunii, să poată iscăli.

Ea semnă.

— Gata ! zise el, ridicîndu-și capul, îți las pana și un caiet ; vei găsi desigur mijlocul de-a le ascunde undeva ; pot să-ți fie de folos.

— O ! Da, da, dă-mi-le, dragul meu ! răspunse ea. O ! Ce bun ești și cum te gîndești la toate ! Dar ce ai, și la ce te uiți ?

Într-adevăr, privirile cavalerului se aținteau prin dublele zăbrele ale ferestrei, asupra părții din port ce se putea zări prin deschizătură.

La treizeci-patruzeci de metri de poalele turnului, se legăna goeleta căpitanului Skinner.

— Minune cerească ! murmură cavalerul. Haide ! Încep să cred că el e menit să te scape.

Un om se plimba în lung și-n lat pe punte și, din cînd în cînd, arunca o căutătură nesățioasă asupra fortului, de parcă ar fi vrut să pătrundă prin ziduri.

În clipa aceea, cheia scîrții în broască : bătea ora unsprezece.

Cavalerul luă capul Luizei în amîndouă mîinile și, îndreptîndu-și privirea spre puntea micului bastiment, șopti :

— Vezi omul acela ?

— Da, îl văd. Ei bine ?

— Ei bine, Luiza, omul acela-i el.

— Care el ? întrebă tînăra femeie, tremurînd toată.

— Cel care te va scăpa, dacă nu te scap eu. Dar (îi ținea capul și-i sărută cu pasiune fruntea și ochii), te voi scăpa ! Te voi scăpa ! Te voi scăpa !

Și se avîntă afară din temniță, a cărei ușă se închise fără ca Luiza să fi băgat de seamă.

Tot sufletul îi trecuse în ochii ce-l sorbeau cu privirea pe omul care se plimba pe puntea goeletei.

45

MICI ÎNTIMPLĂRI ADUNATE ÎN JURUL ALTORA MARI

Dacă întîmplarea s-ar fi petrecut ziua, și nu noaptea, cavalerul s-ar fi repezit pe scări, fără să-i pese de temnicerul șef, și exclamînd mereu : „O voi scăpa !" Dar în coridor era beznă deplină, neavînd nici măcar raza lunii ce lumina temnița Luizei.

Fu deci nevoit să aștepte paznicul cu lanterna lui.

Acesta-l însoți cu aceleași temeneli cu care-l copleșise la sosire. Așa că, ajungînd în curte, cavalerul puse mîna în buzunar și scoțîndu-și cele cîteva monede de aur, le dădu temnicerului.

El le luă și le cîntări în mînă cu o înfățișare melancolică, clătinînd din cap.

— Prietene, zise San-Felice, e tare puțin, știu ; dar îmi voi aminti de tine, fii liniștit, numai dacă vei fi cît mai binevoitor cu biata femeie, care ți-e prizonieră.

— Departe de a mă plînge de ce-mi dă Excelența Voastră ! răspunse el. Dar, dacă Excelența Voastră ar vrea, ar putea, cu un singur cuvînt, să facă pentru mine mai mult decît voi putea vreodată să fac eu pentru prizonieră.

— Și ce pot face pentru tine ? întrebă San-Felice.

— Am un fiu, Excelență, și de un an de zile, cer fără a putea izbuti, să fie primit ca temnicer în fortăreață De-ar fi aici, l-aș însărcina îndeosebi cu serviciul signorei despre care-i vorba, eu neputînd să-i port grija, fiind numai supraveghetor general.

— Asta-i şi dorinţa mea, zise San-Felice, gîndindu-se îndată la folosul pe care-l putea trage de la protectorul ăsta de rînd. Şi de cine depinde numirea lui ?

— Numirea lui depinde de şeful poliţiei.

— Te-ai mai adresat lui ?

— Da ; dar înţelegeţi, Excelenţă, ar trebui să pot... (şi făcu gestul unui om care numără bani), şi nu-s bogat.

— Bine. Să faci o cerere şi să mi-o adresezi.

— Excelenţă, răspunse temnicerul-şef scoţîndu-şi o hîrtie din buzunar, pe cînd eraţi în camera prizonierei, mi-am ticluit cererea, socotind că veţi binevoi să vă însărcinaţi cu ea.

— Într-adevăr, prietene, iau cererea asupra-mi şi de va fi în puterea mea, vei obţine ce doreşti. Dacă mai ai nevoie de mine, vino la Alteţa Sa regală ducele de Calabria şi întreabă de cavalerul San-Felice.

Apoi, punînd petiţia în buzunar, îşi luă rămas bun de la ocrotitorul său, ieşi din fortăreaţă şi se îndreptă spre piaţa celor Patru-Cantoane, unde, vă amintiţi, avea întîlnire cu aşa-zisul căpitan american.

Acesta îl aştepta şi, zărindu-l, merse drept spre el.

Amîndoi se opriră, întrebîndu-se.

Joseph Palmieri îşi istorisi vizita la rege, se bucură de felul cum fusese primit şi mai ales de siguranţa, pe care o avea acum, de-a putea rămîne la locul unde ancorase, adică în vecinătatea fortului.

Cît despre cavaler, îl înştiinţă de planul său şi, ca să-şi dea bine seama, îi dădu să citească cererea de graţiere formulată de ducele de Calabria.

Joseph Palmieri se apropie de candela unei madone şi citi ; din neatenţie, cavalerul se înşelase dîndu-i cererea temnicerului-şef, în locul cererii de graţiere a ducelui.

Dar Joseph Palmieri nu era omul căruia să-i scape o împrejurare ce i-ar fi putut folosi, fără să pună mîna pe ea. Începu prin a lua adresa viitorului temnicer : *Tonino Monti, via della Salute nr. 7 ;* şi, înapoind cavalerului cererea îi zise :

— Mi-ai dat altă hîrtie.

Cavalerul scotoci prin buzunar şi găsi, într-adevăr, suplica pe care credea c-o dăduse.

Joseph Palmieri o citi cu şi mai mare luare aminte decît pe cea dintîi.

— Da, fără îndoială, zise el, e o şansă dacă Ferdinand are inimă ; dar mă îndoiesc să aibă.

Şi înapoie cavalerului cererea de graţiere.

— Cam pe cînd, întrebă el, socoţi să nască prinţesa ?

— Dar ea aşteaptă dintr-o zi, într-alta.

— Să aşteptăm ca şi dînsa, zise Palmieri. Iar, dacă regele refuză, sau dacă naşte o fată ?...

— Atunci, vei primi aceeaşi suplică ruptă bucăţi, ceea ce va însemna că poţi activa la rîndul dumitale, dat fiind că, din partea noastră, nu va mai fi speranţă ; sau de nu, singura vorbă : *Salvată !* îţi va spune tot ce ai nevoie să ştii. Numai, îmi dai cuvîntul că nu vei încerca nimic pînă atunci ?

— Ţi-l dau ; dar îmi vei îngădui să mă informez topografic de camera pe care-o ocupă prizoniera în fortăreaţă?

Cavalerul luă mîna interlocutorului său, strîngînd-o cu înfrigurată energie.

— Tinereţea e puternică în faţa Domnului, zise el. Fereastra prizonierei dă de-a dreptul spre goeleta *Runner*.

Şi se îndepărtă repede, ascunzîndu-şi faţa în manta.

Cavalerul nu se înşelase şi, încă o dată, simpaticele efluvii ale tinereţii izbucniseră ca nişte curenţi magnetici. Abia părăsise cavalerul camera Luizei, după ce-i arătase pe bărbatul care, la o jumătate de ancablură [1] de la picioarele fortăreţii, se plimba gînditor pe puntea goeletei, că Salvato — fiindcă era, într-adevăr, Salvato — parcă îşi auzi numele trecînd prin aer, dus de briza nopţii.

Ridică fruntea, nu văzu nimic şi crezu că s-a înşelat.

Dar acelaşi sunet îi trecu a doua oară pe la ureche.

Atunci ochii i se aţintiră asupra deschizăturii întunecate ce se desprindea pe zidul cenuşiu şi, printre zăbrele, i se păru că vede o mînă ce flutura o batistă.

Strigătul, corespunzător aceluia, ce ieşea din inima prizonierei, se avîntă şi din inima lui, iar undele văzduhului fremătară din nou, vibrînd de două silabe : „Luiza !"

Batista se desprinse din mînă, pluti o clipă în aer şi căzu la picioarele zidului.

Salvato avu prevederea să mai aştepte cîteva clipe, să privească în juru-i dacă nimeni nu văzuse ce se întîm-

[1] Ancablură, termen de marină; unitate de lungime egală cu 200 m.

plase și, după ce se încredință că totul rămăsese numai între el și prizonieră, fără a înștiința nici un om din echipaj, scoase o barcă pe mare și, ca un pescar ce-și întinde undițele, se apropie de plajă.

Un teren de vreo zece metri despărțea cheiul de zidul închisorii și, din fericire, nici o santinelă nu era acolo.

Salvato își legă de țărm barca și, dintr-o singură săritură, se găsi la picioarele turnului, ridică batista și se întoarse la barcă.

Abia își reluase locul, cînd auzi pasul măsurat al unei patrule ; dar nu se îndepărtă de chei, ceea ce ar fi putut da de bănuit ; vîrî batista în sîn și rămase în luntre, făcînd cu undița mișcarea, de sus în jos, a unui om care pescuiește.

Patrula se ivi lîngă turn ; sergentul care o comanda ieși din rînduri și se apropie de barcă.

— Ce faci aici ? întrebă el pe Salvato, îmbrăcat ca simplu marinar.

Acesta îl puse să mai repete odată întrebarea, ca și cum n-ar fi înțeles ; apoi :

— Vezi bine, răspunse Salvato cu un puternic accent englezesc, pescuiesc.

Cu toate că sicilienii nu-i puteau suferi, englezii datorau prezenței lui Nelson oarecare considerație ce nu se acorda indivizilor din alte națiuni.

— E oprit să se lege bărcile de chei, se împotrivi șeful patrulei și este loc destul în port pentru pescuit. Așa că, șterge-o în larg, amice !

Salvato mîrîi morocănos, își trase din fundul mării undița, de care avu norocul să găsească prins un peștișor, și vîsli spre goeletă.

— Bine ! făcu sergentul ajungîndu-și patrula, o să mai mănînce și altceva decît carne sărată.

Și, încîntat de gluma lui, pieri un timp sub o boltă, cercetîndu-i adîncimea întunecoasă, se arătă din nou și își urmă rondul de noapte-de-a lungul zidurilor exterioare ale fortăreței.

Cît despre Salvato, se și coborîse în goeletă, sărutînd batista însemnată cu un L, un S și un F.

Unul din cele patru colțuri era legat ; îl luă repede în mînă și simți o hîrtie.

Pe hîrtie erau scrise cuvintele :

„Te-am recunoscut, te văd, te iubesc ! Asta mi-e prima clipă de bucurie de cînd te-am părăsit.

Dumnezeule, iartă-mă dacă, fiindcă sper în el, sper în tine !

A ta Luiza."

Salvato se urcă iar pe punte ; ochii i se îndreptară spre deschizătură.

Mîna cea albă se mai deslușea pe drugii întunecați. Flutură batista, o sărută, și numele-i trecu iarăși la ureche odată cu briza nopții.

Dar, cum pe o noapte atît de senină, ar fi fost nesocotit să mai urmeze un asemenea schimb de semne, Salvato se așeză jos și rămase nemișcat, în timp ce prin dublele zăbrele, ochii lui, deprinși cu întunericul, mai puteau zări apariția albă, spre care nu-l mai călăuzea mîna neprevăzătoare.

După cîteva minute, se auzi un zgomot de vîsle ce loveau marea și, prin labirintul de bastimente care umpleau portul, se văzu înaintînd o barcă ce se opri la mica scară a goeletei.

Era Joseph Palmieri care se înapoia pe bord.

— Veste bună ! exclamă pe englezește Salvato, aruncîndu-se în brațele tatălui său. Ea-i acolo, acolo, la fereastra aceea ! Iată-i batista și o scrisoare de-a ei !

Joseph Palmieri zîmbi cu un zîmbet inefabil și murmură :

— O, sărmane cavaler ! Cîtă dreptate aveai zicînd : „Tinerețea e puternică în fața lui Dumnezeu !

46

NAȘTEREA UNUI PRINȚ REGAL

Cîteva zile după întîmplările pe care le-am istorisit, regele vîna la picior prepelițe, urmat de credinciosul său Jupiter, în grădinile de la Bagaria și pe coasta de miazănoapte a colnicelor, ce se înalță la oarecare depărtare de plajă.

Avea cu sine pe doi din cei mai statornici tovarăși de asemenea plăceri, foarte buni trăgători ca și el, sir William Hamilton și președintele Cardillo.

Vînătoarea era splendidă, la întoarcerea prepelițelor. După cum știe orice vînător, prepelițele au două migrații pe an. În prima, din lunile aprilie și mai, pleacă de la sud spre nord ; în epoca aceea sînt slabe și fade. Într-a doua, ce are loc în lunile septembrie și octombrie, dimpotrivă, sînt grase și foarte gustoase, mai ales în Sicilia, întîiul lor popas în drumul spre Africa.

Regele Ferdinand petrecea deci, nu vom spune ca un rege, știm doar prea bine că, deși era rege, nu petrecuse totdeauna, ci ca un vînător, cînd vînatul e îmbelșugat.

Trăsese cincizeci de focuri, împușcase cincizeci de păsări și propunea să parieze c-o să ajungă astfel suta, fără a scăpa vreuna.

Deodată, se zări un călăreț ce venea în goana mare ; și, călăuzit de împușcături, la o depărtare cam de cinci sute de pași de vînători, își opri calul, se înălță în șa să vadă care din cei trei e regele și, recunoscîndu-l, merse drept spre el.

Călărețul era un sol pe care ducele de Calabria îl trimitea regelui, tatăl său, pentru a-l înștiința că ducesa era cuprinsă de primele dureri, și a-l ruga, după legile etichetei, să asiste la naștere.

— Bine ! răspunse regele, spui primele dureri ?

— Da, sire.

— În cazul ăsta, mai pot rămîne un ceas-două. Antonio Villari e acolo ?

— Da, sire, și alți doi medici împreună cu el.

— Atunci, vezi bine : nu pot face nimic. Jupiter, domol ! Mai împușc vreo cîteva prepelițe. Întoarce-te la Palermo, și spune prințului că te urmez.

Și se apropie de Jupiter care, după îndemnul stăpînului, ținea vînatul nemișcat, de parcă ar fi fost prefăcut în piatră.

Prepelița o zbughi, regele o împușcă.

— Cincizeci și una, Cardillo ! zise el.

— Ce Dumnezeu ! exclamă președintele, rău dispus că nu ajunsese decît la treizeci, cu un cîine ca al vostru, nu-i greu. Eu nici nu știu de ce Maiestatea Voastră își mai dă osteneala să ardă praf de pușcă și să semene plumb. În locul Vostru aș lua vînatul cu mîna.

În răstimp, servitorul din spatele regelui îi trecea altă puşcă încărcată.

— Ei, zise regele trimisului, încă n-ai plecat ?

— Aşteptam să ştiu dacă regele n-are a-mi da alte ordine.

— Să-i spui fiului meu c-am ajuns la cincizeci şi una de prepeliţe, iar Cardillo numai la treizeci.

Trimisul plecă din nou în galop, şi vînătoarea urmă mai departe.

Într-un ceas, regele mai împuşcă douăzeci şi cinci de prepeliţe.

Îşi schimba puşca descărcată cu una încărcată, cînd văzu că acelaşi sol se întoarce în goană nebună.

— Ei, îi strigă el, vii să-mi spui că ducesa a născut ?

— Nu, Sire ; dimpotrivă, vin să spun Maiestăţii Voastre că suferă mult.

— Şi ce vrea de la mine ?

— Maiestatea Voastră ştie că în asemenea împrejurare prezenţa îi este impusă de ceremonial. Se poate întîmpla o nenorocire.

— Ei, întrebă preşedintele, ce este ?

— Pare-se că nu merge de la sine, răspunse Ferdinand.

— Aşa că vom părăsi vînătoarea în mijlocul zilei. Dealtfel, Maiestatea Voastră s-o părăsească de vrea, eu rămîn; nu mă înapoiez decît numai cînd voi avea suta de bucăţi.

— A ! exclamă Ferdinand, o ideie ! Întoarce-te repede la Palermo şi ordonă să sune toate clopotele.

— Şi pot spune Alteţei Sale regale... ?

— Poţi să-i spui că sosesc odată cu tine. Ai văzut unde-s caii noştri ?

— Sînt la poarta Bagaria, sire.

— Ei bine, spune-le cînd treci să se apropie.

Trimisul plecă iar în galop.

După un sfert de oră, toate clopotele din Palermo erau în mişcare.

— A ! exclamă regele, iată ce-i trebuie să-i facă bine.

Şi îşi văzu de vînătoare.

Ajunsese la a nouăzecea prepeliţă, fără să fi scăpat nici una.

— Vrei să pariezi, Cardillo, că fac suta fără nici un greş ?

— Nu vă mai osteniţi.

— De ce ?

— Fiindcă se întoarce trimisul.

— Drace! izbucni Ferdinand. Domol, Jupiter! Deocamdată, tot îmi voi împuşca a nouăzeci şi una.

Prepeliţa o zbughi, regele o împuşcă.

Cînd se întoarse, trimisul era lîngă el.

— Ei, întrebă Ferdinand, clopotele au uşurat-o ?

— Nu, sire ; medicii se tem.

— Medicii se tem ! repetă Ferdinand, scărpinîndu-şi urechea. Atunci, e grav ?

— Foarte grav, sire.

— În cazul ăsta, să se expună sfînta cuminecătură.

— Sire, voi pune în vedere Maiestăţii Voastre că medicii spun că prezenţa Voastră e urgentă.

— Urgentă ! Urgentă ! repetă Ferdinand cu nerăbdare; doar nu voi face mai mult decît Dumnezeu !

— Sire, calul Maiestăţii Voastre e aici.

— Îl văd, ce naiba ! Du-te, du-te, băiete ; şi, dacă sfînta cuminecătură nu-i face nimic, voi veni eu însumi.

Şi adăugă încet :

— După ce-mi voi fi împuşcat suta de prepeliţe, bineînţeles.

Peste un sfert de ceas, regele îşi ucisese suta de prepeliţe. Sir William îl urmase de aproape, ucigînd optzeci şi şapte. Preşedintele Cardillo rămăsese în urma lui Sir William cu zece prepeliţe şi a regelui cu douăzeci şi trei ; aşa că era furios.

Clopotele sunau mereu din răsputeri, dovedind că nu era nimic nou.

— *Alla malora !* [1] rosti regele oftînd, pare-se că se încăpăţînează să n-o isprăvească înainte să fiu acolo. Haidem dar. Pe bună dreptate se spune : „Ce vrea femeia, vrea şi Dumnezeu."

Şi, încălecînd :

— Sînteţi liberi să ajungeţi pînă la suta voastră de prepeliţe, zise el celorlalţi doi vînători. Eu mă întorc la Palermo.

— În cazul acesta, răspunse sir William, urmez pe Maiestatea Voastră ; însărcinarea mea mă obligă să nu vă părăsesc în asemenea clipă.

— Bine, duceţi-vă, zise Cardillo ; eu rămîn.

---

[1] La dracu !

Regele şi sir William îşi porniră caii în galop.

În momentul cînd intrau în oraş, dangătul clopotelor încetă.

— Ahaa! exclamă regele, pare-se că s-a isprăvit. Acum să aflăm dacă-i băiat sau fată.

Trecură înaintea unei biserici: toate lumînările erau aprinse, sfînta cuminecătură expusă pe altar, biserica plină de lume care se ruga.

Se auzi zgomotul plesnitorilor şi se văzură rachetele ce brăzdau văzduhul.

— Bine! zise regele, ăsta-i semn bun.

Atunci zări în depărtare că vine acelaşi sol; îşi ţinea pălăria în sus şi striga: „Trăiască regele!" Toată mulţimea alerga în urma sau se repezea înaintea lui. Era o minune că nu călca pe nimeni.

De cum îl văzu de departe pe rege strigă:

— Un prinţ, sire! Un prinţ!

— Ei bine, zise regele lui sir William, de-aş fi fost acolo, n-aş fi adăugat nimic.

Aclamaţiile poporului vestiră sosirea lui Ferdinand la palat.

Cu toţii se bucurau, şi regele era aşteptat cu cea mai mare nerăbdare.

Ducele şi ducesa de Calabria puseseră mult suflet în apărarea signorei San-Felice, nu pentru ea, pe care abia o văzuseră şi n-o cunoşteau, ci pentru soţul ei.

Bietul cavaler, mai mult mort decît viu, mai frămîntat decît dacă i s-ar fi hotărît propria-i soartă, îngenunchease într-o încăpere de lîngă camera de culcare, şi se ruga.

Doar îl cunoştea pe rege, şi ştia că trebuia să se teamă mult şi să spere puţin.

Tînăra mamă sta în pat şi n-avea nici o îndoială: cine ar putea refuza ceva frumosului copil pe care-l adusese pe lume cu atîtea dureri? Ar fi o nelegiuire!

Nu va fi el rege cîndva? Nu era semn bun să intre în viaţă pe poarta îndurării şi gîngurind cuvîntul *Graţiere!*

Bunicul său nefiind încă acolo în clipa naşterii lui, fusese timp să-l dichisească şi să-i pună o minunată rochie de dantele.

Avea părul blond al prinţilor austrieci, ochi albaştri miraţi, care priveau fără să vadă, pielita fragedă ca un trandafir şi albă ca satinul.

Mama îl ținea culcat lîngă ea, și nu se mai sătura sărutîndu-l. Îi strecurase în faldurile rochiei ce acoperea scutecele regale, suplica nenorocitei San-Felice.

Se auziră pe stradă, apropiindu-se de palatul senatului, strigătele „Trăiască regele !"

Prințul păli : i se păru lui, atît de fricos înaintea tatălui său, că avea să săvîrșească o crimă de les-majestate.

Prințesa fu mai curajoasă decît el.

— O, Francesco, zise ea, oricum n-o putem părăsi pe biata femeie !

San-Felice auzi cuvintele acestea și întredeschise ușa iatacului, prin care-și trecu capul palid și înspăimîntat.

— O, prințul meu ! rosti el cu glas de imputare.

— Am făgăduit, îmi voi ține făgăduiala, răspunse Francesco. Aud pașii regelui ; nu te arăta, că pierzi totul.

San-Felice închise din nou ușa cabinetului, în clipa cînd regele o deschidea pe a camerei de culcare.

— Ei ! Ei ! zise el intrînd, totul s-a isprăvit deci, și așa cum trebuie, slavă Domnului ! Te felicit, Francesco.

— Dar pe mine, sire ? întrebă tînăra mamă.

— O voi face, după ce voi fi văzut copilul.

— Sire, știți că am dreptul la trei favoruri, zise prințesa, fiindcă am dat un moștenitor tronului ?

— Și vi se vor acorda, de-i un băiat frumos.

— O ! sire, e un înger !

Și, ridicînd copilul de lîngă ea, îl înfățișă regelui.

— A ! Pe legea mea, exclamă regele, luîndu-i-l din mîini și întorcîndu-se către fiul său.

Urmă o clipă de tăcere ; toate respirațiile se opriseră, toate inimile încetaseră de a mai bate.

Așteptau ca regele să vadă jalba.

— Oho-o ! Dar ce are sub braț ?

— Sire, răspunse Marie-Clémentine, în loc de cele trei favoruri ce se acordă de obicei prințesei regale care dă un moștenitor coroanei, nu cer decît una singură.

Și, rostind cuvintele acestea, glasu-i tremura atita, încît regele o privea cu mirare.

— Drace ! Scumpa mea fiică, zise regele, pare-se că-i foarte greu ceea ce dorești ?

Culcînd copilul pe îndoitura brațului său stîng, luă cu mîna dreaptă hîrtia și o despături încet uitîndu-se la prin-

ţul Francesco, ce se îngălbeni şi la prinţesa Marie Clémentine care se lăsă iar să cadă pe pernă.

Regele începu să citească ; dar, de la primele cuvinte, îşi încruntă sprîncenele şi expresia feţei lui deveni înfiorătoare.

— O ! zise el, chiar înainte de-a fi întors pagina, dacă asta aveţi să-mi cereţi, domnule, fiul meu, şi doamnă, nora mea, v-aţi ostenit zadarnic. Femeia e condamnată, femeia va muri.

— Sire ! îngînă prinţul.

— Însuşi Dumnezeu de-ar voi s-o scape, aş lupta împotriva lui Dumnezeu !

— Sire, în numele acestui copil !

— Uite ! exclamă regele, reia-ţi copilul ! Iată-l, ţi-l înapoiez.

Şi, aruncîndu-l brutal pe pat, ieşi strigînd :

— Niciodată ! Niciodată !

Prinţesa Marie-Clémentine gemu, luîndu-şi în braţe copilul care plîngea.

— Oh ! biet nevinovat ! rosti ea, o să-ţi aducă nenorocire...

Prinţul se prăbuşi pe un scaun, fără să poată scoate o vorbă.

Cavalerul împinse uşa cabinetului şi, mai palid decît un mort, veni să ridice jalba ce căzuse pe jos.

— O, prietene ! zise prinţul întinzîndu-i mîna, vezi bine că nu-i din vina noastră.

Dar el, ca şi cum nu l-ar vedea nici auzi, ieşi rupînd jalba şi spunînd :

— Omul ăsta-i cu adevărat un monstru !

47

TONINO MONTI

Chiar în clipa cînd regele se repezea, furios, din camera prinţesei regale, iar San-Felice îl urma rupînd jalba, căpitanul Skinner discuta în cabina lui preţul angajării

cu un băiat înalt și frumos de douăzeci și cinci de ani, care-i propusese să facă parte din echipajul goeletei.

Cînd zicem *îi propusese*, lucrul ar putea fi exprimat într-un fel mai exact. În ajun, unul din cei mai buni marinari ai săi ce avea pe bord gradul de subofițer și se născuse la Palermo, fiind însărcinat de căpitanul Skinner să recruteze cîțiva oameni pentru a-și întări echipajul, văzuse la poarta casei cu nr. 7 din strada della Salute, un tînăr frumos cu scufie de pescar și pantalonul sufiecat deasupra genunchiului, dezvăluind o pulpă puternică și subțire totodată.

Se oprise un pic înaintea lui, uitîndu-se la el cu o luare-aminte și o stăruință care-i atrăsese, în dialect sicilian, întrebarea :

— Ce ai cu mine ?

— Nimic, răspunsese subofițerul în același dialect. Te privesc și-mi spun că-i o rușine.

— Ce-i o rușine ?

— Ca un vlăjgan înalt și zdravăn ca tine, ce ar fi un marinar atît de frumos, să fie sortit s-ajungă un temnicer atît de răutăcios.

— Cine ți-a spus asta ? întrebă tînărul.

— Ce-ți pasă, de vreme ce-o știu !

Tînărul dădu din umeri.

— Ce vrei ! zise el, din pescărit n-ai ce mînca, ca temnicer cîștigi doi carlini [1] pe zi.

— Ei, asta-i ! Doi carlini pe zi ! făcu subofițerul, pocnindu-și degetele. Halal plată pentru așa păcătoasă meserie ! Eu sînt pe bordul unui bastiment, unde puștii-marinari au doi carlini, ucenicii de marină patru și matelo-ții opt.

— Tu cîștigi opt carlini pe zi ? întrebă tînărul pescar.

— Eu ? Cîștig doisprezece. Sînt subofițer.

— Drace ! exclamă pescarul, oare ce negustorie învîrte căpitanul tău ca să plătească oamenilor săi prețul ăsta ?

— Nici un fel de negustorie. Se plimbă.

— E deci bogat ?

— E milionar.

— Bună meserie, chiar și mai bună decît cea de matelot cu opt carlini pe zi.

---

[1] Veche monedă italiană.

— Care, oricum, face mai mult decît cea de temnicer cu doi carlini.

— Nu zic ba ; dar taică-meu şi-a băgat în cap gîndul ăsta. Ţine morţiş ca, după el, să-i iau locul de temnicer-şef.

— Şi cît cîştigă ?

— Şase carlini pe zi.

Subofiţerul se porni pe rîs.

— Ce-i drept, uite un viitor bogat ! Şi eşti hotărît ?

— Vai ! N-am nici o chemare. Dar, adăugă el cu nepăsarea oamenilor din Sud, trebuie totuşi să faci ceva.

— Nu-i prea vesel, să te scoli noaptea, să faci rondul prin coridoare, să intri prin temniţe, să vezi nenorociţi de prizonieri care plîng !

— Aida de ! Te deprinzi. Parcă nu-s pretutindeni oameni care plîng !

— A ! Văd ce este, zise subofiţerul : eşti îndrăgostit şi nu vrei să părăseşti Palermo.

— Îndrăgostit, eu ! Am avut două ţiitoare în viaţa mea: una m-a lăsat pentru un ofiţer englez, cealaltă pentru un călugăr de la Santa-Rosalia.

— Atunci, eşti liber ca pasărea ?

— Liber ca pasărea. Şi, de-mi propui un post bun, cum încă nu-s numit temnicer, şi-mi aştept numirea de trei ani, fă-ţi propunerea.

— Un post bun ?... N-am altul decît cel de matelot pe bordul bastimentului meu.

— Şi care-i bastimentul tău ?

— *Runner*-ul.

— Ahaa ! Eşti din echipajul american ?

— Hei, şi ai ceva împotriva americanilor ?

— Sînt eretici.

— Aşta-i catolic, ca tine şi ca mine.

— Şi-ţi iei angajamentul să fiu primit pe bord ?

— Voi vorbi cu căpitanul.

— Şi o să am opt carlini pe zi ca ceilalţi ?

— Da.

— Îţi plăteşti singur hrana, sau eşti angajat şi cu mîncarea ?

— Cu mîncare.

— Şi-i bună ?

— Dimineaţa, ai cafeaua şi păhărelul de rom ; la prînz, ciorba, o bucată de carne de vacă sau de berbec friptă, peşte, dacă s-a prins, şi seara, macaroane.

— Aş vrea să văd şi eu.

— La voia ta. E ora unsprezece şi jumătate, mîncăm la douăsprezece ; te poftesc la masă cu noi.

— Dar căpitanul ?

— Căpitanul ? Parcă o să te ia în seamă ?

— A ! nu zău, exclamă tînărul, primesc ; eram gata să prînzesc cu o bucată de baccala [1].

— Pfui ! făcu subofiţerul ; este un cîine pe bord şi nu vrea s-o mănînce.

— *Madonna !* se miră tînărul, atunci sînt mulţi creştini care n-ar dori decît să fie cîini pe bordul bastimentului tău.

Şi, luîndu-l de braţ pe subofiţer, apucă pe chei pînă la Marina.

Acolo, era o barcă legată lîngă debarcader şi păzită de un singur matelot. Dar subofiţerul fluieră, şi alţi trei mateloţi alergară în grabă şi săriră în barca, unde el şi tînărul pescar coborîră la rîndul lor.

— La *Runner !* Şi repede ! le comandă într-o engleză stîlcită subofiţerul, luînd loc la cîrmă.

Mateloţii se încordară pe vîsle, şi barca uşoară lunecă pe apă.

După zece minute, trăgea la scara de babord a *Runnerului.*

Subofiţerul spusese adevărat : nici căpitanul nici ajutorul său nu păreau să ia în seamă sosirea unui străin pe bord. Se aşezară la masă şi, cum pescuitul fusese îmbelşugat iar un matelot, provensal din naştere, făcuse o buiabesă [2], prînzul fu şi mai ales decît îi spusese subofiţerul.

Trebuie să mărturisim că cele trei feluri ce urmară, stropite cu o jumătate de sticlă de vin de Calabria, parcă făcură o impresie plăcută asupra musafirului.

La desert, căpitanul se ivi pe punte, însoţit de ajutorul său şi, plimbîndu-se, se îndreptă spre partea din faţă a micului bastiment.

---

[1] *Baccala* — specie de morun.
[2] *Buiabesă* — ciorbă de peşte.

Cînd se apropie, matelotii se ridicară și, cum căpitanul le făcea semn cu mîna să stea jos :

— Iertați-mă, domnule căpitan, zise subofițerul, dar am să vă fac o rugăminte.

— Și ce vrei ? întrebă rîzînd căpitanul Skinner. Haide, vorbește, bunul meu Giovanni.

— Nu eu, domnule căpitan, ci unul din compatrioții mei pe care l-am adus de pe străzile din Palermo, și l-am poftit la masă cu noi.

— Aha ! Și unde ți-e compatriotul ?

— Iată-l, domnule căpitan.

— Ce vrea ?

— Un mare hatîr, domnule căpitan.

— Care anume ?

— Să bea în sănătatea voastră.

— S-a făcut, zise căpitanul, și tot eu voi fi cu cîștigul.

— Ura, trăiască căpitanul ! strigară matelotii într-un singur glas.

Skinner salută, dînd din cap.

— Și cum îl cheamă pe compatriotul tău ? întrebă el.

— Zău că habar n-am, zise Giovanni.

— Mă cheamă servitorul vostru, Excelență, răspunse tînărul, și aș dori mult să-mi răspundeți că vă numiți stăpînul meu.

— Ha-ha ! Ești deștept, băiete !

— Credeți, Excelență ?

— Sînt sigur.

— Mi-o spunea mama, cînd eram mic, și, totuși, de atunci nimeni nu și-a mai dat seama de așa ceva.

— Dar, în sfîrșit, mai ai și alt nume afară de acela de servitorul meu ?

— Mai am alte două, Excelență.

— Care ?

— Tonino Monti.

— Ia stai, ia stai, zise căpitanul, ca și cum ar căuta să-și aducă aminte, mi se pare că te cunosc.

Tînărul dădu cu îndoială din cap.

— M-ar mira mult, răspunse el.

— Îmi amintesc... Da, așa-i. Nu ești tu fiul temnicerului-șef din fortul Castellamare ?

— Pe legea mea, aşa-i. Ei bine, trebuie să fiţi vrăjitor de-aţi ghicit...

— Nu-s vrăjitor, dar sînt prietenul cuiva care cere pentru tine postul de temnicer, sînt prietenul cavalerului San-Felice.

— Şi n-o să-l dobîndească, firește.

— Asta-i bună ! Şi de ce nu l-ar dobîndi ? Cavalerul e, nu numai bibliotecarul, ci şi prietenul ducelui de Calabria.

— Da ; dar e soţul prizonierei atît de călduros recomandată de Maiestatea Sa, şi care nu mai trăieşte decît prin milă. De-ar fi avut cavalerul pe cineva cu trecere, ar fi căutat inainte de toate s-o scape de la moarte pe nevastă-sa.

— Tocmai fiindcă i s-a respins, sau pesemne i se va respinge o mare favoare, vor fi încîntaţi să-i îndeplinească una mică.

— Să nu v-audă Dumnezeu !

— Şi adică de ce ?

— Fiindcă mi-ar plăcea mai bine să vă servesc pe dumneavoastră decît pe regele Ferdinand.

— Nu vreau totuşi, ţi-o spun răspicat, se împotrivi rîzînd căpitanul Skinner, să-i fac concurenţă.

— O ! nu-i veţi face concurenţă, domnule căpitan, că-mi dau demisia înainte de-a fi numit.

— A ! domnule căpitan, zise Giovanni, primiţi-l. Tonino e băiat bun. Pescar din copilărie, o să fie un minunat marinar. Răspund eu de dînsul. Vom fi cu toţii mulţumiţi să-l vedem trecut pe lista echipajului.

— Da, da, strigară toţi mateloţii.

— Domnule căpitan, rosti Tonino cu mîna pe piept, pe legea mea de sicilian, dacă Excelenţa Voastră îmi primeşte cererea, veţi fi mulţumit de mine.

— Ascultă, prietene, răspunse căpitanul, asta-i şi dorinţa mea, că-mi pari băiat bun. Dar nu vreau să se spună că sînt un ademenitor de soldaţi, şi să fiu învinuit de a te fi angajat cînd erai beat. Să petreci cu tovarăşii tăi cît vrei ; dar întoarce-te deseară acasă. Gîndeşte-te peste noapte şi mîine toată ziua, iar mîine seară, dacă ai tot aceleaşi gînduri, vino să ne învoim.

— Trăiască căpitanul ! strigă Tonino.

— Trăiască căpitanul ! repetă tot echipajul.

— Iată patru piaștri [1], zise Skinner ; duceți-vă pe uscat, mîncați-i, beți-i, asta nu mă privește ; dar deseară să fie toată lumea aici, și să nu se mai cunoască urma vinului băut. Mergeți.

— Dar goeleta, domnule căpitan ? întrebă Giovanni.

— Lasă doi oameni pe bord.

— Am înțeles, domnule căpitan! Care mai de care or zice nu.

— Să tragi la sorți, și cele două victime vor primi cîte un piastru drept mîngîiere.

Se trase la sorți, și cei doi mateloți care au rămas pe bord își primiră fiecare piastrul său.

Seara, la ora nouă, se întorseseră cu toții și, după îndemnul căpitanului, erau veseli, dar numai atît.

Skinner își trecu în revistă echipajul, cum obișnuia în fiecare seară, și făcu numai lui Giovanni un semn să-l urmeze în cabinetul său.

După zece minute, afară de mateloții din primul cart, toată lumea era culcată pe bord.

Giovanni se strecură în cabina căpitanului, care aștepta împreună cu ajutorul său. Amîndoi păreau nerăbdători.

— Ei ? îl întrebă Skinner.

— Ei bine, domnule căpitan, e al nostru.

— Ești sigur ?

— Ca și cum l-aș și vedea trecut în registru.

— Și crezi că mîine... ?

— Mîine, la ora șase seara, așa cum mă cheamă Giovanni Capriolo, băiatul va iscăli.

— Dea Domnul ! murmură ajutorul ; treaba o să fie pe jumătate făcută.

Într-adevăr, a doua zi, așa cum făgăduise Giovanni, și am spus-o noi în primele rînduri din acest capitol, după ce se dezbătuse de formă leafa, la cererea lui hotărîtă consemnată în angajament, Tonino Monti, liber și major, se angaja pe trei ani ca matelot pe bordul *Runner*-ului, și primea de mai înainte leafa pe trei luni, supunîndu-se rigorilor legii, dacă și-ar călca cuvîntul.

[1] Piastru, monedă de argint.

48

TEMNICERUL-ŞEF

În clipa cînd noul înrolat îşi pusese semnătura pe angajament — cu oarecare greutate, dar totuşi citeţ — un matelot intră în cabină, ţinînd în mînă un plic cu hîrtii pe care-l adusese un trimis al cavalerului San-Felice, cu recomandarea precisă de a nu-l preda decît numai căpitanului Skinner personal.

De la amiază, se răspîndise zvonul în Palermo că ducesa de Calabria era cuprinsă de durerile naşterii. Proprietarii goeletei erau prea interesaţi de eveniment pentru a nu fi printre cei dintîi înştiinţaţi ; dangătul clopotelor, apoi expunerea sfintei cuminecături le aduseseră la cunoştinţă temerile curţii ; în sfîrşit, plesnitorile, rachetele şi iluminaţiile le vestiseră fericitul deznodămînt, căruia-i purtau atîta interes, fiind oarecum în legătură cu viaţa prizonierei.

Căpitanul Skinner înţelese deci numaidecît că plicul conţinea, oricare-ar fi fost, hotărîrea regelui.

Făcu un semn lui Salvato, care-şi aruncă o privire pe angajament, spuse lui Tonino că totul e în regulă şi, luînd hîrtia, şi-o puse în buzunar.

Tonino, încîntat de-a face în sfîrşit parte legal din echipajul vasului *Runner*, se urcă iar pe punte.

Rămaşi singuri, Salvato şi tatăl său se grăbiră să desfacă sigiliul : plicul conţinea suplica Luizei ruptă în vreo opt-zece bucăţi.

Se ştie că, chiar numai acest răspuns era semnificativ ; spunea limpede : „Regele a fost neînduplecat."

Dar la aceste bucăţi rupte erau alăturate alte două foi întregi.

Cea dintîi, pe care Salvato o despături, era cu scrisul cavalerului.

Cuprindea următoarele :

„Eram să vă trimit hîrtiile rupte fără altă lămurire — fiindcă, după cum ne înţelesesem, însemnau că prinţesa nu izbutise şi că, din partea noastră, nu mai era nădejde — cînd am primit de la directorul poliţiei numirea, solicitată de mine, a lui Tonino Monti în postul de temnicer adjunct. Este în numirea aceasta vreun mijloc de scăpare ? Nu

știu nimic și nici măcar nu încerc să-l caut, pînă într-atîta mi-am pierdut mințile ; dar voi, voi sînteți oameni pricepuți și cu imaginație, aveți mijloace de fugă ce-mi lipsesc, executanți pe care nu-i am și n-aș ști unde să-i găsesc. Căutați, gîndiți-vă, născociți, aruncați-vă, dacă trebuie, în isprăvi nebune, de neîndeplinit ; dar salvați-o !

Eu nu pot decît s-o plîng.

Alături e brevetul lui Tonino Monti."

Știrea era îngrozitoare ; dar nici Salvato nici tatăl său nu se bizuiseră niciodată pe clemența regală. Cît îi privea, dezamăgirea era departe de-a face aceeași impresie ca asupra cavalerului San-Felice.

Cei doi bărbați se priviră cu tristețe, dar nu cu deznădejde. Ba mai mult : li se părea că numirea lui Tonino Monti era o compensație pentru înfrîngerea pe care o anunța suplica ruptă.

După cum s-a văzut, și ei bănuiau această întîmplare și, punînd mîna la noroc pe Tonino, își luaseră măsuri în consecință.

Planurile lor erau încă foarte nedeslușite, sau mai degrabă n-aveau încă planuri. Ședeau acolo, cu ochii la pîndă, urechea ciulită și brațul întins, gata să prindă prilejul, de s-ar ivi. Li se păruse că văd oarecare licărire în angajarea lui Tonino ; licărirea creștea odată cu numirea lui. Ei bine, la lucirea acestui amurg, vor căuta să înfăptuiască visul ăsta, pînă atunci fugitiv și cu neputință de atins.

Era ora șapte seara. La opt, păreau să fi luat o hotărîre, fiindcă se dădu de știre întregului echipaj că trebuie să ridice ancora a doua zi, după-amiază.

Tonino fu învoit, chiar în seara aceea sau a doua zi, să-și ia rămas bun de la tatăl său. Dar declară că atîta ce se teme de mînia lui, încît, nu numai că nu se va duce, ci se va ascunde în fundul calei de l-ar vedea venind spre bastiment.

Pare-se că Salvato și tatăl său nu puteau dori nimic mai bun decît spaima lui Tonino, că schimbară un semn de satisfacție.

Acum, vom istorisi întîmplările așa cum s-au petrecut, fără a încerca să le dăm altă lămurire decît cea a faptelor :

A doua zi, pe la cinci seara, pe o vreme noroasă și întunecată, goeleta *Runner* își începu pregătirile pentru a ridica ancora.

În timpul lucrului, fie din neîndemînarea echipajului, fie din pricina vreunui defect al lanțului, o verigă se rupse și ancora rămase la fund.

Acest accident se întîmplă uneori și, cînd ancora n-a rămas la o prea mare adîncime, cîțiva marinari se scufundă în apa unde a căzut scripetele.

Cu tot accidentul ancorei, pregătirile de plecare nu încetară ; numai, s-au înțeles că, ancora nefiind decît la trei brase adîncime, o luntre va rămîne cu opt oameni și subofițerul Giovanni pentru a o pescui, iar goeleta va aștepta navigînd încoace și încolo la intrarea în port.

Pentru a fi văzută pe o noapte fără lună, trebuia să înalțe trei focuri de diferite culori.

Pe la opt seara, fu desprinsă dintre feluritele vase ce staționau în port, și începu să dea raite pe locul hotărît, pe cînd cei opt mateloți de care fusese nevoie pentru manevra de întinderea pînzelor și de ieșire se întorceau cu luntrea să pescuiască ancora.

La aceeași oră, temnicerul-șef al fortului Castellamare, Ricciardo Monti, ieșea din închisoare, înștiințîndu-l pe guvernator că primise o scrisoare de la fiul său care-l vestea că era numit ajutor de temnicer, după marea lui dorință, și că se va întoarce împreună cu el între nouă și zece, avînd de îndeplinit cîteva formalități la poliție.

Fără îndoială, scrisoarea-i fusese scrisă de Tonino, sfătuit de vreun camarad, ca să abată atenția tatălui de la plecarea goeletei, unde putea să afle că i s-a angajat fiul.

Întîlnirea se dăduse lui Ricciardo Monti într-una din micile taverne din piața Marina. Fără nici o bănuială, intră întrebînd de Tonino Monti. I se arătă un coridor ducînd la o sală, unde, i se spuse, că fiu-su bea cu treipatru camarazi.

Abia păși în sală, căutînd zadarnic din ochi pe cel care-i dăduse întîlnire, că și fu înhățat de patru bărbați, legat burduf, cu căluțul în gură și culcat pe un pat, cu asigurarea că va fi liber a doua zi dimineață și nu i se va face nici un rău, dacă nu încearcă să fugă.

Singura violență asupra lui a fost că i s-a luat de la brîu cu forța și mai ales cu amenințări, legătura de chei cu care intra în camerele prizonierilor.

Legătura trecu prin ușa crăpată, cuiva care aștepta acolo.

După o jumătate de ceas, un tînăr de vîrsta și de statura lui Tonino bătea la poarta fortului și cerea să vorbească cu guvernatorul, din partea tatălui său.

Guvernatorul ordonă să fie introdus la el.

Atunci tînărul îi spuse că Ricciardo Monti, în clipa cînd trecea de cealaltă parte a străzii Toledo, în mare sărbătoare din pricină că născuse prințesa, fusese rănit de un mortarello care explodase, și transportat la spitalul dei Pellegrini.

Rănitul pusese îndată să-l cheme, îi predase legătura cu chei și-i poruncise să se ducă numaidecît la Excelența Sa guvernatorul, pe care-l înștiințase, să-și dovedească numirea prezentîndu-i certificatul și să-l înlocuiască pînă la vindecarea lui, ce nu putea întîrzia.

Guvernatorul citi certificatul noului ajutor de temnicer ; era în deplină regulă. Accidentul lui Ricciardo Monti nu era ceva neobișnuit, fiindcă se întîmplau cu sutele la fiecare serbare. Într-adevăr, după cum am spus-o, fusese înștiințat că temnicerul-șef ieșea pentru a-l aduce pe fiul său. Nu avu deci nici o bănuială, însărcină pe presupusul Tonino să păstreze deocamdată cheile tatălui său, să fie instruit pentru serviciul său și să intre în funcție.

Noul temnicer puse iar cu grijă certificatul în buzunar, își legă de brîu cheile pe care le depusese pe masa guvernatorului și ieși.

Inspectorul, înștiințat de dorințele guvernatorului, îl purtă din coridor în coridor, arătîndu-i camerele locuite.

Erau nouă.

Trecînd pe lîngă cea a signorei San-Felice, se opri o clipă pentru a-i lămuri însemnătatea prizonierei : trebuia să intre în cameră și să se încredințeze de prezența ei de trei ori ziua și de două ori noaptea : întîia dată la ora nouă seara, și a doua la trei noaptea.

Dealtfel, chiar în ziua aceea se dăduseră noi ordine de a întări și mai mult supravegherea, înăuntru și-n afară.

Isprăvind rondul, inspectorul îi arătă camera de gardă. Temnicerul însărcinat să vegheze asupra acestei părți din fortăreață trebuia să stea acolo toată noaptea. Avea patru ore pentru a dormi ziua.

Dacă se plictisea ori se temea să nu adoarmă în camera de gardă, putea să se plimbe prin coridoare.

Era ora unsprezece și jumătate, cînd inspectorul și noul temnicer se despărțiră, inspectorul îndemnîndu-l să

fie exact şi vigilent, temnicerul făgăduind, că-n această privinţă, va face şi mai mult decît se aştepta de la el.

Într-adevăr, cine l-ar fi văzut în picioare la uşa camerei de gardă, ce dădea pe primul coridor şi se deschidea în josul scării nr. 1, cu ochii deschişi, urechea ciulită, nu l-ar fi putut învinui că-şi calcă cuvîntul.

Rămase acolo în picioare şi nemişcat pînă ce orice zgomot se stinse în fort.

Bătu miezul nopţii.

49

PATRULA

A douăsprezecea lovitură abia încetase de-a răsuna, că noul temnicer, care pînă atunci putea fi luat drept statuia aşteptării, se însufleţi şi, ca pus în mişcare de-o hotărîre neaşteptată, urcă scara fără grabă, dar şi fără încetineală. Şi, într-adevăr, dacă pasul i se auzea, dacă trecerea-i era observată, dacă i s-ar fi pus vreo întrebare, avea să răspundă : „În lipsa tatălui meu, mi s-a încredinţat supravegherea închisorii : supraveghez".

Totul însă dormea în citadelă ; nimeni nu-l văzu, nimeni nu-l auzi, nimeni nu-l întrebă.

Ajungînd la catul al doilea, merse de-a lungul coridorului, se întoarse înapoi, dar cu şi mai mare băgare de seamă, înăbuşindu-şi paşii, ciulind urechea şi ţinîndu-şi răsuflarea.

Deodată, se opri în faţa uşii signorei San-Felice.

Luase de mai înainte în mînă cheia uşii.

O vîrî în broască cu atîta prevedere şi o învîrti atît de încet, încît abia se auzi scîrţiitul fierului pe fier : uşa se deschise.

De astă dată, noaptea era întunecoasă, vîntul şuiera prin zăbrelele ferestrei, a cărei deschizătură nici măcar nu se zărea în beznă.

Tînărul făcu un pas în cameră, ţinîndu-şi răsuflarea. Apoi, cum în zadar căuta cu ochii prizoniera, murmură :

— Luiza !

Un suflu îi aduse la ureche numele Salvato ! apoi chiar în aceeași clipă, două brațe îl înlănțuiră.

Un suflu înflăcărat, un murmur de bucurie se încrucișară. Era prima dată, după ziua condamnării la tribunal și, deci, a despărțirii lor, cînd cei doi îndrăgostiți se regăseau unul în brațele celuilalt.

Fără îndoială, prin semne schimbate peste zi între ei, Salvato o vestise pe Luiza de vizita aceasta, temîndu-se ca de surprindere să nu scoată vreun strigăt de spaimă. Așa că, după cum s-a văzut, plină de speranță, dar și de frică, așteptase ca el să-i rostească numele, înainte de a-i răspunde.

Salvato își veni în fire cel dintîi.

— Haide, iubită Luiza, zise el, acum, să nu pierdem timp : am ajuns la clipa supremă cînd soarta noastră comună se va hotărî. Ți-am spus : „Fii liniștită și răbdătoare ; vom muri amîndoi sau vom trăi împreună." Te-ai bizuit pe mine, iată-mă.

— O ! da, și Dumnezeu e mare, Dumnezeu e bun ! Acum, ce pot face ? Cum pot să te ajut ?

— Ascultă, răspunse Salvato, am de îndeplinit o treabă care va ține mai mult de un ceas, trebuie să pilesc zăbrelele ferestrei. E ora douăsprezece și cîteva minute : mai avem patru ore de noapte înaintea noastră. Să nu grăbim lucrurile, dar să izbutim astă-noapte ; mîine, totul se va descoperi.

— Te întreb pentru a doua oară, ce voi face în ceasul ăsta ?

— Las ușa crăpată, așa cum este : pe jumătate în temniță, pe jumătate afară, asculți dacă vreun zgomot nu ne amenință cu o primejdie. La cea mai mică bănuială, mă chemi, eu ies, închid ușa după tine. Cînd e închisă, îmi fac rondul de noapte, și nu trezesc nici o neîncredere, fiindcă mă găsesc în exercițiul îndatoririlor mele. Mă întorc după un sfert de oră și-mi isprăvesc opera începută. Acuma, curaj și sînge rece !

— Fii liniștit, dragul meu, voi fi demnă de tine, răspunse Luiza strîngîndu-i mîna cu o putere aproape bărbătească.

Atunci Salvato scoase din buzunar două pile subțiri cu oțelul tăios, una putînd să se rupă în timpul operației, iar cînd, la îndemnul său, Luiza se postă în așa fel încît să

audă orice zgomot s-ar face pe coridoare și pe scări, el începu să pilească zăbrelele cu mîna-i hotărîtă și sigură, pe care nici o primejdie n-o putea face să tremure.

Pila era atît de subțire, încît abia se auzea scîrțîitul mușcăturii pe fier. Dealtfel, să fi fost chiar mai puternic, s-ar fi pierdut în șuierăturile vîntului și în primele bubuituri, vestind o furtună apropiată.

— Vreme bună! murmură Salvato, mulțumind încet tunetului că ține cu ei.

Și își văzu de treabă.

Nimic nu veni să-l abată de la îndeletnicirea lui.

După cum prevăzuse, peste un ceas, patru vergele fură pilite, și fereastra avea o deschizătură destul de mare ca să poată trece două persoane.

Atunci, își ridică din nou surtucul și desprinse o frînghie înfășurată în jurul brîului. Frînghia tare, deși fin împletită, era destul de lungă pentru ca să atingă pămîntul.

La un capăt avea un inel gata pregătit să fie trecut în partea verticală a vergelei pilite și rămasă înțepenită în zid.

Salvato făcu, din loc în loc, noduri la frînghie ca să-și sprijine mîinile și genunchii.

Apoi ieși din cameră și străbătu coridorul pînă-n locul unde ajungea la scară.

Acolo, aplecat pe parmalîcul greoi de fier, cercetînd bezna cu ochii și pîndind cu urechea, se opri o clipă nemișcat și fără să răsufle.

— Nimic!... murmură el cu o înfățișare de bucurie și triumf.

Întorcîndu-se repede înapoi, intră din nou în cameră, scoase cheia din ușă, o încuie pe dinăuntru, împiedică broasca vîrîndu-i trei-patru cuie, înțepeni inelul în vergeaua de fier, legă una de alta mîinile Luizei, de teamă să nu se desfacă prin greutate, o luă în brațe, strîngînd-o la piept și îndemnînd-o să fie curajoasă, apoi o îmbie să-și treacă amîndouă brațele de gîtul lui.

Abia atunci înțelese Luiza cum socotea să evadeze Salvato, și-i sări inima din loc la gîndul că va fi atîrnată în gol, și că trebuia să coboare de la o înălțime de treizeci de picioare ținîndu-se de gîtul iubitului ei, cînd el însuși n-ar avea alt sprijin decît frînghia.

Totuşi, spaima-i fu mută. Căzu în genunchi, ridicîndu-şi spre cer mîinile legate cu batista, şopti o scurtă rugăciune şi se sculă, zicînd :

— Sînt gata.

În clipa aceea, un fulger brăzdă norii groşi, lăsaţi în jos şi, în lucirea lui, Salvato putu să vadă broboane mari şiroind pe faţa palidă a Luizei.

— Dacă te sperie coborîrea, zise el, care cu drept cuvînt se bizuia pe muşchii lui de fier, te asigur că ajungem cu bine pe pămînt.

— Dragul meu, răspunse ea, îţi repet că sînt gata. Am încredere în tine şi cred în Dumnezeu.

— Atunci, să nu pierdem un minut.

Salvato scoase frînghia pe fereastră, se asigură că-i tare, îşi întinse Luizei capul ca să-i cuprindă gîtul cu lanţul braţelor, se urcă pe scăunelul pregătit, trecu împreună cu ea prin deschizătură şi, fără să se îngrijoreze de tremurul nervos ce scutura tot trupul bietei femei, înhăţă cu genunchii frînghia pe care o şi ţinea în mîini, şi se avîntă în gol.

Luiza îşi stăpîni un strigăt cînd se simţi atîrnată şi legănată deasupra lespezilor, a căror înălţime o măsurase de atîtea ori cu spaimă, şi închise ochii.

— Nu te teme de nimic, murmură el ; am putere pentru de trei ori lungimea frînghiei.

Într-adevăr, ea simţea cum coborau încet şi măsurat, dovedind totodată puterea şi sîngele rece al vînjosului gimnast care încerca s-o liniştească. Dar la jumătatea lungimii frînghiei, Salvato se opri deodată.

Luiza deschise ochii.

— Ce este ? întrebă ea.

— Sst ! Taci ! şopti Salvato.

Şi se păru că ascultă cu mare luare-aminte.

După o clipă :

— N-auzi nimic ? întrebă el cu un glas pe care numai ea-l putea auzi.

— Parcă-s paşii mai multor bărbaţi, răspunse Luiza cu voce slabă, ca ultimul suspin al brizei care se stinge.

— E vreo patrulă, zise Salvato. N-am avea timp să coborîm înainte să fi trecut... S-o lăsăm să treacă şi vom coborî pe urmă.

— Doamne ! Doamne ! Nu mai am putere ! murmură Luiza.

— Nu-i nimic, de vreme ce am eu ! răspunse el.

În timpul scurtului dialog, pașii se apropiaseră și Salvato, care numai el ținea ochii deschiși, vedea, la licărirea unui felinar ținut de un soldat, că se ivește o patrulă de nouă oameni, făcînd ocolul zidului. Dar nu-i păsa ; întunericul era atît de mare încît, nu putea fi văzut la înălțimea la care era atîrnat — doar dacă ar fulgera — și, după cum spusese, se simțea destul de puternic pentru a aștepta ca patrula să treacă, și să dispară.

Într-adevăr, patrula trecu pe sub picioarele celor doi fugari ; dar, spre marea mirare a lui Salvato ce o urmărea nesățios cu privirea, se opri la baza turnului, schimbă cîteva cuvinte cu un soldat de santinelă, pe care încă nu-l zărise, lăsă alt soldat în locul lui, și se înfundă sub boltă unde se mai vedea o licărire a felinarului, dovadă că n-o străbătuse.

Oricît de călit ar fi fost sufletul lui Salvato, un fior îl cutremură. Ghicise tot. Cererea ducelui de Calabria și a prințesei Maria-Clementina întețise ura împotriva signorei San-Felice ; se dăduseră noi ordine de supraveghere, și urmarea lor era santinela așezată lîngă turn.

Luiza, rezemată de pieptul lui Salvato, îi simți înfiorarea.

— Ce este ? întrebă ea deschizîndu-și cu groază ochii mari.

— Nimic, răspunse el ; Dumnezeu o să ne ajute !

Și, cu adevărat, fugarii aveau mare nevoie de ocrotirea lui Dumnezeu : o santinelă se plimba lîngă turn, iar Salvato avea putere de ajuns pentru a coborî, dar nu și pentru a urca din nou.

Dealtfel, a coborî, era moartea cu putință ; a sui din nou, era moartea sigură.

Salvato nu șovăi. Folosi clipa cînd, în plimbarea-i ordonată și mărginită santinela se îndepărtă întorcînd spatele, pentru a isprăvi de coborît. Dar, tocmai cînd atingea pămîntul, soldatul se întoarse. Văzu la zece pași de el o grămadă fără formă frămîntîndu-se în umbră.

— Cine-i ? răcni el.

Salvato nu răspunse și, ținînd-o în brațe pe Luiza pe jumătate leșinată de spaimă, o luă la goană spre mare, unde negreșit îl aștepta barca.

— Cine-i ? repetă santinela, pregătindu-se să ochească.

Salvato, mereu mut, își mai grăbi goana. Zărea barca, își vedea prietenii, auzea glasul tatălui său care-i striga lui : „Curaj !“ iar mateloților : „Acostați !“

— Cine-i ? răcni a treia oară soldatul, cu pușca la umăr.

Și, cum întrebarea rămînea fără răspuns, călăuzit de un fulger, care atunci lumină cerul, glontele porni.

Luiza simți că Salvato slăbește și cade într-un genunchi, scoțînd un strigăt în care se putea deslușì mai multă furie decît durere.

Apoi, cu glas înăbușit, pe cînd soldatul care trăsese răcnea : „La arme !“ el încerca să strige pentru ultima dată : „Salvați-o !“

Luiza, aproape leșinată, nebună de durere, neputînd face o mișcare, cu mîinile legate și brațele trecute de gîtul lui Salvato, văzu atunci, ca-n vis, cum se năpustesc una asupra alteia două cete de oameni sau mai degrabă de demoni furioși, luptînd, lovindu-se, urlînd, călcînd-o în picioare cu răcnete de moarte.

Apoi, după cinci minute, lupta, cum s-ar zice, se rupea în două : ea rămînea muribundă în mîinile soldaților care o tîrau spre citadelă, în timp ce mateloții îl luau în barcă pe Salvato mort (glontele santinelei îi străpunsese inima) și pe tatăl său leșinat, dintr-o lovitură cu patul pușții în cap.

Intrînd în temniță, Luiza, deși însărcinată numai în șapte luni, frîntă de cumplitele emoții prin care trecuse, fu cuprinsă de durerile nașterii și, pe la cinci dimineața, născu un copil mort.

Bunăvoința sau mai degrabă căința Providenței o cruță de ultima durere de-a se despărți de copilul ei !

50

ORDINUL REGELUI

O săptămînă după întîmplările pe care le-am istorisit, viceregele Neapolului, prințul de Cassero-Statella, fiind la teatrul dei Fiorentini cu vechea noastră cunoștință mar-

chizul Malaspina, văzu că i se deschide ușa lojei, prin care zări, în picioare în culoar, un ușier al palatului, urmat de un ofițer de marină.

Acesta ținea un plic sigilat cu o mare ștampilă roșie.

— Domnul principe vicerege ! zise ușierul.

Ofițerul de marină se înclină și întinse prințului depeșa.

— Din partea cui ? întrebă prințul.

— Din partea Maiestății Sale regelui celor Două-Sicilii, răspunse ofițerul și, depeșa fiind importantă, voi îndrăzni să cer Excelenței Voastre o dovadă de primire.

— Atunci vii de la Palermo ? întrebă prințul.

— Am plecat alaltăieri pe *Sirena*, monseniore.

— Maiestățile Lor o duc bine cu sănătatea ?

— Foarte bine, principe.

— Dă o dovadă de primire în numele meu, Malaspina.

Marchizul scoase un portofel din buzunar și începu s-o scrie.

— Excelența Voastră, zise ofițerul, să binevoiască a arăta locul și ora cînd depeșa a fost înmînată prințului.

— Ei asta-i ! făcu Malaspina, depeșa-i deci foarte importantă ?

— De cea mai mare importanță, Excelență.

Marchizul dădu dovada în condițiile cerute de ofițer și se întoarse în lojă a cărui ușă se închise în urma lui.

Prințul isprăvea de citit depeșa.

— Uite, Malaspina, îi zise el, te privește.

Și-i trecu hîrtia.

Marchizul Malaspina o luă și citi ordinul, scurt și totodată îngrozitor :

„V-o expediez pe San-Felice. După douăsprezece ore de la sosirea ei la Neapole, să fie executată.

E spovedită și, deci, pregătită sufletește.

Ferdinand B."

Malaspina se uită cu ochi mirați la prințul Cassero-Statella.

— Ei ? întrebă el.

— Ei bine, scumpul meu, acționează, te privește.

Și prințul ascultă mai departe *Il matrimonio segreto*, capodopera bietului Cimarosa, care abia murise la Veneția de frică să nu fie spînzurat la Neapole.

Malaspina rămase mut. Nu crezuse niciodată că printre numeroasele lui îndatoriri ca secretar al viceregelui, era și aceea de-a pregăti execuțiile condamnaților la moarte.

Dar, după cum am spus, marchizul era un curtezan zeflemist și totodată ascultător ; încît prințul de Cassero n-avu decît să se întoarcă a doua oară spre el, zicîndu-i : „Ai auzit !" ca să se încline și să iasă mut, dar gata să se supună.

Coborî, luă o birjă ce aștepta la ușa teatrului, ca să-l ducă la Vicaria.

Signora San-Felice sosise abia de-un ceas, frîntă, muribundă, doborîtă. Fusese dusă în camera de lîngă capelă, unde i-am văzut pe Cirillo, Caraffa, Pimentel, Manthonnet și Michele pe cînd îi treceau năduşelile agoniei.

Depeșa era însoțită numai de această dispoziție :

„Excelența Sa prințul de Cassero-Statella e însărcinat cu execuția acestei femei, execuție de care răspunde cu propriul său cap."

Marchizul Malaspina înțelese, după cum îi spusese viceregele, că era în căderea lui să acționeze.

Putea șovăi înainte de-a lua o hotărîre ; dar, după ce o luase, o îndeplinea așa cum trebuie.

Urcă iar în trăsură, spunînd birjarului :

— Pe strada Suspinelor-din-Prăpastie !

Vă mai amintiți cine locuia acolo : meșter Donato, călăul Neapolului.

Ajungînd la ușă, marchizul Malaspina simți oarecare scîrbă să intre în casa aceea blestemată.

— Cheamă-l pe meșter Donato, zise el birjarului, și adu-l aici să-i vorbesc.

Birjarul coborî, deschise ușa și strigă :

— Meșter Donato ! vino încoace.

Atunci se auzi un glas de femeie care răspundea :

— Tatăl meu nu-i la Neapole.

— Cum, tatăl ei nu-i la Neapole ? Nu cumva e în concediu, tatăl ei ?

— Nu, Excelența Voastră, răspunse același glas ce se apropiase ; e la Salerno pentru treburi de meseria lui.

— Cum, de meseria lui ? întrebă Malaspina. Lămurește-mă, frumoasă copilă.

Într-adevăr, văzuse că se ivește în ușă o femeie tînără, urmată pas cu pas de un bărbat care părea să-i fie iubit sau soț.

— O ! Excelență, lămurirea va fi tare ușoară, răspunse tînăra, care nu era alta decît Marina. Confratele lui din Salerno a murit ieri, și erau patru execuții de făcut ; două mîine și două poimîine. A plecat azi la amiază, și se întoarce poimîine seara.

— Și n-a lăsat pe nimeni să-l înlocuiască ? se interesă marchizul.

— Păi, nu. Nu s-a dat nici un ordin și, pe cît se pare, închisorile sînt aproape goale. Și-a luat ajutoarele cu el, că nu se încrede în oamenii cu care n-a mai lucrat.

— Și băiatul ăsta, n-ar putea, la nevoie, să-l înlocuiască ? întrebă marchizul, arătîndu-l pe Giovanni.

Giovanni — ați ghicit că el era, și că i se împlinise via dorință de-a ajunge soțul Marinei — Giovanni clătină din cap.

— Eu nu-s călău, răspunse el, sînt pescar.

— Ce să facem ? exclamă Malaspina. Dați-mi măcar un sfat, dacă nu vreți să-mi dați o mînă de ajutor.

— Păi, vedeți ! Sînteți în mahalaua măcelarilor — îndeobște, măcelarii sînt regaliști — poate că, aflînd că-i numai un iacobin de spînzurat, se va găsi cineva care să se învoiască a face acest lucru.

Malaspina înțelese că era singura hotărîre de luat și, neputînd pătrunde cu trăsura prin încurcătura de ulicioare care se întind între chei și Piața-Veche, porni în căutarea unui călău amator.

Vorbi cu trei oameni cumsecade, care nu primiră, cu toate că le propuse pînă la șaptezeci de piaștri și le arătă ordinul de execuție în douăsprezece ore, iscălit de mîna regelui.

Ieșea deznădăjduit de la ultimul, murmurînd : „Totuși nu pot s-o ucid eu însumi !“ cînd acesta, fulgerat de un gînd luminos, îl rechemă :

— Excelență, zise măcelarul, cred că am ce vă trebuie.

— A ! murmură Malaspina, foarte bine !

— Am un vecin... Nu-i măcelar, e tăietor de țapi ; dar nu țineți numaidecît la un măcelar, nu-i așa ?

— Țin să găsesc un om care, după cum spuneai adineauri, să mă scoată din încurcătură.

— Ei atunci, vorbiți cu beccaiul. Bietul om a fost tare prigonit de republicani ! Și nu va dori decît să se răzbune.

— Și unde locuiește beccaiul ? întrebă marchizul.

— Vino încoace, Peppino, zise măcelarul, întorcîndu-se către un băiețel, culcat într-un colț din dugheană pe un maldăr de piei pe jumătate uscate ; vino încoace, și du pe Excelența Sa la beccai.

Băiețelul se sculă, se întinse și, bombănind că fusese trezit din primul somn, se pregăti să-i dea ascultare.

— Haide, băiețele, făcu Malaspina pentru a-l îmbărbăta, dacă izbutim ai un piastru de la mine.

— Dar, de nu, răspunse copilul cu logica egoismului, eu oricum am fost deșteptat.

— Ai dreptate, rosti Malaspina : iată piastrul pentru cazul că n-am izbuti, iar dacă izbutim, vei mai primi încă unul.

— Minunat ! Halal vorbă. ! Dați-vă osteneala să mă urmați, Excelență !

— E departe ? întrebă Malaspina.

— Uite acolo, Excelență ; trecem strada, și atîta tot.

Copilul merse înainte și marchizul îl urmă.

Călăuza spusese adevărat, n-aveau decît să treacă de cealaltă parte a străzii. Dar, dugheana beccaiului era închisă ; totuși, prin obloanele prost îmbinate, se zărea lumină.

— Hei, beccaiule ! strigă copilul, bătînd cu pumnul în ușă.

— Ce este ? întrebă un glas aspru.

— Un domn *vestito di panno* [1] vrea să-ți vorbească.

Și, cum lămurirea aceasta, oricît de precisă ar fi fost, nu părea să grăbească hotărîrea beccaiului :

— Deschide, prietene, zise Malaspina ; vin din partea viceregelui, și sînt secretarul său.

Cuvintele acestea parcă ar fi fost bagheta unei zîne : ușa se deschise ca prin farmec și, la licărirea unei lămpi ce fumega, cît pe ce să se stingă, luminînd mormane de oase și de piei însîngerate, marchizul zări un om diform, schilodit și hîd.

Era beccaiul cu un ochi scos, mîna-i ciuntită și piciorul de lemn.

---

[1] „Îmbrăcat în postav" — semnul aristocrației în fața căreia se ploconeau napolitanii din ultimul secol. (n.a.)

Stînd în p'cioare la ușa dughenii lui, părea duhul distrugerii.

Malaspina, deși bărbat curajos în unele privinți, nu-și putu stăpîni o tresărire de dezgust.

Beccaiul băgă de seamă.

— A ! Ce-i drept, zise el scrîșnind din dinți, ceea ce era felul său de-a rîde, nu-s frumos, Excelență. Dar socot că n-ați venit aici să căutați o statuie din muzeul Burbonian.

— Nu, vin să găsesc un credincios servitor al regelui, un om care să nu-i iubească pe iacobini și să fi jurat a se răzbuna pe ei. Am fost îndreptat la dumneata și mi s-a spus că ești omul acela.

— Și nu v-au înșelat. Binevoiți dar să intrați, Excelență.

Cu toată scîrba de-a pune piciorul în dugheană, marchizul intră.

Pustiul care-l îndrumase, interesat să afle rezultatul tocmelii, voia să se furișeze după el ; dar beccaiul își ridică asupra copilului brațul ciung.

— În lături, băiete ! zise el ; tu n-ai treabă cu noi.

Și închise ușa în nasul pustiului, care rămase afară.

Beccaiul și marchizul Malaspina șezură cam vreo zece minute închiși împreună ; apoi marchizul ieși.

Beccaiul îl însoți pînă la ușă cu multe plecăciuni.

La zece pași pe stradă, Malaspina își întîlni călăuza.

— Ah ! Ah ! exclamă el, iată-te, pustiule ?

— Desigur, iată-mă, răspunse pustiul ; așteptam.

— Și ce așteptai ?

— Așteptam să știu dacă ați izbutit.

— Da. Și atunci... ?

— Excelența Voastră își amintește că-mi datorează al doilea piastru.

Marchizul se scotoci prin buzunar.

— Ține, zise el, iată-l.

Și-i dădu o monedă de argint.

— Mulțumesc, Excelență, zise pustiul punîndu-l în aceeași mînă ca pe cel dintîi, și săltîndu-i pe amîndoi ca pe niște castaniete. Dumnezeu să vă dea viață lungă.

Marchizul urcă iar în trăsură, poruncind birjarului să meargă la Fiorentini.

În răstimp, Peppino se suia pe o bornă și, la licărirea lămpii unei madone, cerceta moneda pe care o primise.

— O ! exclamă el, mi-a dat un ducat în loc de un piastru ! Îmi fură doi carlini. Ce ticăloşi mai sînt boierii ăştia mari !

Pe cînd Peppino îl lăuda astfel, marchizul Malaspina se îndrepta spre Fiorentini.

În faţa teatrului, sau mai degrabă în piaţeta care-l precede, văzu trăsura viceregelui ; ceea ce arăta că prinţul mai era la spectacol.

Sări jos din carrocello [1], plăti birjarul, urcă repede şi porunci să i se deschidă loja prinţului.

La zgomotul pe care-l făcu uşa, prinţul se întoarse.

— Aha ! Malaspina, zise el, dumneata eşti ?

— Da, principe, răspunse marchizul cu brutalitatea-i obişnuită.

— Ei ?

— Totu-i în regulă şi, mîine la ora zece dimineaţa, ordinele Maiestăţii Sale vor fi executate.

— Mulţumesc, răspunse prinţul. Aşează-te aici. Ai pierdut duetul din actul al doilea ; dar, din fericire, ajungi la timp pentru *Pira che spunti l'aurora !* [2]

51

MARTIRA

Am vrea să trecem sub tăcere ultimele amănunte ce ne rămîn de povestit şi, ajungînd la capătul dureroasei căi, să scrim numai : *Aici zace Luiza Molina San-Felice, martiră ;* dar neînduplecata istorie ce ne-a călăuzit în toată lunga povestire vrea să mergem pînă la sfîrşit, chiar de ne-ar lipsi puterea şi de-ar trebui, ca divinul stăpîn, să cădem de trei ori pe drum, sub greutatea poverii.

Cel puţin, jurăm aici, că nu de plăcere dezvăluim grozăvii. Nu născocim nimic ; povestim evenimentul aşa cum l-ar povesti un simplu spectator al tragediei. Vai ! Şi de data aceasta, realitatea va depăşi tot ce imaginaţia ar putea plăsmui.

[1] *Carrocello* — trăsurică (în limba italiană, în original).

[2] Rugul pe care zorile îl aprind (în limba italiană, în original).

Dumnezeul judecății de apoi ! Dumnezeule răzbunător ! Dumnezeul lui Michelangelo ! Dă-ne puterea să mergem pînă la capăt !

Cum am arătat în capitolul precedent, prizoniera din fortul Castellamare, abia sculată după durerile nașterii, fusese transportată de la Palermo la Neapole, pe coverta *Sirena* și, sosind, fusese dusă la închisoarea Vicaria și lăsată în camera vecină cu capela.

Acolo, neputînd sta nici în picioare nici jos, se prăbușise cu desăvîrșire pe o saltea, atît de slăbită, aproape moartă, putem spune, încît socotiră zadarnic s-o mai pună în lanțuri. Temnicerii nu se temuseră s-o vadă fugind mai mult decît se teme vînătorul de-a vedea zburînd porumbița, căreia glontele lui i-a sfărîmat amîndouă aripile.

Într-adevăr, cele două legături ce ar fi putut s-o facă să țină la viață erau rupte. Simțise cum Salvato se frîngea, cădea și murea pentru dînsa și, ca o înștiințare că n-avea dreptul să supraviețuiască aceluia care-o iubise atîta, văzuse cum copilul ce-o ocrotea se grăbise să iasă din sînul ei, înainte de sorocul hotărît de natură.

A scoate la rîndu-i și sufletul, din bietul trup zdrobit, era foarte ușor.

Fie de milă, fie pentru a urma groaznicul ceremonial al morții, temnicerii o întrebară dacă avea nevoie de ceva.

N-avu puterea să răspundă și se mulțumi să clatine din cap că nu.

Ordinul dat de Ferdinand că era pregătită sufletește, și putea muri fără spovedanie, fusese transmis guvernatorului Vicariei, așa că preotul nu fusese convocat decît la ora cînd trebuia să părăsească închisoarea, adică la opt dimineața.

Execuția nu avea loc decît la ora zece ; dar biata femeie, murind sub acuzarea de-a fi pricinuit cazna celor doi Backeri, trebuia să-și recunoască vina în public, la ușa băncii lor și în piața unde fuseseră împușcați.

Apoi, hotărîrea aceasta mai prezenta și un foarte mare folos. Vă amintiți scrisoarea lui Ferdinand în care spunea cardinalului Ruffo că nu se miră de zarva din Piața-Veche, dat fiind că, de-o săptămînă, n-a mai fost spînzurat nimeni la Neapole. Iar, de mai bine de o lună, nu fusese nici o execuție. Se știa că închisorile erau aproape golite de către călăi. Nu se mai putea bizui prea mult pe felul ăsta de spectacol pentru a menține poporul în supunere.

Supliciul signorei San-Felice era deci binevenit, şi trebuia să fie cît mai răsunător şi mai dureros cu putinţă, ca să răsplătească răbdarea fiarelor sălbatice din Piaţa-Veche pe care, de şase luni, Ferdinand le hrănea cu carne de om şi le potolea setea cu sînge.

Ce-i drept că întîmplarea, îndepărtîndu-l pe meşter Donato, adică pe călăul oficial, şi înlocuindu-l cu un călău amator, pregătea, în privinţa aceasta, plăcute surprize mult iubitului popor al Maiestăţii Sale Siciliene.

Nu vom încerca să descriem ce a fost pentru biata femeie noaptea aceasta de groază. Singură, iubitul ei mort, copilul ei mort; aruncată, cu trupul numai vînătăi pe dinafară şi ciuntit pe dinăuntru, pe salteaua funebră, în anticamera eşafodului, care văzuse trecînd atîţia martiri, ea rămase în cumplita slăbiciune a istovirii morale şi fizice; din care nu ieşea decît pentru a număra orele, şi fiecare vibraţie a lor îi străpungea inima ca o lovitură de pumnal; apoi, cînd se stingea ultimul fior al bronzului şi socotise timpul ce-l mai avea de trăit, îşi lăsa capul în piept şi cădea iar în somnoroasa-i agonie.

În sfîrşit, ora patru, ora cinci, ora şase bătură şi se ivi ziua : cea din urmă !

Era întunecată şi ploioasă, în armonie, cel puţin, cu lugubra ceremonie pe care avea s-o lumineze : o sinistră zi de noiembrie, una din zilele care vestesc moartea anului.

Vîntul şuiera prin coridoare; o ploaie mare biciuia ferestrele.

Luiza, simţind că se apropie ceasul, se ridică anevoie în genunchi, îşi rezemă capul de perete şi, astfel sprijinită, putînd să stea pe jumătate în picioare, începu să se roage.

Dar nu-şi mai amintea nici o rugăciune, sau mai degrabă nu cunoştea nici una pentru starea în care se găsea, neprevăzînd-o niciodată şi, simplu ecou al unei inimi distruse, buzele-i repetau : „Doamne ! Doamne ! Doamne !“

La ora şapte, se deschise uşa exterioară a *bianchilor*. Se înfioră fără să ştie ce însemna zgomotul pe care-l auzea; dar orice zgomot era pentru ea o lovitură a morţii la uşa vieţii !

La ora şapte şi jumătate, auzi un pas greoi şi intermitent răsunînd în capelă; apoi uşa închisorii se deschise şi în prag văzu că se iveşte ceva fantastic şi hîd, o fiinţă cum numai zvîrcolirile coşmarului le zămislesc.

Era beccaiul, cu picioru-i de lemn, mîna stîngă schilodită, fața spintecată și un ochi scos.

Iș. trecuse la brîu un satîr lat, lîngă cuțitul de înjunghiat berbecii.

Rîdea.

— Ah ! exclamă el, iată-te, frumoaso ! Nu știam ce noroc am. Știam desigur că ești denunțătoarea bieților Backer ; dar nu știam că erai ținitoarea ticălosului de Salvato !... Va să zică a murit ! adăugă el scrîșnind din dinți, și n-o să am bucuria de-a vă omorî pe amîndoi împreună !... De fapt, reluă el, aș fi fost prea încurcat să știu cu care din doi să încep !

Apoi, coborînd cele trei-patru trepte care duceau din capelă în temniță, și văzînd minunatul păr al Luizei despletit pe umeri :

— A ! făcu el, iată un păr ce va trebui tăiat. Păcat.

Înaintă spre prizonieră.

— Haide, zise el, scoală-te, e timpul.

Și, cu un gest brutal, întinse mîna ca s-o apuce de subsuoară.

Dar, înainte ca picioru-i de lemn să-i fi îngăduit a străbate camera, ușa *bianchilor* se deschisese, și un penitent îmbrăcat în lungul veșmînt alb, numai cu ochii strălucindu-i prin deschizăturile glugii, se așezase între călău și victimă și, întinzîndu-și mîna pentru a-l împiedica pe beccai să facă un pas mai mult zise :

— N-ai să te atingi de femeie decît pe eșafod.

La glasul acesta, signora San-Felice scoase un strigăt și, regăsindu-și puterile pe care ea însăși le credea pierdute, se ridică dreaptă în picioare, rezemîndu-se de zid, ca și cum glasul, oricît de blînd era, ar fi îngrozit-o mai mult decît vocea amenințătoare sau batjocoritoare a beccaiului.

— Trebuie să fie în cămașă și desculță ca să-și mărturisească vina, față de lume, răspunse beccaiul ; trebuie să-i fie părul tăiat ca să-i tai capul. Cine o să-i taie părul ? Cine o să-i scoată rochia ?

— Eu, răspunse penitentul cu același glas, totodată blînd și hotărît.

— O ! da, dumneata, exclamă Luiza cu un glas ce nu se poate reda în cuvinte, și împreunîndu-și mîinile.

— Ai auzit, zise penitentul, pleacă și așteaptă-ne în capelă. N-ai ce căuta aici.

— Am tot dreptul asupra acestei femei! exclamă beccaiul.

— Ai dreptul asupra vieții ei, dar nu și asupra ei; ai primit de la oameni ordinul s-o ucizi; am primit de la Dumnezeu ordinul de-a o ajuta să moară; să ne executăm fiecare ordinul primit.

— Hainele ei mi se cuvin, banii ei mi se cuvin, tot ce-i al ei mi se cuvine mie. Numai părul ei face patru ducați!

— Uite o sută de piaștri, zise penitentul, aruncînd o pungă plină cu aur în capelă, pentru a-l sili pe beccai să se ducă după ea. Taci și pleacă.

În mîrșavul suflet al omului se dădu o clipă lupta între zgîrcenie și ură; zgîrcenia birui. Trecu în camera de alături, înjurînd și blestemînd.

Penitentul îl urmă, trase ușa fără s-o închidă, dar destul ca să ascundă prizoniera privirilor curioase.

Am spus ce putere aveau *bianchii* și cum ocrotirea lor se întindea asupra ultimelor clipe ale condamnaților, care nu erau predați călăului decît numai cînd ei își ridicau mîna de pe umărul osînditului, spunînd executorului: *Bărbatul* sau *femeia e a ta.*

Penitentul cobori încet treptele și, scoțînd un foarfece de sub veșmîntul său, se apropie de Luiza arătîndu-i-l.

— Dumneata sau eu? întrebă el.

— Dumneata! O! Dumneata! exclamă Luiza.

Și se întoarse spre el, așa ca să-și poată îndeplini cea din urmă și funebră datorie ce se cheamă toaleta condamnatului.

Penitentul își înăbuși un oftat, ridică ochii spre cer și, prin deschizătura măștii lui de pînză, s-ar fi putut vedea cum îi curgeau lacrimi grele din ochi.

Apoi, cu mîna stîngă, strînse cît putu mai ușor bogatul păr al prizonierei într-un singur mănunchi și, cu mîna dreaptă, vîrînd binișor foarfecele între mîna-i stîngă și gît, luînd seama ca fierul să nu-l atingă, tăie încet această podoabă a vieții, ce devenea o piedică în ceasul morții.

— Cui vrei să se predea părul? întrebă penitentul după ce-l tăie.

— Vă implor a-l păstra! răspunse Luiza.

Penitentul îl duse la gură, cînd ea nu putea să-l vadă, și-l sărută.

— Şi acum, zise Luiza, trecîndu-şi cu un fior mîna pe ceafa despuiată, ce-mi rămîne de făcut ?

— Judecata te condamnă să-ţi ceri iertare în faţa mulţimii, în cămaşă şi cu picioarele goale.

— O, tigrii ! murmură Luiza, în care se revolta pudoarea.

Penitentul, fără a scoate o vorbă, se întoarse în vestiarul *bianchilor*, la uşa căruia se plimba o santinelă, desprinse un veşmînt de penitent, îi tăie gluga cu foarfecele şi, prezentîndu-l Luizei :

— Vai, exclamă el, iată tot ce pot face.

Condamnata scoase un strigăt de bucurie. Înţelesese că veşmîntul închis pînă la gît şi acoperindu-i picioarele, nu era o cămaşă, ci un giulgiu care-i ascundea goliciunea tuturor privirilor, şi întindea de mai înainte peste ea linţoliul sacru al morţii.

— Eu ies, zise penitentul, să mă chemi cînd vei fi gata.

După zece minute, se auzi vocea Luizei spunînd :

— Padre !

Penitentul se înapoie.

Luiza îşi pusese hainele pe un scăunel. Era îmbrăcată cu cămaşa, sau mai degrabă cu veşmîntul ; avea picioarele goale.

Vîrful unuia ieşea de sub poala pînzei ; ochii penitentului se îndreptară spre piciorul atît de delicat cu care trebuia să meargă, pe caldarîmul Neapolului, pînă la eşafod.

— Dumnezeu vrea, zise el, să nu lipsească nimic pătimirii tale... Curaj, martiră ! eşti pe calea cerului.

Şi, prezentîndu-şi umărul, de care prizoniera se rezemă, sui cu ea treptele scăriţei ; apoi, împingînd uşa capelei zise :

— Iată-ne.

— Aţi zăbovit multă vreme ! răspunse beccaiul. E adevărat că îi frumoasă condamnata...

— Taci, linguşitorule ! îl opri penitentul ; ai dreptul să ucizi, dar nu să insulţi.

Coborîră scara, trecură prin cele trei porţi zăbrelite şi ajunseră în curte.

Doisprezece preoţi aşteptau împreună cu copiii din cor ce purtau prapurile şi crucile.

Douăzeci şi patru de *bianchi* erau gata să însoţească osîndita, iar călugării din mai multe ordine, adăpostiţi sub arcade, trebuiau să întregească cortegiul.

Ploua cu găleata.

Luiza privi în jurul ei ; părea să caute ceva.

— Ce dorești ? o întrebă penitentul.

— Aș vrea un crucifix, ceru ea.

Penitentul scoase din veșmîntul său un mic crucifix de argint, atîrnat de-o panglică de catifea neagră, pe care i-l legă de gît.

— O, Mîntuitorule ! rosti ea, niciodată nu voi suferi ce ai suferit ; dar sînt femeie. Dă-mi putere !

Sărută crucifixul și, ca întărită de această sărutare zise :

— Haidem !

Cortegiul se puse în mișcare. Preoții mergeau în frunte, cîntînd rugăciunile morților.

Apoi, groaznic în bucuria lui, rîzînd sălbatic, rotindu-și în mîna dreaptă satîrul ca un om ce taie un cap, sprijinindu-se cu stînga într-un băț pentru a-și ajuta mersul țopăit, după preoți, venea beccaiul.

Pe urmă venea Luiza, cu brațul drept rezemat de umărul penitentului și apăsîndu-și cu mîna stîngă crucifixul pe buze.

În spatele lor, mergeau cei douăzeci și patru de *bianchi*.

În sfîrșit, după *bianchi*, veneau călugării din toate ordinele și de toate felurile.

Cortegiul ajunse în piața Vicaria ; mulțimea era imensă.

Strigăte de bucurie, amestecate cu injurii și blesteme, întîmpinară cortegiul. Dar victima era atît de tînără, atît de resemnată, atît de frumoasă ; atîtea felurite zvonuri, dintre care unele nu lipsite de interes și de simpatie, se răspîndiseră pe socoteala ei, încît, după cîteva clipe, injuriile și amenințările se potoliră încetul cu încetul și făcură loc tăcerii.

Dureroasa cale era hotărîtă de mai înainte. Prin strada dei Tribunali, dădură în strada Toledo, ticsită de lume, și merseră de-a lungul ei. Casele păreau zidite din capete.

La capătul străzii Toledo, preoții cotiră la stînga, trecură pe la San-Carlo, ocoliră largo Castello și apucară pe via Medina unde vă amintiți că se afla banca Backer.

Poarta cea mare fusese preschimbată într-un fel de altar, cu baza încărcată cu flori de hîrtie și cu lumînări pe care vîntul le stinsese.

Cortegiul se opri aici și făcu în jurul Luizei un mare semicerc, ea fiindu-i centrul.

Ploaia îi muiase veşmîntul, lipindu-i-l de mădulare ; îngenunche tremurînd toată.

— Roagă-te ! îi zise cu asprime un preot.

— Prea fericiţilor martiri, fraţii mei, rosti Luiza, rugaţi-vă pentru o martiră ca şi voi !

Poposiră cam zece minute ; apoi porniră din nou.

De data aceasta, funebra procesiune se întoarse înapoi, apucă pe strada del Molo şi strada Nuova, intră iar în vechiul Neapole prin piaţa Tîrgului, şi se opri în faţa marelui zid, unde Backerii fuseseră împuşcaţi.

Caldarîmul prost al cheiurilor însîngerase picioarele martirei, vîntul mării o îngheţase. Gemea înăbuşit la fiece pas, dar gemetele-i erau acoperite de cîntările bisericeşti. N-avea putere iar penitentul îşi trecuse braţul de mijlocul ei şi o susţinea.

Aceeaşi scenă ca la poarta băncii se repetă în faţa zidului.

Signora San-Felice îngenunche sau mai degrabă căzu în genunchi şi îşi rosti, dar cu glas aproape stins, aceeaşi rugăciune.

Era vădit că, pe jumătate istovită de lehuzia-i recentă şi de călătoria pe o mare vijelioasă, aceste ultime oboseli, ultime dureri o dădeau gata şi, de-ar fi trebuit să mai meargă încă o parte din drumul pe care-l făcuse, ar fi murit înainte de-a ajunge pe eşafod.

Dar ajunsese !

De la picioarele zidului, ultimul ei popas, auzea tunînd ca o furtună cei douăzeci-treizeci de mii de lazzaroni, bărbaţi şi femei, ce umpleau toată Piaţa-Veche, fără a mai număra pe cei care, aidoma cu puhoaiele vărsîndu-se într-un lac, veneau cu grămada prin miile de ulicioare, prin încurcata reţea de străzile ce dau în piaţa aceasta, forul norodului napolitan. Niciodată Luiza n-ar fi putut trece prin mijlocul mulţimii înghesuite, dacă curiozitatea n-ar fi săvîrşit minunea de a-i deschide rîndurile.

Mergea cu ochii închişi, rezemată de cel ce-o îmbărbăta, susţinută de el, cînd, deodată, simţi că braţul care-i cuprindea trupul tremură. Deschise ochii fără voie... Zări eşafodul !

Se ridica în faţa bisericuţii Santa-Croce, drept pe locul unde fusese decapitat Conradin.

Se alcătuia numai dintr-o platformă cu trei metri mai înaltă decît nivelul pieţei, şi cu un butuc deasupra.

Era descoperit și fără parmalîc, pentru ca nici un amănunt al dramei ce avea să se desfășoare să nu scape spectatorilor.

Se putea urca pe o scară construită.

Scara, un lux, era acolo nu pentru ajutarea osînditei, ci a beccaiului care, cu picioru-i de lemn nu s-ar fi putut sui pe o scară portativă.

Bătea ora zece la biserica Santa-Croce, preoții, penitenții și călugării se rînduiau în jurul eșafodului, condamnata ajungea la scară.

— Curaj! îi zise penitentul; peste zece minute, în locul brațului meu șubred, te va susține puternicul braț al lui Dumnezeu. E mai puțin de la eșafod la cer, decît de la caldarîmul pieței la eșafod.

Luiza își adună toate puterile și urcă scara. Beccaiul i-o luase înainte pe platformă, unde apariția lui, hîdă și caraghioasă totodată, stîrnise vuietul mulțimii.

Cît vedeai cu ochii, nu deslușeai decît capete în mișcare, guri deschise, priviri lacome și aprinse.

Dintr-o singură parte se zărea cheiul plin de lume, și dincolo de chei, marea.

— Haide, zise beccaiul împleticindu-se pe picioru-i de lemn și rotindu-și satîrul, sîntem gata, în sfîrșit?

— Cînd va veni clipa, eu ți-o voi spune, răspunse penitentul.

Apoi, osînditei, cu nesfîrșită blîndețe:

— Nu dorești nimic? întrebă el.

— Să mă ierți! Să mă ierți! exclamă Luiza îngenunchind înaintea lui.

Penitentul își întinse mîna pe capul ei plecat.

— Fiți cu toții martori, rosti el cu glas tare, că în numele meu, în numele oamenilor și al lui Dumnezeu, o iert pe femeia aceasta.

Același glas aspru care, în fața băncii Backer poruncise signorei San-Felice să se roage, strigă de la picioarele eșafodului:

— Ești preot ca să dai iertarea păcatelor?

— Nu, răspunse penitentul, dar, deși nu-s preot, dreptul meu nu-i mai puțin sacru: sînt soțul ei!

Și, ridicînd condamnata, dîndu-și pe spate gluga, îi deschise amîndouă brațele și fiecare putu recunoaște, cu toată dureroasa-i expresie, blînda față a cavalerului San-Felice.

Luiza căzu plîngînd pe pieptul soțului ei.

Oricît de împietriți ar fi fost spectatorii, prea puțini ochi rămaseră uscați în fața acestei scene.

Cîteva glasuri, ce-i drept, rare, strigară :

— Grațiere !

Era protestul omeniei.

Luiza înțelese ea însăși că sunase ceasul.

Se smulse din brațele bărbatului ei și, clătinîndu-se, făcu un pas spre călău, zicînd :

— Dumnezeule ! mă las în voia ta.

Apoi căzu în genunchi și, punîndu-și singură capul pe butuc întrebă :

— Stau bine așa, domnule ?

— Da, răspunse cu asprime beccaiul.

— Nu mă faceți să sufăr, vă rog.

În mijlocul unei tăceri de moarte, beccaiul ridică satîrul...

Dar atunci, se întîmplă ceva îngrozitor.

Fie că mîna-i era nesigură, fie că arma n-avea greutatea trebuitoare, prima lovitură, căzînd, făcu o largă tăietură pe gîtul osînditei.

Luiza scoase un strigăt, se ridică însîngerată frîngîndu-și brațele în aer.

Călăul o apucă de părul ce-i mai rămăsese, o încovoie pe butuc și lovi a doua, a treia oară, în toiul blestemelor mulțimii.

Sîngele țîșni în valuri.

Luiza se prăbuși.

Murise.

De la întiia lovitură cu satîrul, cavalerul San-Felice leșinase.

Era mai mult decît se putea răbda ; norodul din Piața-Veche, oricît de obișnuit ar fi fost cu asemenea spectacole, se năpusti spre eșafodul pe care-l dărîmă, și asupra beccaiului, făcîndu-l bucăți într-o clipită.

Apoi, din eșafod înălțară un rug pe care arseră călăul, în timp ce cîteva suflete cucernice se rugau în jurul trupului victimei, depusă la picioarele marelui altar din biserica del Carmine.

Cavalerul fusese tîrît la oficiul *bianchilor*.

. . . . . .

Execuția nenorocitei signora San-Felice fu ultima ce avu loc la Neapole. Bonaparte, pe care căpitanul Skinner

îl văzuse trecînd pe *Muiron*, după prevederile regelui Ferdinand, înșelînd vigilența amiralului Keith, debarca, la 8 octombrie, la Fréjus; la 9 noiembrie următor, dădea lovitura de Stat cunoscută sub numele de *18 Brumar* și la 14 iunie, cîștiga bătălia de la Marengo și, iscălind pacea cu Austria și cele Două-Sicilii, pretindea lui Ferdinand sfîrșitul supliciilor, deschiderea porților închisorilor și întoarcerea exilaților.

Aproape un an, sîngele cursese în toate piețele publice din regat, și se socotește la mai mult de patru mii victimele reacțiunii burbone.

Dar junta de Stat, care credea că sentințele ei sînt fără apel, se înșela. În lipsa justiției oamenilor, victimele au făcut apel la justiția divină, și Dumnezeu i-a casat judecățile.

Casa Burbonilor din Neapole a încetat să mai domnească și, după cuvîntul Domnului, crimele părinților au căzut asupra copiilor pînă la a treia și a patra generație.

Căpitanul Skinner, sau mai degrabă fratele Joseph — după ce dădu ultimele onoruri lui Salvato — se întoarse la mînăstirea Monte-Cassino, și bieții bolnavi de prin împrejurimi, care zadarnic întrebaseră de el trei-patru luni, văzură iar lucind, din amurg și pînă-n zori, o licărire la fereastra cea mai de sus a mînăstirii.

Era lampa călugărului sceptic, sau mai bine a tatălui deznădăjduit, care nu contenea să-l caute pe Dumnezeu și nu-l găsea.

*
*

Astăzi 25 februarie 1865, la zece seara, am isprăvit povestirea aceasta, începută la 24 iulie 1863, ziua mea de naștere.

Timp de aproape optsprezece luni, am înălțat anevoie și conștiincios acest monument spre gloria patriotismului napolitan și spre rușinea tiraniei burbone.

Nepărtinitor ca justiția, să fie trainic cum e bronzul!

NOTĂ

În cursul publicării romanului istoric pe care l-ați citit, fiica nenorocitei Luiza San-Felice a adresat scrisoarea de mai jos directorului ziarului *l'Indipendente*, fundat de d. Alex. Dumas la Neapole, și unde a apărut o traducere italiană a *Signorei San-Felice*. Reproducem scrisoarea, precum și răspunsul pe care i l-a dat d. Dumas, fiind pe deplin convinși că aceste neobișnuite documente vor fi citite cu viu interes.

Editorii

D-lui Director

al ziarului l'Indipendente, *la Neapole.*

„Domnule Director,

Ca fiică a Luizei Molina San-Felice, aleasă drept subiect al unui roman pe care d. Dumas îl publică în l'Indipendente, *simt că am dubla datorie de a revendica adevărata paternitate a mamei mele, și de a rectifica alte inexactități într-un roman ce vrea să fie istoric, fiindcă istoria n-a falsificat niciodată vîrsta și circumstanțele esențiale ale personajelor descrise. Și, dacă-mi îndeplinesc cam tîrziu datoria, e din pricină că duc o viață retrasă și, desigur, fără a mă ocupa cu lectura ziarelor.*

Aflați deci, și pot să v-o dovedesc cu acte, că Luiza era fiica domnului Pierre Molina și a doamnei Camille Salinero, căsătoriți. S-a născut la 28 februarie 1764, într-o casă vecină cu biserica parohiei Santa-Anna di Palazzo, unde a fost botezată. D. André delli Monti San-Felice, soțul Luizei Molina, s-a născut la 31 martie 1763, în arondismentul parohiei San-Liberio, unde a fost botezat. Așa că între el și soția lui n-a existat marea deosebire de vîrstă pe care o afirmă istoricul-

romancier, și căsătoria s-a celebrat la 9 septembrie 1781, în parohia San-Marco di Palazzo.

În sfîrșit, zestrea Luizei Molina n-a fost de cincizeci de mii de ducați; dar părinții ei i-au constituit una de șase mii de ducați, după cum rezultă din actul încheiat de maestrul Donato Cervelli.

Lămuririle acestea i-ar fi fost date domnului Dumas, numai cu scopul de-a o cruța pe Luiza Molina de o prezentare injurioasă — fiindcă, în baza libertății presei, nu pot opri publicarea romanului — dacă le-ar fi cerut, fără a se mulțumi să afirme, împotriva adevărului, în Istoria Burbonilor din Neapole, *pag. 120 și 121, că a venit la mine, și că mi-am renegat mama, refuzîndu-i orice deslușire.*

Binevoiți deci, a publica prezenta, și a rectifica în ediția pe care o scoateți a romanului, o filiație puțin onorabilă pentru familia mea, o vîrstă contrazisă de actele de naștere și o zestre cu totul închipuită.

Realitatea cu care procedați mă asigură că veți binevoi să faceți toate aceste îndreptări, pentru care vă mulțumesc de mai înainte.

A dv. devotată,
Maria-Emmanuela delli Monti San-Felice.

Neapole, 25 august 1864".

Iată răspunsul d-lui Alex. Dumas la această scrisoare:

„*Doamnă,*

Dacă în romanul Signora San-Felice, *în baza privilegiilor romancierului, m-am îndepărtat de adevărul material pentru a mă avînta în domeniul idealului, dimpotrivă, în a mea* Istorie a Burbonilor din Neapole, *am urmat pe cît mi-a fost cu putință calea sacră a adevărului, de la care nu trebuie, sub nici un cuvînt, să se îndepărteze istoricul.*

Zic pe cît mi-a fost cu putință, doamnă, fiindcă Neapole e orașul unde-i cel mai ușor să te rătăcești ținîndu-te de istorie, și încercînd să mergi pe urmele ei. Iată de ce mă hotărîsem să mă adresez de-a dreptul dv. care, ca fiică a nenorocitei victime a lui Ferdinand, îmi păreați cea mai interesată ca, pentru prima oară, să se facă lumină asupra acestei întunecate și sîngeroase întîmplări. Atunci am încercat să ajung pînă la dv., doamnă; mi-a fost cu neputință. Am însărcinat pe un prieten, compatriotul dv., M. F., să mă

înlocuiască ; avu onoarea să vă spună în ce scop dorea să vă vadă și care era lămurirea pe care ținea să i-o dați ; m-a asigurat însă că i-ați răspuns atît de puțin respectuos pentru memoria mamei dv., încît, cu toată asigurarea lui, nu pot crede că acesta v-ar fi fost răspunsul. M-am hotărît deci să văd cîteva persoane contemporane cu martira și, la desluşirile cuprinse în Coletta, în Cuoco și în ceilalți istorici, să adaug cele care mi-ar putea fi date prin viu grai.

Cu acest prilej, am văzut pe un bătrîn doctor de optzeci și doi de ani — i-am uitat numele — care-l îngrijea pe tînărul prinț delle Grazie, însurat de atunci, pe o mătușă a doamnei prințese Maria și, în sfîrșit, pe ducele de Rocca-Romana, pe Nicolino Caracciolo ce locuia la Pausilippe.

Mulțumită lor, după refuzul dv., doamnă, am putut obține pentru Istoria Burbonilor din Neapole *cîteva lămuriri pe care le cred exacte și, cel puțin, împotriva lor n-ați protestat.*

Dar vă repet, doamnă, că tărîmul deschis romancierului e mai larg decît drumul trasat istoricului. Într-o publicație de fantezie și de imaginație, scriind despre jalnica perioadă în toiul căreia a căzut mama dvs., am vrut, cum s-ar spune, și dintr-un sentiment de pură delicatețe, să idealizez cele două personaje principale ale cărții, cei doi eroi ai povestirii mele. Am vrut ca Luiza Molina să fie recunoscută, dar așa cum se recunoșteau, în antichitate, zeițele ce apăreau muritorilor, adică printr-un nor. Norul acesta trebuia să răpească apariției tot ce-ar fi putut avea material. Trebuia să izoleze personajul de legăturile-i de familie, încît rudele cele mai apropiate să-l recunoască, dar așa cum recunoști o umbră ce iese din mormînt și, înfățișîndu-se iar vederii, rămîne impalpabilă.

Iată de ce, doamnă, i-am creat filiația cu totul închipuită a prințului Caramanico, și aceasta fiindcă, vrînd să fac din Luiza Molina o ființă aparte ce ar întruni toate perfecțiunile, voiam să îndrept asupra ei una din poeticele raze ce înconjoară amintirea unui om care, lucru rar, amestecîndu-se în istoria lui Ferdinand și-n amorurile Carolinei, a păstrat aureola vaporoasă a pasiunii, a lealității și a nenorocirii.

În privința aceasta, doamnă, dacă-i o greșeală, mărturisesc aici c-am săvîrșit-o cu bună știință și, stăruind în eroarea mea, voi adăuga că, dacă romanul meu ar trebui scris în loc de-a fi gata, reclamația dv., așa dreaptă cum

este, nu m-ar face să schimb nimic din acea parte a povestirii mele.

Cît despre al doilea personaj pe care l-am adus pe scenă, botezîndu-l cu numele de Salvato Palmieri, de prisos să mai spun că știu foarte bine că n-a existat niciodată sau, de-a existat, nu s-a găsit în împrejurările unde l-a așezat pana mea.

Dar veți avea curajul, doamnă, să mă învinuiți că n-am făcut să retrăiască personajul prea puțin simpatic al lui Ferdinand Ferry, voluntar al morții în 1799 și ministrul lui Ferdinand al II-lea în 1848? Din nenorocire, Ferdinand Ferry nu era un erou de roman, și poate că necumpătata iubire a cavalerei San-Felice pentru el, făcînd-o să-i trădeze taina încredințată ei de nenorocitul Backer, ar fi fost destul de neverosimilă pentru a dăuna interesului aproape original pe care voiam să-l păstrez acestei iubiri; căci mi se pare mie că, scriind dureroasa și simpatica povestire, trebuia să fac din eroină, nu numai o martiră, ci și o sfîntă. Dintr-un oarecare punct de vedere, iubirea-i o religie: își are și ea sfinții, doamnă, și, din sfinții aceștia, nu vă voi cita decît doi, care nu-s cei mai puțin elocvenți și mai puțin slăviți din calendar. Cei doi sfinți sînt sfînta Tereza și sfîntul Augustin, și vedeți c-o uit pe sfînta cea mai populară din toate, cea căreia, drept răsplată a iubirii pentru care i s-au iertat multe, Isus, înviat din morți, a binevoit să i se arate: vedeți c-o uit pe Magdalena.

Să trecem la cavalerul San-Felice. În toiul tuturor sîngeroaselor execuții din 1799, rămîne tot atît de nebăgat în seamă ca și faimosul Vatia, al cărui turn se înalță la marginea lacului Fusaro, iar Seneca[1] îi spunea: O Vatia, solus scis vivere![2] Palida lui fantomă nu-i însuflețită nici de ură nici de răzbunare. Singura răsfrîngere pe care o primește de la amorul adulter al soției sale și al lui Ferry nu-i nici măcar o răsfrîngere sîngeroasă și, în cazul ăsta, după cum știți, cînd nu ești don Guttiere al lui Calderon[3], ești George Dandin al lui Molière. Cred că am făcut mai mult decît atîta din eroul închipuit pe care l-am creat. L-am făcut, nu un soț crud sau ridicol, l-am făcut un tată devotat.

[1] *Seneca*, zis Seneca-filozoful (4 î.e.n.-65). Preceptorul lui Neron. Filozof moral, inspirat de doctrina stoică.

[2] O Vatia, numai tu știi să trăiești!

[3] *Calderon de la Barca*, scriitor spaniol (1600—1681). Autor de comedii cu teme istorice sau religioase.

Dacă în carica mea e mai bătrîn decît era, e în acelaşi timp mai bogat în virtuţi şi, ca şi mama dv., doamnă, nu va avea a se plînge posterităţii c-am alunecat de la pana istoricului la a poetului şi a romancierului.

Şi, în viitor, doamnă, în viitorul care-i adevăratul şi probabil singurul Eliseu[1] *unde retrăiesc fiinţe ca Didona, Virgiliu, Francesca, Dante, Hermiona şi Tasso, cînd vreun călător va întreba: „Oare cine-i Signora San-Felice?" în loc să se adreseze, ca mine, cuiva din familia ei, care ar răspunde cum mi s-a răspuns mie:* Nu-mi vorbiţi de femeia aceasta, mi-e ruşine de ea! *va deschide cartea mea şi, din fericire pentru renumele familiei, istoria va fi uitată şi romanul va fi devenit istorie.*

Binevoiţi a primi, doamnă, omagiul sentimentelor mele cele mai distinse.

Alex. Dumas.

Saint-Gratien, 15 septembrie 1864."

[1] *Eliseu* — Cîmpiile Elisee.

CUPRINS

1. CORESPONDENȚĂ REGALĂ 7
2. MONEDA RUSĂ 17
3. ULTIMELE ORE 21
4. UNDE UN OM CINSTIT PROPUNE O FAPTĂ REA, PE CARE OAMENI CINSTIȚI AU PROSTIA DE A N-O PRIMI 26
5. MARSELIEZA NAPOLITANĂ 32
6. UNDE SIMON BACKER CERE O FAVOARE . . . 38
7 LICHIDAREA 46
8. O ULTIMĂ ÎNȘTIINȚARE 56
9. AVANPOSTURILE 65
10. ZIUA DE 13 IUNIE 75
11. CE SE DUCEA SĂ FACĂ BECCAIUL PE VIA DEI SOSPIRI DELL' ABISSO 93
12. NOAPTEA DE 13 SPRE 14 IUNIE 109
13. ZIUA DE 14 IUNIE 117
14. NOAPTEA DE 14 SPRE 15 IUNIE 129
15. CĂDEREA SFÎNTULUI IANUAR, TRIUMFUL SFÎNTULUI ANTON 136
16. TRIMISUL 142
17. ULTIMA LUPTĂ 150
18. PRÎNZUL LIBER 155
19. CAPITULAREA 160
20. ALEȘII RĂZBUNĂRII 167

21. FLOTA ENGLEZĂ 174
22. O NEMESIS FAVORITĂ 182
23. UNDE CARDINALUL FACE TOT CE POATE PENTRU A-I SALVA PE PATRIOŢI, ŞI UNDE PATRIOŢII FAC CE POT PENTRU A SE PIERDE 195
24. UNDE RUFFO ÎŞI FACE DATORIA DE OM CINSTIT, ŞI SIR WILLIAM HAMILTON MESERIA DE DIPLOMAT 202
25. REA CREDINŢĂ PUNICĂ 211
26. DOI TOVARĂŞI CINSTIŢI 219
27. DIN ORDINUL AMIRALULUI HORAŢIU NELSON . 224
28. EXECUŢIA 232
29. RECUNOŞTINŢĂ REGALĂ 238
30. CE-L ÎMPIEDICA PE COLONELUL MEJEAN SĂ IASĂ DIN FORTUL SANT-ELMO ÎMPREUNĂ CU SALVATO, ÎN NOAPTEA DE 27 SPRE 28 IUNIE 245
31. UNDE SE DOVEDEŞTE CĂ FRATELE JOSEPH VEGHEA ASUPRA LUI SALVATO 251
32. BUN VENIT MAIESTĂŢII SALE 257
33. APARIŢIA 266
34. REMUŞCĂRILE LUI FRA PACIFICO 272
35. UN OM CARE-ŞI ŢINE CUVÎNTUL 280
36. GROAPA CROCODILULUI 289
37. EXECUŢIILE 299
38. TRIBUNALUL DE LA MONTE-OLIVETO 307
39. ÎN CAPELĂ 318
40. POARTA SANT'AGOSTINO-ALLA-ZECCA 325
41. CUM SE MUREA LA NEAPOLE ÎN 1799 331
42. GOELETA „THE RUNNER" 338
43. ŞTIRILE PE CARE LE ADUCEA GOELETA „THE RUNNER" 342
44. SOŢIA ŞI SOŢUL 350
45. MICI ÎNTÎMPLĂRI ADUNATE ÎN JURUL ALTORA MARI 358

46. NAȘTEREA UNUI PRINȚ REGAL 362
47. TONINO MONTI 368
48. TEMNICERUL-ȘEF 375
49. PATRULA 379
50. ORDINUL REGELUI 384
51. MARTIRA 390
Notă 401

Lector : LAURA URSACHI
Tehnoredactor : CORNEL CRISTESCU

Bun de tipar 30.XI.1976. Apărut 1976.
Comanda nr. 1 112. Tiraj : 100 000 legate.
Coli de tipar : 25,5.

Comanda nr. 60 535
Combinatul Poligrafic „Casa Scînteii",
București — Piața Scînteii nr. 1,
Republica Socialistă România

AL. DUMAS
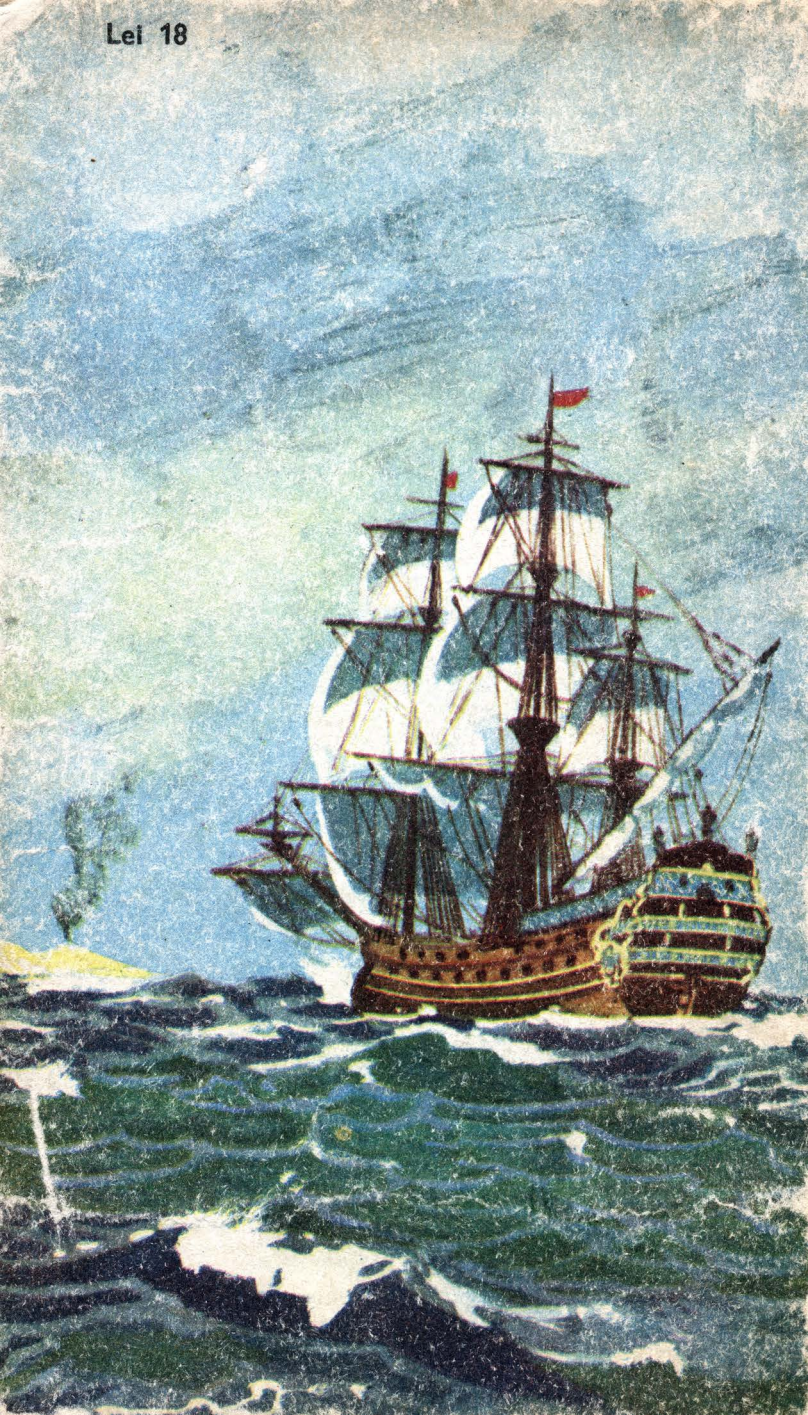
SIGNORA
SAN-FELICE